

Erma Ramić-Kunić

ČAJNIČKO
ČETVEROEVANĐELJE
TEKSTOLOŠKO ISTRAŽIVANJE

Erma Ramić-Kunić

Čajničko četveroevanđelje: tekstološko istraživanje

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik

Edicija

Radovi, knjiga 33

Za izdavača

Jasmin Hodžić

Urednik

Lejla Nakaš

Recenzenti

Sergejus Temčinas

Jagoda Jurić-Kappel

DTP

Narcis Pozderac, TDP Sarajevo

Sarajevo, 2022.

Elektronski izvor

ISBN 978-9958-620-54-6

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem
52415494

UNIVERZITET U SARAJEVU – INSTITUT ZA JEZIK
Radovi, knjiga 33

Erma Ramić-Kunić

ČAJNIČKO
ČETVEROEVANĐELJE
TEKSTOLOŠKO ISTRAŽIVANJE

Sarajevo, 2022.

Rijadu

Ova knjiga predstavlja doktorsku disertaciju pod naslovom *Leksičke varijante Čajničkog evanđelja iz 15. stoljeća u kontekstu proučavanja bosanske redakcijske pismenosti*, odbranjenu na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Sarajevu decembra 2019. godine pred Komisijom koju su sačinjavali: prof. dr. Lejla Nakaš – mentorica i predsjednica, prof. dr. Ismail Palić – član, dr. sc. Alen Kalajdžija – član. Zahvaljujem se mentorici na nesebičnoj podršci i pomoći prilikom nastanka ove knjige, kao i članovima Komisije na savjetima i sugestijama. Pored toga, iznimnu zahvalnost dugujem recenzentima prof. dr. hab. Sergeju Temčinu (Institut litovskoga jazyka, Vilnius) i dr. Jagodi Jurić-Kappel (Beč), koji su svojim detaljnim pregledom i iscrpnim komentarima i sugestijama značajno doprinijeli kvalitetu knjige. Zahvalnost izražavam i kolegi dr. sc. Mehmedu Kardašu (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu) jer su njegova zapažanja značajno doprinijela kvalitetu ove knjige.

SADRŽAJ

I. UVOD	11
I. 1. Razvoj teksta slavenskoga prijevoda evanđelja u rukopisima bosanske crkvenoslavenske pismenosti.	21
I. 2. Dosadašnja proučavanja Čajničkoga četveroevanđelja.	28
I. 3. Zadaci, ciljevi i metodologija istraživanja.	33
I. 4. Popis korištenih skraćenica i simbola	36
II. ODNOS TEKSTA EVANĐELJA TRADIRANOGA U BOSNI PREMA EVANĐELJIMA STAROSLAVENSKOGA KANONA.	37
III. LEKSIKA PRVOGA PREDLOŠKA ČAJNIČKOGA ČETVEROEVANĐELJA (od Mt. 7:12 do Mt. 24:27)	59
III. 1. Odnos prvoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema evanđeljima staroslavenskoga kanona.	60
III. 2. Odnos prvoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema drugim bosanskim rukopisima	68
III. 2. 1. Odnos Čajničkoga i Divoševa četveroevanđelja.	68
III. 2. 2. Odnos Čajničkoga i Divoševa evanđelja prema Nikoljskome, Daničićevu i Evanđelju iz Hvalova zbornika	75
III. 2. 3. Odnos Čajničkoga i Kopitarova četveroevanđelja	81
III. 3. Primjeri u kojima se prvi predložak Čajničkoga četveroevanđelja razilazi od kanonskih, ali i drugih bosanskih rukopisa	90
III. 4. Odnos prvoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema drugoj i četvrtoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja	94
IV. LEKSIKA DRUGOGA PREDLOŠKA ČAJNIČKOGA ČETVEROEVANĐELJA (od Mt. 24:27 do Lk. 6:42)	99
IV. 1. Odnos Čajničkoga četveroevanđelja prema raškome Bogdanovu i bugarskome Šafarikovu četveroevanđelju.	101
IV. 2. Odnos drugoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema Daničićevu, Mletačkome i Kopitarovu četveroevanđelju	112
IV. 2. 1. Odnos Čajničkoga i Daničićeva četveroevanđelja	112

IV. 2. 2. Odnos Čajničkoga i Mletačkoga četveroevanđelja	119
IV. 2. 3. Odnos Čajničkoga i Kopitarova četveroevanđelja	127
IV. 3. Odnos Čajničkoga četveroevanđelja prema Pripkovićevu, Vrutočkome i Sofijskome četveroevanđelju	133
IV. 4. Leksičke razlike između T1, T2 i T4.	135
V. LEKSIKA TREĆEGA PREDLOŠKA ČAJNIČKOGA ČETVEROEVANĐELJA (od Lk. 6:42 do kraja sačuvanoga teksta)	147
V. 1. Odnos trećega predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema evanđeljima staroslavenskoga kanona.	147
V. 2. Odnos trećega predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema drugim bosanskim rukopisima	159
VI. LEKSIČKI SLOJEVI U ČAJNIČKOME ČETVEROEVANĐELJU	175
VI. 1. SLAVENSKA LEKSIKA	176
VI. 1. 1. Moravizmi	176
VI. 1. 2. Ohridizmi	185
VI. 1. 3. Preslavizmi	190
VI. 2. NESLAVENSKA LEKSIKA U ČAJNIČKOME ČETVEROEVANĐELJU	197
VI. 2. 1. Grecizmi	197
VI. 2. 2. Latinizmi	205
VI. 2. 3. Protobugarizmi	206
VII. ZAKLJUČAK	209
VIII. SUMMARY	215
IX. BIBLIOGRAFIJA	217
Izvori	217
Internetske stranice	225
Literatura	225
X. PRILOG: Lista leksičkih arhaizama i preslavizama	235
XI. INDEKS IMENA.	293
XII. INDEKS POJMOVA	297

I.

UVOD

U znanstvenome je diskursu jedno od najkompliciranijih, ali i najizazovnijih pitanja slavenske filologije pitanje prijevoda slavenske verzije evanđelja. Ovo je pitanje privlačilo pozornost slavista od samoga početka slavističke znanosti. Od 1985. godine bitno se obnovila empirijska baza istraživanja u ovoj oblasti tako što su mnogi evanđeoski rukopisi (kako potpuni, tako i oni očuvani u fragmentima) prvi put predstavljeni zahvaljujući novim izdanjima (Темчин 1998: 133–134). Ponovo su izdati rukopisi poput *Miroslavljeva jevanđelja* (1986), a od prvorazrednoga su značaja za usporedna tekstovno-leksička izučavanja kritička izdanja *Evanđelja po Ivanu* (1998) te *Evanđelja po Mateju* (2005) nastala pod rukovodstvom ruskoga slaviste Anatolija A. Alekseeva. Naglo je povećanje količine dostupnoga materijala o povijesti slavenskoga prijevoda evanđelja praćeno metodološkom krizom koja se javljala u skeptičnom odnosu vodećih stručnjaka prema samoj mogućnosti tekstološkoga istraživanja datoga spomenika pismenosti i postavke genealoške klasifikacije njegovih rukopisa (Темчин 1998: 135–136).

Iako su recentna filološka ispitivanja napravila značajne pomake u proučavanju slavenske verzije evanđelja, istraživanja se prijevoda *Svetoga pisma* još uvijek vraćaju na temeljna filološka ispitivanja koja su u svojim istraživanjima započeli Grigorij A. Voskresenski (1894; 1896), Mihail N. Speranski (1899), Vatroslav Jagić (1913), Václav Vondrák (1925), Josip Vajs (1936), Karel Horálek (1954) i brojni drugi slavisti. Tako se komparativna metoda na kojoj je zasnovano i ovdje provedeno istraživanje još uvijek koristi kao temeljna u tekstološkome proučavanju srednjovjekovnih tekstova. Većina je istraživanja ovoga problema usmjerena ka ćirilometodskim prevodilačkim postupcima, odnosno ka rekonstrukciji *drevnoga teksta* i pitanju odnosa *aparakos* : *tetra*.¹

¹ Poznato je da se u slavističkoj znanosti još od druge polovine 19. stoljeća vode kontinuirane rasprave o tome da li je prvo prevedeno *četeroevanđelje* ili *aparakos*. Tako pojedini istraživači

Posebno su se kompleksnima pokazala pitanja vezana za problematiku tekstovno-leksičkoga aspekta srednjovjekovnih evanđeoskih tekstova. U proučavanju se leksike tekstova ćirilometodskoga razdoblja nametnulo nekoliko ključnih problema. Stoga je potrebno na početku ove monografije osvrnuti se na glavna teorijska polazišta kojih se držimo u ovome istraživanju, ali i na probleme koji se javljaju pri istraživanju tekstovno-leksičke razine srednjovjekovnih tekstova. Prije svega, samu problematiku otežava podatak da veliki broj rukopisa svih slavenskih redakcija nije očuvan (Alberti 2013: 23). Filološku analizu komplicira i to što prepisivač obično i s rijetkim izuzecima koristi više od jednoga rukopisa da bi proizveo svoj tekst (Alberti 2013: 23). Ova pretpostavka odgovara ranije iznesenim stavovima ruskoga slaviste A. A. Alekseeva (1985: 93) koji smatra da su se pri prepisivanju novoga evanđeoskog rukopisa pisari, po pravilu, služili s nekoliko predložaka, stalno ih poredeći jedan s drugim i birajući “najbolje” (s njihove tačke gledišta) varijante za novi rukopis. Rezultati se ovih zapažanja svode na to da se tako nastali rukopis nalazi u neposrednome srodstvu istovremeno s više rukopisa koji se mogu značajno razlikovati jedan od drugoga po tekstu ili jeziku. Shodno datoj hipotezi, pisari su prepisivali biblijski tekst odmah s nekoliko predložaka zato što su nastojali proizvesti

poput Josipa Vajsa (1933–34: 113–119) i Andreja S. L'vova (1966) prednost daju *Asemanijevu evanđelistaru*. Josip Vrana (1970) također smatra da su tetre nastale kasnije, na bugarskome području, a na osnovu punoga aprakosa. Olga Nedeljković (1969) također je mišljenja da je protograf *Asemanijeva evanđelistara* morao prethoditi protografu *Marijanskoga i Zografskoga evanđelja*, a na temelju ranijih zapažanja Leszeka Moszynskoga, koji je iznio stavove o prednosti kratkoga aprakosa nad tetrama, s posebnim osvrtom na *Zografsko evanđelje*. Aleksander Vostokov (1843) smatra da je, ipak, *Ostromirovo evanđelje* najbliže prvobitnome ćirilometodskome prijevodu, ali novija istraživanja leksičkih i tekstualnih osobina ovoga rukopisa koje je provela Tatjana Slavova pokazuju da je teško pronaći argumente koji podupiru tezu Vostokova. Tezu da je *Ostromirovo evanđelje* najbliže prvobitnome prijevodu u novije vrijeme zastupa i Evgenij M. Vereščagin (2012). S druge strane, Ivan Dobrev (1983: 3–9) ipak navodi argumente po kojima *Savina knjiga* odražava izvorni ćirilometodski prijevod, “привличайки за сравнение евангелски цитати в творби от моравско-панонската епоха или в съчинения на Климент Охридски и Константин Преславски през първите години след пристигането им в България”. Istraživanja rukopisa staroslavenskoga kanona provedena u prvoj polovici 20. stoljeća na čelu s Vondrákom i Horálekem (1954) pokazuju kako su četveroevanđelja ipak konzervativnija u odnosu na evanđelistare. Do istoga je zaključka došao i ruski slavista Alekseev (1999: 106) analizirajući upotrebu varijanti $\chi\rho\eta\zeta\mu$ – $\mu\nu\rho$. Naučnu kritiku na izneseni stav Alekseeva iznosi Christoph Koch (1999: 35–53), koji smatra da se na osnovu navedenih varijanti ne može govoriti o prednosti četveroevanđelja u odnosu na aprakosni tip teksta.

apsolutno “pravilan” tekst, oslobođen od grešaka, koji je bilo moguće dobiti samo kao rezultat tekstološkoga rada na upoređivanju nekoliko rukopisa. Hipoteza Alekseeva o tome da je svaki prepisivač upoređivao nekoliko izvornika pri izradi novoga rukopisa ne može biti dokazana i čak je malo vjerovatna, jer je naprosto teško pretpostaviti da je svaki prepisivač imao pristup tako velikoj biblioteci s nekoliko različitih rukopisa istoga sadržaja. Ne možemo negirati da je takav rad u principu bio moguć, ali nema osnova tvrditi da je upravo tako bilo u svakom slučaju (ili u većini slučajeva). Puno je vjerovatniji rad prepisivača s nekoliko predložaka i to ne istovremeno (kao što je Alekseev mislio), nego jedan iza drugoga. To se moglo desiti iz različitih razloga:

- a) više se prepisivača unaprijed dogovaralo prepisati različite dijelove istoga teksta iz različitih predložaka da bi njihov ukupni tekst bio potpun (takvo kolektivno prepisivanje moglo se ostvariti puno brže nego da je prepisivanje radio samo jedan čovjek). To rezultira time da isti tekst u različitim dijelovima ima različite podloške. Takav je slučaj i s *Čajničkim četveroevanđeljem* (Čajn.);
- b) prepisivač je prepisivao nepotpuni tekst (kojem je bio izgubljen kraj ili početak ili dio u sredini) i u takvome slučaju prepisivao je dio koji nedostaje iz drugoga podloška koji je imao u rukama. Tu opet imamo sličan rezultat: isti rukopis u različitim dijelovima ima različite podloške.

Dalje, prethodno je spomenuta koncepcija Alekseeva iznjedrila zaključak da “славянское Евангелие представляет собою текст с контролируемой текстологической традицией, закрытый для непосредственного изучения генетических отношений между отдельными его списками и для реконструкции его текстологической истории” (Алексеев 1985: 93). To bi, zapravo, značilo da se rijetko može govoriti o direktnome predlošku s kojega je neki rukopis prepisan, odnosno predlošku koji vjerno odražava stanje svoga prvobitnog izvornika. Kao ilustracija prethodno rečenoga je, naprimjer, odnos *Manojlova* (Man.) i *Divoševa evanđelja* (Div.) Naime, Irena Grickat (1961–62) je pokazala da su ova dva rukopisa usko povezana na tekstovnoj razini te da ih je ispisivala jedna ruka. Važno je pri tome istaknuti to da i ova dva rukopisa pokazuju određene leksičke razlike koje sugeriraju da Div. nije izravno kopirano s Man. ili je pisar, dok je ispisivao Div., ispred sebe imao predložak Man. i još jedan usporedni prema kojem je revidirao tekst. Stoga u proučavanju bliskosti

rukopisa i njihovih međusobnih predložaka možemo samo govoriti o jednome u nizu zajedničkih, bližih ili daljih predložaka, a teško (gotovo pa nemoguće) o direktnome predlošku jer isti, između ostaloga, nisu došli do nas. Tako je mislila i I. Grickat (1961–62: 267) koja je, ističući složenost određivanja bližih i daljih predložaka nekoga rukopisa, zaključila da se skoro “никад не догађа да су сачувани и нека подлога и њен непосредни препис, а ретко ће се наћи и сасвим сигуран случај да су два сачувана примерка преписана са исте подлоге”. Osim toga, pisari su mogli posegnuti za sporednim predloškom u slučaju kada je glavni predložak na tim mjestima oštećen te samim tim “[п] онекад текстови сведоче о већ оштећеним подлогама, па се примећује да је подлога на неким местима промењена” (Грицкат 1961–62: 269). Osim dodavanja dijelova teksta na mjestima gdje je podloga oštećena, “[н]еједначеност текста, већа сличност час са једним час са другим познатијим прототипом, понекад је знак не оштећене матице него чињенице да се – на неким можда и веома удаљеним прецима нашег текста – вршило комбиновање краћих апракосних и тетрајеванђеоских текстова” (Грицкат 1961–62: 269).

Proučavanje dijalekatskoga porijekla paralelnih sinonimskih izraza u starocrkvenoslavenskim tekstovima najteži je problem na području slavenske leksikologije, i to radi složenoga i šarolikoga sastava očuvanih tekstova u kojima su mnoge redakcije na raznim područjima promiješale leksičku građu iz raznih slojeva. U kanonskim tekstovima pisanim klasičnim starocrkvenoslavenskim jezikom s kraja 10. i početka 11. stoljeća osobine drugih idioma nisu jače prodirale. Tek od 12. stoljeća jezične osobine drugih slavenskih idioma počinju intenzivnije prodirati u crkvenoslavenske tekstove. U proučavanju leksike i semantike starih slavenskih spomenika očituje se niz tipičnih problema vezanih za historijsku leksičku semantiku, a to vrijedi za sve slavenske jezike koji su bili vezani za ćirilometodsku djelatnost. Proučavanje tih tekstova povezano je s nizom poteškoća jer ćirilometodsku tradiciju karakterizira nejedinstvenost na više razina: 1. najprije, spomenici su proistekli iz različitih područja i pokazuju jezične osobine svoga kraja; 2. jezična građa nije jedinstvena ni u vremenskom smislu; 3. nejedinstvenost ćirilometodskih tekstova na unutarnjoj razini, tj. taj jezik nije imao jedinstvenu normu.²

² Marti 1994: 26; Šimić 2003: 278.

Iz niza iznesenih problema postaje sasvim jasno zašto ova istraživanja još uvijek nisu stigla do svoga konačnog cilja, tj. do rekonstruiranoga teksta prvobitnoga prijevoda, iako su barem stigla do rekonstrukcije četiriju tipova redakcija.

Struktura je leksičkoga fonda nekoga rukopisa u najvećoj mjeri povezana s predloškom (ili nizom predložaka) koji je poslužio kao izvornik, a manje je rezultat spontanah poduhvata pojedinih pisara. Naravno, ne treba u potpunosti zanemariti ni intervencije koje su nastale kao rezultat djelovanja pisara na tekst koji se prepisuje jer postoji mogućnost da su pisari prilagođavali tekstove onima kojima su namijenjeni. To se posebno očituje u težnji pisara za jasnoćom i razumljivošću teksta, što se, naprimjer, vidi u provedenim zamjenama pojedinih grčkih leksema odgovarajućim slavenskim ekvivalentima.

Iako se na prvi pogled da zaključiti da se na temelju analize leksičkoga nivoa može odrediti bliskost pojedinih rukopisa, treba ipak znati da se samo na osnovu analize leksičkoga nivoa ne mogu donijeti u potpunosti pouzdani zaključci o bliskosti pojedinih rukopisa pa je potrebno u obzir uzeti i neke druge kriterije za filijaciju srodnosti rukopisa. Grickat (1961–62: 268–269) smatra da razlike na fonološkome i morfološkom nivou više svjedoče o epohi prepisivanja, nego o izvoru s kojeg je prepisivano, one pružaju svjedočanstvo o “horizontalnoj” pripadnosti teksta a ne o “vertikalnoj”. Međutim, odnos rukopisa prema antigrafu je, također, vertikalna, pogotovu u srednjem vijeku, gdje pisari prepisuju tekst i sa 200 godina starih predložaka.³ Stoga, pojavljivanje pojedinih morfoloških oblika koji se često pojavljuju u dva rukopisa, a koji pokazuju i druge srodnosti, mogu biti jedan u nizu dokaza, svakako ne glavni, da je riječ o utjecaju predloška.⁴ Osim toga, Grickat (1961–62: 268–269) smatra da se za filijaciju rukopisa treba umanjiti i važnost sintaksičkih razlika. Odnosno, da li će se rečenica naći u hipotaktičkome ili parataktičkome uobličanju, da li će se promijeniti red riječi u nekoj užoj rečeničnoj cjelini – i to sve zavisi vrlo često i od samoga pisara, koji ne prepisuje riječ po riječ već obuhvata pogledom i prenosi odmah veće dijelove teksta. U skladu s tim, jaču dokaznu vrijednost

³ Radosav Apokalipsu prepisuje s glagoljskoga predloška iz sredine 13. stoljeća (Hamm 1960). S Hammovom konstatacijom o glagoljskome predlošku Radosavljeve Apokalipse ne slaže se Jagoda Jurić-Kappel (2002: 79–80).

⁴ Tako npr. prvi predložak *Čajničkoga evanđelja*, osim što pokazuje leksičke i tekstualne sličnosti s *Divoševim*, pokazuje s Div. i bliskosti na morfološkom nivou. Naime, ova dva rukopisa često bilježe asigmatske aoriste na mjestima gdje većina drugih bosanskih ima sigmatske.

imaju ponovljene leksičke podudarnosti, naročito poklapanja u propuštenim ili dodatim rečenicama, kao i u raznim “nesporazumima” i u greškama koje se prepisuju mehanički. Istina, pisar može zapamtiti, ili moguće je da ih već zna, određene dijelove teksta pa ih prenijeti u tekst po svome sjećanju, ali ipak treba voditi računa o tome da se radi o organiziranom, zatvorenom tipu teksta pa je očekivati da se pisar nastoji pridržavati stanja u predlošku. U tom se smislu, za filijaciju rukopisa, ne bi trebao umanjiti značaj reda riječi u rečeničnoj cjelini. Tome u prilog govori i ovdje provedena analiza na uzorku teksta drugoga predloška Čajn. gdje se i u izboru reda riječi, najčešće, podudara s rukopisima s kojima ima i zajedničke leksičke izbore.⁵

Iako se za iznalaženje bliskosti i veza među tekstovima trebaju uzeti u obzir i drugi kriteriji, osim leksičkih varijanti i njihovih sinonimskih dubleta, treba ipak imati na umu to da su upravo leksičke varijante od posebnoga značaja za problem filijacije rukopisa. Osim toga, tekstologija razlikuje četiri vrste odstupanja prema njihovome obliku: *additio*, *omissio*, *substitutio* i *transpositio*. Navedena odstupanja za određivanje bliskosti predloška imaju jednaku vrijednost. Slično tome, odstupanja u njihovome sadržaju priznaju se kao jednaka (Алексеев 1999: 38). Drugim riječima, genetska povezanost između dva rukopisa, ili bliže veze unutar skupine rukopisa bolje se daju procijeniti po istaknutim omisijama ili dodavanjima te zajedničkim čitanjima na pojedinačnim mjestima, koja su takve vrste da zapravo povezuju dva rukopisa čineći ih izuzetnim u odnosu na sve ostale (Nakaš 2018: 90).

Istraživači su slavenskoga prijevoda evanđelja već odavno zamijetili da se leksika srednjovjekovnih rukopisa može proučavati s više različitih aspekata (Jagić 1913, Horálek 1954, Алексеев 1999, Alberti 2013). Jedan je od tih aspekata hronološki. S ovoga se aspekta leksika posmatra kroz leksičke arhaizme i inovacije te primarne i sekundarne lekseme. Tu se posebna pažnja usmjeravala na činjenicu da svaki leksički arhaizam ne mora nužno biti i primarni. Ovakav su pristup uglavnom zastupali V. Jagić, A. S. L’vov, ali i drugi istraživači slavenske verzije evanđelja. Leksika se može proučavati i s aspekta prevodilačke tehnike, a postoji podjela leksike koja je karakteristična za pojedine književne škole. Leksika se analizira i s obzirom na regionalnu markiranost leksema.

⁵ Usp. dolje navedene izbore u redu riječi koji su zajednički *Čajničkome*, *Daničićevu*, *Ev. iz Mletačkoga zbornika* te drugim rukopisima koji su imali, manji ili veći, utjecaj četvrte redakcije.

Pored teritorijalne pripadnosti najčešća je podjela na južnoslavenski i zapadnoslavenski leksički sloj.

Leksička istraživanja srednjovjekovnih rukopisa, koja vode i ka određivanju bližih predložaka s kojih su pojedini rukopisi prepisivani, zahtijevaju ne samo filološki pristup redakciji kojoj dati rukopis pripada već i poznavanje historije slavenskoga prijevoda općenito, kao i praćenje stanja u drugim slavenskim redakcijama. Zapravo, izučavanje samo jedne redakcije evanđeoskoga teksta neće dati pouzdanije rezultate jer su sve one zasnovane na aktivnoj slavenskoj uzajamnosti i na nesumnjivom autoritetu ćirilometodskih prijevoda (Пешикан, Јовановић 1974–75: 23–53). Osim toga, proučavanje leksičkoga sloja srednjovjekovnih tekstova upućuje na moguće porijeklo (bliže ili dalje) predložka s kojega je evanđeoski tekst prepisan. Čak i kad su neznatna, leksička odstupanja u tekstovima evanđelja bitna su za filijaciju jer, kako je već prethodno spomenuto, za evanđeoski tekst nisu karakteristične velike izmjene te i minimalna odstupanja u izboru leksičkih oblika mogu govoriti o njihovome daljem grananju. Razlike na leksičkoj razini mogu svjedočiti o namjeri pisara da doda, ispusti, zamijeni ili premjesti određenu leksemu ili više njih. Prije nego se utvrdi da li je riječ o namjernom mijenjanju (ili recenziji) evanđeoskoga teksta, neophodno je isključiti mogućnost da je riječ o nehlotičnoj prepisivačkoj pogrešci ili nerazumijevanju. U procesu prepisivanja evanđeoskoga teksta na pojedinim mjestima primjetni su mehanički propusti pisara koji mogu biti posljedica njegovoga umora ili nepažnje. Ako je u tekstu u neposrednoj blizini ponovljena jedna riječ, pisar zbog odvajanja pogleda od predložka može preskočiti nekoliko riječi ili čak redaka i nastaviti pisati kod sljedeće riječi (greške tipa *saut du même au même*). Pisar evanđeoskoga teksta često griješi i pod utjecajem prethodnoga te konteksta koji slijedi. Osim toga, na njega djeluju i paralelna mjesta u evanđeljima pa se dešava da u tekst jednoga evanđelja pređu sintaksički sklopovi i riječi koje se nalaze u tekstu drugoga, a opisuju istu sekvencu Hristove misije. Takve greške ukazuju na određen stupanj slobode u pamćenju pisara.⁶ Naime, takvi su postupci pisara sasvim razumljivi s obzirom na to da su evanđelja bila često u crkvenoj upotrebi te nije isključeno da su pojedini

⁶ Ovakve su pogreške razmjerno česte. Jedan je takav primjer dodavanje riječi *скорпню* u stihu Mt. 7:10 u *Vrutočkome evanđelju* pod utjecajem stiha Lk. 11:12. Osim toga, u *Ev. iz Hvalova zbornika* brojni su primjeri u kojima je došlo do pogrešaka uslijed utjecaja paralelnoga mjesta. Takve su greške mogle biti već u predlošku Hval.

ne dijelove teksta, posebno one najfrekventnije, znali napamet ili im je bolje zvučao neki sinonim ili neka druga riječ koja im je iz svakodnevne upotrebe bila bliža (Ramić-Kunić 2016: 11–12). Općenito uzevši, greške je ovoga tipa moguće tumačiti na dva načina. Prvi, nije isključena mogućnost da su takve greške rezultat nesvjesnoga uplitanja memorije u proces prepisivanja teksta, kako smo to gore naveli, a takve greške ne moraju ništa govoriti o bliskosti podloga u kojoj su greške ponovljene. Mogle su se desiti, dakle, neovisno o podlozi. Drugi, takve su greške mogle biti već u predlošku rukopisa *x*, a kasnije se prenositi na njegove dalje prijepise. Pisari u ovome slučaju ili spontano ili iz poštovanja prema *Svetome tekstu* prepisuju i u dalje prijepise takve greške. U potonjem slučaju, napravljene greške mogu ukazivati na bliskost podloga. Uvjet je, naravno, da postoje i druge bliskosti među rukopisima.

Leksika je srednjovjekovnih rukopisa bila, kako je prethodno rečeno, predmetom brojnih znanstvenih rasprava. Na postojanje je leksičkih varijanti (sinonimnih parova) u najstarijim rukopisima ukazao Pavel Jozef Šafárik, na osnovu ranijih Jagićevih zapažanja. Šafárikove su tvrdnje postale osnova za mnoge kasnije studije. Neki su od istraživača postojanje sinonimnih parova pripisali različitoj tipologiji knjiga – aprakosi ili četveroevanđelja (Львов 1966). Drugi ih, ipak, tumače kao osobinu različitih prepisivačkih škola u različitim epohama (Vondrák 1925; Львов 1966), a treći ih tumače kao posljedicu slobode prevodioca, također i Ćirilove slobode (Верещагин 1972; Horálek 1954).⁷ Posebno se značajnom za proučavanje sinonimnih parova u evanđeoskome tekstu pokazala studija Tatjane Slavove (1989), koja je izolirala 125 leksičkih parova analizirajući njihovu raspodjelu u 35 rukopisa.⁸

Važan moment u proučavanju evolucije slavenskoga prijevoda evanđelja u slavistiku su unijela djela ruskoga slaviste G. A. Voskresenskog. Naime, temelj na koji će se oslanjati dalja istraživanja u slavističkoj znanosti, uključujući i ovu knjigu, predstavlja izdanje *Evanđelja po Marku* G. A. Voskresenskoga (1894; 1896), koji je iznio hipotezu o postojanju četiri redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja, a na temelju analize zasnovane na 112 srednjovjekovnih rukopisa (od 11. do 16. stoljeća) različitih tipova teksta (puni i kratki aprakos te četveroevanđeoski tekstovi). Prva je redakcija Voskresenskoga “древнѣйшая

⁷ Usp. A. Alberti (2013: 30).

⁸ Ove brojčane podatke objavio je Alberti (2013: 31–32).

югославянская, болѣе или менѣе первоначальная” (Воскресенский 1896: 1). Drugu redakciju slavenskoga prijevoda evanđelja Voskresenski određuje kao “древняя русская – не позже конца XI или начала XII в.” Glavni je predstavnik druge redakcije *Mstislavovo evanđelje* (Mst.) iz 12. stoljeća. Rukopisi su druge redakcije, prema mišljenju Voskresenskoga, bili široko rasprostranjeni u Rusiji od 12. do 14. stoljeća (Воскресенский 1896: 1). Treća je redakcija “русская” i zastupljena je od 14. stoljeća, dok je četvrta redakcija “русско-болгарская” (Воскресенский 1896: 1). Međutim, u dosadašnjoj su literaturi izneseni stavovi Voskresenskoga bili predmetom brojnih znanstvenih rasprava. Znanstvenim je raspravama posebno bilo podložno određivanje druge redakcije kao “древняя русская”, a što je Voskresenski zaključio analizirajući 55, odnosno 56 rukopisa (s Trn.), gdje su svi, osim *Vukanova* (Vuk.) i *Trnovskoga četveroevanđelja* (Trn.), ruski, što Voskresenskoga navodi na zaključak da “[р]азсмотрѣнная нами редакція евангелъскаго текста, повторяемъ, по рѣшительному большинству имѣющихся списковъ, русская, но наши исправители могли воспользоваться и тѣмъ, что давали имъ подходящіе памятники и южнославянской письменности” (Воскресенский 1896: 254). Speranski dovodi u pitanje porijeklo i stepen rasprostranjenosti redakcije koju Voskresenski naziva drugom redakcijom slavenskoga prijevoda evanđelja. Naime, za razliku od Voskresenskoga koji izdvaja grupu punoga aprakosa u novu redakciju (T2) određivši je kao starorusku redakciju što se pojavila u 11. stoljeću u Rusiji, Speranski drži da druga redakcija slavenskoga prijevoda nije staroruskoga već južnoslavenskoga, tj. istočnobugarskoga porijekla “иначе, вѣдь, нельзя бы объяснить появленіе юго-славянскихъ списковъ, Тръновскаго и Вуканова” (1899: 76). Prema mišljenju Speranskoga, to se moglo desiti u školi Konstantina Prezvitiera jer se već u njegovome *Poučnome evanđelju* bilježe inovacije, zastupljene u *Suprasaljskome zborniku* (Сперанский 1899: 102).

Osim Speranskoga, i istraživanja su Slavove pokazala da druga redakcija Voskresenskoga nije ruskoga porijekla već predstavlja “результат от редакторската дейност на преславските книжовници в началото на X в.” (Славова 1989: 123). I novija istraživanja preslavskoga punog aprakosa govore u prilog tezi da preslavska redakcija nije nastala u ruskoj sredini (Пичхадзе 2016: 303). Dalje, u drugu redakciju Voskresenski uvrštava Trn.,

koje “занимающие срединное положение между классическим текстом и списками второй редакции” (Темчин 1998: 139).

Horálek (1959: 283) prihvata postojanje druge redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja, pozivajući se pritom na nesumnjivo redakcijsko jedinstvo, ispoljeno osobito u veoma izdiferenciranoj i strogo unificiranoj leksici ne samo tekstova punoga aprakosa nego i tetrateksta koji su nastali pod utjecajem ove redakcije (Trn.), kao i kratkoga aprakosa (prema: Неделъковић 1969: 47). Tako se čini najvjerojatnijim da je razvoj redakcija teksta vezan za tip knjige pa je razvoj tekstnoga tipa druge redakcije u jasnoj vezi s pojavom punoga aprakosa (Nakaš 2018: 80). Osim toga, stanje prije formiranja novoga tekstološkog tipa dobro oslikava nekoliko graničnih rukopisa koji su po žanru starija liturgijska evanđelja, kao što je *Baničko evanđelje* ili pak *Frolova tetra*.⁹ Ta vrsta knjiga koja se nalazi na prijelazu između stare i nove redakcije nastala je kombiniranjem staroga tetraevanđelja i kratkoga aprakosa, pa nemaju u tako izraženom stupnju inoviranu leksiku kao što je slučaj s punim aprakosom i novom liturgijskom tetrom, u kojima su, između ostalog, neka rješenja iz kraćih aprakosa sistematski raširena na cijeli tekst (Nakaš 2018: 80).

Kada su u pitanju treća i četvrta redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja po Voskresenskom, Speranski ne iznosi zamjerke na prostorno i vremensko određenje ovih dviju redakcija te smatra da je to najbolji dio ove studije koju je proveo Voskresenski. Međutim, provedena istraživanja na rukopisima koji pokazuju sve karakteristične primjere svojstvene rukopisima četvrte redakcije (T4) ne govore u prilog tezi Voskresenskoga da je ona iznikla u trnovsko-resavskoj sredini u 15. stoljeću. Svjedočanstva raških rukopisa koja je iznio Andrej Pešikan pokazuju kako je redakcija starija nego što je Voskresenski mislio te da nije riječ o resavsko-trnovskome ishodištu teksta, nego o raškome (Ramić-Kunić 2017: 35).

Bez obzira na iznesene kritičke osvrte na prostorno i vremensko određenje redakcijā, važno je istaći da je u slavistici u cjelini prihvaćena klasifikacija

⁹ O tekstološkoj raznovrsnosti *Baničkoga evanđelja* vidjeti više u: Темчин (1997).

tipova redakcijā koje je ponudio Voskresenski¹⁰ te da su i izneseni kritički osvrti, zapravo, potvrdili postojanje četiri redakcijska tipa.¹¹

I. 1. Razvoj teksta slavenskoga prijevoda evanđelja u rukopisima bosanske crkvenoslavenske pismenosti

Bosanski su tekstovi evanđelja na glasu kao vrlo konzervativna skupina tekstova, tj. njima se pripisuje višestruko čuvanje arhaičnosti proisteklo iz tekstova prve redakcije starocrkvenoslavenskoga evanđelja. Oni su zbog toga važan temelj rekonstrukcije izvornoga teksta slavenskoga evanđelja i njegove historije.¹² Ćirilometodska tradicija u Bosni baštini čvrste veze sa konzervativnom makedonskom *Ohridskom književnom školom* (Kuna 2008: 64–65). Iz toga proizlazi da bosanski tekstovi evanđelja dobro čuvaju tradiciju iz velikomoravskoga perioda, što ih opet povezuje s *Ohridskom školom* jer su moravizmi samo djelomično sačuvani u kasnijim prijepisima, uglavnom onima koji su nastajali djelovanjem *Ohridske književne škole* koja se u svojoj osnovi oslanjala na načela *Moravske škole* (Рибарова 2005: 17–39). Arhaičnost bosanskih tekstualnih svjedoka dolazi do izražaja na leksičkoj razini, što se posebno vidi u velikom broju zabilježenih grecizama koji su prevedeni i u nekim najstarijim očuvanim rukopisima. Ova bi se činjenica mogla objasniti spregom bosanske srednjovjekovne književnosti s ideološkim zasadima crkve bosanskih krstjana, pošto su njihove crkvene knjige, manje-više, ostajale izvan tekstoloških inovacionih zahvata *Katoličke* i *Pravoslavne crkve*. Hrvatska i srpska redakcija staroslavenskoga jezika bile su podvrgnute revizijama teksta: hrvatskoglagoljska se prilagođavala rimskom misalu, a srpska je u nekoliko navrata bila podvrgnuta značajnim revizijama crkvenih tekstova (Куна 1978: 77). Razloge leksičkoj konzervativnosti bosanskih crkvenoslavenskih tekstova treba tražiti i u izoliranosti sredine u okvirima koje su nastajali. U literaturi se redovito

¹⁰ Vidjeti o tome i kod S. Temčina (1998: 133–134).

¹¹ Prije temelja koje je postavio Voskresenski u izdanju *Evanđelja po Marku*, utemeljitelj je slavenske filologije Josef Dobrovsky iznio pretpostavku o postojanju tri redakcijska tipa teksta: *drevni* (antiqua), *srednji* (media) i *kasni* (postrema). Navedena je teorija Dobrovskoga bila osnov za veliko djelo Voskresenskoga (Алексеев 1999: 135–136).

¹² Tako je npr. mislio Jagić (1913), koji je često isticao arhaičnost ovih tekstova na leksičkoj razini i njihovu bitnost za utvrđivanje prvobitnoga teksta slavenskoga prijevoda evanđelja.

isticalo kako bosanska srednjovjekovna evanđelja predstavljaju nezaobilaznu kariku ne samo za historiju srednjovjekovne bosanske pismenosti već i za slavensku filologiju općenito. Tome u prilog govori i podatak da su bosanski evanđeoski rukopisi, poput *Nikoljskoga* (Nik.) i *Ev. iz Hvalova zbornika* (Hval.) privlačili pozornost brojnih uglednih slavista (Сперанский 1900. i 1906; Jagić 1913; Horálek 1954). Općenito uzevši, u bosanskim su crkvenim rukopisima, jednako kao i u rukopisima drugih redakcija, naslijeđeni temeljni leksički slojevi: praslavenski (najstariji slavenski), potom značajan broj grecizama, određen stepen germanizama, romanizama, značajan sloj moravizama i ohridizama te sloj preslavizama.¹³ Važno je napomenuti to da veliki broj bosanskih srednjovjekovnih crkvenih tekstova nije sačuvan, a jedan je dio njih bio dugo nedostupan široj znanstvenoj javnosti pa pojava svakoga novog rukopisa može, manje-više, utjecati na rezultate dosadašnjih istraživanja (Jurić-Kappel 2013: 111). Na temelju se broja sačuvanih rukopisa i njihovih fragmenata da zaključiti da opseg toga repertorija nije bio siromašan. Naime, “у оптицају је био велики број тетрајеванђеља (то нам потврђују и извесни подаци у историји), јер слика коју пружају данашњи изоловани остаци некадашње густе мреже говори о многим ‘изгубљеним карикама’” (Грицкат 1961–62: 238). Stoga je za istraživanje leksike, odnosno porijekla predložaka, bosanskih srednjovjekovnih tekstova potrebno uzeti u obzir više različitih jezičkih, ali i vanjezičkih faktora.

Posebno se nameće pitanje o mogućem porijeklu predložaka s kojih je bosanska skupina evanđelja (ili jedan dio njih) prepisivana, kao i iz kojih je sve pravaca ćirilometodska tradicija mogla doći na područje srednjovjekovne Bosne. Iako su vidljiva slaganja s rukopisima susjedne raške redakcije (ne podjednako u svim rukopisima), visok stepen podudaranja s ohridskom varijantom teksta ostaje najupadljivija odlika bosanskih rukopisa evanđelja. Dosadašnja proučavanja rukopisa bosanske i makedonske redakcije, ali i međuredakcijskih dodira ove dvije zasebne redakcije staroslavenskoga jezika pokazuju da bosanski rukopisi dobro čuvaju književnu tradiciju svojstvenu Ohridskoj književnoj školi. Blaže Koneski (1957: 192–193) ističe da bosanski tekstovi, čak i oni s

¹³ Termine “preslavizam” i “preslavska leksika” ne treba razumijevati u dijalektološkome smislu (jer odgovarajuće lekseme ne pripadaju istočnobugarskome govoru u okolini Preslava), već kao leksičke odlike bilo kojega porijekla koje su bile prvi put uvedene u evanđelje u nekom istočnobugarskome književnome središtu kao rezultat korigiranja već postojećega teksta evanđelja (v. Милтенов 2020).

početka 15. stoljeća, pokazuju tragove glagoljskih originala i teže ravnanju prema jezičnim i redakcijskim osobinama tekstova arhaične *Ohridske škole*, tako da svojom arhaičnošću prelaze čak i mnoge ranije napisane tekstove u Bugarskoj. Gordana Jovanović (1987: 86), govoreći o odnosu bosanskih evanđelja i evanđelja raške redakcije, zaključuje da i najkonzervativniji srpski tekstovi tipa T1 zaostaju u konzervativnosti za arhaičnom bosanskom grupom. Filološka proučavanja rukopisa *Crkve bosanske* pokazuju intenzivne veze bosanske i makedonske redakcije staroslavenskoga jezika, pri čemu je očigledno da se bosanski rukopisi naslanjaju jezički, ali i ortografski na najstarije staroslavenske, a kasnije na makedonske rukopise (Kuna 2008: 53–54). Emilija Crvenkovska (2016: 131), kada govori o utjecajima makedonske redakcije na druge slavenske redakcije,¹⁴ napominje da je utjecaj makedonske književne tradicije posvjedočen i u najstarijoj bosanskoj književnosti, a da bosanski srednjovjekovni tekstovi s početka 15. stoljeća sadrže tragove glagoljskih izvornika i slijede jezična i redakcijska obilježja tekstova arhaične *Ohridske škole*. Ispitivanja su pojedinih rukopisa bosanske književne tradicije pokazala njihovu neposrednu vezu s tekstovima arhaične *Ohridske škole*. Tako je, na primjer, Herta Kuna (1988: 14) utvrdila da je *Pantelejmonov apostol* u bliskoj vezi s makedonskom književnošću ranoga perioda slavenske pismenosti crkvenoslavenskoga tipa te da pramatice ovoga kodeksa treba tražiti u makedonskim kodeksima *Ohridske škole*.¹⁵ Također, u predgovoru izdanja *Karpinskoga evanđelja* (Karp.) Vangelija Despodova (1995: 88) nagovještava da određene sličnosti Karp., makedonski rukopis s kraja 13. ili početka 14. stoljeća, pokazuje s Nik., a na tragu ranije iznesenih zapažanja V. Jagića o bliskosti ovih rukopisa.¹⁶ Osim toga, ako se u obzir uzmu pretpostavke dosadašnjih istraživača

¹⁴ Opširnije o međuredakcijskim dodirima u: Crvenkovska 2016: 130.

¹⁵ Kuna (1988: 11–15) je zabilježila u *Pantelejmonovome apostolu* i primjere u kojima je ispušteno *l* u grupi jotovanih labijala, što je prisutno u makedonskim tekstovima, potom su zabilježeni i primjeri zamjene poluglasa zadnjeg reda sa *o*, a na jednom je mjestu zabilježeno i pisanje ćirilichnoga nazala, a što povezuje ovaj kodeks sa *Ohridskom školom*.

¹⁶ “Поради сличноста на Карпинското ев. со Николското и со Болонското ев., В. Јагиќ го поставува прашањето дали овој ракопис не е препишан за потребите на богомилиите ‘инаку, тешко е да се разбере зошто било потребно во 13 или 14 век за православните христијани да се набавува препис на евангелски текст толку различен од обичната редакција? Сите досега познати текстови од овој постар тип, што во официјалната црква одамна не се во употреба, а се препишувале сè уште во 14 или 15 век, очигледно биле наменети за богомилиите кои ја претпочитале архаичноста” (Десподова 1995: 90).

da su bosanska srednjovjekovna evanđelja prepisana s predloška bliskoga *Asemanijevu evanđelistaru* (Ass.), koji je pisan u Makedoniji u 11. stoljeću (Damjanović 2012: 83), onda je zajedničko ishodište većine bosanskih tekstova makedonsko pa je jasna tekstualna provenijencija arhaičnih predložaka kojima su se služili pisari bosanskih srednjovjekovnih rukopisa. S druge strane, još uvijek je ostalo nedovoljno osvijetljeno pitanje kada i kojim su putem mlađi predlošci mogli doći u Bosnu. Ako se izuzme treća redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja, koja nije imala odraza u južnoslavenskim rukopisima te sačuvanim rukopisima općenito (Воскресенский 1896), ostaje da se istraži porijeklo predložaka T2 i T4 u bosanskim srednjovjekovnim tekstovima. Put prema odgovoru na ta pitanja u recentnim se istraživanjima bosanskih rukopisa tek počeo nazirati. Za mogućnost raškoga posredovanja govorili bi primjeri da su neki od raških rukopisa dospjeli u Bosnu kao poklon. Već ranije je H. Kuna (2008: 140–141) istaknula da je *Vatikanski evanđelistar* (Vat.) najvjerojatnije poslan banu Mateju Ninoslavu kao poklon, a Viktor Savić (2014: 446) pretpostavlja da je i *Mokropoljsko evanđelje* (Mp.) na sličan način dospjelo u Bosnu. Međutim, ako bi Vat. bio rani posrednik u međuredakcijskom dodiru, očekivao bi se u bosanskim rukopisima mnogo širi krug preslavizama, upravo zbog toga što je ovaj rukopis značajno obilježen time (Ramić-Kunić 2017: 41). Također, značajan je dio teksta Mp. prožet podmlađenom leksikom, dok dio *Evanđelja po Mateju* čuva konzervativno stanje (usp. Јовановић 1980: 99). Teza o ranom posredovanju Mp. između raških i bosanskih rukopisa ne čini nam se održivom iz dva razloga. S jedne strane, ako bi rukopis Mp. bio rani posrednik u međuredakcijskome dodiru, očekivao bi se u bosanskim rukopisima mnogo širi krug preslavizama jer je ovaj rukopis od stiha Mt. 27:38 značajno obuhvaćen leksikom druge redakcije. S druge strane, i u konzervativnoj sekciji teksta do Mt. 27:38 brojne su razlike između bosanskih evanđelja i Mp. da bi se prihvatila pretpostavka da je ovaj raški rukopis utjecao na formiranje slike rukopisa bosanske skupine koje odlikuje konzervativnost leksičkoga nivoa. O brojnim razlikama koje odvajaju mlađu sekciju teksta Mp. od bosanskih govorit će se više u dijelu ove knjige koji razmatra treći predložak Čajn. Radi ilustracije odvajanja Čajn. i drugih bosanskih rukopisa od Mp., u nastavku se navode rezultati usporedbe konzervativne sekcije Mp. s konzervativnom sekcijom Čajn. jer oba rukopisa

Međutim, ovdje je bitno naglasiti da arhaičnost teksta, iako ukazuje na izoliranost zajednice, nije dokaz njenog pripadanja tipu hereze kakvo je bogumilstvo.

u približno istom dijelu teksta mijenjaju predložak.¹⁷ Primjeri u nastavku prezentiraju leksička odvajanja Čajn. i bosanske grupe rukopisa od Mr.:

Mt. 13:15 оудебелѣ Čajn. Div. Nik. Hval. Mir.^{79b} Vuk.^{40v} Hil. Curz. Trn. ѸДЕБЕЛН Vrut. Mlet. Kop. Mst.^{39a} — отльстѣ Pripk. отльстѣ Mar. ωтльстѣ Crk. Hil. Mr. Rh. Bd. Vv. оутльстѣ Zogr. Dobrš. Karp.³⁷ Ban. om.

Mt. 13:41 сканьдлнн Čajn. Nik. скандѣлы Div. Vrut. сканьдлны Hval. сканьдѣлы Mar. — съблазнн Pripk. Kop. Dov. Mlet. Crk. Hil. съблазны Zogr. Ass.^{126b} Mst.^{40b} Frol. съблазны Karp.³⁸ Vuk.^{41v} Curz. Dobrš. съблазнъ Ban. съблазнъннкы Trn. Vuk.^{183v} — блазнъннкн Mr. Rh. Mir.^{83b} Bd.

Mt. 14:1 тетрахъ Čajn. Div. Nik. Vrut. Pripk. тетрах Hval. тетрархъ Mar. Vuk.^{42v} тетраархъ Zogr. Ban. тетархъ Mst.^{41v} — ѸТВРЬТОВЛАСННКЪ Kop. Mlet. Šaf. ѸТВОРОВАСТЫННКЪ Dobrš. ѸТВРЬТОВАСТЫННЪ Mst.^{205v} ѸТВРТОВАСТЕЦЪ Karp.³⁹ нрѠ црѣ om. ѸТВРТОВАСТЕЦЪ Karp.^{164v} ѸТВОРОВАСТЫЦЪ Mir.^{85b} Hil. Mr. Trn. ѸТВРТОВАСТЫЦЪ Crk. Rh. Bd. ѸТВОРОВАСТЫЦЪ Frol. ѸТВОРОВАСТЕЦЪ Curz.

Mt. 22:19 склезъ Div. Hval. Sof. Vrut. клезъ Nik. (≅ Dan.) Dov. склазъ Mar. Sav.^{46a} Zogr. сѣлез' Hil.² стьльзъ Curz. склезы Mir.^{127a} склезн Čajn. ськнхъзъ Ban. — златнцю Kop. Mlet. Vuk.^{61a} Hil.¹ Rh. Mr. Šaf. златнцю Mst.^{58a, 133v} златнца Trn. — Ѡбразъ Ass.^{46a} Vuk.^{151a} Karp.⁵³ — мѣры Pripk.

Mt. 23:24 погльцавають Čajn. погльтающе Nik. погльшающе Div. погоутающе Pripk. погѣщающе Vrut. поглющающе Sof. погльщающе Hval. Kop. погльштажще Mar. Zogr. погльтажще Ban. — пожнрающе Mlet. Mr. Rh. Vuk.^{53d, 152d} Mir.^{237b} Mst.^{51v, 135a} Karp.⁴⁸ пожнражще Trn. Dobril. Frol. пожнроуащн Curz. Dobrš. def. Ass. def.

Mt. 23:24 мѣшнце Čajn. Div. Kop. Nik. Sof. Vrut. Pripk. Hval. Mlet. Ban. мышъце Vuk.^{152d} мышнца Zogr. мышнцъ Mar. Trn. мышнцъ Karp.⁴⁸ мншнца Curz. — комаръ Mir.^{237b} Vuk.^{53d} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Frol. Mst.^{51v, 135a} Dobrš. def. Ass. def.

Mt. 15:17 апенѣдромъ (ἀφεδρών) Čajn. апеньдромъ Vrut. Mlet. Pripk. пенъдромъ Hval. фендромъ Nik. — проходомъ Kop. Mr. Rh. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 65).

Mt. 13:22 вѣка Čajn. Pripk. Div. Nik. Kop. Hval. Mlet. Karp.^{36v} Ban. Curz. Trn. Mir.^{80a} Vuk.^{40g} Crk. Hil. Bd. Vv. — свѣта Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Rh. Mr.

¹⁷ Čajn. od stiha Mt. 24:27 ide s raškim evanđeljima tipa T4, a Mr. od Mt. 27:38 ima leksiku jurjevsko-mstislavljevog tipa.

Navedeni je pregled obuhvatio samo dio leksičkih razlika u Čajn. i Mr. na dijelu od Mt. 7:12 do Mt. 24:27. Iz popisa se razlika vidi da Čajn., iako mlađe, bolje čuva konzervativnu leksiku nego je to slučaj s konzervativnom sekcijom Mr. Spisak navedenih razlika, koji nije potpun, zasada ne ukazuje na mogućnost da je Mr. učestvovalo u oblikovanju konačne leksičke slike u svim bosanskim rukopisima koji čuvaju konzervativnu leksiku.

Na sličnosti je bosanske pisarske tradicije sa starijom, *bugarskom* (makedonskom!) pisarskom tradicijom upozorio već Speranski (1906: 9) u predgovoru izdanja *Manojlova evanđelja*.¹⁸ Recentna su istraživanja (Ramić-Kunić 2017, 2017a, Kardaš 2020) rukopisa bosanske skupine pokazala postojanje leksike svojstvene tipu T2 i T4,¹⁹ iako se u ranijim istraživanjima uglavnom govorilo o arhaičnosti predložaka bez većih inovacionih zahvata na planu leksike. Istraživanje Slavove o preslavizmima, koje je uključilo primjere iz reprezentivnih bosanskih evanđelja, Nik. i Hval., pokazuje da u 125 leksičkih varijanata postoji samo pet primjera u kojima su se ova dva rukopisa složila s novom recenzijom slavenskoga prijevoda. Primjeri su *БЛАГОВОННА МАСТЬ* (μύρον) Nik., *отан* (ἐν κρύπτῳ) Nik., *седмнштн* Hval., *мъногашьдн* Nik. i *масло* Nik., dok se Vuk. podudara s novom recenzijom u 72 od 125 primjera, *Raskohilandarsko evanđelje* (Rh.) u 44, Mr. u 49, a glavni predstavnici novoga tipa recenzije na početku 13. stoljeća – *Jurjevsko* i *Mstislavovo* – u 108, odnosno u 101 primjeru (usp. Славова 1989).²⁰

U skladu s tim, dalja istraživanja bosanskih rukopisa trebaju odgovoriti na izuzetno kompleksno pitanje o mogućem putu predložaka T2 i T4 u bosansku

¹⁸ Какъ извъстно, рукописи босанскаго письма можеть быть, слѣдую старой традиции болгарскихъ церковно-славянскихъ намятниковъ (кирилловскихъ и глаголическихъ), основнымъ начертаниемъ для е признають Е.

¹⁹ Neki od preslavizama u *Pripkovičevome evanđelju*: право (Mt. 26:34, Mk. 12:43, Mk. 14:25, Mk. 14:30), вратарю (Mk. 13:34, kao i Čajn.), нѣкн (Mt. 19:16, Mt. 18:12, Mt. 16:28, Lk. 18:9, Lk. 19:12), жнзнь (Mt. 25:46), странамъ (Mt. 12:18); зборнцнхъ (Mt. 13:54, Mt. 9:35, Mt. 10:17, Mt. 12:9); u *Kopitarovome*: право (Iv. 16:23), мншоутн (Mt. 26:42), многащн (Mt. 17:15); u *Čajničkom*: старѣшнн жарьѣскне (Mt. 27:41), жнзань (Mt. 25:46), странн (Mt. 28:19), ратн (Mk. 13:7), послъшьство (Mk. 13:9), багрѣонцѣ (Mk. 15:17), коньць (Mk. 3:26); по петцѣ (Mt. 27:62); u *Ev. iz Mletačkoga zbornika*: жнзань (Mt. 25:46), коньць (Mk. 3:26), златнцѣ (Mt. 22:19). Najveći je stepen utjecaja druge redakcije zabilježen u *Dovoljskome evanđelju*. Utjecaj je četvrte redakcije posebno vidljiv u drugome predlošku *Čajničkoga ev.*

²⁰ O tome vidjeti u: Ramić-Kunić 2017: 12.

sredinu i rukopisima koji su bili posrednici u preuzimanju mlađih varijanti. Taj je put mogao imati dva pravca: posredstvom rukopisa makedonskoga porijekla, tj. južnim putem preko Ohrida, Zete i Huma, ili je rezultat direktnih kontakata s evanđeljima susjedne raške redakcije. Kada su u pitanju doticaji bosanske skupine s predlošcima druge redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja (T2), dragocjene podatke pružaju *Kopitarovo evanđelje* (Kop.) i *Evanđelje No679* (N°679). Naime, recentna su istraživanja (Kardaš 2020: 164–171) pokazala da je Kop. sporadično prožeto inoviranom leksikom (15-ak primjera) pa bi se, u skladu s tim, o prvim doticajima s tipom T2 moglo govoriti tek od druge polovine 14. stoljeća kada je pisano Kop. Međutim, pojava kompletnoga teksta *Ev. No679*²¹ donekle bi mogla pomjeriti ovu granicu, pod uvjetom da je njegovo datiranje u dosadašnjim podacima o njemu tačno utvrđeno.²² Na temelju dostupnih listova koji, pored ostalih, obuhvataju dva lista *Ev. po Luki* da se zaključiti da je u tim dijelovima teksta jače prožeto leksikom karakterističnom za T2. To potvrđuje postojanje leksema koje su ostalim očuvanim i dostupnim bosanskim rukopisima nepoznate, a koje *Ev. No 679* povezuje s predstavnicima druge redakcije. Tome u prilog govore sljedeći leksički izbori: Lk. 11:52 КННГОУНЪМЬ N° 679, Mst.^{85v, 178b} — ostali bosanski законнкомь; Lk. 12:1 събравшнмь се N° 697, събравъшемь се Mst.^{85v} — ostali bosanski сънамьшнмь се; Lk. 12:3 въ храмѣхъ N° 697, Mst.^{85g} — ostali bosanski въ танлцнхъ i Mst.^{173v}; Lk. 12:4 свонмь N° 697, Mst.^{85g 173v} — ostali bosanski монмь; Lk. 12:7 Ѹнншн N° 697, оуньше Mst.^{86a} — ostali bosanski соульншн, сѸлншн; лоууьше Mst.^{173g}

²¹ Za istraživanje je ovoga rukopisa trenutno dostupno 17 listova koje je za potrebe daljega istraživanja ustupio prof. Christoph Koch. Do kompletnoga rukopisa *Evanđelja* trenutno nije moguće doći jer se rukopis nalazi u fazi restauracije u Arhivu Filijale Instituta za historiju Ruske akademije nauka (Zapadnoevropska sekcija) u Sankt-Peterburgu. Osnovni se podaci o rukopisu donose u knjizi “Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. XIV век.” (prir. Турилов 2002: 400–401). Osim datacije *Evanđelja*, detaljno su opisani sadržani dijelovi knjige sva četiri evanđelja, a tekst počinje od stiha Mt. 12:35.

²² U spomenutom je katalogu (CK 2002) rukopis datiran u prvu polovinu 14. stoljeća (перв. пол. XIV в.). Anica Nazor (2005: 555) također ostaje pri ovoj dataciji rukopisa. Tako se navodi i u knjizi “Srednjovjekovna bosanska književnost” (Kuna 2008) u kojoj je uredništvo knjige naknadno dodalo 6 listova. Međutim, nedavna istraživanja ovoga rukopisa koje je sproveo M. Kardaš (2016: 59) pomjeraju dataciju na kraj 14. stoljeća. Paleografskom analizom Kardaš je ustanovio da je *Ev. N° 679* pisao isti pisari koji je pisao i bosanski apostol Giljf. 14, za koji se smatra da je nastao krajem 14. st.

Sve ukazuje na to da okosnica tih dodira ne bi trebala biti ispod prve polovine 14. stoljeća. S druge strane, a o čemu će biti više govora u daljem tekstu, doticaj bosanskih rukopisa s tipom T4 treba vezati za sami kraj 14. ili početak 15. stoljeća s obzirom na to da su potvrde četvrte redakcije zabilježene sporadično u *Ev. iz Mletačkoga zbornika* (Mlet.), *Daničićevome* (Dan.) te Čajn., a koji se u dosadašnjim istraživanjima vežu za kraj 14. ili početak 15. stoljeća. Osim vremena doticaja s tipovima T2 i T4, ostaje da se pokaže koji su rukopisi potencijalni posrednici u tom međuredakcijskome dodiru. Na pitanje mogućih tekstualnih posrednika za tip T4 odgovorit će se analizom tekstovno-leksičkoga sloja Čajn.

I. 2. Dosadašnja proučavanja Čajničkoga četveroevanđelja

Čajničko bosansko četveroevanđelje jedino je srednjovjekovno evanđelje koje se čuva u Bosni i Hercegovini, u Muzeju Crkve Uspenja Bogorodice i Crkve Vaznesenja Hristovog u Čajniču. Rukopis nije datiran, ali se na osnovu jezičkih osobina, kao i zapisa s margina na stranama 115b i 116a, smješta na kraj 14. ili početak 15. stoljeća. Čajn. je već pobuđivalo interese znanstvene javnosti. Prve je podatke o Čajn. pružio Milan M. Vukičević (1901) dajući kratki opis rukopisa, a nakon Vukičevića, 55 godina kasnije, taj je opis upotpunio Petar Momirović (1956: 174–177) u tekstu *Stari rukopisi i stampane knjige u Čajniču*. Znanstvenicima su posebnu pažnju privlačile dvije glagoljske stranice ovoga rukopisa. To je zapis na stranama 89b i 90a (Hamm 1960). Najznačajniji je poduhvat u istraživanju paleografskih i jezičkih odlika Čajn. učinila Vera Jerković (1975) u monografiji *Палеографска и језичка испитивања о Чајничком јеванђељу*. Međutim, tekstovno-leksički nivo Čajn. nije bio predmetom iscrpne analize.

Taksativni je pregled leksike u Čajn. predstavila Jerković u radu *Лексичке разлике између Чајничког и Манојловог јеванђеља* (1967). U ovome se radu daje samo popis leksičkih razlika između Čajn. i Man., bez daljeg obrazloženja popisanih leksičkih razlika u ova dva evanđelja. Autorica naglašava da ovaj rad i ne pretendira na donošenje zaključka niti donosi širu analizu leksike Čajn., ali da može poslužiti kao platforma za dalja poredbena proučavanja leksike ova dva rukopisa (Jerković 1967: 23). Iz toga se popisa leksičkih razlika između ova dva rukopisa može vidjeti da je najveći broj tih razlika ograničen na drugi predložak teksta Čajn. Leksikom se Čajn. bavio i Andrej Pešikan u

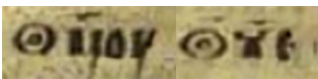
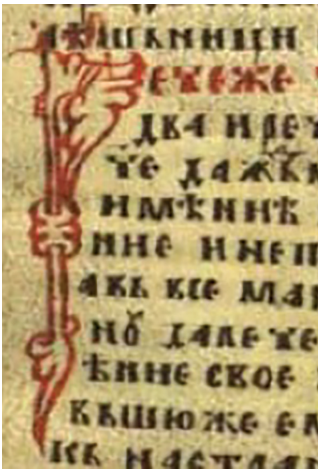
radu *Још један (четврти) препис друге верзије старосрпских тетра и однос ове верзије према Чајничком еванђељу* (1989) uspoređujući leksičke izbore Čajn. sa srpskim evanđeljima. Pešikan potvrđuje i ranije iznesene stavove Jerković (1975) o postojanju tri predloška s kojih je prepisano Čajn. te ističe kako je tekst Čajn. zanimljiv i kao dokaz veza bosanskih i srpskih pisarskih škola, a rezultati su tih istraživanja predstavljeni u nastavku teksta.

U novije je vrijeme od posebnoga značaja za filološke usporedbe faksimilirano izdanje *Vrutočkoga evanđelja* (Vrut.) koje je priredila Lejla Nakaš (2015). Ovo izdanje, pored faksimila i latiničnoga prijepisa, prati i studija o jeziku Vrut., a u okviru koje su donesena i značajna zapažanja o leksici Čajn. Posebno su značajna autoricina zapažanja o bližim vezama *Vrutočkoga*, *Sofijskoga* (Sof.), *Pripkovićeva* (Pripk.) i Čajn. Nakaš uočava da se Čajn. u *Ev. po Marku* približava srpskom evanđelju iz 13. stoljeća iz zbirke Chester-a Beatty-a, a suprotstavlja drugim bosanskim rukopisima (Nakaš 2015: 655). U okviru su ove studije date važne smjernice za dalja istraživanja leksike Čajn. Naime, za istraživanje su i bliže određivanje tekstualnih grupa bosanske skupine evanđelja posebno važna zapažanja da u okviru *Ev. po Marku* Čajn. u nekim leksičkim izborima ide za Dan. (Nakaš 2015: 655). To inicira potrebu da se u okviru istraživanja drugoga predloška Čajn. detaljno ispita odnos Čajn. prema tekstu Dan., a u nadi da ćemo pridonijeti kompletiranju slike o odnosu ova dva rukopisa.

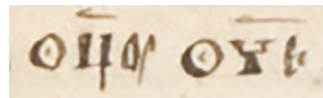
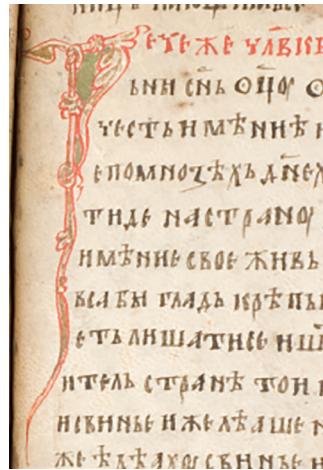
Izdanje *Čajničko četveroevanđelje: bosanski rukopis s početka 15. stoljeća* (Ramić-Kunić 2017) otvorilo je nova pitanja o leksičkim odlikama ovoga bosanskog kodeksa te usmjerilo na put ka daljim istraživanjima odnosa Čajn. prema drugim bosanskim rukopisima. Rezultati preliminarnih istraživanja leksike objavljeni u izdanju Čajn. (2017) ukratko su predstavljeni u nastavku teksta. Naime, leksički izbori koje navodi Pešikan (1989: 201–204), a koji bi trebali svjedočiti da je jedan od predložaka Čajn. onaj koji je “bio glavni u nemanjičkoj državi”, podložni su preispitivanju (Ramić-Kunić 2017). Ukratko, poređenje s većim brojem rukopisa, a o čemu će se detaljno govoriti u dijelu knjige koji se bavi leksikom drugoga predloška Čajn., pokazuje bliske veze ne samo sa srpskom pisarskom tradicijom već i s drugim starijim rukopisima, npr. bugarskim *Šafarikovim evanđeljem* (Šaf.) iz 14. stoljeća i *Baničkim evanđeljem* (Ban.) iz 13. stoljeća. U okviru se ovoga predloška, od stiha Mt. 24:30 do Lk. 6:42, Čajn. leksičkim inovacijama najviše razlikuje od drugih evanđelja iz bosanske grupe. Pešikan je na svoju listu primjera koja svjedoči o vezi

Čajn. s navedenim srpskim, između ostalih primjera, stavio i one koji se nalaze u evanđeljima staroslavenskoga kanona. Međutim, u slučaju kada je jedan od kanonskih rukopisa svjedok za leksički izbor u mlađem rukopisu, tvrdnja o njegovom slaganju s nekom drugom zasebnom skupinom rukopisa postaje podložna preispitivanju. Provjera je upravo na takvim primjerima pokazala da su oni zajednički i nekim drugim bosanskim i nekim bugarskim rukopisima, jednako kao i srpskim (Ramić-Kunić 2017: 26).

Na detaljnu su tekstovno-leksičku usporedbu trećega predloška Čajn. s Nik. i Hval. uputile uočene grafijske sličnosti s Nik. te sličnost u iluminaciji s Hval. u izdanju Čajn. (Ramić-Kunić 2017). Naime, pisar trećega dijela teksta Čajn. po stilu ukrašavanja podsjeća na ukrase u Hval. koji se protežu dužinom lijevoga ruba stranice. S druge strane, i na prvi je pogled upadljiva sličnost ovoga dijela rukopisa Čajn. s kompletnim rukopisom Nik., što se posebno vidi u pisanju takozvanoga okatog o. A posebno je interesantno to da je gotovo posve jednakim inicijalom ukrašen u oba rukopisa isti tekst, naime početak 15. poglavlja *Ev. po Luki*.

Nik. 117a

Čajn. 158a²³

²³ Ramić-Kunić 2017: 17–18.

Osim grafijske sličnosti s Nik., u dosadašnjoj je literaturi zamijećena sličnost rukopisa prvoga i drugoga pisara Čajn. s *Mokropoljskim umetkom*. Savić je (2014: 92–94) uočio jednu specifičnu fonetsku pojavu, a koja se odnosi na to da rukopis pergamentnoga umetka u Mp. vizualno podsjeća na rukopis prve ruke Čajn. te da se može “bez ustezanja” zaključiti kako su Čajn. i navedeni umetak ili nastali u istom skriptoriju ili u približno istom kraju s tim da je umetak u Mp. nešto stariji. Kao karakterističnu pojavu u Čajn. i u umetku Mp., a koja nikako “nije slučajna”, Savić navodi zamjenu λ sa ρ u leksemi $\delta\lambda\alpha\tau\epsilon\rho\epsilon$ umjesto $\delta\lambda\alpha\tau\epsilon\lambda\epsilon$. Čajn. i umetak u Mp. nisu usamljeni u zamjeni λ sa ρ .²⁴ Ova je pojava zamijećena i kod jednoga od pisara *Dovoljskoga evanđelja* (Dov.) pa se i ona ne bi smjela smatrati slučajnom, a moguće je da su ova dva bosanska rukopisa nastala u istoj kancelariji (Kardaš 2018: 17) ili na istom (ili bar približnom) dijalekatskome području.²⁵ Međutim, ovdje treba istaći da se ova pojava tiče samo jedne lekseme i nije isključeno da se radi o disimilaciji λ - λ u λ - ρ . U skladu s tim, grafijsko slaganje prvoga i drugoga pisara Čajn. s umetkom u Mp. te grafijsko slaganje s Nik. u slučaju petoga pisara potiče na istraživanje njihovoga odnosa na tekstovno-leksičkoj razini upravo u tim dijelovima rukopisa.

Tekstovno-leksičko proučavanje Čajn. komplicirano je činjenicom da se njegov tekst sastoji od predložaka različitoga porijekla, kao i činjenicom da je tekst ispisivalo više različitih ruku. Naime, detaljnijom je analizom Vera Jerković (1975: 10) zaključila da je tekst Čajn. pisalo pet glavnih pisara (nazvanih tako jer su ispisali veće dijelove teksta). Prvi rukopis obuhvata dio Čajn. od početka teksta pa do strane 48a, drugi je rukopis od 95a strane, treći od 95b do 13. reda na 115a, četvrti od 13. reda na 115a strani do 15. reda na 129a, a peti do kraja knjige. Pored pet glavnih pisara, Vera Jerković (1975: 10) na osnovu paleografskih kriterija zaključuje da su i četiri sporedne ruke ispisale po nekoliko redaka teksta Čajn. Minucioznom analizom rukopisa Čajn. Jerković zaključuje

²⁴ Jerković (1975: 124) bilježi postojanje zamjene glasa λ sa ρ u Čajn., konstatirajući da primjera ima toliko da se ne može reći kako je ova zamjena rezultat slučajne pogreške pisara. Primjeri sa ρ nalaze se u *Ev. po Mateju* i to u stihovima Mt. 9:38, Mt. 20:1, 2, 8, Mt. 21:33, 34, 40, 41, 35, 38. U istom se rukopisu dva puta javljaju i oblici sa λ , u stihu Mt. 21:35, 38. Uvidom u dosadašnja kritička izdanja srednjovjekovnih rukopisa ovu pojavu nismo zabilježili u drugim rukopisima.

²⁵ Dalja istraživanja trebaju pokazati da li su ove pretpostavke tačne.

da se od početka knjige pa sve do stranice 48a izdvaja jedna cjelina, ali, ipak, ostavlja mogućnost da se sve do stranice 95b radi o jednoj cjelini (Јерковић 1975: 10). Zapravo, u dijelu knjige 48a–95b promijenio se samo način pisanja slova ж, ѣ i ѿ, ali se i dalje nailazi na alternativne oblike posve jednake onima do lista 48a. Na listu 53b u drugom retku nalazimo ponovo vrlo karakteristično ѣ, pa se može reći kako i ovaj dio knjige ispisuje ista ruka. Pojava par ligatura ѣ u ovome dijelu knjige, kao i pojava akcenata, nisu odlučujuće za ocjenu da se radi o novom rukopisu, jer su ove odlike najvjerovatnije uvedene kao posljedica promjene predloška. Čak se doima da je novi način pisanja ptičice nad ѣ potaknut težnjom za bilježenjem akcenata. Ovaj dio slova sad je izveden mnogo tanjim potezom nego što su linije osnovnih slovnih kontura, zapravo istim kvalitetom poteza kojim pisar bilježi akcente i title. Ispitivanja Vere Jerković u monografiji o Čajničkom evanđelju pokazala su da je tekst prepisan s tri predloška: prvi do strane 48a, približno do Mt. 24:27; drugi od strane 48a do strane 129a, odnosno od Mt. 24:27 do Lk. 6:42; treći od strane 129a do posljednje sačuvane strane, tj. do 167. lista. Zaključak Vere Jerković o tri predloška zasniva se na ortografskim i paleografskim kriterijima, kao i na tipu podjele teksta (v. Јерковић 1975: 12–18).

U slučaju kada je rukopis rezultat zajedničkoga rada nekoliko pisara, istraživači su prisiljeni složiti se s mogućnošću da se njegovi pojedini dijelovi mogu prepisivati iz različitih izvora pa samim tim mogu imati drugačiju tekstualnu povijest. Jezik takvoga rukopisa obično se opisuje pojedinačno od pisara do pisara, ukazujući na to koji dijelovi sadrže određene osobine i, prema tome, kojim od pisara pripadaju (Темчин 1997: 48).²⁶ Kako bi se rezultati istraživanja predstavili što vjerodostojnije, analiza će se teksta Čajn. vršiti po predlošcima, a ne od pisara do pisara jer se granice pojedinačnih rukopisa ne poklapaju s mjestima na kojima je došlo do promjene predloška.

Kada se uzme u obzir sve navedeno, detaljna istraživanja leksike rukopisa bosanske srednjovjekovne pismenosti omogućit će da se поближе odrede njihove bliže tekstualne podgrupe, a što je gotovo pa neistraženo polje u dosadašnjim proučavanjima rukopisa nastalih u okvirima Crkve bosanske. Za ispitivanje

²⁶ Činjenica da su se pisari Čajn. smijenili na istom listu, usred teksta, neobičajena je zanimljivost ovoga kodeksa, ali o svrhama takve prakse još se ništa određeno nije dalo zaključiti. Samo jedno je jasno: do toga nije došlo kao posljedica takozvanog liječenja knjige, pa zapravo između raznih rukopisa nema bitne vremenske razlike (Ramić-Kunić 2017: 16).

međuredakcijskih dodira Čajn. zauzima važno mjesto među rukopisima crkvenoslavenskih tekstova tradiranih u Bosni jer su rezultati dosadašnjih istraživanja (Јерковић 1975; Пешикан 1989) pokazali da je jedan od predložaka Čajn. tekstualno najbliži raškim evanđeljima. U skladu s tim, važan dio ove teme predstavlja ispitivanje veza Čajn., ali i drugih bosanskih rukopisa ne samo sa raškom tradicijom već i mogućnosti čuvanja starije veze s bugarskim, odnosno makedonskim predlošcima.

I. 3. Zadaci, ciljevi i metodologija istraživanja

Zadaci i cilj istraživanja. S obzirom na to da je V. Jerković (1975) u monografiji o Čajn. dala iscrpan pregled paleografskih, fonoloških, morfoloških i djelomično sintaksičkih osobina rukopisa Čajn., u ovoj će se knjizi istražiti tekstovno-leksički segment ovoga rukopisa. Pružit će se usporedba sa svim dostupnim bosanskim crkvenoslavenskim evanđeljima, ali i nastojat će se identificirati svi evanđeoski rukopisi koji su tekstovno-leksički povezani s Čajn. Jasno je da je posrijedi rukopis koji se u jednom svom predlošku razlikuje od većine drugih rukopisa iz bosanske skupine pa je konačni cilj ovoga istraživanja preciznije odrediti mjesto Čajn. u okviru bosanskoga filijacijskog stabla, ali i njegovo mjesto među rukopisima izvanbosanske tradicije evanđelja. Slijedom toga, ovdje se nameću sljedeći zadaci:

1. U ranijim se istraživanjima koje je provela Jerković (1975) pokazalo da je tekst Čajn. prepisan s tri različita predloška. Tom prilikom u obzir nisu uzeti tekstovno-leksički kriteriji pa će se, shodno tome, analizom leksičkih osobina rukopisa ispitati takav zaključak. Analiza tekstovno-leksičkih odlika Čajn. nameće odvojeno istraživanje različitih predložaka.
2. Ispitivanje odnosa Čajn. u prvome predlošku prema drugim bosanskim rukopisima, ali i bugarskome Ban. Naime, od brojnih slavenskih rukopisa ova dva srednjovjekovna kodeksa imaju jednak leksički oblik u stihu Mt. 7:29.
3. Ispitivanje odnosa Čajn. prema drugim bosanskim evanđeljima, a pažnja će se usmjeriti na njegove veze sa Vrut., Sof. i Pripk. za koje se pretpostavlja, na osnovu dosadašnjega izučavanja leksičkoga sloja, da predstavljaju jednu posebnu grupu u okviru bosanske skupine rukopisa.

S obzirom na ortografsku sličnost u trećem predlošku Čajn. s Nik. te sličnost u ukrašavanju s Hval., ispitat će se njihov odnos. Paleografska bliskost (u ortografiji ili ukrasu) ne mora se poklapati s tekstualnom bliskošću, jer ta vrsta bliskosti može biti sasvim slučajna. U tom je smislu od posebne važnosti odgovoriti na pitanje kada je došlo do njihove međusobne tekstualne bliskosti i udaljavanja od drugih bosanskih rukopisa te kojim redom se taj proces desio.

4. Pokušat će se osvjetliti odnos Čajn., ali i drugih bosanskih crkvenih kodeksa prema evanđeljima drugih redakcija, a posebno srpske, bugarske i makedonske redakcije.
5. Usporedit će se reprezentativni leksički sloj Čajn. prema staroslavenskim kanonskim evanđeljima kako bi se ispitale dosadašnje pretpostavke da je jedan od predložaka Čajn. nastao na temelju Mar. Naime, dosadašnja istraživanja pokazuju bliskost bosanske grupe rukopisa s Ass. i to je jedna od temeljnih razlika ovih rukopisa u odnosu na rukopise raške redakcije koji, uglavnom, svoje protografe imaju u kanonskim tetrama.
6. Ispitat će se utjecaj četvrte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja na tekst drugoga predloška Čajn. kao i njegov odnos prema drugim rukopisima koji pokazuju utjecaj leksike svojstvene četvrtoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Čajn. će se porediti sa sljedećim rukopisima T4: Bd., Šaf., Konst., kao i s bosanskim Dan. i Mlet.
7. Dopuna i korekcija preliminarnih istraživačkih rezultata koje su na planu tekstovno-lesičkih odlika Čajn. dali A. Pešikan (1989) i V. Jerković (1975).
8. Osvjetljavanje historije srednjovjekovnoga teksta evanđelja tradiranoga u Bosni i određivanje bližih tekstualnih grupa, odnosno (pod)grupa srodnih rukopisa kao i identificiranje redakcijskih tipova prisutnih u bosanskim rukopisima. Tekstualne grupe, tj. grupe međusobno povezanih rukopisa, mogu nastati na dva načina. Povezanost rukopisa može biti genealoška, tj. ako rukopisi imaju zajednički izvor (protograf). U ovom slučaju ta grupa čini jednu porodicu rukopisa. U tom smislu bosanski tekstovi pripadaju jednoj porodici rukopisa jer je već ranije pretpostavljeno da je njihov protograf bio tekst sličan Ass. Navedene pretpostavke ispitat će se i u istraživanju provedenom u ovoj knjizi (usp. zadatak br.

5). S druge strane, identitet teksta u određenoj grupi rukopisa može biti rezultat njegove unifikacije pri kontroli nad njim, tj. pri njegovom prepisivanju s dva ili tri antigrafa. Tekstovi takvoga karaktera obrazuju izvod (Лихачев 1983: 141) ili tekstualni tip (text-type, Colwell 1969: 10–11, 16, 53–54, 162–163, cit. prema: Алексеев 1999: 45–47). U okviru ova- ga istraživanja, usporedbom Čajn. s drugim bosanskim rukopisima is- pitat će se s kojom grupom, tj. s kojima od bosanskih rukopisa stoji u najbližoj vezi.

Metode. Za utvrđivanje leksičkih varijacija Čajn. koristit će se metode:

- sinonimnih parova za koje postoji različit izbor u grupama, a prema tome će se nastojati identificirati podgrupe tekstova, i
- komparativna metoda. Komparativna se metoda nameće kao neza- obilazna jer ukazuje na bliži ili dalji odnos između pojedinih rukopi- sa. Usporedba je teksta Čajn. obuhvatila 64 rukopisa svih slavenskih redakcija.

Materijal istraživanja. Analiza rukopisa Čajn. vršit će se na osnovu digitalnih kopija koje je za potrebe istraživanja ustupio Međunarodni forum Bosna. Za potrebe istraživanja odnosa Čajn. prema drugim bosanskim rukopisima koristit će se i digitalne kopije većine drugih bosanskih srednjovjekovnih rukopisa, također iz kolekcije Međunarodnog foruma Bosna. Osim toga, koristit će se i kritičko izdanje Hval. u kojem se pored Čajn. nalaze varijante Hval., Nik., Div. i Kop. Za potrebe je izrade ove monografije kompletan tekst Čajn. digitaliziran i objavljen kao kritičko izdanje (Ramić-Kunić 2017). Osim kritičkoga izdanja Čajn., koristit će se i kritička izdanja Div. (Nakaš 2018) te Sof. (Kardaš 2018).

Za utvrđivanje bližih veza s rukopisima raške redakcije koristit će se kritič- ko izdanje *Miroslavljeva jevanđelja* (1986). Osim toga, za utvrđivanje bližih veza s drugim slavenskim redakcijama koristit će se sljedeća kritička izdanja: Евангелие от Иоанна в славянской традиции (1998), Евангелие от Матфеа в славянской традиции (2005), Vakareliyska, С. М. (2008): *The Curzon Gospel. Vol. I: An Annotated Edition*. Osim navedenih kritičkih izdanja koristit će se i dostupne digitalne kopije brojnih slavenskih rukopisa, a njihov detaljan popis nalazi se u poglavlju Izvori.

I. 4. Popis korištenih skraćenica i simbola

add. (lat. addit) – označava riječ koju je pisar dodao u nekom od evanđelja

om. (lat. omittit) – označava ispuštenu riječ u nekom od evanđelja

praem. (lat. praemittit) – označava riječ koju je pisar stavio ispred nekoga pojma ili neke druge riječi

corr. (lat. correctum) – označava riječ korektora

def. (lat. deficit) – označava da je oštećen tekst s dijela stranice, da nedostaje list ili niz listova u rukopisu

(!) – umjesto latinskoga *sic*

(≙) – rukopis ima jednak oblik kao onaj koji se nalazi ispred njega

[_ _ _] brisanje ili mehaničko oštećenje dijela teksta

() – leksema koja se nalazi u zagradi jednaka je leksemi ispred zagrade uz izvjesne formalne varijacije, npr. ПОСЛАЃДИ (ПОСЛАЃДЪ)

T1 – prva redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja

T2 – druga redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja

T3 – treća redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja

T4 – četvrta redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja

II.

ODNOS TEKSTA EVANĐELJA TRADIRANOGA U BOSNI PREMA EVANĐELJIMA STAROSLAVENSKOGA KANONA

Bosanska je srednjovjekovna pismenost najbrojnija četveroevanđeljima. Rukopisi ovoga relativno maloga korpusa (22 rukopisa) zaslužuju dostojnu pažnju istraživača jer važan su dio rekonstrukcije prvobitnoga ćirilometodskog prijevoda evanđelja i njegove historije. Bosanski su crkveni rukopisi zbog njihove tekstovno-leksičke konzervativnosti uglavnom inspirirali strane paleoslaviste koji su pokušali (i pokušavaju) doći do rekonstrukcije teksta najbližega prvobitnome prijevodu. Pojedini su istraživači slavenskoga prijevoda evanđelja najčešće poredeći stanje u Nik. i Hval. iznijeli pretpostavke da crkvenoslavenski tekstovi tradirani u Bosni pokazuju brojna slaganja s Ass. U skladu s tim, u ovome ćemo poglavlju, na temelju dosadašnjih istraživanja i detaljnom usporedbom jezičkih i tekstovno-leksičkih odlika, iznesene pretpostavke ispitati, a što će, u konačnici, omogućiti detaljniji uvid u taj odnos.

Jezičkom i tekstovno-leksičkom analizom značajnoga broja dostupnih i štampanih evanđeoskih tekstova Horálek (1954: 265–290) je ukazao na postojanje dvije verzije staroslavenskih evanđelja. Prva je bliža carigradskoj službenoj verziji, a karakterizira je starina leksičkih varijanti te slobodnija prevodilačka tehnika. Njeni su predstavnici *Marijansko* i *Zografsko evanđelje*. Drugu verziju karakterizira mnoštvo tekstualnih arhaizama, neprevedenih grčkih riječi i gotovo dosljednih prijevoda grčkih sintaksičkih konstrukcija. Predstavnik je ove verzije *Asemanijev evanđelistar*. Horálek je iscrpnom analizom zaključio da je *Marijanskome* i *Zografskome evanđelju* bliža *Savina knjiga*, a da se s *Asemanijevim evanđelistarom* najčešće podudaraju evanđelistari *Vračanski* i *Putenski evanđelistar*, te manje *Ostromirovo evanđelje* (Ostr.). Horálek pretpostavlja da je neki dalji predložak bosanskih Nik. i Hval. bio aprakos, tekst

sličan Ass., te da je predložak tih evanđelja vjerovatno nastao dosljednom revizijom nekoga aprakosa tipa *Karpinskoga evanđelja*.

Osim Horáleka, ranije je i Vajs (1936: 9) – na osnovu slaganja kakva postoje npr. u stihu Lk. 1:65, gdje se u bosanskim Kop., Nik., Hval., Prip. i Vrut., a zajedno s bugarskim Trn., javlja *gornii* jednako kao u Ass., umjesto *vъ straně*, koje imaju Mar. i Zogr. – iznio tezu o poklapanju tih tekstova sa staroslavenskim aprakosnim evanđeljem tipa Ass. Na sličnosti je rukopisa bosanskoga stabla s Ass. upozorila i I. Grickat u radu o Div. (usp. Грицкат 1961–1962: 280–281).²⁷ Osim toga, Vrana (1970: 51) je komparativnom analizom brojnih slavenskih rukopisa pokazao da je Ass. dosta blisko Nik. Vrana smatra da, iako je poznato da stsl. evanđelja iz 10. i 11. stoljeća pokazuju veliku šarolikost i na planu jezika i na planu teksta, ipak se, mogu odrediti dvije osnovne podgrupe tekstova. S jedne strane je Ass. s kasnijim Nik. i drugim bosanskim, a s druge strane stoje Mar., Zogr. i Sav. Grupi koju čine Ass. te bosanska četveroevanđelja, po Vraninom je mišljenju, blisko rusko Ostr. Sličnost bosanskih evanđeoskih tekstova sa Ass. dolazi posebno do izražaja kada se usporede s evanđeljima koja bolje prate kanonske tetre, a posebno Mar., kao što je npr. drugi predložak Čajn. ili Dan. Stoga se, na temelju tekstovno-leksičkih sličnosti, kao i sličnosti u izboru reda riječi, izboru pojedinih morfoloških oblika pa sve do ponavljanja jednakih grešaka zabilježenih već u Ass., potvrđuje da su sasvim opravdane dosadašnje pretpostavke o tome da većina sačuvanih bosanskih četveroevanđelja najbolje prate Ass. U nastavku se teksta navode reprezentativni primjeri potvrde da je većina sačuvanih bosanskih rukopisa svoju maticu imala u nekom tekstu bliskom Ass.

Primjeri potvrde bliže veze sa Ass. grupirani su u nekoliko podgrupa. Prvo se navode zajedničke leksičke podudarnosti kao jedan od najbitnijih kriterija za određivanje bliskosti rukopisā. Drugu grupu primjera čine zajednički red riječi, potom gramatičkih oblika te zajedničkih pogrešaka.

²⁷ Grickat donosi statističke podatke o odnosu bosanskih rukopisa prema kanonskim. Tom je prilikom zaključila da rukopisi bosanskoga stabla najviše različitosti pokazuju prema Mar. slijedeći ga u svega 20% slučajeva. Zogr. prati bosansku skupinu u 48% slučajeva, Sav. je 50% na strani bosanskih rukopisa, a 50% ide protiv njih, dok Ass. prati bosansku skupinu u 62% slučajeva, a u 38% ide protiv njih (Грицкат 1961–1962: 280–281).

Primjeri jednakih leksiĉkih izbora bosanskih rukopisa i Ass., a protiv Mar. i Zogr.:

уѣво — хѣоба

Lk. 1:42 уѣва Nik. (\cong Dan.) Hval. Mlet. Kop. Vrut. Pripk. Ćajn. Karp.^{140v}
Dobrř. Ban. Trn. Crk. Rh. Mr. Bd. Ass.^{144b} Zogr. Sav.^{124a} Mst.^{166a} Div. def. —
хѣовѣ Mar. Mir.^{296a} Vuk.^{178d} Curz.

глашатн — зѣватн

Mt. 27:47 глашаеть Div. Nik. (\cong Dan.) Hval. Pripk. Dov. глашаеть Ass.^{109c}
Karp.^{131v, 134v} Hil.² Vrut. def. — зоветь Kop. Ćajn. Mlet. Sof. Trn. Mir.^{276b}
Vuk.^{177a} Crk. Hil.¹³ Bd. Vv. Rh. Mr. зоветь Mar. Zogr. Sav.^{118b} Curz. Dobrř.
Ban. Mst.^{154g, 161g}

глаголемын — рекомын

Iv. 4:25 глѣмѣхѣ Div. глѣмн Kop. Nik. Vrut. Mlet. Hval. Ass.^{18a} Ban. Karp.¹⁵
Mir.^{31b} (\cong Vuk.) Trn. Div. def. Ćajn. def. — рекомы Mar. Zogr. Dobrř. Hil. Rh.
Mr. Bd. — нарнцаемын Mst.^{15v}

неразоумнаѣ — несѣмысльнаѣ

Lk. 24:25 неразоумна Div. Kop. Hval. Mlet. Dan. Pripk. Vrut. Mst.^{208g}
неразоумнаѣ Nik. Ass.^{3c} — несѣмысльнаѣ Mar. Zogr. несѣмысльна Mst.^{3v}
несѣмысльна Mir.^{4a} (\cong Crk. Hil.¹ Rh. Mr. Bd. Vuk.) Karp.^{48v} Curz. Ban. Dobrř.

нѣмѣ — гѣгннѣ

Mk. 7:32 нѣма Ćajn. Div. Kop. Nik. Hval. Sof. Pripk. Mlet. Ass.^{77a} Mst.^{126b}
Vuk.^{142g} Crk. Hil. Trn. Rh. Mr. Bd. нѣма гѣгннѣ Karp.^{112v} — гѣгнѣва Vrut.
гѣгннѣва Mar. гѣгннѣ Zogr. гѣгннѣ Sav.^{76b} Ban. Dobrř. гѣгннѣва Mir.^{220b}
гагннѣва Curz. гоугннѣва Konst.

олокавѣтомата — вѣсѣжагаѣмѣ

Mk. 12:33 олкавѣтоматн Ćajn. олокавѣтоматѣ Dan. олокавѣтоматѣ Ban.
олокафѣтоматѣ Dobrř. Karp.^{63, 98} Zogr. Mar. олокавѣѣомата Mir.^{143a} Bd. Ćud.

— всесъжыгаемнхъ Hval. Pripk. всесъжагаемыхъ Ass.^{116a} — съжыгаемыхъ Div. Kop. Nik. Mlet. съжнгаемѣхъ Vrut. — съжеженынхъ Dobrn. съжеженнн Vuk.^{123d} въ съжъженнн Mst.^{108v} жеженыхъ Trn. — всесъжеженнн Crk. всесъжеженнн Hil. Šaf. Konst. всесъжеженыхъ Rh. Mr.

ОЗМЪРЕНЪ — ОЦЪТЪНЪ

Mk. 15:23 озмърено внно Div. Pripk. озмърено внно Ass.^{104a} осмрънено внно Nik. нзмърно внно Čajn. Hval. ѡзмрънено внно Mlet. Karp.^{135v} омръено внно Kop. Vrut. def. — оцътно внно Mar. (≅ Trn.) Zogr. Sav.^{118a} Mir.^{275a} (≅ Vuk. Crk. Hil.¹ Rh. Mr. Bd.) ѡцтѣно внно Karp.¹³¹ оцътано внно Mst.^{154a, 158a} ѡцтѣно внно Curz. оутѣно внно Ban. огоръено внно Hil.² Dobrš. def. ѡцъть от. внно Sof.

ОТЬЦЪ — НОСНФЪ

Lk. 2:33 оцѣ его н мѣн Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. оцъ его н мѣн Ass.^{142a} Sav.^{139b} Zogr. Trn. — нѡснфъ н мѣн его Čajn. као носнфъ н матн его Mar. Mst.^{190a} Karp.¹⁵⁵ Mir. def. нѡснфъ н марнн Curz. (≅ Dobrš. Ban.)

ПЕТРЪ — КАМЕНЪНЪ²⁸

Mt. 16:18 тн есн петрѣ н на семь петрѣ съзнждѣ црѣквѣ мою Čajn. Nik. Hval. Kop. Vrut. Sof. Ass.^{149b} Dobrš.²⁹ Div. def. — ... на семь каменѣ Pripk. Mlet. (каменѣ) Mar. (≅ Šaf.) Zogr. (каменн) Mir.^{343a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Ban. Curz. Frol. Mst.^{200v} (каменне) Karp.³⁰

²⁸ Jagić (1913: 316) smatra da je oblik na семь петрѣ bio dio prvobitnoga ćirilometodskoga prijevoda, za razliku od F. Griveca (1955: 24–46) koji ističe kako je pogrešno davati prednost jednoj ili drugoj varijanti u smislu pripadnosti prvobitnome prijevodu, pokazujući da su se obje varijante, na семь петрѣ i на семь каменѣ, upotrebljavale naporedo i bile dio najstarijeg razdoblja stsl. knjige. Horálek (1954) prvobitnim oblikom smatra na семь каменѣ, dok je druga varijanta nastala kao posljedica kasnijeg prilagođavanja prema grčkome originalu.

²⁹ Trn. nečitljivo od Mt. 16:8 do Mt. 16:19 (usp. Valjavec 1889: 6).

³⁰ Tekst iz Ass. te većine bosanskih rukopisa prema tumačenju Horáleka (1954: 90) nastao je kao posljedica kasnijega prilagođavanja grčkome originalu.

СПЕКОУАТОРЪ — ВОИИЪ — ОУЃКАТЕЛЪ — МЕУЪИИИЪ

Mk. 6:27 спекѸлатора Ѓајн. Div. Кор. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Sof. Pripk. Ass.^{153b} Konst. Ѓud. Trn. Rh. Mr. Bd. — воииа Vrut. Zogr. Mar. Mir.^{348b} (≅ Crk.) Dobrř. Ban. Curz. Gal. Mst.^{206v} — оуЃкателъ Vuk.^{182v} — меуъиика Ostr.

ТРИВОЛЪ — РЪПИИЕ — ВЪЪУЦА

Mt. 7:16 тривола Ѓајн. Vrut. тривола Ass.^{123a} тривола Ban. (тривола grĉ. τριβολος) — рѸпиѸ Кор. Nik. Mlet. Mar. рыпиѸ Hval. рѸпиѸ Zogr. рѸпиѸа Rh. Mr. Karp.^{29v, 144v} Div. def. — въъуца Mst.^{30g, 172b} Mir.^{63b} (≅ Vuk. Hil. Bd. Vv.) Frol. капиии Curz. Trn. def. Dobrř. def.

ОУТИСКАТИ — ОУТЪЦАТИ — ОУРНАТИ

Lk. 8:45 утискають Ѓајн. Pripk. Vrut. као оутискаѸтъ Ass.^{57d} Кор. Nik. Mlet. Hval. оутѸскнѸють Mir.^{172b} — оутѸцаѸтъ Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ban. оутѸшлють Mst.^{86v} оутѸцоутъ Crk. Bd. оутѸшнѸють Curz. оутѸшнѸають Hil. Rh. Mr. — оурнаѸтъ Sav.^{52a} Dobrř. i Karp. om. — ѸдрѸжеть Div.^b

ВЪЗЛОЖИТИ — ПОЛОЖИТИ

Mt. 27:37 възложнше Ѓајн. Div. Nik. Hval. Кор. Pripk. Sof. Mlet. Ass.^{109a} Ban. Karp.^{131v, 137} Frol. Vuk.^{172a} Crk. Hil.² Rh. Mr. Bd. Vrut. def. — положнша Mar. Zogr. Sav.^{118b} Curz. Dobrř. Mir.^{275b} Hil.¹³ положнша Mst.^{153v, 161b}

ВРЪМА — ЛЪТО

Iv. 5:4 врѸмена Div. Кор. Nik. (≅ Dan.) Vrut. Hval. врѸма Ass.^{14b} Trn. Crk. — лѸта Mir. Rh. Mr. Bd. Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrř. Karp.^{10v} Mst.^{11g} Sav. def.

ЖАТЕЛЪ — ДЪЛАТЕЛЪ — ТАЖАТЕЛЪ

Mt. 13:30 жетелемъ Кор. Nik. Vrut. Hval. Mlet. Ѓајн. Mir.^{81a} Vuk.^{179v} Bd. Vv. жѸтелѸнемъ Ass.^{126b} жѸтелиемъ Ban. Karp.^{37v} Curz. Frol. жѸтелемъ Trn. жѸтелиемъ Mst.^{39g} — дѸлателемъ Pripk. Vuk.^{40g} Crk. Hil. Rh. Mr. дѸлателемъ Mar. Zogr. Dobrř. — тежателиемъ Div.

Prethodna lista koja svjedoči o vezi bosanskih rukopisa s Ass. nije blizu konačnoj. Vrana (1960b: 426) je na temelju ranijih Horálekovih zapažanja identificirao jednu grupu primjera koji predstavljaju opreku između Mar. i Zogr. s jedne strane te Ass. s druge. Upravo na tim mjestima bosanski evanđeoski tekstovi najčešće prate stanje zabilježeno u Ass. Izuzetak čini Čajn. u svome drugom predlošku.

храмннѣн — храмъ — домъ — клѣтъ

Mt. 24:43 храмнны своеѣ Div. храмннѣт своеѣ Hval. храмннн своеѣ Kor. Nik. Vrut. Sof. храмнннѣ (!) Pripk. храмннѣн своа Ass.^{85a} Vuk.^{55g, 71g} Crk.² храмнны своѣ Karp.⁶¹ — храма своего Čajn. Grig.-Giljf. Mar. Zogr. Sav.^{89a} Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{239b} Karp.^{49, 143} Mst.^{136a} Crk.¹³ Hil.¹ Rh. Bd. Vuk.^{154a} Hil.² — домоу своего Mst.^{170v} — клѣтн своа Mst.^{53a, 66v} клѣтн своѣѣ Frol. клѣтн своѣѣ Trn.

ннѣ — єдннѣ — другн

Mt. 27:49 ннѣ Nik. Div. Hval. Pripk. ннѣ Ass.^{110a} Vuk.^{172g, 176d} Hil.¹² — єдннѣ Sof. Vrut. def. — дрѣгн Čajn. Mir.^{276b, 290a} Crk. Hil.³ Rh. Mr. Bd. другѣ Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Karp.¹³⁷ Trn. Mst.^{162a} другн Kor. Karp.^{131v} om.

мамонѣ — жнтнн

Lk. 16:11 мамонѣ Div. Kor. Nik. Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Hval. Ass.^{64d} Karp.^{94v} — жнтнн Zogr. Sav.^{63b} Trn. жнтн Mar. Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{204a} (≅ Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.)

нарнцаѣмын — нменемѣ

Lk. 10:39 нарнцаѣма Div. Kor. Čajn. Vrut. нарнцаѣмаѣ Nik. нарнцаѣмы Hval. Pripk. def. нарнцаѣмаѣ Ass.^{116b} Karp.^{140v} нарнцаѣмаѣ Rh. Bd. — нменемѣ Mar. (≅ Trn.) Zogr. Sav.^{126a} Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{299a} Vuk.^{180v} Crk. Hil.

не дасть — не сѣтворн

Iv. 19:9 ѡвѣта не дасть ємоу Nik. Kor. Hval. Mlet. ѡтвѣта не дасть Ass.^{103a, 117b} Trn. Ostr. Karp.^{141v} ѡвѣта же нсѣ не дасть ємоу Karp.¹³⁰ Div. def. Čajn. def. ѡвѣта ємоу не дасть Dobrš. Ban. ѡвѣта ємоу не дсѣ Curz. — ѡтвѣта не сѣтворн Mar. Zogr. Sav.^{114b} Mir.^{225b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) (творн) Mst.^{152b}

ОГЛАДАТИ СѦ — ОЗНРАТИ СѦ

Mk. 5:32 огледаше се Kop. Nik. Pripk. (om. ce) Vrut. ѿблѣгдаше се (!) Čajn. ѿгледаше се Sof. ѿбгледаше се Mlet. Bd. огладаше сѦ Ass.^{128a} Karp.³⁷ сѣгледаше се Hval. Div. def. — ознраше се Zogr. Mar. (≅ Trn.) Sav.^{134b} Ban. Dobrš. Curz. Mir.^{118b} Vuk.^{65d} Rh. Mr. Mst.^{62a, 176g} ѿбзнраше се Crk. Hil.

ОТРОКЪ — РАБЪ

Lk. 15:26 отрокъ Div. Kop. Nik. Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Ass.^{70d} Dobrm. Karp.^{101v} — рабъ Mar. (≅ Trn.) Zogr. Mst.^{112b} раба Sav.^{68b} Dobrš. Ban. Curz. Vuk.^{128d} Mir.^{212b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.)

ОУЗЪРѢТИ — ВНАѢТИ

Mk. 9:1 оузреть Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vuk.^{143v} Rh. Mr. оузрѣть Ass.^{76d} Ostr. Koh. Ѹзрѣть Karp.¹¹² Trn. — внаеть Čajn. внаѣти Vrut. внаѣти Mar. Zogr. Sav.^{77a} Mst.^{126b} внаѣти Mir.^{221b} Hil. Bd. внаѣти Crk. внаѣ Ban. внаѣтъ Dobrš.

ПО СНЪЖЕ — ПОСЛѢДНЪЖЕ

Lk. 18:4 по снъже Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Čajn. Ass.^{66d} Karp.⁹⁹ Trn. Ostr. — послѣднъже (послѣдъ) Zogr. Mar. Sav.^{64a} Dobrš. Ban. Curz. Vuk.^{125v} Mir.^{207a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) (послѣ) Mst.^{109v}

ПОТОПЪ — ВОДА

Mt. 24:39 потопъ Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Sof. Pripk. Dov. Ass.^{49d} Ostr. Vuk.^{71v, 153d} Trn. Frol. Ban. Karp.^{117v} Crk.¹ Hil. — вода Čajn. Mlet. Grig.-Giljf. Mar. Zogr. Sav.^{89a} Mir.^{239a} Crk.² Rh. Mr. Dobrš. вода Curz.

СВАЩАТИ — СЪВѢТЬ СТВОРИТИ

Mt. 26:4 свецаше Kop. Nik. Hval. Sof. Vrut. Pripk. Dov. сѣвѣшташѦ Ass.^{87b} Ban. сѣвѣцашѦ Trn. — сѣвѣть створише Čajn. Mlet. сѣвѣтъ створишѦ Mar. Zogr. Sav.^{92a} Dobrš. Karp.¹²¹ Curz. Mst.^{141b} Vuk.^{159g} Mir.^{250a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.)³¹

³¹ Horálek (1954: 50–51) smatra da je varijanta u Mar. svojstvena prvobitnom prijevodu, dok je druga rezultat kasnijega prilagođavanja grčkome originalu. Istoga su mišljenja Vajs (1918) i Vrana (1970).

ТРОУДЫ ДАЕТЕ — ТРОУЖДАЕТЕ

Mt. 26:10 ТРОУДЫ ДАЕТЕ Div. Nik. Vrut. Pripk. ТРѸДЪ ДАЕТЕ Kop. Hval. Čajn. ТРОУДЪТ ДАЕТЕ Ass.^{87c} ТРОУДЪТ ДѢТЕ Karp.¹²¹ Trn. Dan. ТРОУДЪ ДѢТЕ Vuk.^{159d, 157a} Mst.^{141v} ТРОУДЪ ДАСТЕ Mst.^{139v} Frol. — ТРОУЖДАЕТЕ Dov. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Sav.^{92b} Ban. Dobrš. Curz. ТРЮЖДАЕТЕ Mir.^{250a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.)

Drugu grupu primjera čine jednaki izbori gramatičkih oblika, reda riječi, zajedničke greške te jednaka dodavanja ili ispuštanja dijelova evandeoskoga teksta koje su bosanski rukopisi, po svemu sudeći, naslijedili iz predložka bliskoga Ass. Horálek (1954) je analizom brojnih gramatičkih kategorija pokazao da se Nik. i Hval. najčešće ponašaju kao Ass. Kako bi se potvrdila ta istraživanja, u nastavku teksta dopunit će se Horálekovi (1954) podaci stanjem u drugim bosanskim rukopisima, kao i primjerima zabilježenim tokom ovdje provedene analize.

Primjeri jednakosti bosanske grupe sa Ass. u izboru reda riječi, a nasuprot stanju u kanonskim tetrama nameće isti zaključak o njihovoj bliskoj vezi:

Mt. 8:17 нсанемь пр̄орокомь Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Čajn. нсанемь пр̄ркомь Ass.^{37a} Ban. Karp.^{34v} Mir.^{81b} — пророкомь нсанемь Mar. Zogr. пр(о)ркьмь ꙗсанею Mst.^{36b} Dobrš. def. Trn. def. — от. нсанемь Mlet. Frol.

Mt. 12:17 нсанемь пр̄оркомь Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. нсаномь пр̄оркомь Čajn. нсанемь прркомь Ass.^{129b} Dobrš. Ban. Karp.¹⁵⁰ Trn. — проркомь нсаемь Pripk. пр̄оркомь нсанемь Mlet. пр̄комь нсанемь Mar. пророкомь нсанемь Zogr. Mir. def. Mst. def.

Mt. 20:15 еже хоцѣ въ своемь Čajn. Trn. егоже хоцоу въ свонхъ Sof. еже хоцѣ въ свонхъ Kop. Nik. Div. Hval. еже хоштѣ въ свонхъ Ass.^{144a} Karp.⁴⁴ Mir.^{94b} Mst.^{193v} ꙗкоже х. въ свонхъ Ban. Vrut. def. — въ свонхъ еже хоцоу Pripk. Mlet. въ свонхъ мн еже хоштѣ Mar. Dobrš. Mst.^{47v}

Mt. 27:40 сн̄ь есн б̄жн Div. Kop. Nik. Hval. Sof. Ass.^{109a} Karp.¹³⁷ Mir.^{276a} Trn. Vrut. def. — есн сн̄ь б̄жн Pripk. Dov. — сн̄ь б̄жн ꙗсн Čajn. Mlet. Mir.^{289b} Mar. Zogr. Sav.^{119a} Dobrš. Ban. Karp.^{131v} Mst.^{154v, 161v}

Mk. 10:40 оуготовано есть (Ѹготовано ꙗ̄е) Div. Čajn. Kop. Nik. Hval. Pripk. Mlet. Ass.^{79a} Mst.^{127g} — есть Ѹготовано Vrut. Mar. Zogr. Mir.^{224b} Ban. дано ꙗсть Trn. Dobrš. def. Karp. def.

Lk. 1:14 радостъ тебѣ Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Mlet. Ass.^{146a} Vrut. def. Div. def. Mst.^{199b} — тебѣ радостъ Mar. (\cong Trn.) Zogr. Curz. Ban. Dobrř. Mir.^{339b} Karp.¹⁶⁰

Lk. 2:3 ндѣхѹ всн напнсати се кѣждо Div. Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Vrut. Mlet. ндѣахѹ всн напнсать са кѣждо Ass.^{132b} Mir.^{317b} Karp.^{148v} н ндлахоу кѣждо напнсать са Mst.^{180b} — ндѣахѹ всн кѣждо напнсати са Mar. Zogr. Sav.^{137b} (кѣждо iza са) Trn. Dobrř. Ban. om. кѣждо напнсати

Lk. 2:8 пастрне бѣхѹ (пастрнн) Div. Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Vrut. Mlet. пастърнн бѣахѹ Ass.^{133a} Trn. Karp.^{148v} Mir.^{318a} пастоусн блахоу Mst.^{180v} — бѣахѹ пастърн Mar. Zogr. (пастоусн) Sav.^{137b} Dobrř. Ban.

Lk. 2:19 все съблюдаше Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Ass.^{133b} Mir.^{319a} — съблѣдаше все Їajн. Vrut. Dan. Mar. (\cong Trn.) Zogr. Dobrř. Ban. Karp.¹⁴⁹ Mst.^{180g}

Lk. 2:48 к немѹ мѣн его реуе Div. Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Vrut. Mlet. Mir.^{324a} Ass.^{136b} Karp. def. — н реуе кѣ немоу матн его Mar. (\cong Trn.) Zogr. Ban. Dobrř. Sav.^{145a} Mst.^{183a}

Lk. 7:44 снмоу рѣ Div. Кор. Nik. Їajн. Pripk. Vrut. Mlet. Ass.^{119b} Karp.^{70v} Trn. — реуе снмоу Dan. Hval. Mar. Zogr. (кѣ) Sav.^{130a} Ban. Dobrř. def. Mir.^{159b}

Lk. 9:62 нсѣ кѣ немоу Div. Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Vrut. Mlet. Ass.^{60a} Karp.^{84v} Trn. — кѣ немоу нсѣ Mar. Sav. Mir.^{189b} Ban. Dobrř. Mst.^{92b} Zogr. om.

Lk. 11:5 въ заѣмѣ даѣь мн Div. Кор. Nik. (дан) Hval. Їajн. Vrut. Mlet. въ занмѣ даждѣ мн Ass.^{69a} Sav.^{56b} Karp.^{75v} Pripk. def. — даждѣ мн въ занмѣ Mar. (\cong Trn.) Zogr. Mst.^{82a, 177v} Mir.^{169a} Dan. Ban. Dobrř. (тры хлѣбн въ занмѣ)

Lk. 13:17 сн глѹцоу емѹ Div. Nik. Hval. Pripk. Vrut. (се) Mlet. всн глѹще к немоу Їajн. као сн глѹцоу емоу Ass.^{61b} Кор. def. — се емоу глѹштоу Mar. Dobrř. Ban. Mst.^{94g} Mir.^{195a} Trn. семоу глѹштоу Karp.⁸⁷

Lk. 13:23 рѣ же емоу етерѣ Div. Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Vrut. Mlet. реуе же емоу етерѣ Ass.^{62b} реуе же кѣмѣ етерѣ Mst.^{99v} — реуе же едннѣ кѣ немоу Mar. Sav.^{60b} реуе же етерѣ кѣ немоу Zogr. Karp.⁹¹ Mir.^{201a} Trn. Dobrř. Ban.

Lk. 15:15 странн тое Vrut. странѣ (странн) тон Div. Кор. Nik. Hval. Їajн. Pripk. Mlet. страны тоѣ Ass.^{69b} Karp.¹⁰¹ (тоѣ) Ban. — тоѣ страны Mar. (\cong Trn.) Zogr. Dobrř. Sav.^{68a} Mir.^{211b} Mst.^{112a}

Osim Horáleka (1954) koji je, iscrpnom usporedbom gramatičkih varijanti u Ass. s jedne strane te Mar. i Zogr. s druge, pokazao da Nik. i Hval. često nasljeđuju stanje kao u Ass. i Grickat (1961–62: 281) pretpostavlja da čuvanje nekih vrlo arhaičnih morfoloških oblika bosanski rukopisi nasljeđuju iz predloška sličnom Ass. U nastavku se navode potvrde tih veza.

Primjeri jednakosti u izboru gramatičkih oblika bosanskih evanđelja i Ass.:

Mt. 14:30 вѣтръ крѣпакъ Div. Kop. Nik. Hval. Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Ban. Karp.^{45v} Frol. Crk. Hil. Bd. Trn. вѣтръ крѣпокъ Ass.^{42ab} Dan. def. — вѣтры крѣпкы Mar. Zogr. Dobrš. Rh. Mp. Mst.^{48g} вѣтръ лють Sav.^{41a} вѣтръ протнвѣнь Mir.^{105a}

Mt. 24:26 въ кровѣхъ Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Ass.^{84a} Dobrš. Ban. Karp.^{48v} Trn. Mir.^{102a} Vuk.^{55a} Hil.² Frol. Mst.^{132g} — въ съкровнштѣхъ Mar. Grig.-Giljf. Crk. Hil.¹ Rh. Mp. Bd. въ съкровѣхъ³² Zogr. Sav. Mst.^{52v}

Mt. 25:19 врѣменн Div. Kop. Nik. врѣменѣ Dan. Hval. Čajn. (мнозѣ) Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Ass.^{86b} Trn. Ostr. Frol. Vuk.^{71d} Crk. Hil. Bd. Mst.^{137a} — врѣменехъ Mar. Zogr. Sav.^{90b} Dobrš. Ban. Karp.^{61v, 118} Vuk.^{154d} Rh. Mp. днѣхъ Mir.^{241b}

Mt. 25:39 бољна Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Pripk. Vrut. Sof. боона Dov. Ass.^{72b} Ban. Karp.¹⁰⁶ Mir. Vuk.^{155d} Mir.^{243a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Trn. Frol. Karp.^{118v} om. — болеца Čajn. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Mst.^{117v, 137g}

Mk. 5:26 впадьшн Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Pripk. Ass.^{127b} Trn. Dobrš. Mst.^{176v} Mir.^{118a} Hil. вѣшьшн Vrut. Sof. om. Div. def. — прншдьшн Čajn. Mar. Zogr. прншедьшн Curz. Ban. Karp.^{56v} Rh. Bd. Mp. om.

Mk. 6:24 матерн Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Ass.^{153a} Karp.^{164v} Ostr. Pripk. om. — к м̄атерн Čajn. kao Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{348a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst.^{206b}

³² Stav Horáleka (1954: 95), a prije njega i Vajsa, odnosi se na to da je varijanta iz Mar. dio prvobitnoga ćirilometodskoga prijevoda, dok izbor iz Ass. tumači kao grešku. Naime, ovdje se pogrešnim računa to što кровь tek sekundarnim značenjima ulazi u ekvivalenciju s grčkim izvorom, grč. ταμειῶν. Međutim, brojne potvrde u evanđeljima svih slavenskih redakcija ne ukazuju na mogućnost pogreške. Osim toga, ne radi se ni o grešci pod utjecajem paralelnoga mjesta Lk. 17:21.

Lk. 1:61 рѣше к њен Кор. Nik. (≅ Dan.) Hval. Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Ass.^{149a} Mst.^{199g} Trn. Mir.^{314b} Karp.^{160v} Div. def. — Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. ispuštaju prijedlog

Lk. 3:18 блговѣствоваше лѣдемъ Div. Кор. Nik. (≅ Dan.) Hval. Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. блговѣствоваше людемъ Ass.^{139a} Karp.^{152v} Mst.^{185g} — блговѣствоваше къ людемъ Mar. (блговѣствоваше) Trn. Zogr. Mir.^{329a} глѣше къ людемъ Dobrš. Curz. Ban.

Lk. 5:9 нже бѣхъ Div. Кор. Nik. (бѣаху) Dan. Hval. Pripk. Vrut. (бнхъ) Mlet. Ass.^{51a} Trn. Ostr. Mir.^{150a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Karp.^{66v} — сѣще Čajn. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Mst.^{72b}

Lk. 8:25 рѣ нмъ Div. Кор. Nik. Hval. Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Ass.^{121b} — реуе къ нмъ Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ban. Curz. Dobrš. def. Karp.^{71v} Mir.^{161a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{77g} — реуе нсоуь Dan.

Lk. 11:6 не нмамъ еже положоу Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Čajn. Vrut. Mlet. не нмамъ еже положѣ Ass.^{69a} Sav.^{66b} Pripk. def. (нже) Karp.⁷⁶ — не нмамъ уесо положити Mar. (уьсо) Trn. Mir.^{169a} Zogr. Curz. Dobrš. Ban. Mst.^{82v, 177v} не нмъ еже положити Кор.

Za određivanje bliskih tekstualnih podgrupa od velikoga značaja mogu biti pogreške koje napravi pisar jednoga rukopisa, a ista se greška javlja i u drugim rukopisima. Malo je vjerovatno da se “velike” greške ponavljaju na istom mjestu, a da nisu rezultat doticaja s predloškom u kojem je pogreška napravljena.³³ U bosanskim su crkvenoslavenskim tekstovima zabilježene pogreške koje se javljaju već u Ass., kao i zajednička ispuštanja ili dodavanja riječi ili dijelova stiha, a takve podudarnosti, također, bi mogle ići u prilog tezi da je jedan od predložaka bosanskih tekstova vjerovatno bio tekst sličan Ass.:

Mt. 11:4 ѣже слншаста н вндѣста Div. Кор. Nik. Hval. Čajn. Pripk. Mlet. ѣже слншште н вндште Ass. Ban. Dobrš. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Trn. Frol. ѣже слышнта н внднта Karp. — om. Vrut. Mar. Zogr. Dan. def.

Lk. 21:8 zajednička greška Čajn. Vrut. kao Ass. Div. Кор. Nik. Mlet. Hval. Trn. ispuštaju dio stiha да не прѣльщени бѣдете (Pripk.) koji imaju Zogr. Mar. Sav. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) za grč. μη πλανηθητε.

³³ O značaju pogreške za tekstološka istraživanja vidjeti: Maas 1927.

Lk. 7:6 $\delta\rho\upsilon\gamma\alpha\gamma\omicron$ zajednička greška Čajn. Pripk. Vrut. kao i Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. koja se nalazi već u Ass. Mir. $\varsigma\upsilon\tau\eta\eta\eta\kappa\upsilon\delta\rho\upsilon\gamma\alpha\gamma\omicron$ Karp. — $\delta\rho\upsilon\gamma\upsilon$ (= *dru-gove*) ak. pl. gr. $\phi\acute{\iota}\lambda\omicron\upsilon\varsigma$; pravilan prijevod imaju Zogr. Mar. (\triangleq Trn.) Ban. Curz. W148 Mst.^{81b} ($\varsigma\upsilon\tau\eta\eta\eta\kappa\upsilon\delta\rho\upsilon\gamma\upsilon$) Dobrš. def.

Mk. 9:38 $\xi\kappa\omicron$ не послѣдѹеть насъ Čajn. (намъ) Dan. (не послѣдова) Vrut. не послѣдѹеть ($\xi\kappa\omicron$ om. i насъ om.) Pripk. као $\xi\kappa\omicron$ не послѣдова намъ Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Trn. Gal.; ovaj dio stiha bilježe (s različitim gramatičkim oblicima) i Mir. Vuk. Hil. Rh. Mr. Bd. dok Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Dov. Karp. (s tim što se na mjestu dijela stiha koji imaju Mar. Zogr. dodaje $\eta\kappa\omicron$ не ходантъ по нѣ што je greška uslijed prethodnoga konteksta) ispuštaju ovaj završni dio stiha Mk. 9:38 jednako kao Ass.

Lk. 21:4 Čajn. Vrut. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. om. $\tau\omicron\upsilon\theta\epsilon\omicron\upsilon$ kao Ass. — $\beta\alpha\rho\upsilon\beta\eta\iota$ $\beta\eta\eta$ ($\tau\acute{\alpha}\delta\omega\rho\alpha\tau\omicron\upsilon\theta\epsilon\omicron\upsilon$) Pripk. Dan. kao Mar. Zogr. Sav. Mir. (\triangleq Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk. Trn. Ban. Dobrš. Curz. Karp. Šaf.

L’vov (1958: 209–233) smatra da su brojne lekseme izbornih evanđelja, a koje daju tekstu svakodnevni karakter, u četveroevanđeljima zamijenjene s leksemama koje imaju više apstraktno značenje te na taj način više odgovaraju crkvenim knjigama. Neke su od tih leksičkih potvrda koje su prema mišljenju L’vova zamijenjene u četveroevanđeoskim tekstovima zabilježene su u Vrut., a iste su već prisutne u Ass.:

Mt. 17:2 $\varsigma\eta\eta\gamma$ Vrut. $\varsigma\eta\eta\gamma$ Dobril. Vrač.³⁴ Ass. — $\varsigma\upsilon\beta\eta\tau\eta$ се Čajn. $\varsigma\upsilon\beta\eta\tau$ Pripk. Kop. Hval. Mlet. Karp. Trn. $\varsigma\upsilon\beta\eta\tau$ Mar. Zogr. Mst.^{204a} Div. def. Sav. def.

Iv. 2:19 $\varsigma\upsilon\beta\eta\eta\delta\delta$ Vrut. $\varsigma\upsilon\beta\eta\eta\delta\omicron\upsilon$ Mir. $\varsigma\upsilon\beta\eta\eta\delta\eta$ Ass. — $\beta\upsilon\beta\alpha\delta\upsilon\eta\eta\gamma\eta\omicron\upsilon$ Nik. Div. Mlet. Kop. def. Čajn. def. Crk. Rh. Mr. Bd. Mst.^{5v} kao $\beta\upsilon\beta\alpha\delta\upsilon\eta\eta\gamma\eta$ Mar. Zogr. Ostr.

Osim toga, u jednom dijelu bosanskih rukopisa postoje naznake mogućnosti da je stariji predložak bila neka tetra slična Ass. evanđelistaru. Tako Pripk. nerijetko ima dodatak $\beta\eta$ оно врѣме,³⁵ a Pripk., Sof. i Čajn. ponekad dodaju ime $\eta\varsigma\eta$ na mjestu gdje se u osnovnom tekstu podrazumijeva zamjenica, i to baš u

³⁴ Podatke za Vrač. daje Horálek (usp. 1954: 250).

³⁵ Po modelu aprakosa nalaze se u Pripk. umeci ispred ovih stihova: Mk. 3:13, 20, 31, Mk. 7:24, Mk. 8:34, Mk. 10:17, 32 ($\beta\eta$ оно врѣме).

dijelovima koji odgovaraju početku lekcije,³⁶ u kojima je uvodna rečenica prilagođavana za liturgijsku upotrebu. Čajn. sadrži i jedan dodatak unutar glavnoga teksta, iza stiha Mk. 11:26, koji je tu ušao iz završnoga dijela lekcije, o čemu svjedočanstvo pruža Mir., istim takvim tekstom na listu 349b, uz lekciju koja se čita “na sveštenije crkvi i na branь i na bezdъždije”.³⁷

Ipak, za razliku od dosadašnjih gledišta, u kojima se redovito isticala bliskost bosanskih rukopisa s Ass., leksička analiza rukopisa bosanske srednjovjekovne pismenosti pokazuje da je bilo i onih rukopisa koji su kao prethodnicu imali predložak sličan Mar. ili su se pojedini predlošci revidirali prema predlošku sličnom onome u Mar. Tako je, naprimjer, u Pripk. primjetna sličnost sa stanjem u kanonskim tetrama, posebno s Mar. Brojnost primjera navedenih u nastavku teksta svjedoči o tome da je tekst Pripk. u nizu predložaka imao i jedan sličan onome u Mar. ili je, pak, pisar korigirao tekst prema nekom predlošku koji je bio blizak Mar. Ovdje provedena analiza omogućava zaključak da se sličnosti Pripk. i Mar. ograniče na tekst *Ev. po Mateju*.³⁸ Osim u izboru leksičkih oblika, u Pripk. su zabilježena i ista dodavanja i ispuštanja dijelova stiha koji se javljaju već u Mar. Na tim se mjestima većina drugih bosanskih evanđelja ponašaju kao cjelina, a idući protiv stanja u Pripk. i Mar.:

Mt. 10:10 мошьнн Pripk. Vrut. Kop. Mar. Zogr. — пнрн (пнрв) Čajn. Hval. Mlet. Div. Nik. Sof. def. Dov. def. Dan. def. Dobrš. def.

Za grčko πήρα u paralelnim mjestima Mk. 6:8 i Lk. 9:3 Mar. Zogr. Ass. imaju пнрв, a u Lk. 10:4 врѣтншта Mar. Zogr. пнрн (фнрн) Nik. Div. Kop. Čajn. Vrut. i na tim se mjestima Pripk. ponaša kao većina bosanskih rukopisa.

Mk. 6:8 пѣрн Nik. Hval. пнрн Čajn. Mlet. Sof. Dov. пнрв Div. Mar. Zogr. Ass. спнрн Vrut. Pripk. — мнха Kop.

³⁶ Mk. 2:13 Sof., Mk. 2:27 Sof., Mk. 3:13 Pripk., Mk. 4:1 Pripk., Mk. 8:34 Pripk., Mk. 11:1 Pripk.

³⁷ Ramić-Kunić 2017: 12.

³⁸ S obzirom na to da rukopis *Pripkovićeve ev.* nije predmet istraživanja u okviru ove monografije, ovdje se nećemo duže zadržavati na njegovim leksičkim izborima. Buduća istraživanja ovoga rukopisa trebaju pokazati s koliko je predložaka prepisan ovaj bosanski rukopis te u kojoj mjeri slijedi Mar. i na koje je sekcije teksta taj utjecaj ograničen. Naime, ovdje provedene usporedbe za potrebe odnosa Pripk. i Čajn. ukazuju na to da se npr. u dijelu *Ev. po Luki* Pripk. ponaša kao većina drugih bosanskih evanđelja, dok u *Ev. po Mateju* pokazuje leksičke razlike.

Lk. 9:3 пррн Nik. Čajп. Kop. Pripk. пррѣ Div. Mlet. Mar. Zogr. Ass. фррн Vrut. пѣрн Hval.

Lk. 10:4 вѣлагалнѣа нн пррн (фррн) Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Čajп. Pripk. Vrut. Mlet.— вѣлагалнѣа нн мѣшѣа Dov. — благаалншта нн врѣтншта Mar. Zogr.

Zabilježeni su i sljedeći primjeri:

Mt. 10:10 мѣздн Pripk. Vrut. Mlet. Mar. — пнѣе Čajп. Kop. Hval. Div. фнѣе Nik. Zogr. Mir.^{68a} Hil. Bd. пнѣа Ban. Curz. пнѣн Vuk.^{33d} Sof. def. Dov. def. Dan. def. Dobrš. def. — мѣдн Karp.^{31v} (utjecaj paralelnoga mjesta Mk. 6:8 gdje Mar. i Zogr. bilježe мѣдн, a tako je i u Nik. Div. Čajп. Vrut.)

Mt. 12:48 глаголоуѣмѣ Pripk. Mlet. глаштюмоу Mar. Zogr. глюѣнмѣ Crk. глаѣоумоу Rh. Mr. Bd. — рекъшѣмѣ Čajп. Kop. Hval. Div. Nik. Kop. рекъшоумоу Ban. Karp.³⁶ Vuk.^{39a} Hil. Mir. i Vrut. om. Sof. def. Dov. def. Dan. def. Dobrš. def.

Mt. 13:14 зрѣѣе Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Curz. Rh. Mr. Bd. — вндеѣе Čajп. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mir.^{79b} Crk. Hil. вндаѣен Karp.³⁷ Vuk.^{40v} Trn.

Mt. 13:15 отѣстѣ Pripk. kao Mar. Zogr. Dobrš. Karp. Crk. Rh. Mr. Bd. — оудѣбѣѣ Čajп. Vrut. ѣдѣбѣн Kop. Hval. Div. Nik. Ban. Curz. Mir. Vuk. Trn. Mst. Jur. Dobril. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 25)

Mt. 13:30 дѣлатѣлѣмѣ Pripk. kao Mar. Zogr. — жѣтелѣмѣ Čajп. Vrut. Hval. Mlet. Kop. kao Ass.^{126b} (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 41)

Mt. 13:22 вѣка Čajп. Div. Kop. Nik. Vrut. Pripk. Hval. Mlet. — свѣта Pripk. Mar. Zogr. Rh. Mr. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 25)

Mt. 16:18 ... на сѣмѣ каменѣ Pripk. Mlet. Šaf. kao Zogr. Mar. — тн есн петрѣ н на сѣмѣ петрѣ сѣзнжѣдѣ црѣкѣвѣ мою Čajп. Vrut. Sof. kao Ass. Kop. Nik. Hval. Dov. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 40)

Mt. 13:28 нсплѣвѣмо є Pripk. нсплѣвѣмѣ Hval. Mlet. Kop. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Mir. Vuk.² Rh. Mr. Bd. Vv. — нзберѣмѣ Čajп. Curz. Crk. сѣберѣмо є Vrut. сѣберѣмѣ Div. Ban. Karp. Vuk.¹ Hil. вѣзберѣмѣ Ass. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 62)

Kao što je prethodno pokazano, bosanska evanđelja se često s Ass. podudaraju i u izboru pojedinih gramatičkih oblika. S druge strane, Pripk. u dijelu *Ev. po Mateju* odstupa od bosanskih birajući jednake izbore gramatičkih oblika kao kanonske tetre, posebno kao Mar.:

Mt. 11:25 нсповѣдають ти се Pripk. нсповѣдаю ты се Kor. нсповѣдаѣ ти са Mar. — нсповѣдаю се тебѣ Čajn. Vrut. Div. Nik. Hval. Mlet. Mir.^{72b} нсповѣдаѣ са тебѣ Zogr. нсповѣдаѣ са тебѣ Karp.³⁴ Dobrš. Trn. Sof. def. Dov. def. Dan. def.

Mt. 13:6 прнсведе Pripk. прнсвадѣ Mar. Zogr. прнсваде Curz. — прнсвенѣше Čajn. Vrut. Hval. Mlet. Nik. Div. Mir.^{79a} прнсвенѣ Kor. Rh. Mr. Bd. Vv. прнсванѣшѣ Dobrš. прнснаша Ban. прнсманѣшѣ Karp.³⁶ Trn. оупогорѣше Crk. прнгорѣше Hil.

Mt. 13:12 нмѣщомоу Pripk. нмѣщомоу Mar. Zogr. Dobrš. нмѣщомоу Curz. — нже бо нмать Čajn. Vrut. Kor. Nik. Div. (еже) Hval. Mlet. Mir.^{79b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Trn. нже нмать Ban.

Mt. 16:2 соущѣ Pripk. Mar. Zogr. Mr. сѣщѣ Dobrš. сѣщому Curz. — бнвъшѣ Čajn. Div. def. Nik. (≅ Dan.) Kor. Vrut. Hval. Mlet. Trn. Mir.^{89a} (≅ Crk. Hil. Rh. Vuk.) бывъшоу Ban. Karp.⁴¹ Frol.

Mt. 16:7 како Pripk. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ban. Karp.⁴¹ Curz. Rh. Mr. Crk. Hil. — ѣко Čajn. Div. def. Nik. Kor. Hval. Mlet. Mir.^{89a} Bd. Frol. Dobrš. def.

Mt. 16:12 реуе храните се не Pripk. Mar. Zogr. Curz. — не рѣ хранити се Čajn. Vrut. Kor. Nik. Hval. Mlet. не реуе хранити са Ban. не реуе храните са Karp.¹⁶¹ Mir.^{89a} Div. def. Dobrš. def. Trn. nečitljivo

Mt. 16:13 соуща Pripk. Mar. Zogr. Mir.^{342b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — бнти Čajn. Vrut. Hval. Mlet. Div. def. Nik. Kor. Ass.^{149b} Ban. Karp.¹⁶¹ Dobrš. def. Trn. nečitljivo

Mt. 17:1 его Pripk. Kor. Mar. Zogr. Dobrš. Karp.¹⁶³ Curz. — емѣ Čajn. Vrut. Hval. Mlet. Div. def. Nik. (≅ Dan.) Ass.^{151b} Ban. Frol. Trn. Mir. def.

Mt. 18:8 ѡврѣзн Pripk. Dan. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Karp.⁹⁹ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — врѣзн Čajn. Vrut. Nik. Kor. Div. def. Dov. Mir.^{92b} Trn. Ban. Dobril. Frol.

Mt. 20:24 негодоваше Pripk. Kop. Dov. Dan. Mlet. Mar. Zogr. негодоваша Dobrš. Ban. Karp.^{88v} Curz. Trn. Mir.^{95a} — наѹеше негдовати Čajn. Sof. Nik. Hval. Div.

Lk. 13:7 опражняеть Pripk. опражняѹать Mar. Zogr. — ѹпражняеть Čajn. Vrut. Nik. (≅ Dan.) ѹпражняеть Kop. Mlet. оупражняѹеть Dobrš. Ban. Curz. Karp.^{81v} Trn. Crk. Rh. Bd. въпражняеть Mir.^{181a} ѡпражняиаеть Hil. празниѹть Div.

Lk. 8:2 заль Pripk. зьль Mar. Zogr. Mir.^{160a} Dobrš. Ban. Curz. Karp.⁷¹ — злнхъ Čajn. Vrut. Nik. Div. Kop. Mlet. Dan. Crk. Hil. Bd. Trn.

Posebno su u ovome dijelu zanimljiva odstupanja Pripk. od bosanskih a koja se tiču izostavljanja ili dodavanja riječi, odnosno dijelova stiha koji se susreću još u Mar. Na tim mjestima, uglavnom, kompletna bosanska skupina tekstova ide skupa, dok Pripk. bolje prati kanonske tetre:

Mt. 12:11 ом. н въздвн҃гнеть Pripk. Mlet. Mar. Zogr. — н въздвн҃гнеть Čajn. Vrut. Nik. Kop. Hval. Div. Dobrš. Ban. Karp.³⁵ Trn. Mir.^{75b} Hil. Frol. Ass. i Sav. def. Sof. def. Dov. def. Dan. def. нзметь Crk. Bd.

Mt. 12:13 ρλκλ ом. твою Pripk. Mar. Rh. Mp. — ρλκλ твою Čajn. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Zogr. Dobrš. Ban. Karp.³⁵ Sof. def. Dov. def. Dan. def. свою Mir.^{76a} Trn.

Mt. 13:2 н ѹко вьлѹзь (ом. емл) Pripk. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Karp.³⁶ — вьлѹзьшл емл Čajn. praem. ѹко Vrut. Hval. Mlet. Nik. Div. ѹко вьлншл Kop. Ban. Sof. def. Dov. def. Dan. def. Dobrš. def.

Mt. 16:25 ом. аѹе Pripk. Mar. (≅ Trn.) Dobrš. Mir.^{90a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Karp.^{41v} — аѹе Čajn. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Dov. Zogr.^{corr.} Ban.

Iako su pojedini istraživači slavenskoga prijevoda evanđelja (Jagić 1918) isticali njihovu bliskost s Mar., ipak je najupadljivija slika većine bosanskih rukopisa njihovo oslanjanje na predložak sličan Ass. Navedeni se primjeri slaganja Pripk. s Mar. u dijelu *Ev. po Mateju* mogu tumačiti dotjerivanjima u Pripk. putem kontrolnih predložaka. S druge strane, iz navedene se liste primjera, bez dubljeg proučavanja jezika i teksta Pripk., ne mogu iznositi konačni zaključci o njegovom predlošku.

S druge strane, postoje i oni primjeri u kojima bosanska skupina rukopisa ne slijedi Ass., nego Mar. ili Zogr. Tako, naprimjer, u izboru varijante кѹснѹтъ

— *μουαντη* bosanska evanđelja prate Mar. i imaju varijantu *κ̅ςν̅η̅τη* gdje se u Ass. upotrebljava varijanta *μουαντη* (usp. Mt. 24:48, Mt. 25:5, Lk. 1:21, Lk. 12:45), a u jednom od stihova (usp. Lk. 24:25 *κ̅ς̅να* Nik. Div. Vrut. Kop. Čajn. def. Vuk. — *м̅х̅д̅ъ̅на* Mar. Zogr. *μου̅δ̅ъ̅на̅* Ass. Dobrš. Ban. Curz. Karp.) odstupaju od kanonskih, i tetri i Ass.³⁹ Ima i drugih primjera udaljavanja bosanske skupine od Ass., a takav je slučaj s primjerom u Mt. 22:35 gdje je *з̅а̅к̅о̅н̅о̅у̅н̅т̅е̅л̅ь* u bosanskim kao Mar. Zogr., a *з̅а̅к̅о̅н̅ъ̅н̅н̅к̅ь̅ е̅т̅е̅р̅ъ̅* u Ass. (*ε̅δ̅η̅ν̅η̅*) Sav.

Osim dosadašnjih proučavanja bosanske skupine rukopisa čija je pažnja usmjerena na njihov odnos prema evanđeljima staroslavenskoga kanona, u proučavanju je leksike bosanske grupe rukopisa pomak napravila Grickat u studiji o Div. (1961–62). Naime, radeći na usporedbi više bosanskih rukopisa, Grickat je u dolje navedenim primjerima nastojala pokazati postojanje leksičkoga jedinstva bosanskoga stabla, a to bi, zapravo, značilo da su se nekad svi oni odvojili i razvili iz jednoga zajedničkog stabla, što se još uvijek može zapažiti na njihovim tekstovima, i pored različitih zbivanja (odstupanja i revizija) u usputnim podlogama (Grickat 1961–62: 279). S pravom Grickat ističe da sudove o bosanskom stablu ne treba donositi samo na osnovu primjera gdje se ta grupa ponaša jednako jer ako se jedno udaljava od ostalih, može se misliti o njegovom individualnom grananju, bilo ono u njemu ili u nekom od njegovih predložaka (Grickat 1961–62: 281). U tom su smislu posebno važna odvajanja dva ili više rukopisa od kompletne grupe pa se može pomišljati na njihovu bližu srodnost kakva postoji npr. u Div. i Man. O jedinstvu bosanskoga stabla, a prema istraživanjima Grickat, svjedočili bi sljedeći leksički izbori:

Mt. 22:19 svi bos. *κ̅λ̅ε̅ζ̅ъ̅* ili *ск̅л̅ε̅ζ̅ъ̅*, neki drugi *о̅б̅р̅а̅з̅*, *ц̅а̅т̅ж̅*;

Mt. 24:39 svi bos. *п̅о̅т̅о̅п̅ъ̅* — drugi *в̅о̅д̅а̅*;

Mt. 24:48 svi bos. *κ̅ς̅н̅η̅т̅ъ̅* — drugi *μου̅αν̅τ̅η̅*;

Mt. 26:10 svi bos. *т̅р̅о̅у̅д̅ы̅ д̅а̅е̅т̅е̅* — drugi *т̅р̅о̅у̅ж̅д̅а̅е̅т̅е̅*;

Mt. 26:23 svi bos. *в̅ъ̅ т̅р̅н̅в̅л̅н̅* — drugi *в̅ъ̅ с̅о̅л̅н̅л̅о̅*;

Mt. 27:26 svi bos. *т̅е̅п̅ъ̅ п̅р̅ѣ̅д̅а̅ст̅ъ̅* — drugi *б̅н̅в̅ъ̅*;

Mk. 1:17 svi bos. *р̅ы̅б̅а̅р̅а̅* — drugi *л̅о̅в̅ъ̅ц̅а̅*;

Mk. 1:23 svi bos. *в̅ъ̅з̅о̅у̅п̅н̅* — drugi *в̅ъ̅з̅ъ̅в̅а̅*;

Mk. 2:17 svi bos. *в̅р̅а̅ч̅а̅* — drugi *б̅а̅л̅н̅ъ̅*;

³⁹ Usp. Nakaš 2018: 66.

- Mk. 6:27 svi bos. спекоулатора — drugi вонна;
Mk. 6:28 svi bos. на блюдѣ као Ass. Zogr. — drugi на мнѣ као Mar.;
Mk. 15:11⁴⁰ svi bos. не еше вѣры — drugi не вѣроваша;
Lk. 2:28 svi bos. н благословн семеонъ (ili sl.) бога — drugi немају семеонъ
(као ni grčki);
Lk. 2:29 svi bos. поусти други отъпоустишн;
Lk. 4:23 svi bos. враю — други балнн;
Lk. 4:25 svi bos. гладъ велнн (ili sl.) — drugi bez atributa;
Lk. 5:10 svi bos. овъщннка — други наслѣдъннка;
Lk. 5:19 svi bos. по срѣдѣ прѣдъ нсоуса — други немају по срѣдѣ;
Lk. 5:24 svi bos. одръ — други ложе;
Lk. 5:28 svi bos. въставъ ... нде — други немају въставъ;
Lk. 6:8 svi bos. моужоу — други уловѣкоу;
Lk. 6:18 svi bos. ѿ доухъ неунсть — други ѿ недѣгъ свонхъ;
Lk. 6:29 svi bos. въ десноюю ланнтоу — други bez atributa;
Lk. 6:36 svi bos. мнлосрдн — други мнлостнвн;
Lk. 7:8 svi bos. вонны — други воѣ;
Lk. 7:37 svi bos. мастн — други муроу;
Lk. 8:6 svi bos. глоубнны — други влагы;
Lk. 8:47 svi bos. прнпаде — други прнде;
Lk. 8:51 svi bos. вѣннтн съ собою — други немају съ собою;
Lk. 10:4 svi bos. влагалнца нн првы — други влагалнца нн вртнца;
Lk. 10:25 svi bos. немају къ нсоусовн — други имају;
Lk. 11:6 svi bos. не нмамъ уесо еже положоу — други ... положнтн;
Lk. 12:11 svi bos. помыслнте — други отъвѣщаєте;
Lk. 12:39 svi bos. подькопатн — други подърьитн;
Lk. 13:19 svi bos. poslije подобно естъ немају царство небесное (као ni u grčkom) — други имају;
Lk. 13:35 svi bos. дондѣже реуете благословень — (као u grčkom) — други дондѣже прндетъ егда реуете;
Lk. 15:21 svi bos. имају крај стиѣа сътвори ме ѣко єдного ѿ наѣмьннкъ твоныхъ — други немају;
Lk. 19:22 svi bos. имају крај стиѣа събнраю юдѣже не растоунхъ — други немају;

⁴⁰ Primjer je iz stiha 16:11.

- Lk. 19:31 svi bos. имају уметак поуџто ѿ рџшаета — други немају;
 Lk. 19:43 svi bos. окроуеть — други осадхть;
 Lk. 21:4 svi bos. имају еже нмџше — други немају;
 Lk. 21:25 svi bos. лоунџ — други мџсецн;
 Lk. 22:39 svi bos. по обвџаю своему — други без атрибута;
 Lk. 22:52 svi bos. имају крај стиџа етн мене — други немају;
 Lk. 23:21 svi bos. възгласахоу — други възпнџхж;
 Lk. 24:25 svi bos. неразоумнаџ — други несџмџисльнџнаџ;
 Iv. 2:15 svi bos. нсповрџе — други оповрџе;
 Iv. 3:4 svi bos. џрџво — други хтробж;
 Iv. 3:15 svi bos. нмать жнвотъ вџуьнын — други жнвота вџуьнаего;
 Iv. 4:23 svi bos. кланџющнхъ се — други покланџющнхъ са.
 (Grickat 1961–62: 279–280)

S obzirom na to da je od navedene studije Grickat prošlo више од пола столјеџа, а да је у међувремену број доступних босанских рукописа значајнији, наведени попис лексиџких варијанти за које је Grickat utvrdila da su заједниџке за цијело босанско стабло захтијева одређене корекције и то у слједећим примјерима:

- Mt. 22:19 мџрџ Pripk. златнцоу Кор., Mlet., док други босански имају клезь илџ склезь као Mar., Zogr., а за разлику од Ass. који има образь.
 Mt. 24:39 вода Їајн., Mlet. и Grig.-Giljf. као Mar., Zogr. и Sav., а други босански имају потопь као Ass.
 Mt. 26:10 троуждаете Dov., Sof., Mlet. као Mar., Zogr., Sav. док други босански троуды даете као Ass.
 Mt. 26:23 вџ солнло Їајн., Sof., Mlet., Кор. као Mar., Zogr., Ass., Sav. om., а други босански имају вџ трнвлн.
 Mt. 27:26 бнџвџ прџдасть Їајн., Pripk., Vrut., Sof., Кор., Mlet. као Mar., Zogr., Ass., Sav., а други босански теџ прџдасть.
 Mk. 1:17 ловьца Кор., Їајн., Mlet., Pripk., Sof. као Mar., Zogr., Ass. def., Sav. def., а други босански рыбара.
 Mk. 1:23 възва Їајн., Кор., Mlet. као Mar., Zogr., Ass. def., Sav. def., други босански възоупн, Dov. def., Vrut. def.
 Mk. 6:27 вонна Vrut. као Mar., Zogr., други босански спекоулатора као Ass.

- Lk. 2:28 Čajn. нема семеонь (kao ni grčki) kao Mar., drugi bosanski н благословн семеонь (ili sl.) бога kao Zogr., Ass., Sav.
- Lk. 2:29 ѿпѣщашн Čajn. kao отъпоустншн Mar., Ass., a drugi bosanski поустрн, поустрншн Zogr.
- Lk. 5:19 Vrut. нема по срѣдѣ kao Mar., Zogr., Ass., Sav., dok drugi bosanski по срѣдѣ прѣдѣ нсоуса.
- Lk. 5:28 вѣставѣ немају Vrut. i Mlet. kao Mar., a drugi bosanski имају вѣставѣ ... ндѣ kao Ass., Zogr., Sav. def.
- Lk. 6:8 ѿлѣкѣ Čajn. kao Mar., a drugi bosanski моужоу kao Ass., Zogr., Sav. def.
- Lk. 6:29 въ десноую нема Čajn. kao Mar., a drugi bosanski имају као i Zogr., dok Ass. i Sav. def.
- Lk. 10:4 вѣлагалнща нн мѣшца Dov. kao Dobril., Vuk., a drugi bosanski вѣлагалнща нн пнрѣ, блгалншта нн врѣтншта dok Mar., Zogr.
- Lk. 11:6 ... положнтн Kop. kao Mar., Zogr., a drugi bosanski не нмамѣ ѣсо еже положоу као Ass., Sav.
- Lk. 12:39 подѣрнтн Kop. kao Ass., a drugi bosanski подѣкопатн као Mar., Zogr.

Prethodno provedena provjera liste primjera koja svjedoči o jedinstvu bosanske skupine crkvenih tekstova I. Grickat pokazala je da oni ne pokazuju jedinstvo u svim navedenim slučajevima. Čajn., od ukupno 42 primjera koliko ih obuhvata sačuvani tekst,⁴¹ odstupa od bosanske skupine u devet njih (24.42%), ali se svi oni nalaze u okviru njegova drugoga predloška za koji je već rečeno da se tekstovno-leksički razlikuje od druga dva predloška. Poslije Čajn. najveći je broj odstupanja među rukopisima bosanske skupine zabilježen u Mlet. (8 ili 16%), potom u Kop. (7), Vrut. (5), Sof. (4), i Pripk. (3) te Dov. (2). S druge strane, reprezentativna bosanska evanđelja, poput Nik., Hval., Div. u svim primjerima s liste Irene Grickat pokazuju jedinstvo i samo su još jedan dokaz bliskosti bosanskih tekstova s Ass. Recentna su istraživanja (Nakaš 2018) pokazala da navedena lista I. Grickat ima određenih manjkavosti u smislu bitnosti primjera koji svjedoče jedinstvu grupe. Naime, “usporedba s izdanjima koja su u međuvremenu postala dostupna pokazuje da bosanske rukopise upravo ta mjesta vezuju s drugim grupama. Ponavljanje podudarnosti s pojedinim

⁴¹ Grickat navodi ukupno 50 primjera koji svjedoče jedinstvu bosanskoga stabla.

grupama trebalo bi svjedočiti o bližim vezama bosanskih tekstova s tim grupama, međutim, pokazalo se kod nove provjere da neki od primjera nisu relevantni za prepoznavanje posebnosti bosanske grupe. Razlozi za to su različiti, a jedan od važnijih jeste taj da se na listi koja je ponuđena kao mjerilo jedinstva grupe nalaze primjeri koji su zajednički gotovo svim slavenskim tekstovima” (Nakaš 2018: 55–56). Neki od tih primjera koji se navode na listi I. Grickat su “npr. *лoуѣ — мѣсецѣ* u Lk. 21:25 irelevantno je za filijaciju, jer drugu riječ ima samo Zogr., a tako je i na paralelnom mjestu u Mt. 24:29 (usp. Jagić 1913: 359). Slično je i s primjerom *oбъщѣннѣ — наслѣдѣннѣ* u Lk. 5:10, jer drugu riječ ima samo Mar.” (Nakaš 2018: 56). Od navedenih primjera koji se donose na listi I. Grickat, relevantni za jedinstvo bosanskoga stabla su sljedeći:

крнѣ — цвѣтъ (цвѣтъць)
къснѣтѣ — моуднѣ
неразоумнаѣ — несъмнѣнслѣнѣнаѣ
окроуєть — осадѣтъ
пнра — мѣхъ / мошьна / врѣтнѣе
трнвлѣ — солнло

(Nakaš 2018: 65–68)

Osim navedene studije I. Grickat (1961–62) u kojoj se govorilo, između ostalog, o tekstovno-leksičkim odlikama bosanskih tekstova, tek su se u novije vrijeme počela otvarati nova pitanja o bližim vezama pojedinih rukopisa i pitanje porijekla predložaka s kojih su prepisivani bosanski rukopisi. U tom je smislu važna pojava sljedećih izdanja: *Čajničko četveroevanđelje: bosanski rukopis s početka 15. stoljeća* (Ramić-Kunić 2017), *Bosansko četveroevanđelje: Sofijski odlomci* (Kardaš 2018) te *Divoševo evanđelje: studija i kritičko izdanje teksta* (Nakaš 2018). Ovim su izdanjima omogućena dalja istraživanja rukopisa bosanske crkvenoslavenske pismenosti.

III.

LESIKA PRVOGA PREDLOŠKA ČAJNIČKOGA ČETVEROEVANĐELJA (od Mt. 7:12 do Mt. 24:27)

U uvodnome je dijelu istaknuto kako je tekstovno-leksička analiza Čajn. komplicirana iz dva razloga. Prvo, tekst se ovoga evanđelja sastoji od tri različita predloška. S obzirom na to, kao nezaobilazna se tačka u istraživanju tekstovno-leksičkih osobnosti ovoga rukopisa nameće odvojena analiza svih predložaka Čajn. S druge strane, upravo supostojanje različitih predložaka čini tekst Čajn. pogodnim za tekstovno-leksička istraživanja prema drugim bosanskim rukopisima, ali i rukopisima drugih slavenskih redakcija. U skladu s tim, rezultati će se istraživanja ograničiti na jedan predložak, a što će, u konačnici, rezultirati jasnijom i potpunijom slikom tekstovno-leksičkih osobina teksta Čajn. te njegovim jasnijim pozicioniranjem među drugim rukopisima bosanske crkvenoslavenske pismenosti. Odvojenom će se analizom svih predložaka Čajn. izbjeći donošenje općenitih sudova o leksici Čajn., ali i o kompletnoj bosanskoj grupi rukopisa. Drugo, analizu otežava i činjenica da je tekst ovoga evanđelja nastao kao rezultat djelovanja više različitih pisara, jer, kako je u uvodnom dijelu monografije rečeno, u istraživanjima koje je provela Jerković (1975), nije bila najjasnija granica prvoga i drugoga pisara ili se, ipak, radilo o promjeni predloška.

Dva su osnovna metoda kojih se držalo prilikom tekstovno-leksičke analize Čajn. Osnovni je metod bio usporedba leksičkih odlika prvoga i trećega predloška Čajn. s kompletnim tekstom Mar. Nastojalo se odrediti koliko se leksika Čajn. razlikuje od leksike Mar. jer je prethodno pokazano da bosanski tekstualni svjedoci najčvršće izvorište imaju u tekstu Ass. Dodatni je razlog za usporedbu Čajn. s Mar. to što je tekst Mar. najpotpunije očuvan. Osim usporedbe s Mar., kako bi se pokazalo kojim je bosanskim rukopisima Čajn. tekstualno najbliže, pristupilo se usporedbi sa svim dostupnim rukopisima bosanske skupine, pri čemu su osim leksičkih sličnosti u obzir uzete i razlike jer “[c]удове

o bosanskom stablu ne treba donositi na osnovu samo onih примера где се сва босанска тетрајеванђеља слажу. Ако једно одступа док се остала и даље држе заједно, може се мислити о индивидуалном одвајању тог једног текста (у њему самом или у једној од његових ранијих али већ издвојених подлога), – одвајању, базираном на некој ревизији или грешци: зависи, разуме се, од тога да ли таквом индивидуалном одвајању неки други стари споменици пружају подршку или не пружају” (Грицкат 1961–62: 281).

Osim leksičim istovjetnostima i razlikama među rukopisima bosanske srednjovjekovne pismenosti, kada se za to ukaže потреба, pristupit će se usporedbi i drugih jezičkih kategorija, poput izbora morfološki jednakih ili različitih oblika, ispuštanja ili dodavanja stiha ili njegovih pojedinih dijelova te zajedničkih pogrešaka, kao i reda riječi u rečeničnoj cjelini. To se postavlja kao nezaobilazna tačka tamo gdje su leksičke razlike među rukopisima minimalne.

III. 1. Odnos prvoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema evanđeljima staroslavenskoga kanona

Jedan dio zabilježenih varijacija po kojima se Čajn., ali i drugi bosanski rukopisi, razlikuje od Mar. nema bitnijega leksičkoga značaja pa u skladu s tim ne predstavljaju bitnost za filijaciju rukopisa na horizontalnoj ravni. Takav je slučaj s oblicima братъ / братръ gdje se u Čajn., ali i drugim bosanskim rukopisima, dosljedno upotrebljava oblik братъ, dok se u Mar. pored oblika братъ nerijetko javlja i varijacija братръ.⁴² Kada se izuzmu razlike u redu riječi, zatim različita rješenja u izboru pojedinih morfoloških oblika, odnosno kada se izuzmu formalne varijacije bez bitnijega leksičkoga značaja,⁴³ ukupan je broj zabilježenih razlika između analiziranoga dijela teksta Čajn. i Mar. 51. Najveći broj tih odstupanja ne znači inovacije u Čajn., a koje nisu poznate Mar. ili drugim evanđeljima staroslavenskoga kanona, nego se radi o drugačijem rasporedu tih

⁴² Već je L'vov (1966: 65) ustanovio kako je upotreba ova dva različita oblika zapravo zavisila od odnosa *aparakos* : *tetra*. Oblik je братръ karakterističan za tetre, dok se u Ass. rijetko javlja (svega četiri puta).

⁴³ Zabilježen je znatan broj primjera koje možemo smatrati formalnim varijacijama bez bitnijega leksičkoga značaja. Ovdje su predstavljeni samo neki od njih, prvo se navodi primjer iz Čajn., a u zagradi primjer iz Mar.: съшдь (ншедь) Mt. 20:3, възрастеть (възрастетъ) Mt. 13:32, вѣсовскнмь (gen. mn. вѣсь) Mt. 12:24, ждрѣбе (жрѣба) Mt. 21:2.

leksema u različitim stihovima. U tim primjerima Čajn. dobro slijedi bosanske rukopise poput Div., Kop., Nik. te Hval. Tako je, naprimjer, i Čajn. i Mar. te drugim tekstovima stsl. kanona poznata leksema *власть*, odnosno *область*, s tim što je u prvome predlošku Čajn. primjetno ujednačavanje u korist varijante *область* (usp. Mt. 21:23 *ωбластьню* Čajn.¹ Div. Hval. Kop. Sof. Vrut. — *властьню* Pripk. Nik. kao Mar. Zogr.; Mt. 21:24 *ωбластьню* Čajn. Div. Nik. Hval. Kop. Sof. Vrut. — *властьню* Pripk. kao Mar. Zogr.; Mt. 21:27 *ωбластьню* Čajn. Div. Kop. Vrut. Sof. kao Zogr. — *властьню* Pripk. Nik. kao Mar.). U stihu Mt. 21:23 dva se puta pojavljuje leksema *власть*, odnosno *область*. Tako, Mar. u datom stihu bilježi i jednu i drugu leksemu. Kada bilježi *область*, ponaša se kao Čajn., Sof., Nik., Div. te Hval., a za razliku od Pripk. i Vrut. koji na tom mjestu imaju *власть*. Osim toga, tendencija izjednačavanja u korist jedne varijante vidljiva je u oblicima *едннь* i *етерь*, gdje su obje varijante poznate evanđeljima staroslavenskoga kanona, samo što u dolje navedenim primjerima nisu raspoređene jednako kao u Mar., ali se nalaze na jednakom mjestu kao u Zogr. ili Ass. I na ovim se mjestima Čajn. najčešće ponaša kao Nik., Div., Kop., Hval. (usp. Mt. 19:16 *едннь* Čajn. Vrut. Nik. Div. def. kao Zogr. — *етерь* Mar. Ass. — *нѣкн* Pripk.; Mt. 12:47 *етерь* Čajn. Nik. Div. kao Zogr. — *едннь* Pripk. Vrut. Mar.; Mt. 9:3 *етерн* Čajn. Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Ban. Frol. Mir. kao Ass. Zogr. — *едннн* Mar. *ннкон* Vrut. *нѣцнн* Sav. Ćud. Gal. Takav je slučaj i s leksemama *кннгоуне* i *кннжннчн* (usp. Mt. 23:27 *кннгоуне* Čajn. Pripk. Sof. Hval. Nik. Div. def. Nik. Kop. kao Zogr. — *кннжннчн* Vrut. Mar.; Mt. 23:29 *кннгоуне* Čajn. Hval. Nik. Pripk. Div. def. — *кннжннчн* Vrut. Sof. Mar. Kop.). Od ukupnoga broja leksičkih razlika (51) prema Mar., Čajn. zajedno s reprezentativnim bosanskim rukopisima (Nik. Div. Kop. Hval.) pokazuje podudaranja s Ass. u devet primjera, a što i dalje svjedoči o njihovome zajedničkome ishodištu:

Mt. 10:17 *ѡтепѡть* Čajn. Hval. Mlet. Nik. Div. Ban. Dobrš. def. Ass.^{151a} — *ѡбнють* Pripk. Vrut. Kop. Mar. Zogr. Trn. Mst.^{32g} Mir.^{70a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk.^{34v} *бнѡтъ* Karp.^{31v}

Mt. 23:34 *ω ннхъ тепете* Čajn. Nik. (≅ Dan.) Vrut. Sof. Div. def. *отъ ннхъ тепете* Ass.^{115a} Ban. Karp. *от ннхъ оубьете н тепете* Hval. — *ω ннхъ оубнете* Pripk. Mlet. Mst.^{165g} Mir.^{238a} Vuk.^{135v} Crk.¹ *отъ ннхъ бьете* Mar. *отъ ннхъ бнете* Trn. *ω ннхъ бнете* Vuk.^{54v} Mst.^{51g/52a, 135v} Crk.² Hil. Rh. Mr. Bd. — *ом.* Kop.⁴⁴

⁴⁴ Objе su varijante bile u najstarijem prijevodu, a izbor jednoga od sinonima u kasnijim rukopisima odražava stanje u dijalekatskome području (Nakaš 2018). Od ukupno 8 primjera koji se

Mt. 16:18 ти еси петръ н на семь петръ съзждѣ црѣквь мою Čajn. Vrut. Sof. Ass. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. — ... на семь каменѣ Pripk. Mlet. Šaf. kao Zogr. Mar. Mir. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 40).

Mt. 7:16 тривола Čajn. Vrut. kao Ass. Ban. (тривола грч. τρίβολος) — рѣпниѣ Kop. Nik. Mlet. Hval. Mar. Zogr. — вълъуца Mst. Mir. Vuk. Hil. Bd. Frol. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 41).

Mt. 13:30 жетелемь Čajn. Vrut. Nik. Hval. Kop. Ban. Frol. Ass.^{126b} — тежателемь Div. — дѣлателемь Pripk. Mar. Zogr. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 41).⁴⁵

Mt. 13:28 нзберемь Čajn. съберемо Vrut. съберемь Div. Ban. Karp.^{37v} възберемь Ass.^{126b} Crk. Vuk.^{40g} Hil. — нсплѣвемо Pripk. нсплѣвемь Nik. Kop. Hval. Mlet. Mar. Trn. Zogr. Mir.^{81a} Vuk.^{179v} Rh. Mr. Bd. Vv. сплевемь Mst.^{39g}

Mt. 14:20 кошннчн Čajn. Kop. Pripk. Ban. Mir.^{101a} Vuk.^{46g} Ass.^{41b} Sav.^{39b} Dan. def. — коша Div. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Trn. Karp.⁴³ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst.^{45g}

Mt. 23:3 не творѣте² Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. творите Vrut. Sof. Mlet. [] рите Div. Ban. Karp.⁵⁶ Trn. Mst.^{61a, 134b} Vuk.^{64g} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Curz. Šaf. Dobrš. Ass.^{47a} Zogr.^{corr} — не ндѣте Mir.^{131a} — не ходите Pripk. Mar.

Osim leksičkih izbora zajedničkih Čajn. te drugim bosanskim evanđeljima s Ass., određena izostavljanja, dodavanja, izbor jednakih morfoloških oblika nameću isti zaključak o matici bosanske skupine rukopisa koja je ugrađena i u prvi predložak Čajn.:

Mt. 9:5 встанн н ходн Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Ass.^{39c} Ban. Karp.³⁹ Mir.^{92a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — вѣставъ ходн Mar. Zogr. Dobrš. def. Trn. def.

donose na listi u izdanju Div. (Nakaš 2018), Mar. ima samo u jednom primjeru *tep-* (Iv. 19:1), dok Ass. u 4 primjera ima *tep-*, a u tri Ass. je def., dok samo u jednom primjeru ima varijantu *biv-* (Mt. 23:34). U Zogr. je također češća varijanta *biv-* (5). U skladu s tim, može se pretpostaviti da je varijanta *tep-* češće bila u upotrebi u aprakosima.

⁴⁵ Horálek (1954: 88) smatra da je u navedenom stihu u prvobitnome ćirilometodskome prijevodu bila varijanta kao u Mar., Zogr., a da je varijanta iz Ass. nastala kao posljedica izjednačavanja prema stihu Mt. 13:39 gdje svi rukopisi imaju жателе.

Mt. 10:19 нмате глатн Їајн. Кор. Nik. Hval. Ban. Karp.^{31v} Ass.^{151a} Vuk.^{34v} глатн Trn. Div. def. — възглете Vrut. Mlet. възглаголете Mar. възглете Zogr. Mir.^{70a} Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. нмате възглете Pripk. Dobrš def.

Mt. 10:30 вашн Їајн. Nik. Hval. Mlet. Ass.^{124a} Karp.³² Div. def. — вамь Vrut. Pripk. Кор. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{71a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.)

Mt. 12:16 его твореть Їајн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Ass.^{130a} Ban. Karp.³⁵ его творжть Dobrš. Їud. твореть его Pripk. — его сътворатъ Mar. Zogr. Mir. def.

Mt. 13:46 все Їајн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Ass.^{122a} Ban. Karp.³⁸ Trn. Mir.^{84a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Їud. Frol. — add. нмѣнне Pripk. Mar. Zogr. obrš.

Mt. 22:16 на лнца ѱлвкомь Їајн. Div. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Ass.^{46a} Karp.⁵³ Frol. Mir.^{126b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — на лнце ѱкомь Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Ban.

U ovome su dijelu teksta Їајн. zabilježene podudarnosti, ali i većine drugih rukopisa bosanske grupe, sa Zogr. Već je Grickat (1961–1962: 280–281) u svojim istraživanjima odnosa bosanske grupe prema evanđeljima staroslaven-skoga kanona pokazala da je bosanskoj grupi bliže Zogr. nego je to Mar.:

Mt. 23:4 свезаяють Їајн. Div. Nik. Hval. Vrut. Sof. Pripk. Mlet. Ban. Frol. Karp.⁵⁶ Mir.¹³¹ (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) съвзаяжть Zogr. Dobrš. Mst.^{61a, 134b} свазаять Trn. свазает Šaf. везаяють Кор. — събнражть Mar. събнражть Ass.^{47a}

Mt. 15:31 бѣснн Їајн. Mst.^{43a} бѣснне Pripk. бѣснне Vrut. бнснне Mlet. бѣсьныне Vuk. Crk. Hil. бѣсьныя Dobrš. бѣсьныя Ban. као бѣсьныя Zogr. — врѣднне Кор. врѣдъныне Mir. врѣдны Trn. врѣдъныя Frol. — бѣдннкы Hval. Dan. бѣдънне Nik. бѣдъныне Rh. Mr. Bd. бѣдъныя Mar.

Mt. 20:21 дрлгн Їајн. Mlet. Karp.^{45v} Frol. дрлгын Zogr.^{corr} дрлгны Crk. — едннь Div. Кор. Sof. Nik. Hval. Mar. Dobrš. Ban. Vrut. def. Trn. Mst.^{47v} Mir. (≅ Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.)

Mt. 8:24 велн Їајн. Div. Vrut. Pripk. Mlet. Ban. Karp.³⁰ Zogr. велен Nik. Кор. om. — велыкъ Hval. Mir.^{66a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) велнкъ Mar. Mst.^{31a} Ass. def. Sav. def. Trn. def. Dobrš. def.

Kada su u pitanju leksički izbori Čajn. u dijelu *Ev. po Mateju* koji pripada prvome predlošku, a koji ujedno ispisuje i jedna ruka, Čajn. nije obuhvaćeno leksičkim inovacijama svojstvenim drugoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Detaljna usporedba tekstovno-leksičkih varijanti u tome dijelu teksta Čajn. omogućava njegovo približavanje rukopisima prve redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja (T1) te da se smjesti u istu tekstualnu grupu kojoj pripadaju reprezentativni predstavnici bosanske skupine rukopisa iz 14. i početka 15. stoljeća. Da se radi o veoma arhaičnome predlošku, osim leksičkih potvrda, svjedoči i pojavljivanje arhaičnih jezičkih osobina poput asigmatskoga aorista na mjestima gdje se u većini drugih rukopisa pojavljuju noviji oblici aorista. Osim prethodno navedenih razlika prema Mar. te drugim kanonskim, o starini predloška s kojega je prepisan ovaj dio Čajn. svjedoče oni leksički izbori koji su zajednički Mar., Zogr. i Ass., ali i onim bosanskim rukopisima koje odlikuje izrazita arhaičnost teksta, poput Div., Kop., Nik., Dan. (u *Ev. po Mateju*) te Hval. Tako su posebno izražene razlike prema onim rukopisima u koje su ušle mlađe varijante poput Vrut., Kop. (u slučaju kada se pisar služi mlađim predloškom),⁴⁶ Mlet. i Dov.:

T1 Mt. 8:18 љзрѣвъ Čajn. Pripk. Hval. Mlet. Div. Nik. Zogr. Ass.^{37a} оузьрѣ Mar. Ban. Karp.^{34v} възрѣвъ Mir.^{81b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{36b} — вѣдывъ Vrut. Kop. Frol. Šaf. TL A B OB Trn. def. Dobrš. def.

T1 Mt. 8:2 прнстѣплъ Čajn. Kop. Nik. Mlet. Hval. Pripk. Zogr. Mar. (прнстѣпъ) Ass.^{36a} (прнстѣплъ) Ban. Mst.^{33g} прнстѣпн Karp.^{32v} Mir.^{74a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) прнстаплъ Curz. — Vrut. прншѣ kao i Frol. A B OB прншед Šaf. Trn. def. Dobrš. def.

T1 Mt. 9:2 дръзан ѱдо Čajn. Div. Kop. Nik. Mlet. Pripk. Mar. Ass.^{39b} Zogr. Ban. Karp.³⁹ Mir.^{92a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Hval. om. (ѱдо) Mst.^{41b} — ѱпван ѱдо Vrut. Frol. Trn. def. Dobrš. def.

⁴⁶ Analiza je leksike Kop. koju proveo M. Kardaš (2020) pokazala da je pisar ovoga rukopisa koristio dva predloška. Naime, “[t]ekstološka analiza Kopitarova rukopisa, zasnovana na usporedbi leksikona bosanske grupe, kanonskih tekstove i evanđelja drugih slavenskih redakcija, pokazala je da se pisar, pored glavnog predloška koji pripada tradiciji prve redakcije slavenskog prijevoda evanđelja (T1), poslužio i kontrolnim predloškom čija je leksika inovirana prema drugoj redakciji prijevoda (T2). Ipak, mali procenat preslavizama u kodeksu govori o sporadičnom, a ne sistemskom inoviranju teksta” (Kardaš 2020: 229).

T1 Mt. 10:29 вѣннмн еста Čajn. вѣннмн еста Hval. Div. def. вѣнѣмн еста Nik. вѣннма еста Dobrš. — вѣннта се Кор. вѣннмѣ есте Mar. вѣннма еста Gal. вѣннмѣ еста Mir.^{71a} Rh. Mr. Bd. Vv. вѣннмѣ есте Ass.^{124a} — продаемн еста Vrut. продаемѣ еста Pripk. продаемѣ еста Gf. продаѣта сѧ Mst.^{33b} Dobril. Frol. Th. Hil.

T1 Mt. 11:8 ѡблъуена Čajn. Nik. Hval. Div. Кор. Mar. Ass.^{143a} Zogr. Dobrš. Ban. Karp.³³ Mir.^{71b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{34g, 192b} — оѡбна Vrut. Pripk. Tr.

T1 Mt. 13:41 сканѡднлн Čajn. Nik. сканѡѡлѣ Div. Vrut. сканѡдлнѣ Hval. сканѡѡлѣ Mar. — сѡблазнн Pripk. Кор. Dov. Mlet. Crk. Hil. сѡблазнѣ Zogr. Ass.^{126b} Mst.^{40b} Frol. сѡблазнѣ Karp.³⁸ Vuk.^{41v} Curz. Dobrš. сѡблазнѣ Ban. сѡблазнѣннкѣ Trn. Vuk.^{183v} — блазнѣннкн Mr. Rh. Mir.^{83b} Bd.

T1 Mt. 18:34 прогнѣвавѣ се Čajn. Nik. Vrut. прогѣннвавѣ се Dan. Div. def. Mlet. прогнѣвѣ се Pripk. прогнѣвавѣ сѧ Mar. Zogr. Ass.^{45a} Sav.^{43b} Curz. Ban. Karp.⁵⁰ Mir.^{114b} Crk. Rh. Mr. Bd. Mst.^{54b} прогнѣвава се Dobrš. — разгннвав се Кор. Dov. разгнѣвавѣ се Hval. разгнѣвавѣ сѧ Trn. Frol. Gf. Čud. Pg.

Na konzervativnost prvoga predloška Čajn. upućuju i brojne posuđenice iz grčkoga, koje na tim mjestima nisu prevedene ni u evanđeljima staroslavenskoga kanona. Čajn. se na tim mjestima ponaša kao većina bosanskih tekstualnih svjedoka. Tako se, naprimjer, u ovome dijelu teksta dosljedno upotrebljava grecizam амнѣ, dok se u okviru drugoga predloška javlja i preslavska inačica право:

T1 Mt. 8:4 арѡхерѡвѣ (grč. ἀρχιερέυς) Čajn. архнеревн Pripk. ерѣю Vrut. ерѡвн Mlet. архнеревн Mar. Zogr. Ass. Nik. архнерею Ban. нерѣю Mir. нѣреѡвн Vuk. неревнн Karp. архнеревн Rh. архнѣрѡвн Mr. архнѣрѣю Bd. Vv. — старѣнннамѣ жѣрѣѣскѣн Mst. Jur. Dobril. Hil. Trn. def. Dobrš. def.

T1 Mt. 15:17 анепѣдромѣ (grč. ἀφεδρών) Čajn. апенѣдромѣ Vrut. Mlet. Pripk. апенѣдромѣ Hval. афендромѣ Nik. Dan. афедрономѣ Vuk. атетрономѣ Ban. афенѣромѣ Karp. Div. def. — проѡдомѣ Кор. Dobrš. Mir. Crk. Rh. Mr. Bd. Trn. Dobril. Frol. Mst.

T1 Mt. 23:13 ѡпокрнтн Čajn. Hval. Div. Nik. Hval. Mar. Zogr. Dobrš. Karp. Crk.² Hil.² Rh. Mr. Bd. нпокрнтн Ban. — лнцемрне (лнцемѣрн) Pripk. Кор. Trn. Mir. Vuk. Crk.¹ Hil.¹ Mst. Dobril. — ѡпокрѣтн лнцемнрн Mlet.⁴⁷

⁴⁷ Kada je i zabilježen slavenizam, na tom se mjestu nalazi i u kanonskim evanđeljima. Usp. Mt. 23:14 лнцемѣрне Čajn. Div. Nik. Кор. Pripk. Vrut. Sof. kao Mar. Zogr. — ѡпокрнтн лнцемнрн Mlet.

T1 Mt. 12:31 власнмаеть Čajn. власнмнѣ Nik. Kop. Mlet. власѡмнсаеть Hval. власѡнмнѣ Div. Zogr. Ban. Karp. Mir. — χουλα Pripk. Vrut. Mar. Ass. Sav. Rh. Mr. Bd. Trn. χουλνο Vuk. Crk. χουλεννε Sav. Dan. def. Dobrš. def.⁴⁸

Na stariju podlogu ovoga predložka Čajn. upućuju i oni primjeri leksičkih oblika poznatih u ranijoj fazi slavenskoga prijevoda evanđelja u kojima se udaljava od stanja zabilježenoga u kanonskim tetrama, ali i stanja u Ass., a slijedi izbore zasvjedočene u Sav., kao i u makedonskom Karp. te bugarskom Ban. Navedeni primjeri ukazuju na njegovo jedinstvo s drugim bosanskim rukopisima jer upravo na tim mjestima i većina drugih bosanskih rukopisa slijedi leksičke izbore kao Čajn., a odstupa od stanja u Mar., Zogr. i Ass.:

Mt. 7:27 потакнѡше се Čajn. Kop. Nik. Hval. Div. def. Pripk. потѣкнѡша са Ban. потѣкнѡша са Curz. Koh. Vrač. потѣкоша са Karp.^{32v} потѣкѡ са Sav.^{32b} — опрѣше Vrut. Mlet. опърѣша са Mar. Zogr. Ass.^{35d} ѡпрѣше се Vuk.^{35v} Rh. Mr. оупрѣше се Hil. Bd. Vv. опъроша са Frol. Ostr. — коснюще Mir.^{74a} — прнпъроша са Čud. Pg. Th. — образнша са Mst.^{33g} Gal. Dobrš. def. Trn. def.

Mt. 8:8 кровъ Čajn. Div. def. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Sav.^{35a} Ban. Karp.^{34v} Curz. Mir.^{82a} (≅ Crk. Hil. Bd. Vuk.) Frol. — домъ Mar. Zogr. Ass.^{37c} Rh. Mr. Mst.^{36b} Dobrš. def. Trn. def.

Mt. 10:38 ндетъ Čajn. Div. def. Kop. Nik. Hval. Vrut. Sav.^{37b} Dobrš. Ban. Trn. Mir.^{65a, 97b} Hil. Frol. — гредеть Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass.^{34b} Karp.^{29, 40v} Vuk.^{31a} Crk. Rh. Mr. Bd. Mst.^{30a}

Mt. 14:33 поклоннше се Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Sav.^{41a} Dobrš. Ban. Koh. Ostr. Dobril. Mst.^{48g} Mir.^{105a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — praem. прншьдѡше Pripk. Vrut. Mar. прншедше Trn. Zogr. Ass.^{42ab}

Mt. 24:15 стѣмъ Čajn. Nik. стѣмъ (стѣ) Pripk. Vrut. Sof. Div. Kop. Hval. Karp.^{48, 116v} Mst.^{52b, 132b} Vuk.^{54d} Trn. Ostr. Th. Gal. Dobril. стѣемъ Sav.^{86b} Zogr. *corr* стѣмъ Mir.^{234b} Crk. Hil. Bd. свѣтлѣ Mir.^{101b} — Grig.-Gilj. Mlet. Dobrš. Ban. Curz. Mar. Ass.^{83c} Rh. Mr. ispuštaju ovu riječ.

Čajn. bilježi i primjere u kojima odstupa od evanđelja staroslavenskoga kanoa, s tim da je u pojedinim primjerima Ass. najčešće deficitan, dok s druge strane pokazuje jedinstvo s reprezentativnim bosanskim evanđeljima. U tim

⁴⁸ Konačna lista grecizama donosi se u dijelu knjige koji govori o grecizmima u Čajn.

primjerima Čajn., ali i većina drugih rukopisa iz bosanske skupine, nastavlja ići s Karp., a najčešće i s Ban.:

Mt. 8:25 прнстѣплыше Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Ban. Karp.³⁰ Mir.^{66a} Vuk.^{32v} Crk. Frol. Pg. — прншедѣше Mar. Zogr. Mlet. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst.^{31a} Ass. def. Sav. def. Dobrš. def. Trn. def. Curz. def.

Mt. 9:16 горьша Čajn. горшн Vrut. Pripk. Hval. Div. def. Nik. Kop. Mlet. Ban. Karp.^{30v} Vuk.^{32v} Hil. Dobril. Mst.^{31b} — большн Mar. Mir.^{66b} Rh. Mr. Bd. Vv. Ass. def. Sav. def. Zogr. def.

Mt. 13:35 ѡрнглѣ Čajn. Vrut. Nik. Div. Hval. Kop. Mlet. Ban. Karp.³⁸ Vuk.^{41a} Bd. Vv. Mst.^{40a} отрнглѣ Trn. — ѡкрню Pripk. Mir.^{83a} Rh. Mr. ѡкрыѣ Dobrš. kao Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def.

Mt. 10:2 н ѣковѣ заведѣевѣ нѡвнѣ брать его Čajn. Pripk. Hval. Nik. Mlet. Div. def. нѣковѣ зеведеовѣ ноанѣ брать ѣго Ban. Karp.^{143v} Mir.^{67b} нѣковѣ зеведеовѣ н ноанѣ брать ѣ Frol. Čud. Gal. — om. Vrut. Kop. Mar. Zogr. Mst.^{32b, 200g} Ass. def. Sav. def.

Mt. 8:32 ѡмрѣше Čajn. Hval. Nik. Div. ѡмрѣша Ban. Karp.³⁷ Hil. вѡмрѣше Mir.^{88b} — ѡмрѣша н ѡтопша Zogr. — ѡтопше Vrut. Kop. ѡтопша Mst.^{38g} ѡтопѣ Mar. Ass.^{38d} Rh. Mr. Bd. Vv. ѡтапахѣ Mlet. — нзмрѡша Frol. Pg.

Mt. 15:33 намѣ въ пѣстн мѣстѣ Čajn. Vrut. (на) Nik. Div. def. Ban. Čud. Karp.⁴⁵ Mir.^{103b} — възмемѣ на пѣстн мѣстѣ Pripk. Mar. Ass.^{41b} Zogr. оу насѣ поустьѣ мѣстѣе Sav.^{40a} възмемѣ на поустьинн Mst.^{48b}

Mt. 24:23 овѣдѣ Čajn. Nik. Vrut. Kop. Dov. овѣдѣ Hval. Mlet. kao овѣде Ban. — зѣдѣ Pripk. Sof. Div. Crk.² Hil.² Bd. сѣде Mar. Zogr. Ass.^{83d} Sav.^{87b} Rh. Mr. Mst.^{52v, 132g} Dobrš. (na margini naknadno uneseno) Dobrm. def. — онѣде Čud. Dobril. Pg. онѣдѣ Mir.^{102a} Crk.¹ Hil.¹ Šaf. Trn. TL B OB Mak. ѡннде Curz.

Mt. 14:8 наѡуена Čajn. Vrut. Nik. Div. Mlet. Ban. Karp.³⁹ Dobril. Frol. Mir.^{85a} Crk. Hil. Pg. TL — наваѣна Pripk. Mar. Zogr. Rh. Mr. Bd. Mst.^{41v, 205g}

Mt. 11:26 благословленне Čajn. Pripk. благоволннѣнне Vrut. Hval. благоволнне Mlet. Karp.³⁴ Frol. Curz. Mir.^{73a} Crk. Hil. Bd. Vv. Mst.^{35b} — вола Nik. Div. волѣ Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Rh. Mr. Ass. def. Sav. def.

Ovakve podudarnosti Čajn. i većega dijela drugih bosanskih rukopisa s makedonskim Karp. te često i sa bugarskim Ban. idu u prilog mišljenju Horáleka

(1954: 82) da je jedan od predložaka bosanskih srednjovjekovnih tekstova bio blizak makedonskom Karp. Izdanje *Divoševa evanđelja* (Nakaš 2018) otvorilo je nova pitanja o podlozi bosanskih rukopisa. Naime, iznesene su pretpostavke da je u tradiranju teksta bosanskih rukopisa učestvovao predložak tipa starije liturgijske tetre, sličan Ban. ili Dobrš. (Nakaš 2018: 100). Iz gore navedenih primjera vidljivo je slaganje s bugarskim Ban., koji u ovoj fazi istraživanja idu u prilog pretpostavci da tekst Čajn., ali i drugih bosanskih rukopisa pokazuje odjeke utjecaja starije liturgijske tetre. Kao jedan od dokaza za te pretpostavke su i druga slaganja bosanskih rukopisa sa starijom liturgijskom tetrom kakva je Ban. Takav je, naprimjer, slučaj u Hval. u stihu Mt. 11:17 (usp. сопѣхомъ Hval. kao Ban. Karp. сопохомъ — пнскахомъ Čajn. Mlet. kao Mar. — свѣрахомъ Vrut. Pripk. Div. (add. ce) Kop. Nik. (≅ Dan.) kao Zogr. Frol. Pg. TL Čud.).⁴⁹ Ovakva izuzetna pojedinačna slaganja bosanskih rukopisa s početka 15. stoljeća s rukopisima iz 13. stoljeća, Ban. i Karp., pokazuju bugarsko-makedonsko-bosanske veze u ranijem razdoblju bosanske pisane tradicije.

III. 2. Odnos prvoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema drugim bosanskim rukopisima

III. 2. 1. Odnos Čajničkoga i Divoševa četveroevanđelja

Prethodno provedena usporedba Čajn. s kanonskim predstavlja mjesta na kojima se u značajnom stepenu ono slaže i s većinom drugih bosanskih rukopisa. Takva podudaranja ne daju podatke o odnosu Čajn. prema bosanskoj grupi rukopisa jer se na tim mjestima jednako ponaša kompletna grupa. Stoga je neophodna detaljna usporedba s drugim bosanskim rukopisima kako bi se izveo zaključak o njegovoj poziciji unutar grupe. S obzirom na činjenicu da Čajn. u ovome dijelu teksta pripada prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja, prvo će se pristupiti usporedbama s drugim bosanskim rukopisima za koje je već ranije utvrđeno da čuvaju konzervativnost leksičkoga nivoa svojstvenu prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja.

Rezultati istraživanja bližih veza među bosanskim rukopisima koje je provela Grickat (1961–62: 274) u konačnici se svode na to da jednu grupu čine Div.,

⁴⁹ Usp. Ramić-Kunić 2017: 44.

Man., Nik., Dan. i Hval. te da je “после неких старијих дивергенција грана која се за нас завршава огранцима Див, Ник, Дан и Хвал садржала или мањи низ подлога (била ређе рекреирана), или је рекреирана пажљивије”. Shodno tome, Grickat (1961–62: 274) je pokazala da Div. i Man. stoje u najužoj vezi te da se ova dva rukopisa ne mogu smatrati direktnim precima Nik., Dan. i Hval., ali nijednoga drugog poznatog bosanskog rukopisa.

Ovdje je provedena analiza pokazala da, osim leksičkih varijanti zajedničkih Čajn., Div. i drugim rukopisima koji su ostali izvan dodira s inovacijskim središtima, ova dva rukopisa dijele i druga zajednička rješenja koja upućuju na konzervativan odnos prema predlošku, ali i pripadnost Čajn. grani koju čine Div., Nik., Dan. i Hval. U prvom je predlošku Čajn. uočena njegova zajednička leksička, ali i druga jezička rješenja s Div. i Man. Osim toga, s Div. i Man. pokazuje i izvjesnu iluminacijsku sličnost, iako Čajn. evanđelje, za razliku od Div., spada u grupu siromašno iluminiranih rukopisa. U sva tri rukopisa postoji inicijal slova н s figurom čovjeka koji ispred sebe drži drvo.⁵⁰

Čajn.^{35a}

Man.^{24a}

Div.^{62b}

⁵⁰ Inicijal slova н s ljudskom figurom javlja se i u petrogradskom bosanskom evanđelju No 679 (Kardaš 2016: 54), kao i u *Radosavljevu zborniku*, dok inicijal н u liku ljudske figure nismo pronašli u Nik., Kop., Dov., Vrut., Sof., Pripk., Hval. te Mlet. evanđelju. Ovaj se inicijal četiri puta javlja u Div. (Nakaš 2018: 31–32).

Čajn. i Div. povezuje i upotreba asigmatskoga aorista i starijeg tipa sigmatskoga na mjestima gdje većina drugih ima novije tipove aorista. Njima se ponekad pridružuje i neki od drugih bosanskih rukopisa poput Kop.⁵¹ Iako se radi o morfološkim oblicima za koje je smo već u uvodnome izlaganju rekli da nemaju tako jaku dokaznu moć o bliskosti predložaka kao što je to slučaj s leksičkim varijantama, ovdje je bitna njihova raspodjela u stihovima koja je gotovo jednaka u Čajn. i Div., a što onda ide u prilog bliskosti njihovih predložaka. Naime, od ukupno 20 primjera asigmatskoga aorista koje je izdvojila Jerković (1975: 171), a koji obuhvataju sačuvane dijelove teksta u Div. i Čajn., ova dva rukopisa u 18 primjera imaju iste oblike, slijede ih Nik. i Hval. sa 16 zajedničkih primjera. U drugim je rukopisima zamjena asigmatskih aorista izraženija:

3. 1. mn.

Mt. 14:12 погрѣше Čajn. Div. — погрѣшоше Pripk. Vrut. Kop. Mlet. Hval. Dov. Hval. всгрѣшоше Nik.

Mt. 14:35 прѣвѣше Čajn. прнѣше Div. — прннше Mlet. Kop. прннесоше Pripk. прнведоше Vrut. Nik. Hval.

Mt. 8:16 прѣвѣше Čajn. прнѣше Div. Man. Pripk. — прнведоше Vrut. Nik. Kop. Mlet. Hval.

Mt. 12:22 прѣвѣше Čajn. Div. Kop. — прнведоше Vrut. Pripk. Nik. Mlet.

Mt. 19:13 прѣвѣше Čajn. Div. прнше Vrut. — прнведоше Pripk. Nik. Dan. Kop. Hval.

O bliskosti predložaka Čajn. i Div. govori i to da su u prvome predlošku Čajn. zabilježeni i primjeri novoga tipa sigmatskoga aorista u 3. 1. množine te se upravo tada Čajn. slaže s Div. i drugim bosanskim. Zanimljivo je to da u nekim primjerima Čajn. i Div. imaju novi tip, dok naprimjer Nik., Vrut. i Mlet. imaju stariji tip ili neki drugi glagolski oblik. Gotovo jednaka raspodjela staroga i novoga sigmatskog aorista u prvome predlošku Čajn. i Div. može govoriti u prilog njihovom zajedničkom predlošku, odnosno da takvu raspodjelu

⁵¹ S tim da se “očita tendencija zamjene asigmatskog i starijeg sigmatskog novim sigmatskim aoristom u tekstu Kop. evanđelja uočava (se) i u primjerima u kojima i kanonska i bosanska evanđelja češće čuvaju starije aoriste, dok Kop. ima novi, pa je pojava novog aorista najvjerojatnije rezultat utjecaja kontrolnoga predloška, koji očito pripada mlađoj tradiciji čiji je glagolski sistem inoviran” (Kardaš 2020: 145–146).

Čajn. nasljeđuje iz predloška bliskoga Div. (usp. Mt. 11:13 проркоше Čajn. прорекоше Div. Kop. Pripk. — прорѣше Vrut. Nik. Hval. Mlet. Hval.; Mt. 11:8,9 нзндосте Čajn. Div. Kop. Pripk. Mlet. — нзндете Vrut. Nik.; Mt. 14:26 сметоше Čajn. Div. Nik. Hval. Kop. Pripk. Vrut. — сѣмаша Mar. Ass.; Mt. 20:34 ндоста Čajn. Div. Kop. Pripk. Vrut. — ндета Nik. Dan.). Od pet zabilježenih primjera⁵² novoga tipa sigmatskoga aorista u Čajn. (usp. Jerković 1975: 171) na svim su mjestima Čajn. i Div. podudarni, dok se s druge strane Nik. s njima slaže samo u stihu Mt. 14:26.

Ovdje je provedena analiza pokazala i jedan broj primjera upotrebe asigmat-skoga aorista u kojima se Čajn., Div., Nik. i Hval. ponašaju protiv Pripk., Kop. i Mlet. te često i Vrut., a što pokazuje da su u ove rukopise ušle novije varijante posredstvom mlađih predložaka (usp. Mt. 13:4 прндѣ Čajn. Div. Nik. Hval. Vrut., dok прндоше Pripk. Kop. Mlet.; Mt. 22:10 ѿбрѣѣ Čajn. ѿбрѣтоу Sof. Div. Vrut. Hval. обрѣѣ Nik., dok ѿбрѣтоше Pripk. Kop. Mlet. Mt. 10:34 не прндѣ Čajn. Div. Nik., dok не прндохъ Vrut. Pripk. Kop. Mlet.; Mt. 12:44 нзндѣ Čajn. Div. Pripk. Hval., dok нзндохъ Vrut. Nik. Kop. Mlet.).⁵³

Osim toga, zabilježen je jedan primjer u kojem samo Čajn. ima stariji tip sigmatskoga aorista, dok Div. i drugi bosanski rukopisi imaju noviji tip:

Mt. 21:14 прнѣше Čajn. — прнстоупнше Pripk. Sof. Nik. Dan. Div. Kop. Mlet. Dov., dok pisar Vrut. bilježi oblik participa preterita aktivnoga u N mn. прнстѣпнше.

O arhaičnosti prvoga predloška Čajn. svjedoči i primjer upotrebe asigmat-skoga aorista koji je već u kanonskim staroslavenskim tekstovima bio arhaičan oblik, što se vidi po izrazitoj tendenciji zamjene sigmatskim aoristom (Damjanović 1995: 109). Naime, jedino Čajn. u stihu Mt. 21:39 čuva asigmatiski aorist, dok Div. i Sof. imaju stariji tip sigmatskoga jednako kao kanonska, a ostali bosanski imaju noviji tip:

⁵² Ukupno ih je 6, ali je u stihu Mt. 9:30 Div. def.

⁵³ Mada, naravno, treba reći da asigmatiski aorist ne predstavlja rijetku pojavu u bosanskim evanđeljima s kraja 14. ili početka 15. stoljeća, ali da u nekim rukopisima postoje tendencije zamjene asigmatiskog aorista kao i starijeg tipa sigmatskog novijim, poput Kop., Vrut. te Mlet. (usp. Mt. 8:32 ндѣ Čajn. Div. Nik. Man. Hval. Mlet. ндоше Vrut. Kop.; Mt. 9:2 прнѣше Čajn. Div. Nik. прннесоше Vrut. Kop. Mlet.; Mt. 10:25 нарѣше Čajn. Nik. Mlet. Div. def. нарекоше Vrut. Pripk. Kop.).

Mt. 21:39 $\text{HЗВРЬГ}\check{\text{C}}\text{ajn. (3. l. mn.)} — \text{HЗВ}\check{\text{Ш}}\text{Е Sof. Div. HЗВ}\check{\text{С}}\text{А Mar. Ass. Zogr. Karp.} — \text{HЗВЕДОШЕ Pripk. Vrut. Kop. Nik. Dan. Hval. Mlet. Ban. HЗВЕДОША Sav. HЗВЕДОШ}\check{\text{X}} \text{Dobr}\check{\text{S}}.$ ⁵⁴

Dakle, sasvim se opravdano može konstatirati da se ovdje radi o izrazito arhaičnom predlošku, koji se, između ostaloga, ogleda u čuvanju asigmatskoga aorista na mjestu gdje druga bosanska imaju, izuzev Div. i Sof., noviji tip sigmatskoga.⁵⁵ Osim toga, zabilježen je i primjer u kojem Čajn. kao Div., Sof. te Dov. čuva ovaj tip sigmatskoga aorista u 3. licu dvojine, dok drugi bosanski imaju noviji tip sigmatskoga aorista (usp. Mt. 21:7 $\text{пHВ}\check{\text{С}}\text{ТА}\check{\text{C}}\text{ajn. Div. Sof.} — \text{пHВЕДОСТА Pripk. Kop. Nik. Dan. Hval. Mlet. Vrut. def.}$).⁵⁶

Gotovo jednaka raspodjela upotrebe aoristā u Čajn. i Div. je po svemu sudeći došla iz zajedničkoga predloška pa se samim tim ne bi trebala smatrati slučajnom. Nije manje zanimljiv ni primjer u kojem Čajn., Div. te Sof. imaju pravilnu upotrebu dvojine, a drugi bosanski imaju drugi oblik:

Mt. 20:31 $\text{ЗВАСТА}\check{\text{C}}\text{ajn. Div. Sof. kao Ban.} — \text{ЗВА}\check{\text{Х}}\text{ОТА Nik.}^{57} \text{Hval. ЗВАШЕТА Dov. ВЗ}\check{\text{У}}\text{ОСТА Pripk. ВЗ}\check{\text{У}}\text{ПСТА Kop. ВПН}\check{\text{Ш}}\text{ЕТЕ Mar. ВПН}\check{\text{А}}\text{СТЕ Ass. ВПН}\check{\text{А}}\text{СТА Sav. ВЗ}\check{\text{В}}\text{АСТА Zogr. Vrut. def.}$ ⁵⁸

U Čajn., Div. te ponekad Sof. zabilježena su zajednička rješenja koja ih odvajaju od drugih bosanskih rukopisa, ali uglavnom idu s kanonskim. Tako je

⁵⁴ U kritičkom izdanju Matejeva evanđelja (Alekscev 2005) ne navodi se nijedan rukopis s asigmatskim aoristom u ovome stihu.

⁵⁵ Za Man. već je Speranski istakao da među njegove posebne arhaizme spada upravo upotreba asigmatskoga i starijega tipa sigmatskoga aorista (1906: 44). Od kanonskih tekstova upotreba asigmatskoga aorista najdosljednija je u Mar., dok je u drugim evanđeljima staroslavenskoga kanona prisutna tendencija zamjene asigmatskoga sigmatskim (Šimić 2000: 71).

⁵⁶ Već je ranije zabilježen specifičan primjer podudarnosti Div. i Sof. u stihu Mt. 24:49 $\text{ВЛОУДННЦАМН Sof. i Div.} — \text{пH}\check{\text{В}}\text{ННЦАМН Vrut. Kop. Nik. Čajn. Hval. Mlet. Dov. kao Mar. Zogr. Ass. Mir. (Kardaš 2018: 25). U Sofijskom se evanđelju sporadično javljaju i mlađe varijante, ali je njegova osnovna odlika konzervativnost na leksičkom nivou (Kardaš 2018: 21–25). Predložak Sof. vjerovatno se razvijao iz predloška sličnom onome u Div. Osim gore navedenih podudarnosti i neke druge osobine ukazuju na to da je grani Div. blizak ogranak Sof. (usp. Mt. 21:21 $\text{СМОКОВНУНО Sof. Div. СМОКВ}\check{\text{У}}\text{ННО Čajn. СМОКОВННУНОЕ Vrut. Nik. Hval. Kop. СМОКОВ}\check{\text{В}}\text{НННУНОЕ Pripk.}$).$

⁵⁷ Nik. sadrži svjedočanstva imperfekta zapadnoga, čakavskoga tipa (Nakaš 2018: 46).

⁵⁸ U stihu Mt. 20:30 Čajn., Div., Sof. se ponašaju kao većina bosanskih (usp. Mt. 20:30 $\text{ВЗ}\check{\text{У}}\text{ПСТА Čajn., Div., Nik., Kop., Pripk., Sof., dok Hval. ima ВЗВАСТА kao pr. Vat.}$).

u sva tri rukopisa zabilježeno karakteristično izostavljanje riječi пропетне u stihu Mt. 20:19 te neka druga zajednička rješenja koja imaju potvrdu u evanđeljima staroslavenskoga kanona, a u Čajn. i Sof. i jednak izbor u stihu Mt. 22:44 (usp. Mt. 22:44 подължъ Čajn. Sof. — положоу (τίθημι) Pripk. Vrut. kao Zogr. Mar. Ass. Sav. Div. Nik. Mlet. Hval.):

Mt. 20:19 тепенне (om. н пропетне) Div. Čajn. Sof. — тепенне н пропетне Nik. Dan. Kop. Hval. Ban. тепенне н пропатне Zogr. — бненне н пропатъ Mar. Trn. Šaf. ѡбненне н пропетне Mlet. Dov.

Mt. 22:40 всею бо Čajn. Div. Sof. — сею бо Vrut. снею бо Kop. — всею сню ѡбоею Pripk. въ сею ѡбою Nik. Hval. сею ѡбою Mlet.

Mt. 24:22 нзбранне Čajn. Div. Sof. Mar. Ass. Sav. — нзбранн Nik. нзбранн Mlet. — нзбраннхъ Pripk. Vrut. Hval. Kop. kao Zogr.

Mt. 21:32 праведнѣмъ Čajn. Div. Sof. Pripk. Dan. праведномъ Mar. Zogr. — правнмъ Vrut. Hval. Mlet. Dov. Nik. Kop. om.

Mt. 20:22 крѣщенне Čajn. Div. Sof. Dov. kao Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. крѣщеннемъ Pripk. Hval. Nik. Kop. Mlet.

Osim ovih istaknutih relacija unutar pretpostavljene zajedničke grupe, i izbor nekih drugih gramatičkih oblika, osim upotrebe aoristā, kao i omisija ili dodavanja nameću zaključak o bliskosti predloška Čajn. i Div.:

Mt. 8:25 ѡченнцн (om. его) Čajn. Div. kao Ban. — add. его Pripk. Vrut. Nik. Kop. Hval. Mlet. Karp. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def.

Mt. 11:27 ѡкрнетъ Čajn. Div. Dobril. Frol. — ѡкрнтн Vrut. Pripk. Nik. Kop. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav.

Mt. 14:26 ѡдѣвьше же Čajn. Div. — н ѡвѣдѣвьше н Nik. — н вѣдѣвьше Vrut. Kop. Mlet. вндѣвьше Pripk. же вдѣвьше Hval. — зрѣвьше Dov.

Mt. 21:16 слншн Čajn. Div. — слышнш Vrut. слншншн Pripk. Nik. Dan. Kop. Hval. Sof. Mlet. Mar. Zogr.

Mt. 11:1 заповѣда Čajn. Div. — заповѣдае Vrut. Pripk. Hval. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass.

Prethodno je provedena analiza pokazala da je prvi predložak Čajn. po svojoj arhaičnosti blizak predlošku Div. i Man. Leksička slaganja te izbor istih

gramatičkih oblika približava nas tvrdnji da su u nizu predložaka ovi rukopisi imali i jedan zajednički, bez obzira na to koliko on udaljen bio. Sve navedeno upućuje na to da se iz arhaičnoga predložka sličnoga Div. i Man. dalje razvio predložak Čajn. Razlike između Čajn. i Div. mogu se shvatiti i s obzirom na njihovu vremensku udaljenost jer se Div. veže za drugu četvrtinu 14. stoljeća, a Čajn. za sami početak 15. stoljeća. Sasvim je jasno da ih dijeli niz podloga koje su u Čajn. doživjele i niz drugačijih rješenja u odnosu na Div. Tako da su važne i razlike prema Div. koje imaju potvrde u ostalim bosanskim, a što otvara pitanje o daljem putu Čajn. od grupe koju čine Div. i Man. Zabilježene su sljedeće razlike:

Mt. 11:17 сопѣхомъ Hval. kao Ban. Karp. сопохомъ — пнскахомъ Čajn. Mlet. kao Mar. Gal. — свѣрахомъ Vrut. Pripk. Div. (add. ce) Kop. Nik. (≅ Dan.) Vuk. kao Zogr. Frol. Pg. TL Čud. пнпеловахомъ Mst.⁵⁹

Mt. 13:30 жетелемъ Čajn. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Kop. kao Ass.^{126b} — дѣлателемъ Pripk. Div. kao Mar. Zogr.

Mt. 22:20 гла Čajn. Nik. Vrut. Pripk. Sof. Hval. Mlet. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. — реве Div.

Osim gore navedenih razlika Grickat (1961–62: 275) je, poredeći Div. i Man., ustanovila da je razbijanje grupe Div. i Man. rijetko te navodi tri markantnije razlike. Čajn. u jednom od tih primjera ide s Man., a u jednom s Div., dok u trećem primjeru pisar Čajn. ispušta leksemu koja je različita u Div. i Man. (usp. Mt. 8:16 все Čajn. dok все add. недѣгн Man. add. нездравые Div.). Upotreba lekseme ѿ жалн u stihu Mt. 8:28 u Čajn., Man., Hval. te Pripk. govori upravo o arhaičnosti nekoga od predložaka ovih rukopisa s obzirom na to da se oblik жаль smatra arhaizmom u odnosu na гробъ (Horálek 1954: 85, Львов 1966: 99):⁶⁰

⁵⁹ U stihu Mt. 9:23 Čajn. ima сопъце (jednako kao Nik. Pripk. Div. def.) kao Mar. Ass., dok Zogr. ima свнрца, a Sav. съпашя. Vrut. ima kao Sav. спеѣл. Slavenski rukopisi poznaju i druge varijante poput свнрѣльннкы и Čud. Th., пнщальннкы и Mst. Dobril. Jur. въплъ Frol.; Žukovska (1976: 92) smatra da omjer navedenih imenica (iz Mt. 9:23) i glagola (iz Mt. 11:17) u slavenskim rukopisima ukazuje “што свнръчн свнралн н пнскалн (пнщалн), пнщальннкн – пнскалн, пнпеловалн н нгралн, съпъчн – сопѣлн н свнрѣлн. Можно предложить такую принадлежность некоторых слов: пнщальннкъ, вероятно, – восточнославянизам, если не восточноболгарское слово; свнръць западноболгарское; съпъць первичное”.

⁶⁰ L'vov (1966: 103) smatra da je zamjena lekseme жаль lekseмом гробнште, a kasnije i sa гробъ “несомненно возникший у славян до христианской эпохи, был связан с идеями языческой религии”. Osim toga, T. Slavova navodi da je “В някои изследвания като

Mt. 8:28 ѿ жалн Čajn. Man. Hval. Pripk. kao Mar. Карп. жалъ Ван. — ѿ гробъ Vrut. Mlet. Sav. отъ гробнштъ Ass. отъ грѣбнштъ Zogr. Nik. Dan. Кор. Frol.

Mt. 8:28 мннѣтн Čajn. Div. Kop. Hval. Mlet. Vrut. kao Mar. Zogr. Ass. — мнмонтн Pripk. Nik. Man. Ostr.⁶¹

Na osnovu provedenih usporedbi Čajn. s Div. da se zaključiti da ova dva rukopisa, bez obzira na izvjesnu vremensku udaljenost te navedene leksičke razlike, pokazuju nesumnjivu bliskost njihovih predložaka. Razlike između ova dva rukopisa mogu se objasniti kasnijim izmjenama koje je u lancu predložaka koji ih dijele pretrpio jedan od predložaka Čajn.

III. 2. 2. Odnos Čajničkoga i Divoševa evanđelja prema Nikoljskome, Daničićevu i Evanđelju iz Hvalova zbornika

O daljoj bliskosti prvoga dijela knjige s Div. svjedoče i oni primjeri u kojima se ova dva rukopisa udaljavaju od Nik., Dan. i Hval. Grickat (1961–62: 285–286) iznosi nekoliko važnih zaključaka o odnosu grupe Div., Nik., Hval. i Dan. Ti se zaključci svode na to da su predlošci Nik. i Hval. jedno vrijeme činili zasebnu podgrupu, ali da im je nešto duži bio individualni put. S predloškom Nik. i Hval. jedno je vrijeme bio i predložak Dan. S druge strane, više je srodnosti između Div. i Man., a isto važi za Nik., Hval. i Dan. Poseban je problem u navedenoj grupi predstavljao odnos Dan. prema njima jer su se u dosadašnjim znanstvenim pristupima iznosili oprečni stavovi o odnosu Dan. prema drugim bosanskim evanđeljima.⁶² Đura Daničić (XIII) je zamijetio izrazitu podudarnost Nik. i Dan. te zaključio da su ova dva rukopisa najvjerojatnije prepisana iz istoga predloška, u isto vrijeme, a najvjerojatnije ih je ispisivala i jedna ruka. Uvidom u faksimile Nik. i stranice iz Dan. objavljene u knjizi *Srednjovjekovna bosanska književnost* (Kuna 2008: 214–217) da se zaključiti da rukopis Nik.

лексикален моравизъм се разглежда и жалъ ‘гробнице’ Мт 8:28 Мар (гробнице Зогра Асем Остр, гроба Сав) поради наличието ѝ в полски диалекти, срв. žale ‘старо поганско гробище’, žalniki ‘гробове’. Жалъ, жалъник в значение ‘могила, гробище’ обаче се среща също в северноруски говори (Дал 1880: 525; РРНГ 1972: 68) и в словенски, срв. žále ‘гробнице’ (Безлай 2005: 435, cit. према Славова 2013: 128–136).

⁶¹ Popis svih razlika između Čajn. i Man. vidjeti u: Јерковић (1967: 23–27).

⁶² Zahvaljujući izdanju Nik. koje je priredio Đ. Daničić (1864), u kritičkom aparatu nalazi se tekst Dan., čime su omogućena dalja leksička ispitivanja ovoga rukopisa.

dosta podsjeća na onaj u Dan. pa se najvjerovatnije radi o jednoj ruci koja je ispisivala tekst oba evanđelja. U prilog mišljenju da su ova dva rukopisa nastala u istom skriptoriju može govoriti i iluminacijska sličnost ovih evanđelja koju je uočio Daničić. U tom je smislu posebno zanimljiva gotovo identična vinjeta koja se javlja u oba evanđelja.

Vinjeta u Nik., f. 137a⁶³

Vinjeta u Dan., f. 164a⁶⁴

⁶³ Slična vinjeta javlja se i u Mlet. (203v) pa nije isključivo da su sva tri rukopisa: Nik., Dan. i Mlet. nastala u istom skriptoriju ili su, pak, iluminatori pohađali isto učilište. Podaci o likovnim podudarnostima vinjeta u Nik., Dan. i Mlet. preuzeti su iz prezentacije L. Nakaš, konsultantice izložbe Muzeja Hercegovine “Faksimili srednjovjekovne bosanske književnosti” (u povodu Evropske noći muzeja 20. 5. 2017), <https://www.dnevni-list.ba/kultura/otvorena-izlozba-faksimili-srednjovjekovne-bosanske-knjizevnosti/13913/>.

⁶⁴ Iluminacije Dan., prije nego je rukopis izgorio, objavio je Vladimir Stasov u knjizi *L’Ornement slave et oriental d’après les manuscrits anciens et modernes*. Publié avec l’autorisation de

U pogledu sličnosti Nik. i Dan., Daničićevom je mišljenju, uz izvjesna ograničenja, blisko mišljenje I. Grickat koja je, analizom leksičkih odlika, ustanovila da Dan. najduže slijedi grupu koju čine Nik. i Hval.

“(…) док разјашњавање судбине свих осталих босанских јеванђеља тече без великих препрека, када се узме у обзир Дан настаје стање тако пуно контрадикција, да се испитивач зауставља у недоумици. С једне стране, велики је проценат случајева где се Дан слаже са осталим текстовима: веома често са Ник (Ник Хвал), приметно чешће него што је његово слагање са Див (Див Ман). С друге стране, оно се разилази са Ник (Ник Хвал, Ник Хвал Див Ман) у тако суштинским различитостима, и тако често има подршке других, па не ретко и већине старославенских споменика, да бисмо се морали упитати: није ли Дан наследник старога стања и најбољи представник босанског стабла, док су се Ник, Хвал и Див Ман можда заједнички одвојили од њега?” (Грицкат 1961–62: 286)

Suprotno mišljenjima Daničića i donekle Grickat, istraživanja Horáleka (1954: 286) vode ka tome da Nik. i Dan. ne mogu imati isti predložak:

“Ani svérázná skupina bogomilských rukopisů není textové jednotná, velmi se od sebe odlišuje Na a Nb, ačkoli jde o rukopisy z jednoho jazykového prostředí a jedné doby grafikou tak blízké, že pro ně Daničić předpokládal jednu předlohu a jednoho písaře. Probraný materiál však ukazuje, že společná předloha je tu docela nepravděpodobná.” (Horálek 1954: 286).

Na tome je tragu išlo i istraživanje Vrane (1970). Između Nik. i Dan., smatra Vrana, postoji značajna razlika koja se ogleda u tome da Nik. bolje slijedi Ass., a Dan. kanonske tetre, a što onda svakako podrazumijeva različit predložak (Vrana 1970: 51–66).

Na tragu detaljne tekstualne analize Nik. i Dan. došla sam do zaključka da su mimoilaženja u mišljenjima o odnosu teksta Nik. s jedne strane i Dan. s druge rezultat nedovoljnoga uvida istraživača u kompletan tekst oba evanđelja. Različiti su leksički izbori u ova dva rukopisa, zapravo, uvjetovani promjenom predloška u procesu prepisivanja Dan., a što će se vidjeti kroz nastavak ovoga rada. O razlozima promjene predloška ne može se ništa sa sigurnošću tvrditi.

sa Majesté l'Empereur Alexandre II. Saint-Petersbourg: établissement cartographique de M. Illine (1887).

Naime, uspoređujući Pešikanovu listu za potrebe analize drugoga predloška Čajn., pokazalo se da Dan. u dijelu *Ev. po Mateju*, koji je u Čajn. u većinskom dijelu tip T1, ne poznaje varijante svojstvene tipu T4, dok se u ostalim dijelovima teksta često podudara s T4. To je navelo na usporedbu kompletnoga teksta Dan. s Čajn. u dijelu teksta gdje ni jedan ni drugi rukopis ne pokazuju inoviranja. Isto je tako uspoređen tekst Čajn. i Dan. s Nik. te Div. Analiza je pokazala da Dan. u tom dijelu teksta najbolje prati bosansku skupinu rukopisa. U svim se primjerima *Ev. po Mateju* s liste I. Grickat Dan. slaže s bosanskim rukopisima. Stoga je konstatacija I. Grickat da jednu, davno divergiranu grupu čine Nik., Div., Hval. i Dan. opravdana u dijelu teksta koji obuhvata *Ev. po Mateju*, ali ne i u ostala tri evanđelja. S druge strane, za ostale se dijelove teksta Dan. opravdano može prihvatiti stav Vrane i Horáleka o jakom odstupanju Dan. od Nik., a o čemu će biti više govora u okviru analize drugoga i trećega predloška Čajn.

Čajn. je u prvome predlošku bliže liniji Div. i Man., dok je Dan. bliže Nik. Lista primjera koja slijedi potvrđuje prethodno rečeno. Podudarnost Dan. s Nik., Hval. te drugim bosanskim nastavlja se i nakon stiha Mt. 24:27, gdje u Čajn. počinje drugi predložak. Dan. prestaje podržavati navedenu grupu od *Ev. po Marku* (oko druge glave *Ev. po Marku*) te se od toga stiha često uobličava jednako kao Čajn. u drugome predlošku. Analiza teksta u dijelu *Ev. po Mateju* i dvije glave *Ev. po Marku* potvrđuje Daničićevu tezu da su Nik. i Dan. prepisani s jednoga predloška. Prvo se navode unikatna čitanja Nik. i Dan., tj. primjeri za koje nisu nađene potvrde u bosanskim, ali i pregledanim rukopisima drugih redakcija:

Mt. 24:21 тогда Čajn. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Sof. Mar. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Rh. Mp. Crk. Hil. Vuk. Mst.^{52v, 132v} — въ те дьни Nik. Dan.⁶⁵

Mt. 18:19 дв̄а ѿ вась Čajn. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. ѿ вась дв̄а Hval. Mar. Zogr. Ass. Sav. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk. — два нлн трьє ѿ вась Nik. Dan.; vjerovatno se radi o grešci nastaloj uslijed pogleda pisara na stih koji slijedi odmah iza (usp. Mt. 18:20 ндѣже бо еста дв̄а нлн трн)

⁶⁵ Nijedan od rukopisa koji su ušli u sastav kritičkog aparata Alekseeva (2005) ne bilježi jednako rješenje kao Nik. i Dan.

Mt. 15:33 народа селнко Čajn. Vrut. Div. def. — народа елнко Nik. Dan.⁶⁶
— толнкъ народъ Pripk. Hval. народъ толнкъ Mlet. толнко народа Kop. Mar.
Zogr. Ass. Mst.^{48b}

Mt. 23:37 крнлѣ (крнлн) Čajn. Div. def. Pripk. Vrut. Sof. Hval. Mlet. Mar.
Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Karp. Vuk. Mir. Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. — крелнны Nik.
крелннн Dan.

Osim ovih primjera, zabilježena su i druga zajednička rješenja, naslijeđena iz zajedničkoga predloška, u Nik. i Dan. protiv Čajn., Div. te drugih bosanskih rukopisa:

Mt. 15:20 скврѣнце Čajn. Div. def. Pripk. Vrut. Hval. Kop. Mlet. — скврѣнцаѣ Nik. Dan. скврѣнштаа Mar. Zogr.

Mt. 16:3 расѣждатн Čajn. Div. def. Vrut. Hval. Kop. Mlet. Mir.^{89a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk. Mar. Zogr.^{corr} — om. расѣждатн Nik. Dan. Pripk.

Mt. 16:22 прѣтн Čajn. прѣрнкатн (прнрнкатн) Pripk. Hval. Mlet. прнтнтн Vrut. пр []тн Sof. прѣрѣкатн Mar. Div. def. прѣрнцатн Nik. Dan. Karp. Zogr.^{corr} — ѣставлатн Kop. ставлѣтн Trn. Dobril. Jur. Gal.

Mt. 18:19 свецаета Čajn. Div. Pripk. Vrut. Sof. Hval. Kop. Mlet. Sav. свѣштаате Mar. свѣщаєте Ass. Zogr. — свецають Nik. Dan.

Mt. 20:11 гѣа Čajn. Div. Pripk. Vrut. def. Sof. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Mst.^{47a, 193v} Mir. Karp. — add. своего Nik. Dan. Th.

Mt. 20:15 мн Čajn. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. def. Sof. Hval. Mar. Mst.^{47b, 193v} — мнѣ Nik. Dan. Mir. Zogr.^{corr}

Mt. 22:4 готова Čajn. Div. Kop. Vrut. Sof. Mar. Zogr. Ass. Sav. def. Mir. Karp. Ban. Trn. — add. соуть Nik. Dan. Pripk.; moguće je da se radi o grešci uslijed utjecaja paralelnoga mjesta Lk. 14:17. Pod utjecajem paralelnoga mjesta je i Hval., samo što je raspored riječi drugačiji od onoga u Nik. Dan. Pripk. (usp. Mt. 22:4 соуть н вса готова Hval., dok Nik. Dan. Pripk. imaju н вса готова соуть), u Mlet. je ispušteno готова, a dodano соуть.

Primjeri u nastavku dalje svjedoče dužem zajedničkom životu grupe Div. i Čajn. od Nik., Hval. i Dan., a koji pored svih gore navedenih primjera u kojima

⁶⁶ Ibidem.

se slažu Čajn. i Div., pokazuju da Nik., Dan. i Hval. najduže odražavaju stanje u nekom od bližega zajedničkog predloška (Грицкат 1961–62: 283):

Mt. 21:27 всн рѣше Čajn. всн н рѣше Div. Sof. Kop. Vrut. — нсѣѣ рѣше Nik. Dan. Hval. рѣше нсоу Pripk. рѣше нсѣн Mlet.

Mt. 21:2 от. сѣмо Čajn. Div. Sof. Pripk. kao Mar. Zogr. Ass.^{158b} — сѣмо Nik. Dan. Hval. Kop. Mlet. kao Sav. Vrut. def.

Mt. 19:19 възлѣбншн Čajn. Div. Kop. Vrut. Sof. Mlet. kao Mar. Zogr. Ass. — възлюбн Nik. Dan. Hval. kao Ban. Sav.

Mt. 22:36 коѣ Čajn. Div. ка(ѣ) Pripk. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. — коѣ Hval. Nik. Dan. Vrut. Kop. Sof. Dov. Mlet.

Dalja istraživanja grupe Div., Man., Nik. i Hval. I. Grcikat navode na zaključak da se Dan. razilazi u “суштинским различјенијама, и тако често има подршку других, па не ретко и већине старославенских споменика” (1961–62: 286) te se da pretpostaviti da je “Дан наследник старог стања и најбољи представник босанског стабала, док су се Ник, Хвал и Див Ман можда заједнички одвојили од њега” (1961–62: 286).

Međutim, kako će se vidjeti tokom analize drugoga i trećega dijela knjige Čajn., ovdje se zapravo radi o promjeni predloška ili, barem, postojanju dva naporedna predloška s kojih je pisar Dan. ispisivao tekst u ostalim sekcijama. Istina, u okviru *Ev. po Marku*, *Ev. po Luki* i *Ev. po Ivanu* ono se odvaја od navedene grupe, ali u dijelu *Ev. po Mateju* Dan. se ne odvaја od grupe Nik. i Hval. i njima bliskih Div. i Man. koјem se sad pridružuje i prvi dio knjige Čajn. To pokazuje i lista primjera koju Gricikat donosi a koja pokazuje razlike od trenutne grupe Čajn., Div., Man. i Nik., Hval., Dan., gdje su samo tri primjera tih razlika u *Ev. po Mateju*. To su razlike iz stihova Mt. 20:24 i iz drugoga predloška Čajn. Mt. 26:51 te Mt. 27:33:

Mt. 20:24 наѣше неговати Čajn. Div. Sof. Nik. Hval. негодоваше Dan. Pripk. Kop. Mar. Zogr.; u ovom je primjeru moguće da se radi o zajedničkoј pogrešci Čajn. Div. Sof. Nik. Hval. uslijed djelovanja paralelnoga mјesta Mk. 10:41 koja je ispravljena u Dan.

Mt. 26:51 ѿ сѣцнхѣ Čajn. Hval. Dan. Kop. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. — ѿ стоѣцнхѣ Vrut. Sof. Nik. Div. Man.

Mt. 27:33 гогать Pripk. i Čajn., pod utjecajem procesa $l > o$ i $\tilde{b} \sim a$ — голгаты Div. Nik. Hval. голгата Sof. Mlet. голгота Mir. Kop. голгота Dan. kao Mar.

S druge strane, donekle je tačna konstatacija I. Grickat da Dan. ima potvrde u starijem stanju i u ovome dijelu teksta, a što je Nik. iz nekoga razloga kasnije modificirao, kao i ogranak Div., Čajn. Međutim, na tim mu se mjestima nerijetko pridružuje Hval. s kojim, pored Nik., pokazuje bliskosti, dok se grana Čajn., Div. i dalje ponaša jednako:

Mt. 16:21 сказывати Čajn. Div. def. Pripk. сказовати Vrut. Sof. Nik. Mlet. — сказати Dan. Hval. Kop. Mar. Zogr.

Mt. 16:28 љзреть Čajn. Div. def. Nik. љзрнть Vrut. Mlet. Kop. — видеть Dan. Hval. Pripk. видать Mar, Zogr. Ass. def. Sav. def.

Mt. 17:12 пострадати Čajn. пострадади Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mlet. — страдати Dan. Hval. Sof. kao Mar. Zogr. def. Ass. def. Sav. def.

Mt. 17:23 љбненљ бннн Čajn. Div. def. Pripk. Sof. оубнють его Kop. оубнѣтъ его Sav. љбнют га Pripk. оубнють Mlet. — оубнють н Dan. Hval. као оубнѣтъ н као Mar. Ass.

Mt. 23:34 кннгоуне Čajn. Div. def. Pripk. Vrut. Kop. Nik. кннуне Sof. кѣннгуна Zogr. — кннжѣннкѣ Dan. Hval. Mlet. кѣннжѣннкѣ Mar.

Mt. 18:23 љподобн се Čajn. Div. def. Nik. Vrut. Mlet. Ass. — оуподобнло се естъ Dan. Hval. Pripk. Sof. Kop. Mar. Zogr.

Ostale razlike u ovome dijelu teksta Dan. koje navodi Daničić u kritičkom aparatu, a koje ga razlikuju od Nik., nisu značajna odstupanja jer su najčešće u pitanju veznici, prilozi, zamjenice, a rijetko neka suštinska leksička razlika.

III. 2. 3. Odnos Čajničkoga i Kopitarova četveroevanđelja

Ranije je uočena bliskost Div. i Kop. (Kardaš [2018] 2020; Nakaš 2018). Tom je prilikom ustanovljeno da se grupi Div., Nik., Dan. i Hval. može pridružiti i Kop., ali “da Kop. sa Div. pokazuje još čvršću vezu” (Kardaš 2020: 196). Tome u prilog govori i “čuvanje slova jus na istom mjestu te greške koje I. Grickat pripisuje grčkom jezičkom osjećanju, usp. u oba rukopisa: Mk. 9:25 не љнннн, Mt. 11:2 љзнлнщн” (Kardaš 2020: 196). Osim toga, o oslanjanju na Div.

“uvjerljivo govore leksičke varijante u kojima se, kako to kaže I. Grickat, Div. izdvaja od svih ostalih bosanskih evanđelja”, ali je upravo “u tim slučajevima Kor. saglasno sa Divoševim” (Kardaš 2020: 196). To su sljedeći primjeri:

Mk. 12:11 Div. i Kor. есть днвна (дѣвна) kao i Dov. ~ ostali bosanski есть днвань Čajn. Pripk. Nik. Dan. Mlet. Hval. днвно ом. есть Vrut.

Lk. 11:24 Div. i Kor. безводна мѣста (безводнаѣ) Div. ~ ostali bosanski бездѣньнаѣ Čajn. Nik. Pripk. безадна Vrut. Mlet. Dov. безаднаѣ Dan.

Lk. 14:12 Div. i Kor. љзвращенне ~ ostali bosanski възданне.

(Kardaš 2020: 196)

Osim gore navedenih primjera, i novija su istraživanja Div. (Nakaš 2018) također potvrdila tezu o bliskosti predložaka Div. i Kor.:

Lk. 14:28 растоунть Div. Кор. — разьутеть Vat. Nik. разутет Vrut. Čajn.

Mk. 6:45 љѣстн Div. вѣѣстн Кор. — вѣннтн Vat. Nik. Vrut. Čajn.

Mk. 7:3 оутро љмывають роукоу Div. (ютро) Кор. — оумывають грѣстню роукоу Vat. Mst. троуце љмыють роукѣ Nik. троуце роукоу оумывають Dan. оумыють роуѣ троуце Gal. љмѣвають рѣкѣ н отарыше Vrut. трѣще љмнѣють рѣкѣ Čajn. (add. своѣ) Sof. оумыють рѣкѣ (ом. трѣще) Pripk.

(Nakaš 2018: 92)

S obzirom na pretpostavljenu bliskost predložaka Čajn. i Div., a i ranije izneseni stav o bliskosti Div. i Kor., ostaje da se sagleda odnos Čajn. i Kor. Uočili smo podudarnosti ova dva rukopisa koje, kako će se u nastavku teksta vidjeti, svjedoče o bliskosti njihovih predložaka. Lista primjera koja slijedi u nastavku svjedoči prethodno rečenome:

Mt. 8:26 нѣь Čajn. Кор. — ом. Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Trn. def.

Mt. 8:32 ом. абне Čajn. Кор. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. — add. абне Pripk. Vrut. Hval. Nik. Div. Mlet. Trn. def.

Mt. 10:26 нн љтаено Čajn. Кор. нн тапно Ass. — н таено Vrut. Pripk. Nik. Div. def. Hval. н тапно Mar. (≅ Trn.) тапно Zogr.

Mt. 10:29 сарн Čajн. сарнн Kop. ссарнн Mar. (≅ Trn.) — сесарн Vrut. Mlet. сарневн Pripk. сьсарнн Nik. Hval. Div. def. асоурнн Ass. Zogr. om.

Mt. 11:10 ѸготоваеѸ Čajн. Kop. Karp. Zogr. — ѸготовнѸ Vrut. Pripk. Hval. Mlet. Div. ѸговнѸ (!) Nik. Mar. (≅ Trn.) Ass. Sav.

Mt. 12:29 не прѣже Čajн. Kop. Karp. — не прѣвѣ Pripk. Hval. Nik. Div. не прѣвне Mlet. прѣвне не Vrut. Mar. (≅ Trn.) Zogr.

Mt. 13:31 горѸшннѸ Čajн. Kop. Vrut. Mlet. Karp. Ban. — гороушьноу Pripk. Nik. Div. Hval. Mar. (≅ Trn.) Zogr.

Mt. 13:34 нмѸ Čajн. Kop. Mlet. Ban. — om. Vrut. къ нмѸ Pripk. Nik. Div. Mar. (≅ Trn.) Zogr.

Mt. 14:18 нмѸ Čajн. Kop. Mlet. Ban. — om. Pripk. Vrut. Hval. Nik. Div. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass. Sav.

Mt. 14:20 кошнннн Čajн. Kop. Pripk. kao Ass. Sav. кошънннѸ Ban. — коша Vrut. Nik. Div. Hval. Mlet. kao Mar. (≅ Trn.) Zogr.

Mt. 16:9 кошънннѸ Čajн. Kop. Pripk. Zogr. Ban. — кошѸ Vrut. Hval. Mlet. Nik. Div. def. kao Mar. Trn. def.

Mt. 14:25 ноцѸнѸ Čajн. Kop. као ноцѸнѸ Ban. — ноцнн Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Nik. Div. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.

Pored zajedničkih sličnosti Čajн. s Div. te Čajн. s Kop., zabilježeni su i zajednički izbori u sva tri rukopisa, nasuprot grupi Nik., Dan. i Hval. (usp. Mt. 23:25 κннгоун Čajн. κннгоуне Div. Kop. Pripk. kao Ban. Karp. — κннжнннн Vrut. Sof. Hval. Nik. Dan. Mar. Zogr. Šaf. Trn. Dobrš. def.).

Kako se iz navedene liste može vidjeti, Čajн. i Kop. imaju podršku u Ban., a što ide u prilog pretpostavci da su bosanska evanđelja u nizu predložaka imala i jedan poput onoga u Ban. Tako se, naprimjer, za stih Mt. 14:25, gdje Čajн. i Kop. imaju ноцѸнѸ као ноцѸнѸ Ban., u kritičkom aparatu Alekseeva (2005) ne navodi nijedan drugi rukopis koji ima isti oblik kao Ban., Čajн. i Kop. Upravo se na ovim mjestima Kop. odvaja od Trn. s kojim, inače, u izboru mlađih varijanti, pokazuje brojne sličnosti (Kardaš 2020: 186–189). Ovdje je bitno istaći da se prvi predložak Čajн. slaže s Kop. arhaičnim predložkom, ali s njegovim

mlađim pokazuje brojne leksičke razlike. U nastavku se navode neki od primjera po kojima se mlađi predložak Kop. razlikuje od Čajn.:

T2 Mt. 18:10 прѣобидѣте Kop. прѣобидѣте Trn. Mst.^{46b} прѣобидѣтѣ Mir.⁵⁸ Vuk.^{47d} Dobril. Čud. — не родѣте Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Nik. (≅ Dan.) Hval. Dov. не родѣте Mar. не радѣте Zogr. Mst.^{26g} Vuk.^{28d} — не прѣзрѣте Mlet. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 96)

T2 Mt. 17:15 многащн Kop. Mir.^{108a} Vuk.^{45g} Crk.¹ многащдн Trn. мъногашьды Čud. Dobril. Mst.^{45a} — множецею Čajn. множцею Vrut. Sof. Hval. Mlet. Div. Nik. (множцню) Dov. Crk.² Hil.² Rh. Mr. Bd. — многократъ Pripk.

T2 Mt. 24:37 въ прншьствне Kop. Dov. въ прншьствне Frol. въ прншествне Vuk.^{71v} Crk.¹ Hil. въ прншьствне Mir.^{239a} — прнходъ Trn. Dobril. — въ днн² Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Hval. Mlet. Div. Nik. Dan. Vuk.^{153d} Crk.² Rh. Mr. Bd.

T2 Mt. 12:39 просѣте Kop. просѣтъ Mir.^{77b} Crk. просѣтъ Dobril. Frol. — нщѣтъ Čajn. Vrut. Mlet. Hval. Div. Nik. Vuk.^{38g} Hil. Rh. Mr. Bd. Trn. нщѣтъ Mar. Zogr.⁶⁷

Osim što pokazuje brojne razlike prema mlađem predlošku Kop., Čajn. se evanđelje razlikuje i od Vrut. na mjestima gdje Kop. i Vrut. pokazuju jedinstvo i odstupaju od stanja u kanonskim rukopisima:

Mt. 8:18 вѣдывъ же Vrut. Kop. Sav. Frol. Trn. def. — ѝзрѣвъ же Čajn. Pripk. Hval. Mlet. Div. Nik. Mar. Zogr. Ass. Ban. Karp. Mst.^{36b}

Mt. 10:3 ом. Vrut. Kop. Hval. Mar. (≅ Trn.) Zogr. — н ѣковъ заведѣвъ нѡвнѣ брать его Čajn. Nik. Pripk. Mlet. Ban. Karp. Dobril.

Mt. 11:25 ѡкрѣль еси Vrut. Kop. Hval. Karp. — ѣвнль еси Čajn. Nik. Div. Mlet. Pripk. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ban.

Mt. 12:7 то не Vrut. Kop. Frol. Mir. — ннколнже Čajn. Div. Nik. Hval. Pripk. Mlet. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ban. Karp.

Mt. 12:14 ѣко да Vrut. Kop. Trn. — како Čajn. Div. Nik. Hval. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ban.

Mt. 12:20 лана Vrut. Kop. Trn. Frol. Dobril. Frol. — прѣта Div. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Mar. Zogr. прѣста Čajn. плата Ass.

⁶⁷ Usp. i druge primjere koji svjedoče inoviranju u Kop. (Kardaš 2020: 160–172).

Mt. 12:45 горьшнхъ Vrut. Kop. TL — лѹьшнхъ Čajn. Pripk. Hval. Div. Nik. Mlet. Mar. (≅ Trn.) Zogr.

Mt. 7:27 зѣло add. основана бо бѣ на пѣсци Vrut. Kop. Hval. — зѣло Čajn. Pripk. Nik. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Curz. Šaf. Mar. Zogr. Ass. Sav.; Mlet. izostavlja зѣло, a tako i Ril. Frol. Čud. Ostr.; Alekseev također u kritičkom aparatu ne navodi nijedan rukopis koji ima navedeni dodatak.

Mt. 8:10 гредѹщнмь по немь Čajn. Nik. Hval. Pripk. Mlet. Mar. Ban. Karp. — послѣдствѹющнмь его Vrut. Kop. Čud.

Mt. 8:13 възвращь се Čajn. Nik. Hval. Pripk. Mlet. Mar. — възврати се Vrut. Kop. Pg.

Čajn. se u prvome predlošku još više udaljava od Kop. kada se ono slaže s Mlet. Naime, Čajn. je orijentirano ka očuvanju konzervativne leksike u ovome dijelu knjige za razliku od Kop. i Mlet. u kojima je osjetnija težnja ka inoviranju. To tekstualno odvaja ovaj predložak Čajn. od njegova drugoga predloška u kojem upravo s ova dva rukopisa unosi neke zajedničke izbore. Osim brojnih leksičkih podudarnosti između Mlet. i Kop., u oba se rukopisa javlja ista pogreška pod utjecajem paralelnoga mjesta u stihu Mt. 11:18 pod utjecajem stiha Lk. 7:33 нн хлѣба ѣден нн вина пне Mlet. Kop., dok je нн ѣде нн пне u Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Nik. Ban. Dobril. Frol. Jur. Vuk. Mir. Bd. Rh. Mp. Crk. Mar. Zogr. Šaf. Trn. Karp. Čud. Pg. Iako ovakva pogreška ne mora ukazivati na zajedničku omašku u nekom od predložaka s kojeg su prepisana oba rukopisa, brojne leksičke podudarnosti između ova dva rukopisa ne isključuju mogućnost greške u nekom od niza predložaka koji je bio zajednički u ova dva rukopisa. Usporedba je prvoga predloška Čajn. pokazala, dakle, da ono najčešće prati stanje zabilježeno u većini drugih bosanskih rukopisa i rukopisa staroslavenskoga kanona, dok Mlet. i Kop. u tom dijelu teksta imaju brojna zajednička slaganja.

Primjeri u kojima Mlet. i Kop. idu protiv izbora zasvjedočenih u prvome predlošku Čajn.:

Mt. 10:1 add. въ лѣдехъ Mlet. Kop. Ass.^{125b} Mir.^{67b} Dobril. Frol. — om. въ лѣдехъ Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Nik. Div. def. Mar. Šaf. Zogr. Sav. Mir.^{312a} Mst.^{32b, 174b, 200g} Trn. def.

Mt. 13:33 прнѣмьшн Mlet. Kop. Dobril. Crk. Hil. прннмьшн Čud. Pg. — възамьшн Čajn. Vrut. Pripk. Nik. Div. Hval. Mst.^{40a} (въземше) Šaf. Mar. Trn. Zogr. Šaf. Mir.^{82b} (≅ Vuk. Rh. Mr. Bd.)

Mt. 13:41 съблазнн Mlet. Kop. Pripk. Šaf. Crk. Hil. Frol. Th. TL A B OB Ass. Zogr. съблазнньнкы Trn. — скандлнн Čajn. Nik. Div. Vrut. Hval. Mar. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 65).

Mt. 13:52 ѡнь Mlet. Kop. Trn. Frol. Šaf. Mir.^{84a} Bd. Čud. Pg. A B OB — нсь Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Mir.^{306b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Vuk.) Mar. Zogr. Ass.^{122a} Sav. Mst.^{40g, 171a}

Mt. 14:1 ѹтврѣтовласннкъ Mlet. Kop. ѹтврѣтовластныкъ Šaf. Konst. Tr. A B OB ѹтврѣтовластьць Trn. TL ѹтврѣтовластьць Frol. — тетрахъ Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Mar. Zogr. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 25).

Mt. 14:8 блѡудвѣ (блюдѣ) Mlet. Kop. Pripk. Trn. Šaf. Frol. Čud. Mst.^{41g, 205g} Dobril.^s Jur.^s Pg. TL A B OB Mir.^{85b} (≅ Vuk. Crk. Hil. Mr. Bd.) Zogr. — мѣсн Čajn. Vrut. Nik. Div. Mar. Rh.

Mt. 14:15 въ всн Mlet. Ѹ всн Kop. Bd. Crk. Hil. въ въсн Čud. Pg. TL Th. A B OB въ весн Šaf. Trn. — окръстьне градьце Čajn. окръсьне градьце Vrut. окръстнне гради Nik. окръстьне грады Mir.^{100b} — ѡкроужьмыне градце Vuk. — блнжне градьце Pripk. блнжьнее градце Rh. Mr. блнжьнаа грады коупать Mst.^{45v}

Mt. 15:14 ѡставнѣ Mlet. Kop. Šaf. Mst.^{42v} Jur. Čud. Pg. TL A B OB — останѣ Čajn. Crk. Pripk. Vrut. останѣ Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. def. Trn. Mar. Zogr. Mir.^{87a} Rh. Mr.

Mt. 15:33 нѸстннн Mlet. Kop. Trn. Šaf. Konst. Frol. Mst.^{48b} Jur. Čud. Bd. A B OB TL — нѸстн мѣстѣ Čajn. Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Div. def. Hval. Mir.^{103b} (≅ Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr.) Mar. Zogr. Ass.^{41b} Sav.^{118a}

Mt. 16:3 нскѸшатн Mlet. Kop. Trn. нскоуснтн B OB — расѸждатн Čajn. Vrut. Mir.^{89a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mar. (≅ Šaf.) Zogr.^{corr} расѡужатн Mst.^{43g} — om. Pripk. Nik. (≅ Dan.)

Mt. 17:7 прнстѸпнвь Mlet. Kop. Trn. Frol. Dobril. Jur. — прнстоупль Čajn. Vrut. Nik. Hval. Vrut. Čajn. прнстхпль Ass.^{152a} Mst.^{204a} Mir.^{345b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Vuk.) прнстхпль Mar. (≅ Šaf.)

Mt. 18:6 погрѣзньє Mlet. Kop. Mir.^{92b} погразньє Čud. Frol. Pg. Trn. — [] отопеть Čajn. потопеть Sof. Dov. Nik. (≅ Dan.) потопнть Pripk. Vrut. потопеть Crk. Hil. Rh. Mr. Mst.^{46a} Mar. Zogr. — потонеть Bd. Šaf. A B OB.

Mt. 22:6 ѡбнше Mlet. Kop. Šaf. Trn. Mst.^{61b} Bd. Šč. Vv. Hil. 52 Rh. — нзбнше Nik. (≅ Dan.) Div. Vrut. Čajn. Sof. Dov. Mir.^{132a} Crk. Hil.

Mt. 20:12 ѡко Mlet. Kop. Trn. Šaf. Frol. TL A B OB Ass.^{144a} Mst.^{47a, 193v} Mir.^{93b} (≅ Vuk. Crk. Hil. Bd.) — како Čajn. Pripk. Sof. Nik. Div. Hval. Mar. Zogr. Rh. Mr.

Mt. 22:19 златнцѣ кнноснѣю Mlet. златнцѣ кнноснѣю Kop. златнца кннѣснѣ Trn. златнцѣ кнноснѣ Šaf. златнцѣ кнноснѣю Crk. Hil.¹ Mr. златнцоу конѣсноую Rh. Dobril. Frol. Jur. — клезь (кнноснѣн) Nik. Dan. Dov. склезь Div. Sof. Hval. Vrut. склезн Čajn. склезы Mir. склазь Mar. скѣлазь Zogr. (usp. kompletניju listu usporedbi na str. 25).

Mt. 23:7 ѡутеле Kop. Ass.^{47b} ѡутелю Trn. Jur. Dobril.^s ѡутелѣ ѡутелѣ Mlet.⁶⁸ ѡутелю ѡутелю Šaf. Mst.^{61a} ѡутелнє Vuk. ѡутелю Crk.² Rh. Mr. Bd. ѡутелн Crk. Hil. Mst.^{134v} — равнн Čajn. равнн Pripk. равнн Vrut. равн Sof. Dov. равнн Mir.^{131a}

Mt. 23:25 блѡдн Mlet. блѡдѣ Kop. блѡдоу Šaf. Mir.^{237a} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst.^{51v, 135a} блѡдоу Trn. Čud. Frol. Pg. Karp.⁴⁸ A B OB блѡдє TL — пароскнѣн Čajn. парѡспѣѣ Pripk. парѡспєнѣ Vrut. пароспнѣн Sof. фарѡспнѣн Nik. парѡспєн Div. парѡспѣѣн Dan. парѡспнѣѣ Mar. Zogr. Karp.¹¹⁷ Ass. def.

Mt. 23:25 неправнн Kop. Mlet. Šaf. Crk. Hil. Bd. Karp.^{48, 117} Čud. A B OB TL Th. Pg. бесправдѣ Trn. Mst.^{51v} бесправды Mir.^{237a} — неунстѡтн Čajn. Vrut. Sof. Nik. Div. Hval. Rh. Mr. Mar. Zogr. Mst.^{135a} неунстон Pripk. Ass. def.

Mt. 24:2 нѣь Kop. Mlet. Šaf. Trn. Frol. Mst.^{63g, 135g} Hil. Crk. Bd. A B OB — онь Vrut. Nik. Hval. Mar. Zogr. Ass.^{48b} Mir.^{137a} Rh. Mr. Čajn. def.

Analizom je izdvojeno 21 mjesto na kojem se Mlet. i Kop. odvajaju od Čajn. kao i skoro cijele bosanske grupe. Iz priloženoga popisa rukopisa koji su na strani Kop. i Mlet., a protiv izbora zasvjedočenih u Čajn., vidljivo je da su to oni rukopisi koji su prošli utjecaje tipa T2 i T4, odnosno to su varijante koje su

⁶⁸ U stihu Mt. 23:8 Mlet. i Kop. se, također, u izboru ovoga leksičkoga oblika podudaraju, a za razliku od drugih bosanskih koji zadržavaju arhaičniji oblik.

zajedničke drugoj i četvrtoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. S obzirom na to da je ovdje provedena analiza pokazala da Mlet. u *Ev. po Mateju* slijedi četvrtu redakciju, a da je Kop. prožeto leksikom druge redakcije, ove su se podudarnosti mogle desiti neovisno o njihovom bližem predlošku. Tome idu u prilog primjeri u kojima Mlet. ide samo s tipom T4, a društvo mu ne pravi Kop. S obzirom na to da odnos Mlet. i Kop. nije u centru pažnje u ovoj monografiji, nego njihov odnos prema Čajn., dalja istraživanja trebaju pokazati u kakvom odnosu stoje ova dva rukopisa. Ovdje se imalo za cilj pokazati da u ovome dijelu teksta Čajn. postoje bitne leksičke razlike koje tekstološki odvajaju prvi predložak Čajn. od Mlet. i mlađega predloška Kop.

Dakle, za razliku od drugoga predloška Čajn., u prvome od Mt. 7:12 do stiha Mt. 24:27 jasno se uočava razilaženje Čajn. od četvrte redakcije pa samim tim i srpskih evanđelja ovoga tipa. Jednako kao i u trećem dijelu knjige, i u prvom navedena srpska evanđelja najvećim svojim dijelom nastavljaju ići zajedno sa Šaf. Osim što pokazuje veze s četvrtom redakcijom u analiziranome dijelu drugoga predloška Čajn., Mlet. i samostalno ide sa rukopisima četvrte redakcije, a posebno u dijelu *Ev. po Mateju* koji obuhvata prvi predložak Čajn. U nastavku se navode potvrde utjecaja tipa T4 na Mlet. u prvome predlošku Čajn. Kako ovaj dio Čajn. pripada T1, tako se u prvome predlošku Čajn. značajno razlikuje od Mlet. koje je zahvaćeno inovacijama T4.

Mlet. s tipom T4,⁶⁹ a protiv Čajn. i drugih bosanskih rukopisa:

T4 Mt. 20:8 поздаѣ Mlet. Šaf. Bd. Šč. Vv. Hil. 52 — βερεροϋ Nik. Div. Vrut. def. Čajn. Kop. Mar. Zogr. Ass.^{143b} Sav. Mir.^{94a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Vuk.) Mst.^{47a, 193b}

T4 Mt. 21:9 прѣдь ходещен Mlet. Bd. Hil. 52 Šč. Vv. — ходеще прѣдь Nik. Div. Vrut. def. Čajn. Kop. ходаштен прѣдь Mar. Zogr. Mir.^{229a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Vuk) Mst.^{129g}

T4–T2 Mt. 21:12 трѣпези Mlet. Bd. Crk. Hil. Čud. Pg. Th. A B OB — даскн Čajn. Vrut. Sof. Pripk. Kop. Mir.^{95b} Vuk.^{49a} Rh. Mp. Šaf. Trn. Mar. Zogr. Mst.^{47g}

⁶⁹ I u dijelu Matejeva evanđelja koji nije sačuvan u Čajn., Mlet. bilježi varijante tipa T4. Usp. neke od zabilježenih primjera: T4 Mt. 4:14 нолемь Mlet. нонляемь Bd. Šč. — нсанемь Nik. Zogr. Šaf. Hil. 52 Mir. Crk. Rh. Mp. Mar.; T4 Mt. 5:28 прѣлѣбы Mlet. Šaf. Hil. прѣлюбьвь Hil. 52 Bd. Šč. — любн Div. Kop. Mir. Rh. Zogr.; T4 Mt. 5:29 ѡбо Mlet. Bd. — бо Kop. Mir. Hil. Rh. Mar. Zogr.

T4–T2 Mt. 22:5 небрѣгыше Mlet. Šaf. Trn. небрѣгышен Bd. Vuk. Crk. Hil. небрѣгыше Dobril. TL A B OB небергыше Mst.^{61b} небрѣгоша Frol. — неродыше Čajñ. Dov. нероднше Kop. нерожыше Vrut. Sof. Mir.^{132a} нераждыше Pripk.

T4 Mt. 15:29 на море Mlet. Bd. Šaf. TL A B OB — прн морѣ Čajñ. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. прн морн Rh. Mr. — къ морѣ Kop. Mir.^{87b} Frol. — въ поморне Mst.^{42g} Vuk.^{43g} Crk. Hil.

T4 Mt. 13:19 слышеть Mlet. Bd. Vv. слышащомоу Šaf. — слышнтъ Čajñ. Pripk. Vrut. Kop. Vuk.^{40v} Crk. Hil. Rh. Mr. Mar. Zogr. Mst.^{38b, 39b} слышнтъ Mir.^{80a}

T4 Mt. 18:10 не прѣзрнте Mlet. Šaf. — прѣобнднте Kop. прѣобнднте Trn. прѣобнднтѧ Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) — не родѣте Čajñ. Pripk. Vrut. Sof. Nik. Hval. Dov. не роднте Mar. не раднте Zogr. (usp. kompletñiju listu usporedbi na str. 96).

T4–T2 Mt. 19:21 гредн Mlet. Šaf. Čud. Pg. TL A B OB гредн н ндн Bd. Crk. Hil. — прндн Čajñ. Vrut. Sof. прн (!) Pripk. Dov. Nik. Kop. Mir.^{120b} Mar. Zogr. Ass.^{45d} — пондн Vuk.^{59v} Dobril. ндн Mst.^{56a}

T4 Mt. 22:15 како Mlet. Šaf. — на нь Čajñ. Pripk. Vrut. Sof. на нь Mar. Zogr. — на нса Ass.^{46a} Mir.^{126a} Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{133b} къ нсѣ Kop. — ом. Frol. TL A B OB.

Čajñ. duže prati grupu Div., Nik., Dan., Hval. i Kop. nego je to slućaj s Vrut. i Pripk. Ova dva rukopisa dalje su se divergirala od navedene grupe, što se prije svega ogleda u izboru mlađih oblika koji ih odvajaju od Čajñ. i grupe kojoj je ono blisko:

Mt. 9:15 постнтн се Pripk. постн се Vrut. Karp.^s Vuk.^s — плакатн се Čajñ. Kop. Nik. Mlet. Mar. плакатѣ се Hval.

Mt. 10:29 продаемн Vrut. продаемѣ Pripk. продаемѣ юста Gf.^s Vuk.^s продаюта са Čud. Dobril. Frol. Jur. Th. — вѣннмн Čajñ. Hval. Div. Nik. вѣннта се Kop. вѣннмѣ есте Mar. вѣннма юста Gal.

Mt. 11:8 одѣна Vrut. Pripk. Tr. — ѡблѣена Čajñ. Kop. Hval. Div. Nik. Mar. Ass. Zogr.

Mt. 12:9 на зборнще Vrut. Pripk. Trn. Frol. — въ сънъмнще Čajñ. Hval. Div. Nik. Mlet. Kop. Mar. Zogr.

Mt. 12:38 нѣкон Pripk. ннкон Vrut. — етерн Čajн. Hval. Div. Nik. Kop. Mar. Zogr.

Postoje i oni primjeri koji odvajaju Pripk. i Vrut. od Čajн. i drugih bosanskih kada navedena dva rukopisa slijede stanje kao u Mar., dok Čajн. i drugi rukopisi pokazuju jedinstvo i slijede stanje u nekom od drugih kanonskih evanđelja (usp. Mt. 10:10 мошнн Pripk. Vrut. [мошнн] као Mar. Zogr. — пнрн Čajн. Hval. Div. Nik. Mlet. Ban. Pg. A B OB; Mt. 10:10 мѣздн Pripk. Vrut. као Mar. — пнце Čajн. Kop. Hval. Div. Nik. као Zogr.; Mt. 10:17 ѡбнють Vrut. Pripk. Kop. као Mar. Zogr. — ѡтепѡть Čajн. Hval. Nik. Div. као Ass.; Mt. 12:31 ѡула Pripk. Vrut. као Mar. Ass. Sav. — власннн Čajн. Kop. Nik. Div. Mlet. као Zogr.; Mt. 12:47 єдннн Pripk. Vrut. као Mar. — етер Čajн. Kop. Hval. Div. Nik. Zogr.).

Iz navedenih se primjera može zaključiti da i za Čajн. vrijedi konstatacija I. Grickat (1961–62: 274) da Div., Nik. i Dan. pokazuju veću konzervativnost teksta, odnosno jaču odanost nekim starim tekstulanim tradicijama, dok je ovdje provedena analiza pokazala da Kop., Vrut. i Pripk. imaju sklonost ka inoviranju tradiranoga predloška.

III. 3. Primjeri u kojima se prvi predložak Čajниčkoga četvero-evanđelja razilazi od kanonskih, ali i drugih bosanskih rukopisa

U prethodno navedenim primjerima koji oslikavaju odnos Čajн. prema evanđeljima stsl. kanona te drugim bosanskim zabilježeni su primjeri u kojima Čajн. odstupa i od kanonskih evanđelja, ali i drugih bosanskih. Naime, provedena analiza pokazala je da je ovaj predložak zadržao starinu i na leksičkom i na morfološkom nivou, ali su u njega unesena i neka individualna rješenja koja ga razlikuju od drugih bosanskih rukopisa. Istina, Čajн. se u ovome dijelu teksta rijetko uobličava samostalno i nema potvrde u nekom od rukopisa iz bosanske skupine. Jedan od razloga individualnih odstupanja Čajн. u izboru leksičkih varijanti te ispuštanja riječi ili dijela stiha proizlazi iz različitih pogrešaka prvoga pisara:

Mt. 7:28 сѡврѡн Čajн.⁷⁰ — сконьн Nik. Kop. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Curz. ськоньн Mar. Zogr. Ass. Sav. Div. def.

⁷⁰ Dostupni kritički aparati ne pružaju podatke za jednak leksički izbor kao u Čajн. Osim toga, provjera utjecaja paralelnih mjesta ne implicira da se radi o pogrešci pisara Čajн. pod utjecajem

Mt. 8:6 н злѣ Čajn. (greška pod utjecajem paralelnoga mjesta Lk. 7:2) — лють ѣко Nik. Pripk. лOUTы ѣко Hval. лѸтн ѣко Mlet. Kop. лѸтѣ ѣко Vrut. Ban. Curz. Mar. Ass. Zogr. Sav. Div. def.

Mt. 8:16 Čajn. om. неДѸжнѣиѡ koje imaju Mar. Zogr. Ass. Mst.^{36b} неДѸжнне Hval. Mlet. Nik. неДѸгн Pripk. Vrut. — болецѣ Kop. болщнхѣ Sav. — нездравые Div. несѣдравѣиѡ Ban. Frol. Karp.

Mt. 9:6 ѡпѸцати Čajn. — праem. на землн Vrut. Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Mar. Ass. Zogr. Sav.

Mt. 10:21 брата Čajn. — add. на смръть Vrut. Pripk. Hval. Nik. Div. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. def.

Mt. 14:14 Čajn. izostavlja cijeli stih pod utjecajem paralelnih mjesta Lk. 9:12 i Iv. 6:5.

Mt. 15:32 ѡпѸщѣ Čajn. (greška uslijed djelovanja paralelnoga mjesta Mk. 8:3) — ѡпоустити Pripk. Vrut. Nik. Dan. Hval. Kop. Mlet. Div. def. Mar. Zogr. Ass. Sav.

Mt. 11:17 плакасте се Čajn. Th. (utjecaj paralelnoga mjesta Lk. 7:32; u tom stihu Mar. ima не плакасте сѡ, a tako je i u Čajn. Nik. Vrut.) — рѡдасте (рѣдасте) Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Ban. Curz. kao Mar. Zogr.

S druge strane, osim razlika proisteklih iz pogrešaka pisara Čajn., zabilježeni su i primjeri za koje nema potvrde u drugim bosanskim rukopisima, a koji su potvrđeni u drugim redakcijama staroslavenskoga jezika. Takav je primjer rijetki leksički izbor iz stiha Mt. 7:29 gdje Čajn. i bugarsko Ban. imaju бѸкарне, odnosno бѸкварне:

Mt. 7:29 бѸкарне Čajn. бѸкварне Ban. — кннжѣннцн Nik. Kop. Vrut. Pripk. Hval. Mlet. Mir. Vuk. Rh. Mr. Hil. Bd. кѣннжѣннцн Mar. Zogr. Ass. кѣннжѣннкѣ Sav. Div. def. — кѣннгѣунѣ Frol.

Kada je u pitanju izraz бѸкварне u Ban., odnosno бѸкарне u Čajn., u dosadašnjoj je literaturi (Koneski 1971; Marti 1994) pretpostavljeno da izraz бѸкварне predstavlja *hapax legomenon* Crnorisca Hrabra. Međutim, primjer iz stiha Mt. 7:29 u Čajn. govori protiv ovakvoga mišljenja. Teško je prihvatiti da se radi o

paralelnoga mjesta. Međutim, moguće je da pisar griješi pod utjecajem stiha Mt. 11:1 (ѣн егда сѣврѣшн нѣсѣ) koji počinje jednako kao stih Mt. 7:28 u Čajn. (н ѣн егда сѣврѣшн нѣсѣ).

hapaxu jer, s jedne strane, jedan leksički oblik dolazi u (najmanje) dva rukopisa koja su i geografski i vremenski udaljena, a s druge strane, veza između Čajn. i Ban. išla bi direktno preko Crnorisca Hrabra. S obzirom na to da veliki broj rukopisa svih slavenskih redakcija nije došao do nas te da raspoložemo ograničenim brojem rukopisa, ne treba isključiti mogućnost da se navedeni leksički oblik u datom stihu javljao i u drugim rukopisima. Pojava ovoga rijetkog leksičkog oblika u Čajn. vjerovatno potječe iz predložka s bugarskoga područja. Osim toga, uzmu li se u obzir i ostala podudaranja, prethodno navedena prilikom gore provedenoga istraživanja Čajn. i bugarskoga Ban., logično je pretpostaviti da je ovaj dio teksta prepisan s predložka bliskog onome u Ban., tj. predložak koji je bio starija liturgijska tetra.

СВѢДѢТЕЛЬСТВО — СВѢДѢННЕ — ПОСЛОУШЬСТВО⁷¹

Mt. 8:4 СВДѢЛЬСТВО Čajn. Ban. Karp. Mir. Bd. Hrv. Roč. Nov. — СВѢННЕ Pripk. СВѢДѢННЕ Vrut. Hval. Div. def. Nik. Kop. Vuk. Hil. Rh. Mr. Curz. Mar. Zogr. Ass. Sav. ПОСЛОУШЬСТВО Frol.

U navedenom stihu od bosanskih rukopisa samo Čajn. bilježi СВДѢЛЬСТВО jednako kao bugarsko Ban., makedonsko Karp. te hrvatskoglagoljski tekstovi iz izdanja *Hrvojeva misala*. Međutim, oblik СВѢДѢТЕЛЬСТВО čest je i drugim bosanskim evanđeljima, kao i kanonskim evanđeljima, samo se što se radi o drugačijoj raspodjeli u navedenim stihovima (usp. Mt. 24:14 СВѢДѢТЕЛЬСТВО Čajn. Nik. Div. Vrut. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. dok Kop. i na tom mjestu ima СВѢДѢННЕ). S druge strane, pisar Čajn. bilježi i oblik СВДѢННЕ (usp. Mt. 10:18 СВДѢННЕ Čajn. Mlet. СВѢДѢННЕ Vrut. Kop. Nik. СВѢДѢННЕМЪ Pripk. Mar. Zogr. Ass.).

БАЛНН — ВРАУЪ

Mt. 9:12 БАЛНН Čajn. — врауа Vrut. Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Mir. (Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk. te hrvatskoglagoljski Hrv. Roč. Nov. Vat.⁴ kao i Mst.^{38v} Curz. Mar. Zogr. Ass. Sav.

⁷¹ Arhaične su varijante i lekseme СВѢДѢТЕЛЬСТВО, СВѢДѢННЕ, СВѢДѢТЕЛЬ u odnosu na varijante ПОСЛОУШЬСТВО, ПОСЛУХЪ koje se u literaturi ubrajaju među lekseme preslavskoga leksičkoga sloja. Većina bosanskih rukopisa bilježi leksički arhaizam, tome su izuzetak Čajn. u drugome predlošku (Mk. 13:9) i Dov. (Mt. 18:16).

Dostupni kritički aparati ne pružaju podatak za leksički izbor kao u Čajn. u navedenom stihu. Osim toga, provjera velikoga broja dostupnih bugarskih, makedonskih, raških te hrvatskoglagoljskih rukopisa ne pruža podatke za ovaj leksički izbor kao u Čajn. Iako je leksema karakteristična za Mar.⁷² (usp. *балнн* Mk. 2:17, Mk. 5:26, Lk. 8:43, dok *вpаvа* Ass. Zogr. Ostr.), ona se u navedenom stihu ne javlja ni u njemu. U paralelnom mjestu Mk. 5:31 u Mar., kao i u drugim kanonskim rukopisima, nalazi se varijanta *вpаvа*.

Osim prethodno navedenih markantnijih razlika između Čajn. s jedne strane i drugih bosanskih s druge, zabilježeni su još neki izbori u kojima se Čajn. ponaša jedinstveno u odnosu na druge bosanske rukopise:

Mt. 8:27 како Čajn. Karp. Mir. Crk. — кто Vrut. Kop. Rh. Mp. Bd. Vv. Hil. Roč. Vat.⁴ Mar. Zogr. — каковь Pripk. Hval. Nik. Div. Čud. колнкъ Hrv.

Mt. 12:18 нзабрахъ Čajn. нзбърахъ Pg. — нзволнхъ Vrut. Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav.

Mt. 19:14 ѿставнте Čajn. Čud. Pg. Th. TL A B O B — останѣте Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Div. def.

Mt. 23:12 смѣрнтъ се Čajn. као Тр.⁷³ от. н смѣрнтъ се възнесеть се — add. а смѣрае се възносътъ се Pripk. add. н смѣрае се възнесеть се Vrut. н смѣрнтъ се възнесеть се Sof. Hval. Kop. Div. Nik. као Mar. Zogr. Ass.^{47c}

Odstupanja Čajn. od Div., Nik. i Hval., ali i kompletne grupe bosanskih rukopisa, u navedenom pregledu, ne znače suštinske razlike prema navedenim rukopisima. Prva grupa odvajanja od bosanskih predstavlja pogreške prvoga pisara koje se mogu pripisati nesvjesnim pisarskim modifikacijama. S druge strane, druga grupa primjera ne bi se mogla tumačiti kao nesvjesna pisarska modifikacija nego kao utjecaj nekoga od predložaka. Nije neprihvatljivo da se u trenutku ispisa teksta Čajn. u ovome dijelu pisar povremeno služio i sporednim predloškom te vršio izvjesne korekture u glavnome predlošku.

⁷² Usp. Жуковская 1976: 88.

⁷³ Тр — Типографское ев., XII в., вост.-слав., тетр (РГАДА, ф. 381, 1). Predstavnik drevnoga teksta, a zajedno s Ass., Gal., Mir., Ostr. i Zogr. (Алексеев 2005: 9).

III. 4. Odnos prvoga predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema drugoj i četvrtoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja

Sveobuhvatna je analiza prvoga predloška Čajn. pokazala da se ovaj rukopis po tekstu pridružuje prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Usporedbom arhaične leksike i preslavizama s liste primjera Slavove (1989) jasno je da se Čajn. u izboru leksike opredjeljuje za konzervativniju leksiku.⁷⁴ Osim navedenih varijanti, koje ovaj predložak Čajn. odvajaju od Kop. i tipa T2, brojni su drugi primjeri koji dalje svjedoče da do inoviranja u Čajn. nije došlo. Osim preslavizama s liste T. Slavove, primjeri koji slijede u daljem tekstu, a koji su posvjedočeni u rukopisima druge redakcije, tome svjedoče. Čajn. u tim primjerima slijedi stanje zabilježeno u evanđeljima staroslavenskoga kanona te drugim bosanskim evanđeljima, a ide protiv rukopisa koji imaju leksiku jurjevsko-mstislavljevoga tipa. Osim što u ovome dijelu knjige nema inoviranja kakva su zabilježena u rukopisima tipa T2, iz analize odnosa prvoga predloška Čajn. prema Mlet. te raškim evanđeljima tipa T3, jasno je da do utjecaja četvrte redakcije u ovome dijelu teksta nije došlo. Osim što se u izboru mlađih varijanti odvađa od Kop., Čajn. pokazuje brojne razlike prema bosanskom Dov. za koje je već utvrđeno da u dijelu *Ev. po Mateju* ima leksiku tipa T2 te prema Mlet. koje u dijelu *Ev. po Mateju* ima potvrde tipa T4 te T2 kada ove redakcije biraju jednak oblik. Lista koja slijedi svjedoči odsustvu leksike karakteristične za drugu redakciju u Čajn.:

ЗЪЛНН — ГННЛЪНЪ

Mt. 13:48 ЗЛНН Чajn. Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. ЗЪЛНН Mar. Zogr. Ass.^{122a} Ban. Dobrš. Curz. Karp.^{38v} Trn. Mir.^{84a} Vuk.^{41a} Crk. Hil. Rh. Mp. — ГННЛНД Mst.^{40v} ГННЛНЖ Dobril. ГННЛНЄ Bd. Hil. 52 Šč.

ОУДОБЪ — БѢДЪНЪ

Mt. 23:4 УДОБЪ Чajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass.^{47a} Ban. Mst.^{134b} Dobrš. Karp.⁵⁶ ДОБЪ (!) Pripk. Vuk.^{64g} Crk.¹ Hil. ВЪДОБЪ Mir.¹³¹ — БѢДНЪ Bd. Šaf. Crk.² Rh. Mp. Trn. Mst.^{61a} Frol. A B OB

⁷⁴ O tome vidjeti više u dijelu koji govori o preslavizmima u Čajn.

нарнцатн — зватн

Mt. 23:9 не нарнцанте Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Kop. Nik. (≅ Dan.) Div. def. Vuk. Crk.¹ Hil. нарнцатн сѧ Mar. Ass.^{47c} Dobrš. Karp.⁵⁶ Mir.^{131b} (≅ Vuk.) Mst.^{134v} Zogr. — не зовѣте Rh. Bd. Šaf. Trn. Frol. Mst.^{61a} A B OB не зовете Crk.² не зовнте Mr.

Mt. 23:7 нарнцатн се Čajn. Pripk. Mlet. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mar. Karp.⁵⁶ Mir.^{131b} (≅ Crk.¹ Hil. Vuk.) нарнцають се Vrut. Sof. Kop. Ban. Zogr. Ass.^{47b} — зватн се Bd. Crk.² Rh. Mr. Šaf. Trn. Mst.^{134v, 61a} Čud. Frol. TL A B OB

краснтн — оутварнатн

Mt. 23:29 краснте Čajn. Div. def. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Sof. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp.⁴⁸ Vuk.^{54a} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Curz. def. Ass. def. — вьтварѣте Mir.^{237b} оутваряете Mst.^{51g} оутваряете Frol. оукрашаеѣ Trn. оукрашаеѣ Mst.^{135b}

рѣгатн сѧ — смѣатн сѧ

Mt. 9:24 рѣгаѣ Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Hval. Mlet. Div. def. Mir.^{91b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) рѣгаѣо Mar. рѣгаѣѧ Ass.^{39a} Zogr. Sav.^{37a} Ban. Karp.^{38v} Dobrš. def. Šaf. — смнѧѣѧ Frol. Trn.

поноснтн — оукарятн / корнтн

Mt. 11:20 поноснтн Čajn. Div. Nik. Hval. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp.^{33v} Mir.^{72b} (≅ Vuk. Rh. Mr. Bd. Crk.¹ Hil.¹) Šaf. — корнтн Trn. Frol. оукарятн Crk.² Hil.² оукарѧ тн Mst.^{35b}

оупѣватн сѧ — надѣятн сѧ

Mt. 12:21 ѣпѣваюѣ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. оупѣваѣѣ Mar. Zogr. Sav.^{143a} Dobrš. Curz. Ban. Karp.¹⁵⁰ Mst.^{182a} Mir. def. — надѣѣѣѣ Dobril. Trn. Frol.

повѣда — одолѣные / сѣдолѣные

Mt. 12:20 повѣдѣ Čajn. Div. Nik. Vrut. Pripk. повѣдѣ Mlet. Kop. повѣдоу Hval. повѣдѣ Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{130a} Sav.^{142b} Karp.¹⁵⁰ Dobrš. Ban. Mst.^{182a} Mir. def. — одолѣнне Dobril. сѣдолѣнне Jur.

храмъ — домъ

Mt. 12:44 храмъ Čajn. Div. Nik. (≅ Dan.) Vrut. Pripk. Hval. Mlet. Vuk.^{38g} Crk. Hil. Rh. Mr. Mar. Zogr. Ban. Karp.^{35v} — домъ Dov. Kop Mir.^{78a} Bd. Mst.^{37v} Frol. Dobril. Trn.

селъ — нива

Mt. 13:31 на селъ Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Vuk.^{40d} Mir.^{81a} (≅ Rh. Mr. Bd. Crk. Hil.) Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Ban. Karp.^{37v} — на нивн Dov. Mst.^{39g} Dobril.

родъ — плема

Mt. 13:47 рода Čajn. Vrut. Pripk. Hval. Mlet. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mar. (≅ Trn.) Ass.^{122a} Zogr. Sav.^{131b} Ban. Karp.³⁸ Mir.^{84a} (≅ Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. Vuk.) — племене Dov. Mst.^{40v}

нероднѣ — не прѣобнѣднѣ — не прѣзрнѣ

Mt. 18:10 неродѣте Nik. Div. def. Vrut. Čajn. Sof. Mir.^{58b} Vuk.^{28d} Karp.⁴³ Mar. не раднѣ Zogr. Ass.^{32d} Sav.²⁹ Mst.^{26g} — не прѣобнѣднѣ Kop. Trn. Frol. Mst.^{46b} Vuk.^{46d} — да не прѣзрнѣ Mlet. Šaf. Bd. Šč. Vv. Hil. 52 Crk. Hil. A B OB

оустокаѣ — съвладатѣ — господѣствоватѣ

Mt. 20:25 устоетѣ Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Pripk. Sof. Mlet. Kop. оустонтѣ Pripk. Vuk.^{48d} Rh. Mr. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp.^{44v} Vrut. def. — съвладаютѣ Mir.^{95b} Mst.^{47g} Trn. Frol. — госпѣдѣствоуютѣ Bd. Crk. Hil. Šaf. Čud. TL A B OB.

Ovim se primjerima mogu pridružiti i primjeri izdvojeni u izdanju Div. (Nakaš 2018) koji prezentiraju odnos Div. i Vat.

Čajn. u sljedećim primjerima ide s Div. i tipom T1, za razliku od Vat. i Mst.

нго — карьмъ

Mt. 11:29,30 нго Div. Kop. Nik. Vrut. Čajn. Mir. Ban. Dobrš. — карьмъ Vat. Mst. Jur. Dobrl. Frol.

КАЖЕННЦН — СКОПЦН

Mt. 19:12 кажєннцн Div. Nik. Vrut. Čajn. Pripk. Mar. Ass. Sav. Mst. Mir. Rh. Mr. Bd. Karp. кажннцн Ban. Curz. — скопцн Vat. Vuk. Gf. Crk. Hil. Trn. Frol. Pog.

врѣтопь — пещера

Mt. 21:13 врѣтопь Div. Nik. Vrut. Čajn. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Dobrš. Ban. Curz. врѣтъпъ Mar. врѣтъпъ Kop. — пещерѧ Vat. Vuk. Gf. Mir. Mst. пещерѧ Gal. Jur. Dobrl. Trn. Frol.

врѣтнцє — власєннцѧ

Mt. 11:21 врѣтнцн Div. Nik. Vrut. Dobrš. Ban. Curz. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. врѣцн Kop. Čajn. — власєннцн Vat. власєннцн Mst. власѣннцн Vuk. Jur. власєннцн Dobrl. Frol. — ѧрнѣѧ Gal. ѧрнѣѧ Trn.

дрѣво — доубь

Mt. 13:32 дрѣво Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Čajn. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Dobrš. Ban. Curz. въ дрѣво Karp. — доубь Vat. Vuk. Gf. Mir. Mst. дѧбь Trn. Dobrl.

(Nakaš 2018: 89)

Na kraju usporedbi prvoga predloška *Čajničkoga evanđelja* mogu se iznijeti sljedeći zaključci:

- 1) *Čajničko se evanđelje u prvome predlošku pridružuje rukopisima prve redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja.*

O tome svjedoče česta podudaranja s rukopisima staroslavenskoga kano- na te rukopisima koji su u dosadašnjim istraživanjima određeni kao pri- padnici prve redakcije. Tome je posebna potvrda odsustvo preslavizama te leksike koja u listi preslavizama T. Slavove (1989) nije identificirana kao preslaviska, ali se njoj može pridružiti s obzirom na njenu dominaciju u rukopisima T2. Naime, gledajući u cjelini, Čajn. u ovome dijelu teksta dobro čuva stanje zabilježeno u kanonskim evanđeljima, a od ukupnoga

broja razlika samo u 24 (u 17 njih zajedno s drugim bosanskim odstupa od evanđelja kanona, a u 7 se ponaša samostalno u odnosu na druga bosanska) njih ne slijedi jednaka rješenja kao u kanonskim. Posebno su karakteristični primjeri slaganja Čajn. s bugarskim Ban., među njima i specifični primjer iz stiha Mt. 7:29. Iako je neistraženo polje utjecaja stare liturgijske tetre na bosanske rukopise, mnoštvo podudaranja s ovim tipom teksta idu u prilog pretpostavci da je stara liturgijska tetra utjecala na bosanske rukopise, a o čemu svjedoče i primjeri iz Čajn.

- 2) *Iznesene sličnosti s Divoševim evanđeljem ukazuju na to da su ova dva rukopisa dijelila jedan zajednički, bliži ili dalji, predložak.*

Kako je u ranijim istraživanjima pokazano, Div. i Man. čine jednu granu od koje su se odvojili Nik., Hval. i Dan. Ovdje navedene podudarnosti Čajn. s Div., Sof. i Kop. dovele su do zaključka da se iz nekada zajedničke matice bosanskih tekstova razvio ogranak Div., Man. te ogranak Nik., Hval., Dan. S predloškom Div. i Man. jedno je vrijeme zajedničkim životom živio i ogranak arhaičnoga predloška Kop., Čajn. u prvom dijelu knjige kao i Sof. te Vrut. Zanimljivo je da Pripk., koje je blisko Vrut., u nekim primjerima ide s granom Nik., Hval. i Dan., a posebno s Hval. Primjeri podudaranja Hval. i Pripk. na osnovu ovdje donesenoga uvida ukazuju na to da se u njima nekad zadržava konzervativnije stanje koje je u drugim bosanskim iznevjereno.

IV.

LESIKA DRUGOGA PREDLOŠKA ČAJNIČKOGA ČETVEROEVANĐELJA (od Mt. 24:27 do Lk. 6:42)

Drugi se predložak Čajn. znatno razlikuje na planu leksike, ali i drugih jezičkih osobina od većine ostalih reprezentativnih bosanskih srednjovjekovnih crkvenih rukopisa, dok prvi i treći dio knjige pokazuju tekstualne i leksičke bliskosti s većim dijelom drugih rukopisa bosanske skupine. Naime, dok se u prvom i trećem predlošku ne javljaju inovacije tipa T2 i T4, u drugom se predlošku radi o izrazito inoviranom predlošku pod utjecajem tipa T4. Tako se u drugom predlošku javljaju brojna individualna odstupanja prema većini drugih bosanskih rukopisa.

Za drugi se predložak Čajn., čije je granice već odredila Jerković, a to pokazala i ovdje provedena tekstovno-leksička analiza, u dosadašnjim istraživanjima (Јерковић 1975; Пешикан 1989) pretpostavilo da je tekstološki najbliži srpskim evanđeljima. Tekstološka istraživanja srpskih tetraevanđelja i poređenje Čajn. s njima (Пешикан 1989) pokazuju da Čajn. ima veliku bliskost sa srpskim tekstualnim tipom T3,⁷⁵ čiji su predstavnici *Vojvodičko evanđelje* iz treće četvrtine 13. stoljeća (Vv.), *Hilandarsko evanđelje pod brojem 52* (Hil. 52) iz posljednje četvrtine 13. stoljeća, *Šišatovačko evanđelje* s kraja 13. stoljeća (Šč.) te *Bogdanovo evanđelje* s kraja 13. i početka 14. stoljeća (Bd.).⁷⁶ Pešikan na temelju provedene leksičke analize zaključuje da je predložak koji je korišten za rukopis Čajn. onaj koji je bio glavni u nemanjičkoj Srbiji u drugoj polovini 13. stoljeća.⁷⁷ Osim s

⁷⁵ Pešikanov tip T3 odnosi se na spomenute srpske rukopise koji su prošli utjecaj četvrte redakcije. Radi metodološke dosljednosti, u nastavku teksta koristit ćemo se oznakom T4 i za ovaj tip srpskih rukopisa.

⁷⁶ Usp. М. Пешикан, Г. Јовановић: “Текстолошки састав и основне одлике текста најстаријих српских четвороеванђеља”, Јужнословенски филолог, XXXI, 23–53.

⁷⁷ “За препис средње секције Ч, која чини готово половину његовог сачуваног текста (81 од укупно 167 листова), искориштена је она верзија које је служила као главна у

gore navedenim raškim evanđeljima, Čajn. u dijelu *Evanđelja po Marku* pokazuje i leksičke sličnosti s raškim evanđeljem iz 13. stoljeća iz zbirke Chester-a Beatty-a (W 148). Jedan je takav primjer slaganja zabilježen u stihu Mt. 25:1, gdje Čajn. zajedno s evanđeljem Кор.с.⁷⁸ има нЗНДѸ ВЪ СРЪТЕННЕ ЖЕННХѸ, dok drugi bosanski kao i kanonski imaju протнѸВѸ ЖЕННХѸ (Nakaš 2015: 655).

Međutim, detaljnom usporedbom teksta Čajn. s većim brojem rukopisa ne samo raške nego i bugarske i makedonske redakcije staroslavenskoga jezika zabilježene su brojne sličnosti ne samo sa srpskom pisarskom tradicijom već i s drugim rukopisima. Posebno je zanimljiva tekstovno-leksička bliskost Čajn. s bugarskim Šaf. iz 14. stoljeća. Naime, usporedba kompletnoga teksta drugoga predloška Čajn. s navedenom skupinom raških evanđelja i s bugarskim Šaf. pokazuje da se radi o istoj tekstnoj verziji te da je to onaj tip teksta koji Voskresenski (1894) imenuje kao četvrta redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja. To opet otvara mogućnost različitih tumačenja porijekla predloška s kojeg je prepisan taj dio Čajn.

Iako se u dosadašnjoj literaturi o Čajn. (Јерковић 1975; Пешикан 1989) isticala njegova jedinstvenost među rukopisima bosanske skupine, brojni primjeri leksičke sličnosti s Dan., kao i s Mlet. pokazatelji su da Čajn. nije bilo usamljeno u izboru pojedinih leksičkih oblika među drugim bosanskim rukopisima. Naime, analiza leksičkih izbora u drugom predlošku Čajn. s drugim bosanskim rukopisima pokazuje izrazitu bliskost s Daničićevim evanđeljem, čak je ta bliskost takva da se s pravom može zaključiti da su ova dva rukopisa prepisana s istoga (bližeg) predloška. Vrlo često slaganje Čajn. s Dan., kao i slaganje s Mlet. u listi primjera koja treba da predstavlja svjedočanstvo veze Čajn. s verzijom srpskih tetra tipa T4 te dalje uporno slaganje s bugarskim Šaf. daje dodatnoga povoda za zaključak kako je jedan dio bosanskih rukopisa, neovisno o direktnom raškom ili nemanjićkom posredovanju, mogao doći u doticaj s predlošcima u kojima su leksičke izmjene bile provedene.

Kako je prethodno rečeno, Pešikan (1989: 207) u svom članku naglašava da je 81 od 167 listova Čajn. nastao kao posljedica veza bosanskih s raškim pisarnicama i kulturnoga utjecaja nemanjićke države te da su inovacije u njemu

немањићкој Србији у другој половини XIII века, што можемо закључити према броју сачуваних преписа” (Пешикан 1989: 207).

⁷⁸ Srpsko evanđelje iz 16. stoljeća, iz kolekcije Jerneja Kopitara, Ljubljana.

iz vremena nemanjićke države u drugoj polovini 13. stoljeća. Nije najjasnije kako je taj zaključak izveden. Takvo bi datiranje podrazumijevalo raško posredovanje za cjelokupnu četvrtu redakciju slavenskoga prijevoda. To bi podrazumijevalo da je Konst. iz 1383. godine bilo samo sljedbenik ili nasljednik raških inovacija ustanovljenih u srpskim rukopisima stoljeće ranije. Takav je općeslavenski raški utjecaj doista moguće zamisliti u vrijeme cara Dušana, ali kao mjesto širenja nove redakcije trebalo bi ipak pretpostaviti manastir Hilandar. S druge strane, postojanje jednoga značajno izdiferenciranoga prijevoda zatvorena samo u okvir jedne zajednice, najmanje pola stoljeća prije njegove nagle ekspanzije (od polovine 13. stoljeća pa do vremena pisanja bugarskoga Šaf.), izgleda malo vjerovatno – ili je datiranje bugarskoga Šaf. određeno kao prekasnno, ili stariji rukopisi redakcije T4 nisu još predstavljani znanstvenoj javnosti. Dakle, za razliku od većine drugih evanđelja iz bosanske skupine, za Čajn. se može reći da je prošlo utjecaj novije redakcije. S druge strane, nije još poznato kako se ostvario taj utjecaj ni kada je do njega došlo. Pešikanovo (1989) istraživanje išlo je u smjeru nalaženja dokaza da je do toga došlo posredstvom nekoga raškog rukopisa. Za takvu mogućnost govorili bi primjeri da su neki od raških rukopisa dospjeli u Bosnu kao poklon. Već ranije je Herta Kuna (2008: 140–141) istaknula da je *Vatikanski evanđelistar* najvjerojatnije poslan banu Mateju Ninoslavu kao poklon, a Savić (2014: 446) pretpostavlja da je i Mр. na sličan način dospjelo u Bosnu. Međutim, ako bi ova dva rukopisa bili rani posrednici u međuredakcijskome dodiru, očekivao bi se u bosanskim rukopisima mnogo širi krug preslavizama, upravo zbog toga što su oba obilježena time.⁷⁹

IV. 1. Odnos Čajničkoga četveroevanđelja prema raškome Bogdanovu i bugarskome Šafarikovu četveroevanđelju

U prvu kategoriju usporedbi za analizu drugoga predložka Čajn. uvrštavaju se one leksičke varijante u kojima se ono slaže s raškim Bd. te gotovo redovno s bugarskim Šaf., ali i raškim evanđeljima drugih tekstoloških tipova. Osim s prethodno navedenim rukopisima, Čajn. se slaže s evanđeljima drugih redakcija koja su starija od srpskih, kao što su Mst., Jur., Dobrm. i Dobrš., ili

⁷⁹ Naime, veći dio teksta Mр. prožet je podmlađenom leksikom, dok dio *Ev. po Mateju* čuva konzervativno stanje (usp. Јовановић 1980: 99).

njima savremenim, kao što su Trn. i Ban. Kako srpska evanđelja iz Pešikanove tekstološke grupe T4 imaju i određen stepen revidirane leksike mstislavsko-jurjevskoga tipa, u različitim stupnjevima karakterističnu i za stoljeće starije *Dobromirovo* te za *Baničko evanđelje* koje se nalazi na prijelazu između stare i nove redakcije, primjeri leksičkih slaganja među navedenim rukopisima i slaganja Čajn. s njima ne moraju zapravo ukazivati na direktnu vezu Čajn. s raškom redakcijom. Može se, naime, pretpostaviti postojanje varijante teksta raširene do početka 12. stoljeća, koja je do svih ovih sredina doprla putem srodnih predložaka. Osim toga, kako je već prije istaknuto, analiza leksičkih varijanti Čajn. u odnosu na druga bosanska evanđelja pokazala je kako Čajn. nije usamljeno među bosanskim rukopisima i da mu na ovoj listi društvo najčešće pravi Dan., potom Mlet., a ponekad i Kop., Pripk. i Sof. Pešikan (1989: 199–208) je na svoju listu primjera koja svjedoči o vezi Čajn. s navedenim srpskim, između ostalih primjera, stavio i one koji se nalaze u evanđeljima staroslavenskoga kanona $\omega\sigma\tau\alpha\upsilon\epsilon\lambda\epsilon\eta\eta\epsilon$ (Mt. 26:28 Ass.), пpнrлacн (Mk. 9:35 Ass.), pacпeшe (Mt. 27:38 Zogr., Ass.), $\omega\text{блoжeть}$ (Mk. 9:42 Mar., Zogr.), $\omega\text{пoнa}$ (Mt. 27:51 Sav., Mk. 15:38 Zogr., Mar.), нспpьвa (Lk. 1:2 Ass.). Međutim, u slučaju kada je jedan od kanonskih rukopisa svjedok za leksički izbor u mlađem rukopisu, tvrdnja o njegovom slaganju s nekom drugom zasebnom skupinom rukopisa postaje podložna preispitivanju. Provjera je upravo na takvim primjerima pokazala da su oni zajednički i nekim drugim bosanskim i nekim bugarskim rukopisima, jednako kao i srpskim: $\omega\sigma\tau\alpha\upsilon\epsilon\lambda\epsilon\eta\eta\epsilon$ (Mt. 26:28 Čajn. Sof. Pripk. Kop. Dobrm. Dobrš. Trn. Ban. Šaf.), пpнrлacн (Mk. 9:35 Čajn. Vrut. Mlet. Dan. Hval. Dobrm. Šaf. Konst.), pacпeшe (Mt. 27:38 Čajn. Pripk. Sof. Mlet. Kop. Dobrš. Trn. Šaf. Curz.), $\omega\text{блoжeть}$ (Mk. 9:42 Čajn. Pripk. Mlet. Nik. Kop. Dobrm. Dobrš.), $\omega\text{пoнa}$ (Mt. 27:51 Čajn. Mlet. Trn.), нспpьвa (Lk. 1:2 Šaf.), пaυннaнтe (Lk. 3:8 Čajn. Hval. Div. Nik. Kop. Vrut. Pripk. Curz. Dobrm. пaυннaεтe Šaf. Dobrš.).

Leksičke varijante s liste A. Pešikana (1989) u kojima se Čajn. slaže sa srpskim predstavljene su u dvije odvojene podgrupe. Naime, u podgrupi 2.1. dati su primjeri koji govore o mogućem zajedničkom ishodištu za bugarske, raške i bosanske rukopise, a ne o dokazanom prvenstvu raških predložaka. Tek kategorija 2.2. otvara mogućnost zaključka o međuredakcijskom dodiru bosanske i raške tradicije.

2.1. Varijante u kojima se drugi dio Čajn. slaže s Bd., gotovo redovito i s Šaf., ali i s više tekstoloških tipova srpskih evanđelja te s drugim rukopisima mlađim od navedenih srpskih:

Mt. 24:31 тpубою Čajn. Mlet. Bd. Šč. Vv. Crk. Hil.¹ Čud. — тpубннмь Vrut. Hval. Nik. Kop. Mir.^{102b} Vuk.^{55v, 150d} Dobrš. Hil.² Rh. Mp. Mar. (\cong Šaf. Gal. Konst.) Curz. Mst.^{53a, 133a} Pg. — тpоубномь Sof. Div. Ass.^{84b} Mir.^{235b} тpоубьнъ Zogr.

Mt. 25:36 болънъ Čajn. Mlet. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Th. TL A B OB — болънъ бнхъ Kop. Trn. Čud. — болъхъ Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Dobrš. Ban. Mst.^{117b, 137g} Mir.^{243a} Vuk.^{155d} Hil. Rh. Mp. Mar. (\cong Gal. Konst.) Ass.^{71d} Zogr. Sav.^{70b}

Mt. 26:73 по малъ же Čajn. Mlet. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Čud. Pg. TL A B OB мало же по том Trn. — не по многъ же Vrut. Hval. Div. Nik. Dobrš. Mst.^{144v, 151b} не по мнози же Pripk. Ban. не по многю Sof. Rh. Mp. не помнозѣ Mir.^{257a} Vuk.^{170a} Hil.

Mt. 28:12 $\text{сребръннкн доволниѣ}$ Čajn. Šaf. (ДОВОЛНН) Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Čud. Pg. A B — сребро много Pripk. Sof. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Mst.^{163b} Mir.^{93b} Vuk.^{178g} Dobrš. Hil. Rh. Mp. Mar. Gal. Ass.^{112b} Zogr.

Mk. 1:2 Ѹстронть Čajn. Hil. 52 Bd. Šč. Xlud 16 Čud. — Ѹготовнть Pripk. Mlet. Dan. Hval. Mar. Ass.^{137b} Zogr. Mir.^{326b} Dobrš. Šaf. Gal. Konst. Ѹготоваѣтъ Nik. Kop. Mst.^{184v} Crk. Rh. Mp.

Mk. 2:21 пнрложенонъ Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Konst. — прилога Čud. — пнрставелннъ Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Pripk. Mar. Zogr. Mst.^{55v} Mir.^{107a} Crk. Hil. Dobrš. Ban. Curz. om. Trn. Sof.

Mk. 2:21 пнршнваѣтъ Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Konst. нашнваѣтъ Čud. — пнрстваѣтъ Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Sof. Pripk. Zogr. Mar. Gal. Mst.^{55v} Mir.^{107a} Ban. Dobrš. Trn. Crk. Hil. Rh. Mp.

Mk. 4:8 пнрплонвашѣ Čajn.⁸⁰ пнрплодовашѣ Mlet. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Konst. — пнрплодн Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Kop. Gal. Mst.^{57g} Mir.^{111b} (\cong Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp.) Dobrš. Mar.

⁸⁰ Jerković (1975: 117) ovaj primjer bilježi kao jedini primjer zamjene staroslavenske grupe žd suglasnikom *j* iz narodnoga jezika. Naime, u ovom se primjeru pored *j* nalazi i infiks *-iva-* koji nije staroslavenski. U ostalim se primjerima dosljedno čuva suglasnička grupa žd jer je tako zahtijevala norma.

Mk. 4:20 плодѣствѹеть Čajп. пло(дѣ)ствѹють Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Konst. — плодoноса Čud. — плодѣ прнносатъ Mst.^{58g} прнносеть плоды Vuk.^{62v} Crk. Hil. плод створхъ Šaf. плоднѣ Vrut. плоднѣ се Pripk. плодетъ се Sof. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Gal. Mir.^{112b} Rh. Mr. Zogr. Mar. (≅ Trn.) плодѣ са Dobrš.

Mk. 5:4 растрѣзати се Čajп. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Konst. — растрѣзачоу[†] са Čud. — растрѣгати се Dan. Crk. — прнтрѣзачѹ се Vrut. Kop. прѣтрѣзачю се Mir.^{116b} Rh. Mr. прѣтрѣзачѣ са Mar. Zogr. Gal. Mst.^{59g} Dobrš. Ban. Curz. — прѣтрѣзати се Vuk.^{63g} Trn. Hil. прѣтрѣгати се Pripk. Sof. Div. Nik. Hval. Mlet.

Mk. 5:10 вѣнѣ Čajп. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. вѣнѣ Čud. вѣнѣ Konst. — вѣ нны Mst.^{60a} Vuk.^{63g} Hil. Crk. — кромѣ Zogr. Mar. Gal. Mir.^{117a} Rh. Mr. Dobrš. Ban. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. вѣ безданн Pripk.

Mk. 5:32 ѡблегдаше се (!) Čajп. ѡгледаше се Sof. ѡбгледаше се Šaf. ѡбгледаше се Mlet. Bd. Šč. Vv. ѡбгледаше Hil. 52 ѡбгледаше Konst. (om. са) ѡгледаше се Pripk. Kop. Nik. огледаше са Ass.^{128a} огледаше Vrut. (om. се) сьгледаше се Hval. — ознраше се Zogr. Mar. Gal. Mst.^{62a, 176g} Čud. Ban. Dobrš. Mir.^{118b} Vuk.^{65d} Rh. Mr. ѡбзнраше се Crk. Hil.

Mk. 8:15 зрнте Čajп. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Čud. Konst. — внднте Mar. Zogr. Dobrm. Gal. Mir.^{129b} (≅ Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr.) Dobrš. Ban. Trn. Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. вѣте (!) Mlet. вѣднте Vrut. — смотрнте Mst.^{100b}

Mk. 9:6 рещн Čajп. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Konst. — глѣть Pripk. Vrut. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Zogr. Dobrm. Čud. Curz. Ban. (глѣть) глѣть Mar. Mir.^{345a} Crk. Rh. Dobrš. глатн Mst.^{204b}

Mk. 14:3 възлнваше Čajп. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. възлнвшн Konst. — възлнѣ Zogr. Mar. Dobrm. Gal. Čud. Mst.^{111a} Mir.^{209b} (≅ Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr.) Trn. Dobrš. Div. (оузлнѣ) Kop. (ѹзлнѣ) Nik. (оузлнѣ) Dan. (възлѣа) Mlet. (ѹзлнѣ) Hval. Pripk. възлѣа Gal. Vrut. Ban. def.

Lk. 1:3 послѣдствѹющѹмѹ Čajп. послѣдовшоу Šaf. послѣдствовавшоу Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Konst. — хождѣшоу Zogr. Mar. Mir.^{339a} Crk. Mr. Trn. Curz. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. хождѣшоу Ass.^{137b} Dobrm. Rh. ходиншоу Dobrš. Ban. Div. i Vrut. def. вѣслѣдовавшю Mst.^{198g}

Lk. 3:7 порождѣнаѣ Čajп. порождѣннѣ Šaf. Rh. Mr. — р(а)ждѣннѣ Dobrm. — нщѣднѣ Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Mir.^{327b} Crk. нсѹѣдннѣ

Hil. 52 Bd. Šč. нѡаднѣ Trn. Mar. Gal. Konst. нѡадн Ass. нѡаднн Curz. Dobrš. Ban. нѡаднн Mst.^{185b} Ass. def.

Lk. 5:14 заповѣда Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Konst. — запрѣти Pripk. Vrut. Hval. Nik. Kop. Mlet. Mir.^{151b} (≅ Crk. Rh. Mr.) Trn. Mar. Zogr. Curz. Dobrš. Mst.^{72g} Ass. def.

Osim primjera s liste leksičkih varijanti svojstvenih ovome tipu četveroevanđeoskoga teksta koju donosi A. Pešikan (1989), analiza je drugoga predložka Čajn. pokazala postojanje brojnih drugih primjera koji povezuju Čajn. sa Šaf. i Bd. te više tekstoloških tipova raških evanđelja:

Mk. 5:4 многаше Čajn. многащн Šaf. Vuk.^{63v} Crk. Hil. Bd. многожды Gal. многащн Konst. — много крѣты Zogr. Gal. Mst.^{59g} Trn. мѣногы крѣты Mar. Mir.^{116b} Dobrš. много крѣты Rh. много крѣтн Mr. много крѣтъ Kop. Vrut. — много крѣтнцею Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Sof. много крѣтътнцею Pripk.

Mk. 5:30 разѡмѣвъ Čajn. Šaf. Vuk.^{65d} Crk. Hil. Bd. Mst.^{61g, 176g} Konst. — ѡщютнвъ Pripk. Dan. Vuk. Rh. Mr. ѡщѡщъ Vrut. Gal. оштютъ Mar. Zogr. ѡщютн Nik. Mlet. Sof. Mir.^{118b} Ass.^{127b} оѡщутѣ Hval. Div. def.

Mk. 6:45 понѡдн Čajn. Šaf. Bd. Rh. Mr. Čud. Konst. — оубѣдн Pripk. Vrut. Sof. Nik. Dan. Mlet. Mir.^{125a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Gal. Mar. Zogr. прнпоудн Mst.^{63b} Vuk.^{67v} Hil.¹²

Mk. 6:55 ѡбѣткше Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Čud. Konst. ѡбѣтекоше Dan. Xlud. 16 — прнтекше Ban. протекъше Dobrš. прѣтекоше Pripk. Vrut. Trn. Rh. Mr. прнтекше Vuk.^{68d} Mlet. прѣтѣша Mar. Zogr. Mir.^{122a} Div. Kop. Hval. — обѣдоша Gal. Nik. прндоше Sof.

Mk. 7:4 погрѡженнѣ Čajn. Šaf. Rh. Mr. Bd. Konst. — крѣщеннѣ Pripk. Vrut. Sof. Nik. Dan. Mlet. Karp.^{59v} Mir.^{123a} ѡмываннн Vuk.^{69a} Crk. Hil. Gal. Mst.^{64g}

Mk. 7:18 вѡходнмоѣ Čajn. вѡходнмоѣ Šaf. Konst. — вѡходѡще Čud. вѡходѡще Hval. Nik. Kop. (≅ Dan.) Div. — вѡходнтъ Vrut. Pripk. Sof. Mlet. (вѡходѣтъ) Mar. Zogr. Gal. Mst.^{65a} Mir.^{125b} (≅ Crk. Hil. Bd.) Trn. Dobrš. def.

Mk. 7:22 безѡмѣство Čajn. Šaf. Crk. Bd. Konst. — безоумѣ Zogr. Mar. безоумѣе Gal. Hval. безоумне Mst.^{65v} Dobrm. Trn. Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{126a} Vuk.^{70v} Hil. Rh. Mr. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Vrut. Sof. Pripk.

Мк. 9:12 ѸННЖЕНЬ БѸДЕТЬ Čajn. оуннунженъ бѸдетъ Šaf. оуннуъженъ бѸдетъ Crk. Hil. Bd. Čud. Konst. — ѸННУЕЖНТЬ Vrut. оуннуъжетъ Mir.^{130b} Vuk.^{115v} Gal. оуннуъжатъ Mar. Zogr. — похълеть Pripk. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Rh. Mr. — нскоусать Mst.^{101a, 201g om.}

Мк. 9:25 повелѣваю Čajn. повелѣвах Šaf. Crk. Hil. Bd. Konst. — велѣж Zogr. Mar. Ass.^{78b} Gal. Mst.^{127a} Mir.^{223a} Rh. Mr. Trn. Dobrš. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Vrut. Pripk.

Мк. 10:1 ѡБ ОНЬ ПОЛЬ Čajn. Šaf. Mr. Bd. Konst. — по ономъ полоу Pripk. по ономоу полоу Nik. (≅ Dan.) Mlet. Mir.^{134b} Rh. Gal. Mar. Zogr. — понон странн Vrut. по онон странѣ Mst.^{102g} Vuk.^{117g} Hil.

Мк. 10:19 не прѣлюбн створн Čajn. Šaf. Bd. Mr. Vuk.^{116g} прѣлюбы не створн Crk. не прелюбы створншн Konst. — не прѣлюбн дѣн Pripk. Vrut. Kop. Mlet. Nik. (≅ Dan.) Vuk.^{118g} Rh. Gal. Mar. Zogr. не любодѣн Mst.^{103v} не прѣлюбодѣн Mir.^{135b} Hil.

Мк. 10:42 съдолѣвають Čajn. съдолѣвають Crk. Rh. Mr. Bd. съдолѣжт Šaf. съдолѣвають Konst. — съвладоуть Gal. Mst.^{127g} — оустоеть Pripk. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. н въстоеть Vrut. Mir.^{224b} Vuk.^{144d} Mar. Zogr. Ass.^{79c}

Мк. 10:49 възгласнше Čajn. Šaf. Dan. Rh. Mr. Bd. Konst. възгласншѣ Trn. — глашають Nik. Mlet. Hval. Pripk. Dobrm. — зъваахх Mar. зваху Mir.^{139a} Vuk.^{72g} Hil. звахѸ Vrut. зовѣха Curz. възъваахх Zogr. зовѣхоуть Vuk.^{120v} Dobrš. def.

Мк. 11:15 тръпезн Čajn. Šaf. Crk.² Bd. Konst. Mst.^{105v} — дѣскн Pripk. Vrut. Mlet. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mir.^{139b} Crk.¹ Hil. Rh. Mr. Vuk.^{72d} Čud. Mar. Zogr.

Мк. 11:23 размнслнтѣ Čajn. размнслѣнт Šaf. размнслнтѣ Crk.¹ Bd. размыслнтѣ Hil. размыслнтѣ Rh. размыслѣнтѣ Mr. размыслнтѣ Konst. размыслѣнтѣ Gal. — Ѹсоумннтѣ се Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Mst.^{105g} оусюмннтѣ се Mir.^{140a} Vuk.^{23v} въсюмннтѣ се Mir.^{349a} Crk.² оусхъмннтѣ Mar. Zogr. оусоумннтѣ Mst.^{177a} Mlet. def.

Мк. 13:11 поведелѣтъ Čajn. Dan. Crk. Hil. Bd. Šaf. — водеть Pripk. Vrut. Mlet. Mir.^{208a} Rh. Mr. водать Mar. Zogr. Gal. ведоуть Vuk.^{125d} прнводать Mst.^{110a, 175a}

Мк. 15:27 едннго Čajn. Bd. Crk. Čud. Konst. Mst.^{158b} — дроугого Pripk. Sof. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Kop. Mir.^{275a} Vuk.^{171v} Hil. Rh. Mr. Šaf. Mar. Zogr. Sav.^{66b} Ass.^{104b} Gal. Mst.^{154a}

Lk. 4:40 εΔΗΝΟΜΫ ΚΟΜΫΔΕ Čajñ. Šaf. Hil. Bd. — ΚΟΓΟΪΟ ΗΧΫ Pripk. Vuk.^{79d} Rh. ΚΟΓΟΔΕ ΗΧΫ Vrut. Hval. Kop. Nik. Div. Mar. Zogr. Mlet. Mir.^{151a} Mp. Mst.^{72v} Gal. (≅ Konst.)

Lk. 4:40 ΒΫΖΛΟΪΫ Čajñ. Šaf. Bd. Hil. Konst. Gal. — ΒΫΖΛΑΓΑΫ Pripk. ΒΫΖΛΑΓΑΕ Vrut. Mlet. Hval. Kop. Nik. Div. Mir.^{151a} Vuk.^{79d} Rh. Mp. Mar. Zogr. Mst.^{72v}

Lk. 3:20 ΖΑΤΫΟΡΗ Čajñ. Šaf. Bd. Mst.^{70a, 187b} Vuk.^{76g} Crk. Rh. Mp. Konst. Gal. — ΖΑΚΛΟΠΕ Pripk. ΖΑΚΛΕΠΕ Vrut. Div. Karp. ΖΑΚΛΟΠΗ Hval. Div. Nik. Mir.^{145b} ΖΑΚΛΕΠΕ Mar. ΖΑΚΛΫΟΥΗ Zogr. Ass. def. Sav. def.

Lk. 5:4 ΠΟΫΤΫΠΗ Čajñ. Dan. Šaf. Konst. Bd. Rh. ΠΟΫΤΟΠΗ Mp. — ΠΗΝΫΤΟΠΗ Crk. Hil. — ΒΫΖΗΔΗ Pripk. Hval. ΒΫΖΗΔΫ Vrut. Mlet. ΒΫΛΫΖΗ Div. Nik. Kop. ΒΫΫΔΗ Mir. ΒΗΖΔΫ Vuk.^{79v} Mst.^{72a} Zogr. ΒΫΫΔΗ Mar. ΒΫΫΔΙ Ass. Mir.^{149b} Sav. def.

Lk. 5:4 ΒΫΒΫΡΫΖΗΤΕ Čajñ. Šaf. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Vuk.^{79v} Konst. — ΒΫΜΕΫΗΤΕ Pripk. Hval. Nik. Div. Kop. Mir.^{149b} ΒΫΜΕΫΗΤΕ Vrut. Mlet. ΒΫΜΕΫΤΕ Mar. Zogr. Ass.^{50b} ΒΫΜΕΫΕΤΕ Mst.^{72a}

Lk. 5:19 ΝΑ ΣΫΫΔΫ Čajñ. Šaf. Konst. Bd. Crk. Rh. Mp. — ΠΟ ΣΫΫΔΫ Pripk. οη. Vrut. Mlet. Hval. Div. Nik. Kop. Mir.^{152b} ΠΡΔΫ ΗΫΑ Mar. Zogr. ΠΡΫΕΔΫ ΗΫΑ Sav.^{48a} ΕΓΟ ΠΟ Ass.^{51a} Mst. def.

Lk. 5:26 ΠΡΫΫΛΑΒΝΑΫ Čajñ. Šaf. Konst. Bd. Crk. Hil. Rh. Mp. — ΔΗΒΝΑΫ Pripk. Vrut. Mlet. Hval. Div. Nik. Kop. Mir.^{153b} Vuk.^{81d} Mst.^{74a} Mar. Zogr. Ass.^{51c} Sav.^{48b}

Lk. 6:13 ΠΗΝΫΖΒΑ Čajñ. Šaf. Bd. Rh. Mp. Crk. Hil. Vuk.^{80d} Mst.^{73b} — ΠΗΝΓΛΑΫ Pripk. Vrut. Kop. Hval. Div. Nik. Mir.^{152a} Mar. Zogr. Gal. Konst.

2.2. Leksičke varijante u kojima se drugi dio Čajñ. slaže samo sa srpskim evanđeljima jedne tekstološke grupe i bugarskim Šaf.:

Mk. 6:9 ΟΒΛΑΫΫΤΕ ΣΕ Čajñ. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. — ΟΒΛΑΫΗΤΕ ΣΕ Gal. Čud. Curz. Nik. Hval. Sof. Pripk. — ΟΒΛΑΫΗΤΗ ΣΕ Zogr. Mar. (≅ Šaf.) Dobrm. Mst.^{62v} Dobrš. Konst. Div. Kop. Mlet. Vrut.

Mk. 8:4 напнтатн Čajn. Bd. Šč. Hil. 52 Ril.⁸¹ — насытнтн Zogr. Mar. (≅ Šaf.) Dobrm. Gal. Mst.^{66a} Čud. Konst. Mir.^{128b} Vuk.^{70g} Crk. Hil. Rh. Mr. W 148 Trn. Dobrš. Šaf. Curz. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Pripk. Vrut.

Lk. 1:3 нспнтно Čajn. Šaf. Bd. — въ нстнпоу Pripk. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Mir.^{339a} Ban. Crk. Rh. Mr. Dobrš. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Gal. Konst. нзвѣсто Mst.^{198g}

Lk. 1:3 послѣдъствѣющѣмѣ ваше всѣмѣ Čajn. послѣдъствовавшю выше всѣмѣ Bd. послѣдовшоу выше всѣхъ Šaf. Konst. — хождѣшю нспрѣва по всѣхъ Pripk. Mlet. Mir.^{339a} Rh. Mr. Crk. хождѣшю нспрѣва по всѣхъ Mar. Zogr. хоуждѣшоу по всѣхъ въ нстннѣ Ass.^{147b} Sav. def.

Lk. 6:14 нарѣ Čajn. Bd. — нменова Pripk. Vrut. Mlet. Mir.^{152a} Rh. Mr. Crk. Hil. Vuk.^{80g} Mar. Šaf. Konst. Gal. Zogr. Mst.^{73b}

Lk. 1:6 бес пороѣна Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. — безъ порока Pripk. бес порока Mlet. Ban. Curz. Mir.^{339a} Crk. Rh. Mr. Dobrš. Mar. Ass.^{147b} Zogr. Mst.^{198g}

Lk. 1:58 ѡжнкн Čajn. Hil. 52 Bd. Vv. ажнка Šaf. Konst. — рожденне Pripk. Vrut. Hval. Nik. Kop. Mlet. Mir.^{341a} Crk. Mar. Zogr. Ass.^{149a} рожденнн Rh. Mr. Dobrš. рождѣсвѣ Dobrm. Div. def.

Lk. 2:41 на всако лѣто Čajn. Šaf. Konst. Hil. 52 Bd. Šč. — по вса лѣта Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Mir.^{323a} Crk. Mr. Dobrš. Dobrm. Mar. Zogr. Mst.^{182g} — все лѣта Curz. — по вса врѣмена Vrut.

Lk. 2:48 болеца Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. — скръбеца Div. Kop. (сскръбеца) Nik. Vrut. Hval. Mlet. Mir.^{324a} Crk. Rh. Mr. Trn. Curz. Dobrš. (скръбѣца = скръбаца) Dobrm. Mst.^{183a} Mar. Ass.^{136b} Zogr. Sav.^{144b} Gal. Konst. скръбецн Pripk.

Lk. 4:20 ѡдасть Čajn. ѡдавь Šaf. Konst. Hil. 52 Bd. Šč. — въдавь Pripk. Vrut. Div. Nik. Mlet. Trn. Mar. Ban. Curz. Mst.^{71b, 163g} Mir.^{295a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr.) въдасть Kop. Ass.^{113b} Dobrš. въздавь Hval. дасть Vuk.^{78a}

Lk. 4:31 сннде Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. — въннде Pripk. Vrut. Hval. Nik. Kop. Mlet. Mir.^{149b} Rh. Mr. Curz. Trn. Mar. Ass.^{147b} Gal. Konst. прнше Vuk.^{78d} прнде Crk. Hil. Mst.^{71g}

⁸¹ *Rilsko evandjelje* je zapadnobugarski rukopis sa srpskim ortografskim i jezičkim utjecajima karakterističnim za drugu polovinu 14. i 15. stoljeća.

Mk. 6:20 съблѡдаше Čajn. Šaf. Bd. Konst. — хранаше Pripk. Vrut. Sof. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Mir. (≅ Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr.) Mar. Zogr. Ass.^{152b} Mst.^{206b}

2.3. Varijante u kojima se drugi dio Čajn. ne slaže sa srpskim evanđeljima novoga tipa teksta (T4) posljedica su čuvanja stanja iz neke od ranijih verzija slavenskoga prijevoda u Čajn., iz prve (T1) ili druge (T2) redakcije:

T1 Mt. 27:50 велнмь Čajn. Hval. Pripk. Sof. Mlet. — велнемь Div. Nik. Zogr. Ass.^{110a} Sav.^{118b} Mir.^{290a, 277a} Vuk.^{172d} Hil.²³ Trn. Vv. — велнкомь Vuk.^{177a} Hil. 52 Bd. Šč. Crk. Hil. Rh. Mr. Mst.^{154g, 162a} Šaf. вьльемь Mar.

T1 Mk. 4:37 погрѡзати се Čajn. погрѡзати са Trn. погразньати Mar. Zogr. Gal. Mst.^{59b} Dobrš. Mir.^{116a} Vuk.^{63a} Crk. Hil. Kop. Vrut. — погрѡзати са Dobrm. Šaf. Rh. Mr. Bd. Konst. Div. Nik. Mlet. Pripk. Sof. — наполенѡти са Gal. — покрывати се Hval. Rum. 118.

T1 Mk. 5:7 възьпнвь Čajn. Dan. възьпнвь Hil. Bd. Mar. Zogr. Gal. Šaf. Trn. Crk. възьпн Mir. Mst.^{59g} Konst. — възьвавь Pripk. Nik. възьва Sof.

T1 Mk. 6:3 теокновь Čajn. тектеоновь Vrut. Pripk. текьтоновь Sof. Hval. Mlet. Dobrm. Čud. — тектонь Mar. Mir.^{121b} Dobrš. Div. Šaf. Nik. Bd. Konst. — дрѣводѣлннь Kop. Trn. Crk. Rh. Mr. дрѣводѣла Hil. дрѣводѣле Vuk.^{66a} Mst.^{62b, 198b, 183b}

T2 Mk. 6:25 нынѣ Čajn. Dan. Vuk.^{182g} ннѣ Trn. Mst.^{206b} — сьгн Pripk. снцѣ Sof. Nik. сьцы Hval. снце Div. снцн Mlet. према сенцн Ass.^{153a} Ostr. (ἐξαυτῆς Byz. ovaj čas) — оустьєнѡх Zogr. ѡськновєнѡ Kop. Mir.^{348a} (≅ Crk. Rh. Mr. Bd.) оустьєннѡ Curz. Dobrš. Ban. — ом. Mar. Gal. Čud. Šaf. Vrut.

T2 Mk. 13:9 послѡшьство Čajn. Mir.^{208a} Rh. Mr. Mst.^{175a} — свѣдѣтельство Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Vuk.^{125d} Crk. Hil. Bd. Gal. Konst.

T2 Mk. 13:10 странахь Čajn. Mir.^{208a} Rh. Mr. Mst.^{110a, 175a} ом. Dobril. Trn. — єзнцнхь Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Ban. Vuk.^{126a} Crk. Hil. Bd. Šaf. Mar. Zogr.

T2 Mk. 13:7 слншаннѣ ратн Čajn. Dobrm. Rh. Mr. слоухь ратнн Mst.^{109b} слышанїа бранем Šaf. слышаннѡ браннн Bd. Ban. Dan. слншнте бранн Mlet. слюхь бранн Pripk. Vrut. Nik. Div. Hval. Kop. слоухь браннн Mar. Zogr. Gal. нестроєннѡ Crk. Hil.

T2 Lk. 1:3 дръжавни Čajn. Mlet. Šaf. Bd. Konst. Mst.^{198g} — славни Pripk. Mir.^{339a} Crk. Rh. Mr. Trn. славны Mar. Ass.^{147b} Zogr. красни Kop. Nik. Dan. Div. def. Vrut. def. Sav. def.

Posebno su zanimljivi primjeri slaganja Čajn. s bugarskim Šaf. u kojim, prema dostupnim podacima,⁸² ne učestvuju raški rukopisi:

Mk. 8:2 мнлосръдлю Čajn. Šaf. Ril. Čud. Konst. — мнль мн есть Zogr. Mar. Gal. Mst.^{66a} Dobrm. Trn. Ban. Dobrš. Mir.^{128b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk.^{70d} Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Pripk. Vrut.

Mk. 10:6 заела Čajn. Šaf. Mst.^{103a} Xlud. 28 — наела Pripk. Vrut. Mir.^{134b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Div. Kop. Curz. Vuk.^{117d} Gal. Čud. Konst. Mar. Zogr.

Mk. 10:30 прнметъ Čajn. Šaf. Ban. Čud. Konst. — нмать прнетн Pripk. Vrut. Vuk.^{119v} Mir.^{136b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Kop. Curz. Gal. Mst.^{104b} Mar. Zogr.

Mk. 12:1 прѣдасть Čajn. Dan. Šaf. Konst. — въздасть Pripk. (въдасть) Vrut. Nik. Kop. Mlet. Hval. Div. Hil. Ban. Mar. Zogr. Gal. Mst.^{106b, 203a} въдан Vuk.^{121d} Ass. def. Sav. def. Mir. def.

Mk. 12:7 насльдьствѣ Čajn. Šaf. насльдьствне Konst. насльдьсткыне Xlud 16 — достоѣне Pripk. Vrut. Mlet. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Curz. Ban. Dobrš. Vuk.^{122a} Mar. Zogr. — приуастые Gal. приуастне Mst.^{106v, 203b} Trn. Rh. Mr. Mir. def.

Mk. 14:14 внтаицца Čajn. внтаицца Šaf. Konst. обнтѣльница Dobrm. Trn. — обнтѣль Zogr. Mar. Gal. Mst.^{113b} Vuk.^{129d} W 148 Čud. Curz. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Sof. Pripk. Mir. Dobrš. def.

Mk. 14:34 вѣдѣте Čajn. Dan. Mlet. Šaf. Konst. — пождѣте Pripk. пожднте Sof. Nik. Kop. Hval. Div. Ban. Vuk.^{130v} Gal. Mar. Zogr. Mst.^{114a} Mir. def.

Mk. 14:55 умръветъ Čajn. оумръвтѣтъ Šaf. Konst. оуморать Mst.^{114g} — ѡбню Vrut. Sof. оубнютъ Pripk. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Kop. Mir.^{131v} Curz. Mir. def.

⁸² Kritički aparat izdanja *Miroslavljeva jevanđelja* ne pruža podatke za stihove iz tetri u slučajevima aprakosnoga adaptiranja početka teksta iza perikope ili u slučajevima kada Mir. ne sadrži neki od stihova. Osim toga, u Mir. evanđelju nedostaju pojedini dijelovi teksta. Stoga se u tekstu navode i one leksičke podudarnosti Čajn. i Šaf. za koje nije poznato stanje u Bd.

Mk. 14:61 ѡнь Čajn. Šaf. Mar. Ostr. — нс̄ Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Sof. Kop. Ban. Zogr. Vuk.^{131g} Mst.^{115a} Mir. def.

Mk. 14:70 по малѣ Čajn. Šaf. Mst.^{115v} — не по многоу Pripk. Sof. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Kop. Vuk.^{132a} Curz. Mir. def.

Lk. 5:37 растрѣгнеть Čajn. Šaf. — просаднть Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Mar. Zogr. Vrut. Mlet. Konst. Vuk.^{80g} Mst.^{73b} Mir. def.

Osim u izboru različitih leksičkih jedinica, Čajn. se slaže sa Šaf. i u izboru pojedinih gramatičkih oblika:

Mk. 7:28 дѣтнн Čajn. Šaf. Trn. Čud. Konst.; дѣтен Bd. Šč.; дѣте Hil. 52; дѣтн Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. — днтѣскнхъ Vrut. дѣтемь Sof. дѣтѣскъ Gal. Mst.^{66a} Zogr. дѣтѣскъ Mir.^{128a} дѣтѣсквхъ Dobrš. дѣтескъ Mar.

Mk. 10:13 коснеть се + gen. Čajn. Šaf. Dan. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. прнкоснет са + gen. Mst.^{103b} — коснеть са + dat. Konst. — коснеть + acc. Zogr. Mar. Dobrm. Gal. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Pripk. — коснеть + gen. Čud. косне + gen. Vrut. — прнсажеть + gen. Trn. Dobrš. def.

Mk. 13:14 сѣщен Čajn. Šaf. — нже боудѣть Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Div. Kop. Curz. Mar. Zogr. ѣже бѣдеть Mst.^{110b} Ass. def. Sav. def. Mir. def.

Lk. 1:21 къснещѣ емѣ Čajn. къснащѣ емоу Šaf. — еже касннть Pripk. еже каснеть Vrut. каннше Mlet. ѣже къснѣше Mir.^{340b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) као еже къшнѣшаше Mar. еже моуждааше Ass.^{149a} еже мѣждааше Zogr. ѣже мѣдѣлааше Mst.^{199v}

Lk. 1:35 раѣаемо Čajn. роѣаемое Šaf. — еже роднть се Pripk. Vrut. Mlet. нже роднть се Mir.^{334b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) еже роднть са Mar. Zogr. Ass.^{145b} Mst.^{194v}

Lk. 5:9 сѣщеє Čajn. Šaf. Mar. Zogr. Mst.^{72b} — нже вѣхѣ Pripk. Vrut. Mlet. Mir.^{150a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Ass.^{51a}

Osim toga, o filijaciji rukopisa može svjedočiti i red riječi u rečeničnoj cjelini, a jedan od takvih primjera zajednički je Čajn. i Šaf.:

Mk. 12:10 нн прнсаннѣ лн сего ѡлн ѣсте Čajn. нн прнсаннѣ лн сего ѡлн есте Šaf. нн лн сего прнсанннѣ ѣсте ѡлн Mst.^{106g, 203b} прнсаннѣ се ѡлн есте Čud. нн лн прнсанннѣ лн сего ѡлн Konst. — сѣхѣ лн кннѣ Pripk. Vrut. Mlet. Nik. (≅ Dan.)

Kop. Curz. КЪННГЪ УЪЛН ЁСТЕ Hil.⁸³ NH LH CHXЪ ЕСТЕ КЪННГЪ УЪЛН Mar. Zogr. Gal. Mir. def.

IV. 2. Odnos drugoga predloška Čajničkoga četveroevandelja prema Daničićevu, Mletačkome i Kopitarovu četveroevandelju

Drugome predlošku Čajn., kako je gore navedeno, među rukopisima bosanske skupine društvo najčešće prave Dan. te Mlet., a povremeno i Kop. U nastavku se rada navode leksičke potvrde veze ovoga dijela teksta Čajn. s navedenim rukopisima iz bosanske skupine crkvenih tekstova. U prvoj podgrupi predstavljena su individualna slaganja Čajn. i Dan., dok se u drugoj grupi navode pojedinačna slaganja s Mlet., a treću grupu primjera čine slaganja s Kop.

IV. 2. 1. Odnos Čajničkoga i Daničićeva četveroevandelja

Kada su u pitanju tekstovno-leksička ispitivanja, brojna različita rješenja u pogledu leksičkih izbora Dan. i Nik. u ovome dijelu teksta mogu biti rezultat drugačijega odnosa pisara prema predlošku. Odstupanja mogu ukazivati i na različit izvorni predložak. Tome u prilog govori podatak da se Nik., ali i većina drugih bosanskih srednjovjekovnih rukopisa uobličava prema predlošku sličnom Ass., dok Dan. prati kanonske tetre, posebno Mar. Istina, Daničić napominje da “mnogo koješta ima u Nikoljskom jevanđelju starije što je u ovom drugom ponovljeno, n.p. u Nikoljskom $\chi\lambda\omicron\upsilon\pi\alpha\epsilon$, a u drugom $\pi\rho\omicron\sigma\epsilon$ ”, kao i to da “opet ima u drugom (o.p. Daničićevom) starije čega u Nikoljskom nema, n. p. u drugom ima $\alpha\pi\alpha$ Luk. XVIII 8. čega nema ni u Ostromirovu” (XIV). Međutim, ovdje treba napomenuti da je grecizam $\alpha\pi\alpha$ postojao i u Nik. u navedenom stihu (Lk. 18:8), samo je riječ sastrugana, ali se uvidom u faksimile još uvijek sasvim jasno uočava. Osim Nik. i Dan. ovaj grecizam bilježe Čajn. i Vrut., kao i Hval. te Mlet. Kako se ranije navodi, čini se najvjerojatnijim da je pisar imao najmanje dva predloška ispred sebe, pa, iako je pored sebe imao predložak srodan onome u Nik., nastojao je, u značajnoj mjeri, korigirati tekst prema još jednom predlošku bitno drugačijem od onoga u Nik. Provedena tekstovno-leksička analiza rukopisa Dan. od *Ev. po Marku* pokazuje njegove

⁸³ Podaci za Hil. prema C. M. Vakareliyska 260–261.

podudarnosti s tekstem drugoga predloška Čajn., odnosno s rukopisima četvrte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja. U nastavku se teksta navode potvrde veze Čajn. i Dan.

Podudarnosti Čajn. i Dan. evanđelja s tipom T4:

T4 Mk. 6:33 add. н снѡдѡ се къ немѡ Čajn. Dan. Šaf. (сѡнѡдошѡ) Konst. (сѡнѡдошѡ) — om. Pripk. Vrut. Sof. Div. Kop. Mlet. Hval. Zogr. Mar. — н вѡнѡдоше к немѡу Hil. Mst.^{62g} Mir. def.

T4 Mk. 9:2 ѡсобѣ Čajn. Dan. Šaf. Trn. Konst. — зѡло Div. знло Kop. сѡѡгло Nik. Hval. стѡгло Pripk. — om. Zogr. Mar. Mst.^{204b} Mir.^{345a} Vrut. Mlet. Dobrš.

T4 Mk. 10:1 снѡдѡ се Čajn. Dan. Bd. снѡдошѡ сѡ Šaf. Konst. — прѡдоу Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Nik. Kop. Div. прѡдѡ Mar. Zogr. прѡдоше Mir.^{134a} Dobrš. Curz. Trn. Hil. Rh. Mr. прѡдошѡ Mst.^{103b}

T4 Mk. 10:34 оуѡзветѣ Čajn. Dan. оуѡзват Šaf. Bd. Crk. — оутѡпѡутѣ Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mir.^{223b} Rh. Zogr. ѡбнѡутѣ Mlet. Mst.^{127v} Konst. Mar.

T4 Mk. 5:23 спсѣтъ се Čajn. Dan. спсѣт сѡ Šaf. спѣтъ сѡ Konst. — спѡсѣнѡ боудѣтъ Pripk. Vrut. Sof. Hval. Mlet. Div. Nik. Kop. Mir.^{118a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) спсѣнѡ бѡдѣтъ Mar. (≅ Trn.) Zogr. жнѡвѡ боудѣтъ Mst.^{60v} dok Ass. Sav. def.

T4 Mk. 6:33 стѡцахѡ се Čajn. Dan. сѡтнѡсахѡ сѡ Šaf. — прѡтекоше Pripk. Mlet. прѡтекѡше Kop. прѡтѡше Div. Mar. текоше Vuk. Hil. Vat. текошѡ Mst.^{62g} тѡшѡ Zogr. — прѡдоше Vrut. Hval. прѡхѡждѡхѡу Nik. (Mir. nema tog dijela, podatak za Hil. daje Vakarelijska) прѡхѡдѡщѣн Konst.

T4 Lk. 1:58 ѡжнѡн Čajn. Dan. Hil. 52 Bd. Vv. ѡжнѡ Šaf. Konst. — рѡжѣннѡ Pripk. Vrut. Hval. Nik. Kop. Mlet. Mir.^{341a} Crk. рѡжѣннѡ Rh. Mr. Dobrš. Div. def. Mst. def.

T4 Lk. 4:37 глѡсѣ Čajn. Dan. Šaf. Konst. — шоумѣ Pripk. Vrut. Nik. Hval. Mlet. Kop. Mar. Trn. Zogr. Dobrš. Div. def. Mir. def. Mst. def.

Mk. 10:20 что ещѣ есмѣ не доконѡвалѣ Čajn. Dan. — om. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Mir.^{135b} — Dobrš. def. Ass. i Sav. def. (najvjerojatnije da se ovdje radi o zajedničkoj grešci pod utjecajem konteksta koji slijedi).

Pojedine su zajedničke izbore u dijelovima teksta koji je prošao utjecaj T4 Čajn. i Dan. naslijedili iz T1, a uglavnom su to one varijante koje su iz T1 naslijedili i rukopisi T4:

T1–T4 Mk. 9:5 кровн Чajн. Dan. Hval. Šaf. Bd. Konst. Zogr. — сѣнн Pripk. Nik. Div. Kop. сннн Mlet. скннне Vrut. Mar.

T1–T4 Mk. 5:41 ѿтроковнцѣ Чajн. Dan. отроковнцю Konst. отроковнцѣ Mar. Zogr. — ѿроуете Pripk. Mlet. Div. Nik. ѿтроует Sof. Hval. Kop. om. Vrut. Ass. i Sav. def.

T1–T4 Mk. 8:19 кошъ Чajн. Dan. Konst. Šaf. кошъ Mar. (≅ Trn.) кошъ Zogr. — кошъннцѣ Pripk. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. om. Vrut. Ass. i Sav. def.

T1–T4 Mk. 12:30 н всѣмъ ѹмомъ твонмъ н всею крѣпостню твоєю Чajн. Dan. као i Konst. н всѣмъ оумомъ твонмъ н всеѣ крѣпостнѣ твоѣѣ Zogr. вѣсеѣ мѣслнѣ своѣѣ н вѣсеѣ крѣпостнѣ своѣѣ Mar. — om. Pripk. Vrut. Izostavljanje završnoga dijela stiha u Pripk. i Vrut. karakteristično je već za Ass., a tako je i u Nik. Kop. Mlet. Hval.

T1–T4 Lk. 5:19 ѡдромъ Чajн. Dan. Bd. ѡдрѣ Mar. — ложемъ Pripk. Kop. Mlet. Hval. Vrut. Zogr.

T1–T4 Lk. 6:29 свраунцѣ Чajн. сраунце Dan. сраунца Šaf. Mar. Zogr. — сракве Pripk. Vrut. Mlet. Nik. сра Kop.

T1–T4 Lk. 6:35 бл̄готворнте Чajн. Dan. Bd. Mar. Zogr. — добротворнте Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mlet.

T1–T4 Mk. 6:48 њ хотѣше мннѣти є Чajн. Dan. Mir. Šaf. Mar. Zogr. хѡѣ мѣнѣти є Vrut. imaju dodatak koji nemaju Nik. Pripk. Kop. Div. Hval. Mlet.

T1–T4 Mk. 6:51 въ себѣ Чajн. Dan. въ себѣ Mar. Šaf. — om. Pripk. Vrut. Sof. Nik. Hval. Mlet. Div. Kop. Zogr. dok Ass. i Sav. def.

T1–T4 Mk. 7:6 далеуе Чajн. Dan. Šaf. Bd. Konst. Zogr. — кромѣ Sof. Nik. Mlet. Hval. Div. Kop. праем. кромѣ Vrut. као Mar.

T1–T4 Mk. 8:19 кошъ Чajн. Dan. Šaf. Konst. Mar. Zogr. — кошъннцѣ Pripk. Nik. Kop. Hval. Mlet. Div. om. Vrut. Ass. def. Sav. def.

T1–T4 Lk. 1:65 странѣ Чajн. Dan. Šaf. Mar. — горьнѣн Pripk. Nik. Kop. горьнне Vrut. Hval. Ass. Mlet. om.

T1–T4 Lk. 1:77 ὀπιϰενне Čajn. Dan. Bd. Mar. Zogr. — оставленне Nik. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Kop. Div. Šaf.

T1–T4 Lk. 4:39 нмь Čajn. Dan. Šaf. Mar. Zogr. — емоу Pripk. Vrut. Nik. Hval. Mlet. Div. Kop.

Iz priložene se liste primjera da zaključiti da su Čajn., Dan. te drugi rukopisi s odlikama četvrte redakcije bliži Mar. i Zogr. nego Ass. Osim toga, neke su varijante Čajn. i Dan., ali i drugi rukopisi četvrte redakcije naslijedili iz druge redakcije (T2):

T2–T4 Mk. 6:49 мнѣхъ Čajn. Dan. Šaf. Bd. Vuk.^{68a} Hil. Bd. мнѣша Gal. мнѣша Mst.^{63v} мнахоу Konst. — непѣчеваше Pripk. Vrut. Sof. Nik. Mlet. Mir.^{125a} Rh. Mr. Mar. Zogr.

T2–T4 Mk. 11:32 въ нстннѣ Čajn. Dan. Čud. Konst. нстннѣ Mst.^{106b} — om. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Hval. Div. Mir.^{141a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Šaf. Mar. Zogr. Gal. dok Ass. i Sav. def.

T2–T4 Mk. 15:16 съзвавше Čajn. Dan. Šaf. Bd. Crk. Hil.² созваша Čud. Konst. — прнзнвають Pripk. Nik. Div. Vrut. def. (прнзнвающе) Sof. Mlet. Mir.^{274b} Hil.¹ Rh. Mr. прнзваша Mar. Zogr. Sav. Gal. прнзнваѣтъ Ass.

T2–T4 Mk. 6:49 възпнше Čajn. Dan. възпнша Šaf. възпнше Bd. Vuk.^{68a} Hil. — възва є Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Nik. Kop. Rh. Mr. — възваше Mir.^{125a} възваша Mar. Zogr. Gal. — въскрнуша Mst.^{63v} Ass. i Sav. def.

T2–T4 Mk. 14:8 помазати мн тѣло Čajn. Konst. помазати тѣло мое Dan. Šaf. Mir.^{210a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Gal. Vuk.^{127g} Mst.^{111b} — мазати тѣло мое Pripk. омазати тѣло мое Kop. Nik. Hval. — ѡмастити тѣло мое Mlet. похрнзмнати тѣло мое Mar. Zogr.

T2–T4 Mk. 14:9 проповѣсть се Čajn. Dan. Šaf. Bd. Rh. Mr. Gal. Mst.^{111v} проповѣсть Mir.^{210a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) проповѣстса Trn. — проповѣдано боудеть Pripk. Sof. Mlet. Hval. Nik. Crk. Hil. Mar. Zogr. — глаго боудеть Kop. Čud. Konst. Vuk.^{127d}

T2–T4 Mk. 5:23 жнва бѣдетъ Čajn. Dan. Bd. жнва бѣдет Šaf. жнва боудеть Mst.^{60v} жнва боудеть Konst. — оживеть Hval. Mlet. Sof. Kop. Nik. Div. (ожнветь) Pripk. Vrut. Mir.^{118a} Vuk.^{64a} Crk. Hil. Rh. Mr. ожеветъ Gal. ожнветъ Čud. ожнветъ Mar. (≅ Trn.) Zogr. dok Ass. Sav. def.

T2–T4 Mk. 6:25 $\mu\eta\eta\alpha$ Čajn. $\mu\eta\eta\alpha$ Dan. Mst.^{206v} $\mu(\eta)\mu\eta$ Trn. — om. Vrut. Mar. Šaf. — $\sigma\gamma\eta$ Pripk. $\sigma\eta\psi$ Sof. Nik. Hval. $\sigma\eta\psi$ Div. $\sigma\eta\psi$ Mlet. $\sigma\eta\psi$ Ass.^{153b} — $\sigma\upsilon\tau\kappa\nu\omicron\nu\epsilon\nu\omicron\upsilon$ Kop. Mir.^{347b} (\triangleq Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) $\sigma\upsilon\tau\upsilon\epsilon\nu\epsilon\chi$ Zogr. Gal. $\Delta\mu\sigma$ Konst.

T2–T4 Mk. 7:15 $\eta\sigma\chi\omicron\delta\epsilon\psi\acute{\alpha}\tilde{\omega}$ $\tilde{\omega}$ $\mu\epsilon\theta\acute{o}$ Čajn. Crk. Hil. Bd. Mst.^{65b} Konst. $\eta\sigma\chi\omicron\delta\mu\eta\sigma\tau\alpha$ $\eta\zeta$ $\mu\epsilon\theta\acute{o}$ Mar. Mir.^{124a} Vuk.^{69d} Rh. Mr. — $\eta\sigma\chi\omicron\delta\epsilon\psi\alpha$ $\tilde{\omega}$ $\sigma\tilde{\rho}\tilde{\eta}\alpha$ Mlet. $\eta\sigma\chi\omicron\delta\epsilon\psi\alpha$ $\tilde{\omega}$ $\sigma\tilde{\rho}\tilde{\eta}\alpha$ Sof. — $\eta\sigma\chi\omicron\delta\epsilon\psi\alpha$ $\eta\zeta$ $\sigma\upsilon\tau\tilde{\eta}$ Hval. (pisar Hval. griješi pod utjecajem paralelnoga mjesta Mt. 15:17, gdje oblik $\eta\zeta$ $\sigma\upsilon\tau\tilde{\eta}$ imaju kanonska i bosanska) — $\eta\sigma\chi\omicron\delta\epsilon\psi\alpha$ om. $\eta\zeta$ $\mu\epsilon\theta\acute{o}$ / $\tilde{\omega}$ $\mu\epsilon\theta\acute{o}$ Div. Kop. Vrut. Nik. Pripk. Dov. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Gal.

T2–T4 Mk. 8:19 $\eta\sigma\mu\lambda\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Čajn. Dan. $\eta\sigma\mu\lambda\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Gal. Šaf. Trn.⁸⁴ $\eta\mu\lambda\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Mst.^{100b} $\iota\sigma\mu\lambda\tilde{\nu}$ Čud. Konst. — om. Pripk. Vrut. Nik. Mlet. Kop. Mir.^{129b} (\triangleq Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Mar. Zogr. Ass. i Sav. def.

T2–T4 Lk. 2:43 $\rho\alpha\zeta\tilde{\mu}\tilde{\mu}$ Čajn. Dan. Šaf. Bd. Rh. Mr. Mst.^{182g} — $\nu\lambda\sigma\tau\alpha$ Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mir.^{323b} Crk. Mar. Zogr. Ass.^{136a} — $\sigma\upsilon\tilde{\nu}\tilde{\delta}\tilde{\mu}$ Konst.

T2–T4 Lk. 4:9 $\delta\omicron\lambda$ Čajn. Dan. Šaf. Trn. Vrut. Mst.^{70g} Vuk.^{77d} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Dobrš. Curz. Ban. — $\eta\eta\zeta$ Nik. Pripk. Hval. Mlet. Div. Nik. Kop. Mir.^{147b} kao Mar. dok Ass. Zogr. Sav. def.

Zabilježena su manja odstupanja Čajn. i od Dan. u okviru drugoga predložka, u kojima se Čajn. uobličava samostalno u odnosu na druga bosanska, a zajedno sa Šaf., dok Dan. nasljeđuje varijante svojstvene evanđeljima staroslavenskoga kanona (T1) i većini drugih bosanskih evanđelja:

Mk. 3:9 $\kappa\omicron\rho\alpha\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Čajn. $\kappa\omicron\rho\alpha\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Mlet. Šaf. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Konst. — $\lambda\delta\eta\eta\alpha$ Dan. Hval. Pripk. Vrut. Sof. Mir.^{109a} Mar. Zogr. dok Ass. i Sav. def.

Mk. 3:15 $\nu\lambda\sigma\tau\tilde{\eta}$ Čajn. Mlet. Šaf. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst.^{56g} Konst. — $\omega\nu\lambda\sigma\tau\tilde{\eta}$ Dan. Hval. Pripk. Vrut. Sof. Mir.^{109b} Mar. Zogr. dok Ass. i Sav. def.

Mk. 3:26 $\kappa\omicron\nu\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Čajn. Mlet. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst.^{57a} — $\kappa\omicron\nu\tilde{\nu}\eta\eta\eta\omicron\upsilon$ Pripk. Vrut. Nik. Hval. Dan. $\kappa\omicron\upsilon\eta\eta\omicron\upsilon$ Sof. Mir.^{110a} Mar. Šaf. Zogr. dok Ass. i Sav. def.

Mk. 3:29 $\nu\tilde{\nu}\sigma\chi\tilde{\lambda}\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Čajn. Šaf. Crk. Hil. Bd. — $\chi\tilde{\lambda}\tilde{\nu}\tilde{\nu}$ Vrut. Mst.^{57b} $\nu\lambda\sigma\eta\mu\eta\sigma\epsilon\tilde{\nu}$ Pripk. Hval. Mlet. Sof. Nik. Dan. Mir.^{110b} Mar. Zogr. dok Ass. i Sav. def.

⁸⁴ U Trn. je ova leksema prepisana sa strane tamnijom tintom, da ide iza $\mu\eta\eta\alpha\tau\epsilon$ (usp. Valjevec 1889: 22).

Mk. 12:41 σκροβνιцное храннлнцѣ Čajn. σκροβνιцномоу храннлнцоу Šaf. Konst. — газофнлакнн Pripk. газофнлакнню Vrut. Nik. Dan. Hval. Mlet. Mst.^{108g} Mar. Zogr. dok Ass. i Sav. def.

Posebno je interesantno to da se Čajn. na mnogim mjestima razlikuje od Dan. kada pisar Čajn. bilježi preslavske oblike, dok pisar Dan. preferira arhaičnije varijante (usp. Mk. 3:28, Mk. 13:30, Mk. 14:18, Lk. 4:24 право Čajn. — амннь Dan.; Mk. 14:63 старѣшнна же жрьъьскы Čajn. — архнерѣн Dan.; Mk. 15:17 багрѣонцѣ Čajn. — прапроудѣ Dan.; Mk. 3:26, Mk. 14:41 коньць Čajn. — коньунноу Dan.). Kada se uzmu u obzir ova odstupanja Čajn. i Dan., kao i druga odstupanja u kojima se pisar Dan. po izboru pojedinih varijanti približava bosanskim, stječe se utisak kako je, zapravo, pisar Dan. tekst prepisivao s dva predloška. Glavni je predložak, sudeći prema brojim podudaranjima s Čajn., bio upravo onaj kakav je u drugome dijelu knjige Čajn., a kontrolni predložak poput onog u Nik.⁸⁵ Da je pisar Dan. posjedovao više predložaka, govori i podatak da je sačuvani dio *Ev. po Mateju*⁸⁶ poput onog u Nik. Stoga, nije isključeno da je korigirao tekst glavnoga predloška i birao lekseme koje su mu poznatije. Tome bi u prilog mogla govoriti ranije uočena zajednička pogreška u Nik., Dan., Hval., ali i Kop. Naime, u literaturi je poznata pogreška Nik., Hval., Dan. i Kop. gdje je došlo do pogrešnoga čitanja u stihu Mk. 9:43 u kojem navedeni rukopisi imaju въ родѣ огнѣ не гасоуцаго, a slično i u Pripk. въ родѣ ог̄на не гаснмаго, dok Čajn. ima κεονѣ ωгна негасѣца, a slično i Vrut. κεονѣ ог̄нѣю. Jurić-Kappel (2013: 111) u vezi s tim ponavlja raniji Jagićev (1883/1960: 471–472) zaključak da se umjesto κεονα (ρεενα) javlja родѣ, рождѣство, kao posljedica pogrešnog čitanja grčkoga γέννα kao γέενα u starome slavenskom prijevodu.⁸⁷

Ipak, kada se uzmu u obzir brojne podudarnosti, kako u izboru leksičkih varijanti tako i u izboru drugih jezičkih kategorija, kao i omisija te dodavanje dijelova stiha, dā se zaključiti kako su ova dva bosanska četveroevanđelja imala zajednički (bliži) predložak u ovome dijelu rukopisa Čajn. O tome govore gore

⁸⁵ Usp. analizu prvoga predloška Čajn., gdje su prikazane podudarnosti Nik. i Dan. koje govore u prilog tome da su u tom dijelu teksta ova dva rukopisa imala zajednički, bliži ili dalji predložak.

⁸⁶ U Dan. počinje od stiha Mt. 15:12.

⁸⁷ Na različite stavove o porijeklu prijevoda γέενα kao родѣ, рождѣство, iznesene u literaturi, upozorava Horálek (1954: 67–69).

navedena podudaranja, a među njima su i neka specifična poput dodavanja ili ispuštanja istih dijelova teksta kao što su oni zabilježeni u stihovima Mk. 6:33 (add. н сннѢ се къ немѢ Čajn. Dan., dok om. Pripk. Vrut. Sof. Div. Kop. Mlet. Hval. Zogr. Mar.), Mk. 10:20 (add. что еще есмь не доконуаь Čajn. Dan., dok om. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr.), Mk. 12:30 (add. н всѣмь ѹмомь твоимь н всею крѣпостню твоєю Čajn. Dan., dok om. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mlet. Hval.). Izvjesne razlike između Dan. i Čajn. mogu se objasniti činjenicom da je pisar Dan. istovremeno zagledao u dva predloška, dok se za pisara drugoga predloška Čajn. to ne može konstatirati s obzirom na to da leksički izbori u okviru tog dijela teksta skoro pa dosljedno slijede stanje svojstveno rukopisima četvrte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja. Stoga, kompletan tekst Dan. odaje težnju pisara za revidiranjem tradiranoga predloška, a kao kontrolni predložak poslužio mu je predložak sličan onome u drugome predlošku Čajn. I. Grickat u tekstološkim ispitivanjima Dan. smatra da tekst ovoga rukopisa otkriva pisarevu namjeru za formalnim ujednačavanjem i smisaonim dotjerivanjem te od svih bosanskih evanđelja upravo tekst Dan. ima najmanje besmislica (Грицкат 1961–62: 286–289). Analiza leksičkih varijanti pokazuje i to da je pisar Dan. kroz cijeli tekst ostao dosljedan u revidiranju teksta prema kontrolnome predlošku, a koji se, kako je gore pokazala usporedba leksičkoga sloja, bitno razlikuje od onog zabilježenoga u Nik. i većini drugih rukopisa bosanske skupine. Osim toga, analiza je pokazala da Dan. i Nik. ne pokazuju sličnost kakvu je pretpostavio Daničić. Predočeni odnos drugoga predloška Čajn. i Dan. u izvjesnom smislu proširuje sliku o tipovima evanđeoskoga teksta koji su bili prisutni na bosanskom području. Naime, valjalo bi pretpostaviti da je ovakvih predložaka bilo više te da ova dva rukopisa nisu bila tek dva izolirana primjera utjecaja četvrte redakcije na rukopise bosanske skupine. S obzirom na to da Čajn., Dan. kao ni Mlet. – rukopisi u kojima su u manjoj ili većoj mjeri zasvjedočeni utjecaji tipa T4⁸⁸ – nisu nastali prije kraja 14. stoljeća, što potvrđuju zabilježeni primjeri zamjene *l* u *o*, najranije svjedoke tipa T4 u Bosni treba tražiti na samom kraju 14. stoljeća. Ovdje je bitno istaći da Čajn. i Dan. pokazuju podudarnosti u okviru drugoga predloška Čajn. i čine isti redakcijski tip – T4.

⁸⁸ Prisustvo leksike T4 u Mlet. ranije sam uočila u radu *Mjesto Mletačkog evanđelja među drugim rukopisima bosanske srednjovjekovne pismenosti* (Ramić-Kunić 2018: 356–368).

Kada počinje drugi predložak Čajn., Dan. još uvijek bilježi zajednička rješenja s Nik. te je tekstovno-leksički blisko Div., Hval. i arhaičnom predlošku Kor.:

Mt. 25:43 въведоесте Čajn. Mlet. ѡвѣдѣсте Vrut. оуведоесте Pripk. ѡвѣсте Sof. Hval. — наведоесте Nik. Dan.

Mt. 26:12 масть Čajn. Mlet. масть сѣю Pripk. — моуро се Sof. Hval. Кор. — хрнзмоу сню Nik. Dan. Div. хрѣзмѡ сню Vrut.

Mt. 26:43 тежьцѣ Čajn. Mar. Šaf. Bd. отажцѣ Konst. — теготнѣ Nik. Dan. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Sof. Кор.

Mt. 26:73 по малѣ же Čajn. Mlet. Šaf. Bd. — не по многѣ же Nik. Dan. Div. Hval. Vrut. не по мнози же Pripk.

U dijelu *Ev. po Marku*, tačnije, granica kada u Dan. počinje tip T4 može se pomjeriti do stiha Mk. 2:25. (usp. Mk. 2:21 приложеннѣ Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Konst. приставелннѣ Div. Кор. Nik. Dan. Hval.; Mk. 2:21 пришнваеть Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Konst. пристваляет Div. Кор. Nik. Dan.), a nakon tog stiha Čajn. i Dan. pokazuju sličnosti karakteristične za tip T4 (usp. Mk. 2:25 трѣбованне нмѣ Čajn. Dan. трѣбованнѣ нмы Mlet. kao тревѣ Čud. тревованне нмѣ Konst. трѣвова Pripk. Sof. Nik. Hval. Кор. Div.).

IV. 2. 2. Odnos Čajničkoga i Mletačkoga četveroevanđelja

Brojne su podudarnosti zabilježene između Mlet. i drugoga predloška Čajn. U nedavnim je istraživanjima leksike Mlet. (Ramić-Kunić 2018) zamijećeno da u tekstu Mlet. varira upotreba arhaične i inovirane leksike. S jedne strane zabilježene su određene lekseme karakteristične za preslavski književni centar, dok, s druge strane, Mlet. dobro čuva i neke leksičke arhaizme poput drugih bosanskih rukopisa koje odlikuje visok stepen konzervativnosti. Broj je preslavizama u Mlet. sveden na svega nekoliko leksičkih varijanti od ukupno 125 primjera koje Slavova (1989) identificira kao leksiku karakterističnu za djelovanje preslavskoga književnog centra, naime, u Mlet. je zabilježeno svega sedam preslavizama. U Mlet. nisu zabilježeni neki od najkarakterističnijih preslavizama poput право, страна, съборнште, съборъ pa tekst Mlet., najvjerojatnije, nema dublje podudarnosti s tekstovima koje Voskresenski (1894) određuje kao drugu redakciju (T2) slavenskoga prijevoda evanđelja. Neki od

zabilježениh preslavizama u Mlet. prisutni su već u kanonskim staroslavenskim rukopisima. Tako je npr. жнзнь u Mt. 25:46 zabilježen već u Ass., a kanonske tetre Mar. i Zogr. poznaju varijante ѿпѣченне, dok je za aprakose Ass. i Sav. karakteristična varijanta оставленне. Osim toga, leksemu коньць nasljeđuje i većina rukopisa koje je Voskresenski svrstao u treću (T3) i četvrtu redakciju (T4) slavenskoga prijevoda evanđelja. Određeni stepen utjecaja četvrte redakcije vidljiv je i u Mlet., a u nastavku teksta navode se potvrde tog utjecaja:

T2–T4 Mt. 27:6 сребрьннкн Čajn. Mlet. Šaf. Bd. Crk. Hil.² Ban. Frol. TL A B OB — сребро Pripk. Vrut. Sof. Kop. Nik. (≅ Dan.) Div. Hval. Mir.^{286a} Vuk.^{175v} Hil.¹³ Rh. Mr. сьребро Mar. Zogr. Ass.^{106d} Sav.^{115a}

T4 Mt. 27:52 Успнвьшнхъ Čajn. Усьпъшнхъ Mlet. Bd. Vv. Šč. Crk. Hil.¹ оусопшнхъ Šaf. оусъпъшнхъ Čud. Pg. A B OB — поунвающнхъ Pripk. Vrut. Sof. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Vuk.^{172d, 177v} Mir.^{277b} Rh. Mr. поунвающннхъ Mst.^{162a} поунважштннхъ Mar. Zogr. Sav.^{118b} поунвъшннхъ Ass.^{110b} Mst.^{154g} Mir.^{290b} Hil.²³

T4 Mt. 25:1 въ срѣченне Čajn. Mlet. Šaf. Konst. Bd. Hil. 52 Šč. Vv. Crk. Čud. Pg. — протнвоу Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Kop. Grig.-Giljf. Mir.^{240a} Vuk.^{154v} Hil. Rh. Mr. Trn. Curz. Mar. Sav.^{89a} протнвѣ Zogr. Ass.^{85c} Dobrš. Ban. Trn. протнвоу Mst.^{67b, 136v}

T2–T4 Mt. 25:16 створн Čajn. Mlet. Šaf. Trn. Crk.² Bd. Mst.^{67g} Čud. Pg. Th. TL A B OB Dobril.^s Jur.^s — рновръте Pripk. Vrut. Sof. Hval. Nik. (≅ Dan.) Div. Kop. Mir. Vuk.^{71d, 154d} Crk.¹ Hil. Rh. Mr. Mst.^{136g} Mar. Zogr. Ass.^{86a} Sav.^{90a} прнесе Frol.

T4 Mt. 25:18 нскопа Čajn. Mlet. Šaf. Čud. Th. TL A — раскопа Pripk. Vrut. Sof. Hval. Nik. (≅ Dan.) Div. Vuk.^{71d, 154d} Mir.^{241a} (≅ Crk. Rh. Mr. Bd.) Mst.^{137a} Mar. Ass.^{86b} Zogr. Sav.^{90a} раскопавъ Gal. — оукопа Kop. въкопа Trn. B OB въскопа Frol.

T2–T4 Mt. 27:35 врьгше Čajn. Mlet. врьгше Šaf. врьгоше Bd. Hil.¹² врьгше TL A B OB Konst. възврьгше Gal. Rh. Mr. — меташе Sof. Pripk. Mir.^{275b, 288b} Hil. метающе Hval. Div. Nik. Kop. меташл Mar. Zogr. метаахъ Ass.^{109a} Frol. меуюше Mst.^{154b} метавъ Mst.^{161b} метающе Ban. мещхше Čud. Pg. Vuk.^{172v}

T2–T4 Mt. 28:7 вѢДѢТЕ Čajn. вѢдѣте Mlet. A Crk. Rh. Mr. Bd. — оузрѣте Pripk. Sof. Hval. Div. Nik. Кор. Vrut. def. Mst.^{162g} Mir.^{293a} Vuk.^{178v} Hil. Šaf. Mar. Zogr. Ass.^{111c} Sav.^{121a} Gal. (≅ Konst.).

T2–T4 Mk. 1:24 остави Čajn. Mlet. Bd. Hil. Konst. — остави Pripk. Sof. Vrut. def. Hval. Div. Nik. Кор. Mir.^{106a} Crk. Rh. Mr. Šaf. Mar. Zogr. не дѣи Vuk.^{57d} не дѣи Mst.^{55a} Ass. i Sav. def.

T4 Mk. 1:35 н ютро ноць сѣщн зѣло Čajn. н оутро нощн сѣщн зѣло Šaf. Mlet. Xlud 16 Ril. Konst. н ютро нощн зѣло W 148 (om. соущн) — н оутро побрѣзгоу зѣло Gal. Ban. (побрѣзгѣ) Div. Кор. (побрѣгѣ) Nik. (побрѣ_гѣ), Dan. (побрѣзѣгоу) Hval. (побрѣгоу) Pripk. (побрѣгѣ) — н заоутра въ соуфрауно зѣло Mst.^{55b} н заоутра въ соуфрауно вельмн Vat. Vuk.^{58v} (сеуфрауно); Mir. def.

T4 Mk. 2:4 прѣблѣжати се Čajn. Konst. прѣблѣжѣти се Mlet. Šaf. Ril. Crk. Bd. — прѣстѣпѣти Mar. Ass.^{75c} Zogr. Sav.^{75a} Mir.^{219a} Vuk.^{142v} Hil. Rh. Mr. Mst.^{125b} Trn. Ban. Div. Кор. Nik. Hval. Sof. Pripk.

T4 Mk. 3:21 да нмѣтъ н Čajn. Dan. Mlet. Hil.¹² да нмѣт его Šaf. — ѿ него Sof. Vrut. ѿ него Vuk.^{60a} ети его Pripk. Nik. Div. Кор. Dov. ети н Mir.^{110a} Hval. ѣти н Zogr. ѣти н Mar. ѣти н Gal. ѣты н Mst.^{56g} ѣты его Konst. нти Curz. Trn. def.

T2–T4 Mk. 4:34 отсобн Čajn. Mlet. Šaf. особъ Mst.^{59b} Čud. Konst.⁸⁹ Vuk.^{63a} Crk. Hil. Bd. — едннь Div. Nik. Hval. Sof. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Gal. Mir.^{116a} Rh. Mr. Trn. Dobrš. еднно Кор.

T2–T4 Mk. 3:8 ѿб онъ полѣ Mlet. ѿб онъ полѣ Čajn. ѿб онъ полѣ Rh. Mr. Bd. ѿб онъ полѣ Konst. — съ оногo полѣ Vrut. Sof. Pripk. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Кор. Mir.^{109a} н съ оногo полѣ Gal. Trn. Mar. Zogr. н отъ оногo полѣ Mst.^{124b} н оног полѣ Čud. съ ѿноуе страны Vuk.^{59g}

T2–T4 Mk. 3:8 н ѿ тѣра Čajn. Mlet. ѿ тѣра Šaf. н ѿ тѣра Konst. н ѿ тѣра Rh. Mr. Bd. — нже бѣхѣ въ тѣри Vrut. Sof. нже бѣхѣоу — въ тоурѣ Div. нже бѣхѣоу въ тоури Hval. нже бѣхѣоу оу тоурѣ Nik. (н ѿ тоура) Dan. н нже въ тѣрѣ Mst.^{124b} нже бѣхѣоу въ тоурѣ Vuk.^{59g} — н соущн въ тоурѣ Pripk. н сѣще въ тѣри Кор. соущен въ тѣрѣ Mir.^{109a} Crk. Hil. i сѣщнн о тѣрѣ Čud. н соущен о тѣрѣ Gal. н сѣщтен о тоурѣ Trn. Mar. i сѣщтеи отъ тоурѣ Zogr.

⁸⁹ Varijanta особъ рођеће из T2 i nasljeđuје se u T3 i T4.

T4 Mk. 4:8 приплодоваше Mlet. Bd. Konst. приплодовааше Šaf. приплонваше Čajn. — приплодн Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Кор. Nik. (≅ Dan.) Mir.^{111b} Vuk.^{61a} Crk. Hil. Rh. Mr. Trn. Mar. Gal. Mst.^{57v} плод Čud.

T4 Mk. 4:8 на ·л̄· н на ·ѣ· н на ·р̄· Čajn. Mlet. Bd. Konst. на тридесат н на шесть десат н на сто Šaf. — ово ·л̄· ово ·ѣ· ово ·р̄· Pripk. Vrut. Sof. Кор. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Vuk.^{61a} Mir.^{111b} (н на³ у Crk. је а другоје) Hil. Rh. Mr. ово ·л̄· ово ·ѣ· ово ·р̄· Gal. Dobrš. Dobrm. ово три десати овом ово съто Mar. трьмн десатьмн н шестню дестъ н сътъмъ Mst.^{57v}

T2–T4 Mk. 9:21 дѣства Čajn. дѣтъства Mlet. дѣтъска Šaf. Bd. Crk. Hil. Rh. Mr. Gal. Mst.^{126g} Konst. — ωτρουнца Pripk. отроунин Vrut. Nik. отроуине Dan. Mir.^{222b} Vuk.^{143d}

Mlet. zajedno s Čajn. u pojedinim primjerima prati rukopise četvrte redakcije i u izboru reda riječi:

T4 Mk. 4:31 зрънѣ горѣшнѣнѣ Mlet. зрьно горѣшнѣно Čajn. Nik. Dan. зерно гороушнѣно Konst. зрьно гороушѣно Šaf. — зерноу синапнѣ Čud. — гороушнѣнѣ зрънѣ Sof. гороушнѣнѣ зрьноу Pripk. Кор. горѣшно зрьно Vrut. гороушьноу зрьноу Hval. горюшьнѣнѣ зрънѣ Div. горюшнѣ зрънѣ Gal. горюшьнѣ зрънѣ Mar. Zogr. гороушьно зрьноу Mst.

T4 Mk. 1:34 многн злѣн сѣще разлѣнѣнѣмн ѣзамн Čajn. многн злн сѣще разлѣнѣнѣмн ѣзамн Mlet. многн злѣ соущеѣе разлѣнѣнѣнѣ ѣзы Bd. многы злѣ соуцаа разлѣнѣнѣмн ѣзамн Konst. — многн злѣ нмѣцаа разлѣнѣнѣмн недоугн Čud. — недоугн многн нмоуце разлѣнѣнѣмн ѣзамн Pripk. недоугы нмоуце · разлѣнѣнѣмн ѣзамн Div. многн недоугн нмоуце разлѣнѣнѣмн ѣзамн Sof. Hval. многне нмѣце разлѣнѣнѣне недѣлгн Кор. многы недоугы нмоуште разлѣнѣнѣмн ѣзамн Nik. (разлѣнѣнѣмн) Dan. многы недоужьнѣнѣ нмоуца разлѣнѣнѣнѣ Gal. многы недоужьнѣнѣнѣ н разлѣнѣнѣнѣмн недоугы Mst. мьногы недѣжънѣнѣ нмѣшта разлѣнѣнѣнѣ аса Mar. многы недѣжънѣнѣнѣ нмѣшта разлѣнѣнѣнѣ аса Zogr. Vrut. def.

T4 Mk. 2:19 дондѣже женнѣхъ съ нмнн ѣ створити постити се Mlet. дондѣже жѣннѣхъ с нмнн естъ постити се Čajn. дондеже женнѣхъ с нмнн ѣстъ постити са Konst. дондеже женѣхъ съ нмнн ест постити са Šaf. — постити се дондѣже женнѣхъ съ нмнн се Pripk. Sof. Nik. Dan. Hval. Div. постити се дондѣже естъ женнѣхъ Кор. постити са дондеже съ нмнн ѣстъ женѣхъ Gal. Mar. Zogr. алкати дондѣже съ нмнн ѣстъ женан са Mst.

T4 Mk. 3:6 нзъш̄дъше фар̄нсне абне чајн. нсьшдъше парс̄н абне Mlet. нзъшед̄ фарнсен абне Konst. (нзъшьд̄ше) Bd. н нзшед̄ше фарнсен абне њaf. — н абне н̄шьше пар̄сне Pripk. н въшьше фарнс̄н абне Vrut. Sof. Div. н въшад̄ше пар̄исне абые Hval. ншд̄ше парнс̄е om. н абне Кор. н абне ншд̄ше фарисен Gal. н абне ншед̄ше фарнс̄н Mar. Zogr. Mst. om. н нзл̄зше фарис̄ои чud.

T4 Mk. 4:20 на добрн землн снемн Mlet. на добр̄је землн с̄емн чајн. на добр̄ землн с̄н̄нн Dan. на добр̄н землн с̄аннн Konst. — на землн добр̄н с̄аннн њaf. на зем добр̄и с̄аннн чud. — с̄анн на добр̄н зем̄лн Pripk. (добрн) Vrut. (с̄емн) Sof. с̄анн на добрн землн Кор. с̄н̄нн на добр̄н землн Nik. с̄емеы на добр̄и землы Hval. с̄емн на добр̄н зем̄н Div. с̄аннн на добр̄ землн Mar. с̄аннн на добр̄и землн Zogr. с̄аннн на добр̄ землн Gal. с̄анна въ добр̄ землн Mst.

T4 Mk. 4:21 св̄тнльннк̄ пр̄ходнт̄ Mlet. чајн. Dan. њaf. св̄тнльннк̄ пр̄ходнт̄ Konst. св̄щник̄ пр̄ходнт̄ чud. — пр̄ходнт̄ св̄тнльннк̄ Pripk. Sof. Div. Hval. (свнтоннк̄) Vrut. (свнтнльннк̄) Кор. Nik. Mir. пр̄ходит̄ св̄тилник̄ Gal. пр̄ходнт̄ св̄тнльннк̄ Mar. Zogr. пр̄ходнт̄ св̄тнльннк̄ Mst.

T4 Mk. 3:9 да корабльць в̄детъ Ѹ него Mlet. да корабль в̄детъ Ѹ него чајн. Кор. да корабль боудетъ оу него Konst. Bd. Rh. Mr. да корабль б̄дет оу него њaf. — да ест̄ прн немь корабль Gal. да корабль стонт̄ Mst. да корабл̄ пр̄готовл̄ ем̄ чud. — да ладнца ест̄ прн немь Pripk. (да def.) Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. да ест̄ прн немь ладнца Mar. Zogr.⁹⁰ да ладнца боудетъ прн немь Dan.⁹¹

Ипак, на osnovu analize izvršene u dijelu *Ev. po Marku* taj je utjecaj daleko veći u чајн. i Dan. nego u Mlet. Naime, na temelju iznesenih zapažanja može se zaključiti da je Mlet. u dijelu *Ev. po Marku* manje zahvaćeno utjecajem четврте редакције него је то случај с чајн. С друге стране, блискост чајн. i Dan. је далеко израженіја него је то случај с чајн. i Mlet. Дакле, чајн. готово редовито у оквиру другогa предлошка иде с рукописима четврте редакције за разлику од Mlet. у којем су забилежени примјери одступања, што је највјероватније послједіца чуванја станја из неке од ранијих верзија славenskoga пријевода еванђелја. Осим тога, Mlet. показује знатно већу блискост с другим рукописима bosanske

⁹⁰ Leksemu корабль имају Gal., Mst. i чud., али контекст који сlijеди показује да је у Mlet. i чајн. из предлошка који је прошао utjecaj четврте редакције.

⁹¹ Navedena lista примјера према: Ramić-Kunić 2018: 359–360.

provenijencije nego je to slučaj s drugim predloškom Čajn. U nastavku teksta dati su samo neki od zabilježenih primjera odstupanja Mlet. od Čajn. i rukopisa četvrte redakcije:

Mk. 5:10 **вѣнѣ** Čajn. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. **внѣ** Čud. **вѣнѣ** Konst. — **въ нны** Mst.^{60a} Hil. Crk. — **кромѣ** Zogr. Mar. Gal. Mlet. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Kop. Mir.^{117a} Rh. Mr. Dobrš. Ban. **въ безданн** Pripk.

Mk. 9:25 **повелѣваю** Čajn. Crk. Hil. Bd. Konst. — **велѣ** Zogr. Mar. Ass. Sav. Gal. Mst.^{127a} Mir.^{223a} Rh. Mr. Trn. Dobrš. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Vrut. Pripk.

Mk. 10:1 **снѣдѣ** се Čajn. Dan. Bd. **снѣдоша** са Šaf. Konst. — **прѣдоу** Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Nik. Kop. Div. **прѣдѣ** Mar. Zogr. Gal. Dobrm.; **прѣдоше** Mir.^{134b} Dobrš. Curz. Trn. Ril. Hil. Rh. Mr. **прѣдоша** Mst.^{102g}

Mk. 14:14 **вѣтанѣца** Čajn. **вѣталѣца** Šaf. Konst. — **обѣтѣльнѣца** Dobrm. Trn. — **обѣтѣль** Zogr. Mar. Gal. Mst.^{113b} Vuk.^{129d} W 148 Čud. Curz. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Sof. Pripk. Mir. def. Dobrš. def.

Pored leksičkih varijacija svojstvenih tipu T4 Čajn. bilježi i primjere prisutne već u nekom od rukopisa staroslavenskoga kanona, a njemu se i tada pridružuje Mlet.:

Mt. 26:10 **створн** Čajn. Mlet. Sof. Mir.^{250a} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mar. Dobrš. — **сѣдѣла** Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Dov. Hval. Šaf. Trn. Zogr. Ass.^{87c} Frol. Mst.^{139v, 141v}

Mt. 26:63 **бѣн** Čajn. Kop. Mlet. **бѣен** Mir.^{256a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) kao **бѣнн** Mar. (≅ Trn. Šaf.) Zogr. — **бѣ жнваго** Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Ban. kao **бѣ жнваго** Ass.^{91c} Dobrš. Ban. Gal. Dov. def.

Mt. 27:17 **сѣбравшнмѣ** Čajn. Mlet. **сѣбравѣшемѣ** Mar. Zogr. Mir.^{287a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Dobrš. — **сѣбраномѣ** Sof. **собраномѣ** Vuk.^{175d} **сѣбранѣмѣ** Pripk. Hval. Div. Nik. Kop. Šaf. Trn. Ass.^{107d} Ban. Frol. Čud. Pg. A B OB.

Mk. 1:23 **възва** Kop. Čajn. Mlet. Mir.^{105b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) kao **възва** Mar. Zogr., dok Ass. i Sav. def. — **възоупн** Nik. Dan. Pripk. Hval. Div. Sof. **возпн** Čud. Vrut. def. Dov. def. — Konst. i Mst. om.

Mk. 1:32 *захоѡаше* Čajn. Mlet. *захоѡше* Kop. *захождаше* Trn. *захожаше* Gal. Konst. Mir.^{106b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) kao *захождаше* Mar. Zogr. — *занде* Pripk. Sof. Hval. Div. Nik. Dan. Mst. Čud. Vrut. i Dov. def. Ass. i Sav. def.

Mk. 7:32 *нѣма* Čajn. Sof. Pripk. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Ass.^{77a} Mst.^{126b} Vuk.^{142g} — *гѡгнѣва* Vrut. kao Mar. Zogr. *гюгннѣва* Mir.^{220b}

Mk. 7:32 *вѣдѣ* Čajn. Vrut. Sof. *вѣдѣвъ* Pripk. Mlet. Nik. (≅ Dan.) Div. Šaf. kao Ass.^{77a} — *вѣложн* Mar. Zogr. Sav.

Lk. 13:9 Čajn. Vrut. Pripk. Kop. Div. Mlet. Nik. *испуштају врѣме*, koje ima Dan. kao Mar. i Zogr. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 151).

Lk. 16:11 *мамонѣ* Čajn. Pripk. Vrut. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. kao Ass. — *жнтнн* Zogr. Sav. *жнтн* Mar. Mir. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 202).

Lk. 24:25 *неразоумна(ѣ)* Nik. Dan. Vrut. Mlet. kao Ass. — *несѣмысльнѣнаѣ* Mar. Zogr. Mir. Карп.; Čajn. Sof. Dov. def. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 39).

Iv. 5:4 *врѣмена* Vrut. Hval. Kop. Nik. Dan. Vuk. Crk. kao *врѣма* Ass. za razliku od *лѣта* Mir. Rh. Mr. Bd. kao Mar. Zogr. Čajn. def. Sav. def. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 41).

Pored individualnih slaganja Čajn. s Dan. i Mlet., zabilježeni su i primjeri u kojima se sva tri rukopisa najčešće ponašaju jednako, prateći izbore svojstvene rukopisima četvrte redakcije:

Mk. 4:41 *ѡбоѡше се* Čajn. Dan. Mlet. Rh. Mr. Bd. *оубоѡша сѧ* Trn. Šaf. Konst. — *възбоѡше се* Div. Kop. Nik. Hval. Sof. Vrut. kao Mar. Zogr. Mir. Vuk. Crk. Hil. *възбоѡшѧ сѧ* Dobrš.

Mk. 2:25 *трѣбованнѣ нмѣ* Čajn. Dan. *трѣбованнѣ нмы* Mlet. kao *трѣбѣ нмѧ* Čud. *требованнѣ нмѣ* Konst. — *трѣбова* Pripk. Sof. Nik. Hval. Kop. Div. Gal. kao Mar. Ass. Zogr. *трѣбова* Sav.

Mk. 14:68 *възгласн* Mlet. Čajn. Dan. Šaf. kao *Dobrm.* Trn. Curz. Čud. Konst. — *въспѣтъ* Zogr. Mar. Gal. Vuk. Ban. Kop. Nik. Hval. *въспѣ* Mst. Div. def. Mir. def. Dobrš. def.

Mk. 12:6 *ѡсраметь се* Čajn. *оусрамляють се* Dan. Mlet. *оусрамѧт сѧ* Šaf. Vuk.² Hil. — *посрамляють се* Pripk. Vrut. Nik. Kop. Mar. Zogr. Mir. def.

Osim u izboru leksičkih oblika sva tri rukopisa u pojedinim dijelovima teksta biraju jednak red riječi te jednake gramatičke oblike svojstvene rukopisima T4:

T4 Mk. 4:20 на добрн землн снемн Mlet. на добръє землн сѣемн Čajn. на добръ землн снѣнн Dan. на добрън землн сѣаннн Konst. — на землн добрън сѣаннн Šaf. на зем добрън сѣаннн Čud. — сѣанн на добрън зѣмлн Pripk. (добрн) Vrut. (сѣемн) Sof. снанн на добрн землн Kor. снѣннн на добрън землн Nik. сѣемы на добръ землы Hval. сѣемн на добрън зѣмн Div. сѣаннн на добръ земн Mar. сѣаннн на добрън землн Zogr. сѣаннн на добръ землн Gal. сѣанна въ добръ землн Mst.

T4 Mk. 4:21 свѣтнльннкъ прходнтъ Mlet. Čajn. Dan. Šaf. свѣтнльннкъ прходнтъ Konst. свѣщникъ прходнтъ Čud. — прходнтъ свѣтнльннкъ Pripk. Sof. Div. Hval. (свнтноннкъ) Vrut. (свнтнльннкъ) Kor. Nik. Mir. прходитъ свѣтнльннкъ Gal. прходнтъ свѣтнльннкъ Mar. Zogr. прходнтъ свѣтнльннкъ Mst.

T4 Mk. 4:21 положеть н Mlet. Dan. положеть Čajn. положить его Konst. полагаєт сѧ Čud. — положєнь боудєть Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Kor. Tpn. положєнь бѣдєть Mar. Zogr. положєнь боудєть Mst. бѣваєтъ Gal.

T4 Mk. 4:21 положєнь бѣдєть Mlet. Čajn. Dan. положєнь бѣдєтъ Šaf. положєнь боудєть Konst. — полагаєтъ Čud. — възложєть Pripk. възложєтъ н Sof. Vrut. Nik. Hval. Div. възложєнь бѣдєтъ Kor. възложєтъ н Gal. възложѣтъ Tpn. възложєтъ н Mar. възложєтъ н Zogr. възложнт сѧ Mst.

Iako Simonetta Pelusi (1991: 89) bilježi da je najznačajnija odlika teksta Mlet. njegova izrazita arhaičnost na leksičkome nivou, provedena analiza, ipak, pokazuje da je riječ o rukopisu koji je na leksičkome nivou zahvaćen inovacijama svojstvenim rukopisima četvarte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja, među kojima su i one koje nisu poznate rukopisima prve redakcije (T1). Taj je utjecaj posebno vidljiv u dijelu *Ev. po Mateju*. Provjerom liste primjera koju donosi A. Pešikan (1989), Mlet. se podudara s tipom T4 u sljedećem omjeru: u dijelu *Ev. po Mateju* od ukupno 64 navedene varijante u njih 36 podudarno je s tipom T4 (56,25%), a u 28 odstupa od predstavnika T4 (43,75%); u *Ev. po Marku* od ukupno 25 primjera u pet ide s T4 (20%), a odstupa u 20 primjera (80%), dok najmanje podudarnosti s tipom T4 pokazuje u *Ev. po Luki*, od ukupno 31 zabilježenog primjera odstupa u 30 njih (96,77%), a samo se jednom slaže s T4 (3,25%). Međutim, i taj jedan primjer u kojem Mlet. ide s T4 zajednički je brojnim slavenskim rukopisima, između njih i Dobrš. (usp. Lk.

9:2 ѿѿлѣти Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Trn. Mar. Ass. Zogr. Sav. — нѿѿлѣти Mlet. Hil. 52 Šč. Kop. Div. Dobrš. Šaf. нѿѿлѣти Bd. Vv. nema). S obzirom na to da se i ovdje izvršila detaljna usporedba Čajn. s Mlet. u potpunom dijelu *Ev. po Luki*,⁹² na kraju se može zaključiti da utjecaja T4 u *Ev. po Luki* u Mlet. i nema. Dakle, *Ev. po Mateju* je u najvećem stepenu prožeto utjecajem T4, sporadično se taj utjecaj odrazio i u dijelu *Ev. po Marku*, dok *Ev. po Luki* predstavlja T1. Na koncu, sve ukazuje na to da je pisar Mlet. imao ispred sebe dva različita predloška – T1 i T4.

IV. 2. 3. Odnos Čajničkoga i Kopitarova četveroevanđelja

Iako je najočitija veza drugoga predloška teksta Čajn. s Dan., potom Mlet., zabilježena su podudaranja i s mlađim predloškom Kop. Osim s Kop., Čajn. u ovome dijelu teksta društvo ponekad prave Pripk., Sof. te Dov. Osim u leksičkim izborima, ovi rukopisi ponekad pokazuju jedinstvo u izboru određenih morfoloških oblika.

Čajn. kao Kop. i Mlet.:

Mk. 3:31 зовѹще Čajn. Kop. Mlet. Vrut. Šaf. Konst. Rh. Mr. Crk. Hil. Bd. — глѹще Pripk. Sof. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Mir.^{110b} Vuk.^{60g} глашаѹште Mar.

Mt. 24:30 многою Čajn. Kop. Mlet. Mst.^{52g, 133a} Mir.^{102b} Hil.¹ Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Trn. (многѹ) Šaf. Frol. Pg. — велнею Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Sof. Pripk. Dov. велнеѹ Zogr. Mar. Ass.^{84b} Hil.² Mir.^{235b} Hil.² Rh. Mr. велною Vuk.^{150g}

Mt. 24:43 подѹкопати Čajn. Kop. Mlet. Šaf. поткопати Dov. Mr. Vuk.^{55g, 71g, 154a} Hil. Crk. Trn. Frol. — подѹрѹти Sof. подрѹти Pripk. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Bd. Rh. Mir.^{239b} Crk.³ Mar. Zogr. Ass.^{84b} Sav.^{88a}

Mt. 27:15 празнѹнкѹ Čajn. Kop. Mlet. Trn. Šaf. Konst. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Frol. Pg. — днѹ велнкѹ Pripk. Mir.^{286b} Vuk.^{175g} Hil. Rh. Mr. Zogr. Mar. Ass.^{107c} Sav.^{116a} Dobrš. днѹ велнкѹ Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Sof. днѹ велнкѹ Dov.

Mk. 3:9 да корабльць вѹдетъ ѹ него Mlet. да корабль вѹдетъ ѹ него Čajn. Kop. да корабль боудеть оу него Konst. Bd. Rh. Mr. да корабль бѹдет оу него Šaf. — да естѹ при немѹ корабль Gal. да кораблѹ приготова емѹ Čud. — да ладнца

⁹² Usp. provedenu analizu trećega predloška Čajn.

есть при немъ Pripk. (да def.) Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. да есть при немъ ладница Mar. Zogr. да ладница боудеть при немъ Dan.

Čajn. kao Kop.:

T2–T4 Mt. 27:5 сребръннкн Čajn. Kop. (сребръннкъ) Mir.^{286a} Van. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Čud. Pg. Frol. — сѣребро Mar. (≅ Šaf.) Ass.^{107a} Sav.^{115b} Trn. Dobrš. Div. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Sof. Vrut. Pripk. Mst.^{152g, 156g, 160b} Dov. def.

T2–T4 Mk. 3:34 сѣдѣще Čajn. Kop. Vrut. Šaf. Bd. Crk. Hil. Rh. Mr. сѣдѣшѣ Trn. сѣдѣахоу Mst.^{57b, 202v} — стоѣще Pripk. Sof. Nik. Div. Hval. om. Mlet. Mar. Mir.^{110b}

T2–T4 Mk. 3:15 власть Čajn. Kop. Šaf. Bd. Crk. Hil. Rh. Mr. Mst.^{56g} — ѡбласть Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Mir.^{109b}

T2–T4 Mk. 4:37 велнка Čajn. Kop. Šaf. Bd. Crk. Hil. Rh. Mr. Vuk. Mst.^{59v} — велнѣ Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Mir.^{116a}

T2–T4 Mk. 5:3 вернгамн Čajn. Kop. Šaf. Bd. Konst. Trn. Rh. Mr. Mst.^{59g} Čud. — оужемъ желѣзъннмъ Pripk. Vrut. Sof. Hval. Nik. Mlet. Div. Mir.^{116b} Crk. Hil. Gal.

Iz analize tipa T4 u Čajn. evidentno je da se Kop. s Čajn. podudara onda kada se u izboru leksičkih varijanti te drugih jezičkih oblika podudaraju rukopisi tipa T4 i T2. To se vidi i iz prethodne liste primjera gdje Čajn. i Kop. prave otklon od drugih rukopisa bosanske srednjovjekovne pismenosti. To bi, zapravo, značilo da navedene varijante u ova dva bosanska rukopisa nisu ušle posredstvom nekoga zajedničkog predloška. Iz liste primjera (usp. gore navedene primjere) u kojima se Čajn. slaže samo s tipom T4, tada mu Kop. ne pravi društvo. Osim toga, zabilježeni su oblici koji su zajednički u ova dva rukopisa i onda kada su zajednički i evanđeljima staroslavenskoga kanona (usp. Mk. 2:12 тако Čajn. Kop. Mar. Zogr. Sav. — снѣ Pripk. Ass. снѣ Sof. сѣѣ Hval. снко Nik.; Mk. 2:13 нѣше Čajn. Kop. Mar. Zogr. Šaf. — гредѣше Pripk. Sof. Hval. Div. Nik.), što opet ne znači da su ova dva rukopisa nekada dijelila zajednički predložak jer u Kop. nema tragova utjecaja tipa T4.

Čajn. pokazuje jednakost, osim s Mlet., i s Kop. i u izboru pojedinih morfoloških i fonoloških oblika:

Mt. 25:10 готовн Čajn. Kop. Mlet. гтовн Pripk. — готовне Vrut. Sof. Hval. Nik. (≅ Dan.) Div. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{85d} Sav.^{90a} Karp.⁶² Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{240b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.).

Mt. 26:47 ѿрѡжнемь Čajn. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Sof. орѡжнемь Ban. Dobrš. def. Frol. TL A B OB орѡжнемь Mir.^{254b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — ѿрѡжн Div. Nik. (≅ Dan.) ороужын Hval. као орѡжнн Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{90c} Karp.^{122v}

Mt. 26:53 мннтъ се Čajn. Kop. мнѣтн се Mlet. мннтъ тн се Pripk. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{90d} Ban. Dobrš. def. Mir.^{255a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — не мнѣшн Vrut. мнншн Sof. мнншн Hval. Div. Nik. мнѣвеще Mlet.

Mt. 27:16 нмѣаѡѡ Čajn. нмѣаѡу Sof. Kop. нмѣѡ Mlet. нмѣѡѡ Karp.^{130v, 133v} — нмѣше Pripk. Hval. нмѣаше Div. Nik. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{107d} Sav.^{116a} Vuk.^{175g / d} Mir.^{286b} (≅ Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.) Dobrš. Ban. Curz.

Mt. 27:19 его Čajn. Kop. Ban. Th. TL A B OB Vuk.^{175d} Mir.^{287a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Ban. — своѡ Hval. Div. Nik. Mlet. Vrut. def. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{107d} Sav.^{116b} Karp.^{130v, 133v} Dobrš.

Mt. 27:29 ѡго¹² Čajn. его Kop. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Sav. Mir.^{288a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Ban. Dobrš. — емоу Sof. Pripk. Hval. Div. Nik. Vrut. def.

Mt. 28:14 вась Čajn. Kop. Trn. Frol. Ban. Dobrš. Trn. Mst.^{163b} — вн Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Mlet. Dov. Mir.^{294a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Ass.^{128b} Zogr. Sav.^{122a}

Čajn. se u jednoj grupi primjera ponaša jednako Mlet., Dan. i Kop., a ponekad im se pridružuje i Sof.:

Mk. 6:6 всн Čajn. н вснн Dan. всн Kop. васн праем. градн н Mlet. весн Šaf. Bd. Rh. Mp. Crk. Hil. Trn. Mst.^{62b} Konst. — градьца Zogr. Mar. Dobrm. Vuk.^{66a} Div. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Vuk. Ban. Curz. грады Mir.^{121b} Sof. Dobrš. Karp. Dov. def.

Mk. 6:10 аще Čajn. Dan. Kop. Karp. Šaf. Trn. Mst.^{62v, 195v} Rh. Mp. Bd. — колнждо Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Nik. Div. колн колнждо Sof. Gal. Mir.^{121b} Vuk.^{66g} Hil. колнждо Mar. колнждо Zogr. Ban. Curz.

Mt. 24:41 εδνηα ... α δρλγα Čajn. Dan. Kop. Vrut. Koh. — εδηνοу ... η εδηноу Pripk. Ban. εδηηα ... εδηηα Sof. Mlet. Div. Nik. Mar. Ban. Mst.^{136a} Mir.^{239a} Curz. i Karp. om. stih Mt. 24:41

Čajn. kao Kop., Mlet. i Sof.:

Mt. 26:23 въ солнло Čajn. Kop. Mlet. Sof. Mir. kao въ солнло Mar. Zogr. Dobrš. Curz. Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Rh. Mp. Bd.) Šaf. въ солнлѣ Ass. Trn. — въ трнвлн Div. Nik. Dan. Pripk. Ban. въ троувл Vrut. въ тровнлн Dov. въ тровылы Hval.

Mt. 27:45 γαα Čajn. Kop. Sof. Bd. Rh. Mp. Trn. Crk. Hil.¹ Mst.^{161g} Trn. Šaf. — годннн Pripk. Nik. Dan. Hval. Mlet. Div. Dov. Mir. Vuk. Hil.²³ Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. Curz. Karp. Mst.^{154v}

Mk. 14:27 разндѣть се Čajn. Sof. Kop. Šaf. Konst. Mst. Vuk. Karp. разыдѣть Curz. — разбѣгноуть Pripk. Mlet. Hval. Nik. Div. Vrut. def. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ban. Dobrš. def. Mir. def.

O davnom zajedničkome ishodištu navedenih rukopisa svjedoče one varijante koje su već prisutne u kanonskim staroslavenskim rukopisima:

T1 Mt. 25:37 напнтахомь Čajn. Mlet. Kop. Dov. Pripk. Šaf. Trn. Vuk.^{155d} Mst.^{117b} напнтѣхомь Sav. напнтѣхомь Curz. Karp. пнтахомь Dobrš. — натрѣхомь Vrut. Sof. Nik. (≅ Dan.) Mir.^{243a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mar. Zogr. Ass. натрѣднхомь Ban. напонхомь Mst.^{137g}

T1 Mk. 2:12 тако Čajn. Mlet. Kop. Šaf. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Gal. Konst. kao Mar. (≅ Trn.) Zogr. Sav. Curz. Dobrš. Ban. таковаа Karp. — снѣ Sof. Div. снко Nik. (≅ Dan.) сѣѣ Hval. снѣ Pripk. Mst.^{125g} Ass.

T1 Mk. 2:13 ндѣше Čajn. Kop. Mlet. Dan. Šaf. kao Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Vuk. Mir. def. Karp. def. Mst. def. — гредѣше Pripk. Sof. Hval. Div. Nik. Trn.

T1 Mt. 27:49 дрлгн Čajn. Mlet. друзн Kop. другын Trn. другы Mir. Crk. Hil.³ Rh. Mp. Bd. Šaf. Mar. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Curz. Karp.¹³⁷ Mst.^{162a} — ннѣ Pripk. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Vuk.^{172g, 176d} Hil.¹² као ннѣ Ass. — εδηηα Sof. Dov.

T1 Mt. 27:66 знаменавѣше Čajn. Sof. Pripk. Mlet. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. kao Šaf. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Mst.^{162g} — запеватлывѣше Hval. Kop. Div. Nik. Ban. Karp. Hil. kao Ass.

T1 Mt. 28:17 ὠνη Čajn. Kop. ннн (!) Mlet. Crk. Rh. Mr. Bd. Dobril. kao Sav. — ὠνη Pripk. Vrut. Sof. Hval. Div. Nik. Dov. Mir. Vuk. Hil. kao Mar. (≅ Trn.) Ass. Zogr. Karp. Mst.^{163v}

T1 Mk. 1:4 ὠπλϕενн (ὠπλϕенне) Kop. Čajn. Mlet. Šaf. Crk. Rh. Mr. Mar. Zogr. Sav. Ostr. Ban. Dobrš. — ὠставленне Pripk. Dov. Hval. Nik. Dan. Sof. Mir. Ass. Mst.^{184g} Dobril. Karp. Vrut. def.

T1 Mk. 2:26 храмъ Čajn. Pripk. Kop. Mlet. kao Mar. (≅ Trn.) Zogr. Sav. Karp. Ban. Curz. Vuk. Šaf. — домъ Sof. Hval. Nik. (≅ Dan.) Div. Mst.^{124a} kao Ass. Dobrš. Mir. def.

T1 Mt. 27:51 ὠпона цр̄квна Čajn. ὠпона цр̄ковна Mlet. опона цр̄квѣна Kop. ὠпона црковна Bd. Crk. Hil.¹ ὠпона црковна Trn. — запона црковна Rh. Mr. Mst.^{154g, 162a} — катапетазма цр̄кавна Vrut. катапезма цр̄ковна Pripk. Sof. катапетъзма цр̄квѣнаѢ Nik. катапетъзма цр̄кавѣ Dan. катапетазма цр̄квна Div. катъпезма цр̄кавна Hval. катезма цр̄квѣннаѢ Dov. катапезма цр̄квѣнаѢ Mir.^{277a, 290a} катапетазма цр̄ковѣна Vuk.^{172d, 177a} Hil.²³ катапетазма цр̄квнаѢ Mar. катапетазма црковѣнаѢ Zogr. катапетазма црковѣна Ass.

T1 Mt. 27:5 ѡдавн се Čajn. Kop. Sof. Mlet. въдавѣ се Čajn. въдавн се Pripk. оудавн са Trn. Šaf. Frol. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Ass. Sav. Mst.^{152g, 156g, 160b} — възвѣси се Hval. възвѣси се Vrut. възвѣси се Div. Nik. Dan. възвѣси са Mar. Zogr. Karp. Ban. ѡбѣси Dobrš. Dov. def.

T1 Mk. 1:17 ловѣца Kop. Čajn. Mlet. Pripk. Sof. Šaf. ловѣц Gal. ловѣца Mst.^{54g} ловца Čud. ловца Konst. ловѣца Mar. (≅ Trn.) Zogr. Curz. Dobrš. Ban. Vuk. — рѣбарѣ Hval. Div. рѣбара Dan. рѣбара Nik. рѣбарѣ Karp. Vrut. def. Mir. def.

T1 Mk. 6:13 ѡлѣемъ Kop. Čajn. Pripk. Sof. Dan. Mir. Bd. Ban. Dobrš. Karp. олеемъ Mar. елеомъ Šaf. олѣомъ Zogr. Ass. i Sav. def. — масломъ Div. Hval. Sof. Vrut. Dov. Vuk. Crk. Trn. Mlet. Nik. мастью Gal. маслъмъ Mst.^{62g, 195g} масломъ Konst.

T1 Mk. 14:72 възгласн Čajn. Mlet. Kop. Šaf. Konst. Karp. Curz. — оуспѣ Pripk. въспѣтъ Sof. Nik. (≅ Dan.) Ban. въспѣ Mst.^{115v} Mar. (≅ Trn.) Zogr. Mar. Mir. def. Dobrš. def.

T1 Mt. 26:10 створн Sof. Čajn. Mlet. Mar. Mir.^{250a} Crk. Rh. Mr. Bd. Dobrš.
— сьдѣла Vrut. Pripk. Zogr. Ass.^{87c} Div. Kop. Nik. Hval. Šaf. Frol. Gal. Trn.
Mst.^{139v, 141v}

Osim u gore navedenim primjerima koji su zajednički za Čajn., Mlet., Kop., Dan. te povremeno Pripk. i Sof., Mlet. pokazuje pojedinačna podudaranja s Kop.:

Mt. 25:24 не растоун Kop. Mir.^{242a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) не растоунъ Mlet. Mst.^{67a, 137b} Vuk.^{72a} Zogr. Trn. — не растоунль есн Čajn. Pripk. Vrut. Šaf. нѣсы растоуыль Hval. нѣсн растоунль Ass. Ban. Karp. есн не растоунль Nik. Div. не растоуъ Mar. Sav.

Lk. 4:40 прншоахъ Kop. Mlet. — прнвождахъ Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Nik. Div. Vuk.^{79d} Mir.^{151a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) прнхождаахъ Zogr. Mar. (≅ Šaf. Trn.) Dobrš. Dobrm. Ban. Mst.^{72v} прнводѣхоу Vuk.^{79d}

Lk. 9:2 нцѣлѣтн (нцѣлѣтн) Mlet. Kop. Div. Hil. 52 Šč. Dobrš. Ban. Curz. Šaf. Crk. Hil. Rh. Mr. нцѣлѣтн Karp. Mir.^{177b} нцѣлѣтн Bd. Vv. нема — цѣлѣтн Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Trn. Mar. Ass. Zogr. Sav. Vuk.^{96g} Mst.^{86b}

S pravom Jurić-Kappel (2013: 111) ističe da je nesumnjivo predložak Kop. bio drugačiji od onog u Nik. i Hval., ali da se na nekim bitnim mjestima ponaša kao navedena dva rukopisa, ali i većina drugih bosanskih četveroevanđelja. Razlog odstupanja Kop. može se objasniti postojanjem (najmanje) dva različita predloška Kop. (Kardaš 2020: 69–70, 185). Naime, usporedba leksičkoga sloja ukazuje na to da je pisar prepisivao tekst evanđelja s jednoga tradiranog predloška te jednoga predloška sličnog onome u Trn. To bi, zapravo, govorilo da je u nekom od niza predložaka Kop. došlo do izvjesnih blažih modifikacija teksta (Kardaš 2020: 221). U tom je smislu zanimljiv podatak da se na nekim mjestima u tekstu jasno uočavaju brisanja pojedinih leksema i ispisivanje njihovih leksičkih sinonima rukom istoga pisara. Tako npr. pada u oči i to da je u tekstu Kop. gotovo dosljedno izvršeno ujednačavanje zamjenice *н* u akuzativu jednine muškoga roda u korist oblika *ero*,⁹³ što opet govori da je u nekom od predložaka, a vrlo vjerovatno da je to izvršio pisar Kop., došlo do svjesnog

⁹³ Npr.: f. 29b 12r., f. 31a 7r., f. 31a 15r., 36a 22r., 36b 20r., 39a 11r., 39a 15r., 46a 22r., 46b 2r., 47a 13r., 59a 1r.

ujednačavanja ove zamjenice.⁹⁴ S druge strane, iako se Mlet. razlikuje u izboru nekih leksičkih varijanti od reprezentativnih bosanskih evanđelja,⁹⁵ na bitnim se mjestima slaže s njima. Navedeni primjeri zajedničkih izbora Kop. i Mlet. potvrđuju da je i pored brojnih leksičkih razlika između ova dva bosanska evanđelja, nesumnjiva njihova međusobna srodnost. Osim toga, brojnost primjera koji su prethodno navedeni kao dokazi veze Mlet. i Kop. te Čajn. i Kop. pokazuje da je taj broj veći u odnosu Mlet. i Kop., nego Kop. i Čajn. Primjetno je i to da Kop. u većem stupnju odstupa od drugih bosanskih nego je to slučaj s Mlet., odnosno da je tekst Kop. (bar u dijelu *Ev. po Mateju*) jače zahvaćen tipom T2 nego je to slučaj s Mlet. i Čajn. Naime, neke od gore navedenih varijanti ukazuju na to da je jedan od predložaka Kop. naslijedio mlađe varijante iz druge redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja (T2) te upravo tu može ležati jedan od uzroka za razlike zabilježene između leksičkih izbora u Kop. u odnosu na stanje zabilježeno u Čajn. i Mlet. Analiza provedena na uzorcima teksta Čajn., Mlet. i Kop. pokazuje da su Čajn. i Mlet. naslijedili one varijante koje su iz druge redakcije ušle i u rukopise četvrte redakcije. Osim tih primjera (T2–T4), zabilježeni su i oni koji su, ipak, karakteristični za neki od rukopisa staroslavenskoga kanona pa se odatle vjerovatno nasljeđuju i u Čajn. te Mlet. (T1–T4).

IV. 3. Odnos Čajničkoga četveroevanđelja prema Pripkovićevu, Vrutočkome i Sofijskome četveroevanđelju

Detaljna usporedba Čajn., Vrut., Pripk. i Sof. pokazuje da su ova četiri evanđelja iz bosanske skupine povezana pa je vjerovatno da su u nizu predložaka dijelili i jedan zajednički. Jedna od činjenica koja ide u prilog ovoj konstataciji jeste da ova četiri rukopisa imaju светн боже kao *varia lectio* na mjestu gdje je u grčkom atributno upotrijebljen genitiv, koji je u cijelom ostatku brojnih slavenskih rukopisa preveden pravilno – kao pridjev БОЖНН. Naime, Pripk., Vrut. i Čajn. imaju u stihu Lk. 4:34 *вѣтъ те кѣто еси, Свети Боже* – za razliku od Div., Kop., Nik. te Hval. i Mlet., koji umjesto *Sveti Bože* imaju *Sveti Boži* – ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ, a jednakom čitanju istog izraza u stihu Mk. 1:24 Čajn. i

⁹⁴ U Čajn. skoro se pet puta češće nalazi u umjesto ero (usp. Јерковић 1975: 146).

⁹⁵ Usp. prethodno navedene primjere utjecaja četvrte redakcije na rukopis Mlet. u dijelu *Ev. po Mateju*.

Pripk. pridružuje se i Sof. (v. Nakaš 2015: 654). Mir. također u stihu Lk. 4:34 ima *Sveti Bože*, dok se u paralelnom stihu Mk. 1:24 pobrojanim rukopisima pridružuje i Div., a izostaje Mir. Potvrde u starijim rukopisima, kao što su Mir. i Div., upućuju na tradiranje takve varijante u starijem prijevodu (Ramić-Kunić 2017: 20).

Bliskost Pripk. i Vrut. u izboru pojedinih leksičkih varijanti uočila je Nakaš (2015: 653), a to potvrdila i ovdje provedena analiza. Također, usporedba Pripk. s Vrut. otkrila je kako je lista rodoslovlja u *Ev. po Luki* 3:23–38 po odstupanjima u redosljedju zapravo jednaka, kao da su oba teksta prepisana s istoga predloška. Razlike između ova dva rukopisa mogu se objasniti tim da je njihov zajednički predložak bio udaljen nekoliko račvanja (Nakaš 2015: 653). Lista primjera koju donosi Nakaš, a koja svjedoči o udaljenosti predložaka, pokazuje bolje slaganje Pripk. sa stanjem zabilježenim u evanđeljima staroslavenskoga kanona, nego je to slučaj s Vrut.⁹⁶ Osim toga, već je Lavrov ukazao na grafijsku bliskost Pripk. i Sof., a slaganje Sof. s Vrut. potvrđeno je u ispitivanjima koja su proveli Kardaš (2014: 146) i Nakaš (2015: 656).⁹⁷

Karakteristični primjeri u nastavku teksta rezultat su ranijih ispitivanja odnosa Čajn. prema Vrut., Pripk. i Sof., ali i njegova odnosa prema drugim bosanskim rukopisima (usp. Ramić-Kunić 2017: 22–23).

Varijante u kojima Čajn. zajedno s Vrut. slijedi kanonska evanđelja, a odstupa od većeg dijela bosanskih:

Mk. 9:43 въ љеонѣ ѡгнѣ негасѣща Чajn. љеонѣ огнѣю Vrut. въ геѡнѣ ѡгнѣ Мlet. геѡноу въ огнѣ негасѡуѡн Дан. љеонѣ въ огнѣ негашѡнн Mar. Zogr. въ ѡгнѣ неѡгасѡѡнн Вап. въ ѡгнѣ негашѡнн Dobrš. геѡноу въ огнѣ неѡгасѡѡнн Нil. геѡноу въ огнѣ не гасѡуѡнн Bd. геѡноу въ огнѣ негасѡемѣ Mir. геѡноу въ огнѣ не ѡгаснѣмѣ Vuk. љеонѣ въ огнѣ негашѡнн Trn. геѡнѣ въ ѡгнѣ негасѡнн Karp. — въ родѣ огнѣ негасѡуѡга Div. Кор. въ родѣ огнѣ негасѡуѡга Nik. въ родѣ огнѣ негасѡуѡга Hval. родѣ огнѣ негаснѡга Pripk. — ѡзеро негашѡуѡе Rh. Mp.

⁹⁶ Da Pripk. dobro slijedi kanonske tetre pokazano je i u uvodnom dijelu ove monografije.

⁹⁷ “Sofijski i Vrutočki rukopis jako liče tekstualno i redom riječi, ali u nekim jezičkim pojavama. Naprimjer, raspored pisanja *γ* / *въ* im je otprilike isti, oba imaju skupinu -zdn- (*prazдно*, *prazdnikъ*), jedino što je u Vrutočkom rukopisu ikavizam izrazitiji nego u Pripkovićevom, dok se za Sofijski može reći da nije ikavski” (Nakaš 2015: 656).

Mk. 9:47 въ ѱεωνϙ ωγνενϙю Čajn. въ ѱεονϙ ог̄ненϙю Vrut. въ γεωνϙ ωγνϙю Mlet. γεονου ог̄нѣноу Dan. γεωνου ωγνѣнѣ Dobrš. (ог̄нь-) Ban. ѱεονѣ ог̄нѣнѣѣ Mar. Zogr. геонѣ ог̄нѣноую Mir. Vuk. Hil. (ге̄енноу) Bd. въ γεωνѣ ωγνѣнѣ Karp. — рожство ωγνeno Pripk. въ рожѣство ог̄нѣноѣ · Div. въ рожѣство ог̄ноѣ Kor. Nik. въ рожѣство ог̄нѣноѣ Hval. — ѳезеро ωγнѣноѣ Rh. Mr. Trn.

Mt. 24:41 εδннa ... др̄лга Čajn. Vrut. Vuk. Kor. Dan. Koh. — εδннa ... εδннa Sof. Pripk. (εδнноу ... εδнноу) Zogr. Mar. Ass. Sav. Mir. Crk. Mr. Rh. Hil. Div. Nik. Mlet. Hval. Ban. Dobrš. Karp. i Curz. om.

Mk. 7:4 трѣжнѣа Čajn. Vrut. Šaf. Vuk. Trn. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst. — коупле (ἀγορά) Nik. Hval. Pripk. Sof. Mlet. κ̄λκοупле Div. κ̄λπλϙѣ l. κ̄лпле аѣе Kor. коупла Mar. Karp. κ̄п̄лн Zogr. Ban. Dobrš. κ̄п̄лн Curz.

U skupini navedenih rukopisa Čajn. pokazuje najbliže veze s Pripk. O tome svjedoče i zajedničke pogreške u ova dva rukopisa:

Mt. 26:28 пролѣваемаго (kongruentno s новаго завѣта) Pripk. Čajn. — пролнваема Div. Kor. Nik. Mlet. Hval. Vrut. Mar. (≅ Trn.) Ass. Sav. Mir. Vuk. Hil. Rh. Mr. Ban. Dobrš. Curz. пролѣваемаѣ Sof. (прола-) Zogr. (kongruentno s крѣвь).

Mt. 27:33 гогать Pripk. i Čajn., pod utjecajem procesa l > o i ѣ ~ a — голгать Div. Nik. Hval. голгата Sof. Mlet. голгота Kor. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk. Karp. Ban. Dobrš. Mar. (≅ Trn.) ѱельѣота Zogr. голгоѣа Ass.

Mt. 28:19 се umjesto ε – крѣѣте се Čajn. крѣѣѣте се Pripk. Mir. Ban. — крѣѣѣте ε Div. Kor. Hval. Vrut. Sof. крѣѣѣѣте ѣ Mar. (≅ Trn.) Ass. Zogr. Sav. крѣѣѣѣте ѣ Karp. крѣѣѣѣте ѣ Mst.^{163v} — Mlet. крѣѣѣте om. ε kao i Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.

Iako u svome drugome predlošku Čajn. pokazuje navedene bliskosti s grupom koju čine Sof., Vrut. i Pripk., značajniji je broj razlika pa u ovome dijelu teksta ovi rukopisi ne čine istu tekstualnu (pod)grupu, a samim tim i jednu posebnu grupu unutar bosanske skupine tekstova. To je opravdano samim tim što ovi rukopisi nisu prošli utjecaje T4.

IV. 4. Leksičke razlike između T1, T2 i T4

Kako bi se dala jasnija predstava o leksici četvrte redakcije i tome koje su varijante svojstvene samo rukopisima četvrte redakcije te koje ih varijante povezuju s rukopisima tipa T1, a koje s tipom T2, u tabelama koje slijede u nastavku teksta izdvajaju se neke od leksičkih varijanti karakterističnih za četvrtu redakciju slavenskoga prijevoda evanđelja. Navode se primjeri leksike četvrte redakcije u dijelu teksta koji obuhvata drugi predložak Čajn. S obzirom na to da su navedeni primjeri u prethodnom tekstu detaljno uspoređeni s brojnim rukopisima svih slavenskih redakcija, ovdje se navode tipični predstavnici tipa T4 (Čajn., Šaf., Bd., Konst.), T1 (Mar., Zogr., Nik., Div.) te T2 (Mst.). Naime, usporedbe leksičkih varijanti Čajn. u okviru drugoga predložka provedene su na osnovu sljedećih rukopisa predstavnika četvrte redakcije: raških – Bd., Hil. 52, Šč., Vv., bugarskoga Šaf., ruskoga Konst. i drugih ruskih rukopisa četvrte redakcije predstavljenih u izdanju Voskresenskoga. Bitno je istaći da za dio *Ev. po Mateju* Konst. nije bilo dostupno za usporedbe pa samim tim ostaje nepoznat odnos između Šaf., Bd., Čajn. i Konst. u *Ev. po Mateju*. Usporedbe u *Ev. po Luki* vršile su se prema izdanju *Galickoga evanđelja* (1882–1883) u kojem se, između ostalih rukopisa, navode i varijante Konst.⁹⁸

Prvo se navode one leksičke varijante po kojima se T4 razlikuje od T1, a potom one varijante po kojima se T4 i T1 razlikuju od T2, dok treću grupu primjera čine oni koji su zajednički T2 i T4.⁹⁹

Tabela 1: Varijante četvrte redakcije (T4) po kojima se razlikuje od T1, ali i od T2

Broj stiha	I redakcija Mar. Zogr. Nik. Div.	II redakcija Mst.	IV redakcija Konst. Šaf. Bd. Čajn.
Mt. 25:1	протнвоу	протнвоу ^{67b, 136v}	въ срѣтенне
Mt. 25:16	прноврѣте	прноврѣте ^{136g}	створн Mst. ^{67g}
Mt. 27:52	поунважштннхъ	поунвъшннхъ ^{154g} поунвающннхъ ^{162a}	Ѹспнвъшнхъ

⁹⁸ Na ustupljenom izdanju *Galickoga evanđelja*, ovom se prilikom najsrdačnije zahvaljujem Sergeju Temčinu.

⁹⁹ S obzirom na to da treća redakcija (T3) nije imala odjeka na južnoslavenskom tlu, ovdje se ne donose varijante svojstvene tipu T3.

Mt. 27:35	меташа	меуоуце ^{154b} метавъ ^{161b}	врѣгше
Mk. 1:19	завазажшта	готоваща ^{54g}	строаща
Mk. 1:24	останн	не дѣн ^{55a}	ѡставн
Mk. 1:35	повѣзгоу	въ соузрауно ^{55b}	нощн соущн
Mk. 2:21	прнставелнѣ	прнставіелннѣ ^{55v}	прнложеннѣ
Mk. 5:4	прѣтрѣзаахъ са	претрѣзаахъ са ^{59g}	растрѣзатн се
Mk. 5:10	кромѣ	въ ннѣ ^{60a}	вънѣ
Mk. 6:20	хранаше	хранаше ^{206b}	съблѣдаше
Mk. 6:45	оубѣдн	прнпоудн ^{63b}	понѣдн
Mk. 6:49	възваша	въскрнуаша ^{63v}	возпнша
Mk. 7:4	крѣщеннѣ	омѣванннѣ ^{64g}	погрѣженнѣ
Mk. 8:15	внднте	смотрнте ^{100b}	зрнте
Mk. 9:6	глѣть	глѣтн ^{204b}	рещн
Mk. 9:25	велѣж	велю ^{127a}	повелѣвах
Mk. 10:42	въстоеть	съвладоутѣ ^{127g}	съдолѣвають
Mk. 11:23	оусѣмннѣ	оусоумннѣ ^{105g}	разѣмыслнѣ
Mk. 12:7	достоѣнне	прнуастнне ^{106v, 203b}	наслѣдѣствне
Mk. 14:14	обнтѣль	обнтѣль ^{113b}	внталннца
Mk. 14:34	пождѣте	пожндѣте ^{114a}	боуднте
Mk. 15:27	дроугааго	дроугааго ^{154a} ѣднноаго ^{158b}	ѣднноаго
Mk. 14:41	конѣунна	отѣстоупн ^{114b}	конѣць
Mk. 14:68	въспѣть	въспѣ ^{115v}	възгласн
Mk. 15:15	похотѣ волю	въгоднне ^{116b}	похотное хотѣнне доволное
Lk. 1:3	въ нстнноу	нзвѣсто ^{198g}	нспнтно
Lk. 1:3	хождѣшоу	въслѣдовавшоу ^{198g}	послѣдѣствѣющоу
Lk. 6:14	нменова	нменова ^{73b}	нарѣ
Lk. 1:58	рожденне	роженн ^{199g}	ѣжннн
Lk. 2:48	скрѣбаша	скрѣбаша ^{183a}	болеща
Lk. 3:5	стрѣпѣтнаѣ	стрѣпѣть ^{185b}	крнваѣ

Pored navedenih leksičkih osobenosti drugi predložak Čajn. te drugi rukopisi, predstavnici četvrte redakcije, razlikuju se od prve i druge i u izboru pojedinih gramatičkih oblika (glagolskih oblika, prefiksacije, sufiksacije), koji su se odrazili i na leksički nivo, naprimjer: *πρηπλοδι* (Mar. Nik. Mst.) — *πρηπλοδoвашe* (Čajn. Šaf. Bd. Konst.) — *ἔφερεν* Mk. 4:8; *положенъ бждеть* (Mar. Zogr. Nik. Mst.) — *положетъ* (Čajn. Konst.) — *τεθῆ* Mk. 4:21; *τρῆβoвa* (Mar. Zogr. Ass. Nik. Mst.) — *τρῆβoвaннe* (Čajn. Konst.) — *χρείαν* Mk. 2:25; *oυνηυζατῆ* (Mar. Zogr. *похлеть* Nik. *нскоуcатъ* Mst.) — *oυνηυζенъ* (*униженъ*) *бждеть* (Čajn. Šaf. Bd. Konst.) — *ἐξουδενηθῆ* Mk. 9:12; *въздасть* (Mar. Zogr. Nik. Mst.) — *прѣдасть* (Čajn. Šaf. Konst.) — *ἐξέδετο* Mk. 12:1; *безoумье* (*безoумнe*) (Mar. Zogr. Nik. Mst.) — *безумство* (Čajn. Šaf. Bd. Konst.) — *ἀφροσύνη* Mk. 7:22; *расты* (Mar. Zogr. Nik. Mst.) *растѹще* (Čajn. Konst.) — *ἀναβαίνοντα* Mk. 4:8. Prethodno navedena lista primjera po kojima se rukopisi T4 odvajaju od T1 i T2 ne predstavlja strogu granicu leksike T4 s jedne strane, te s druge T1 i T2. Naime, treba imati u vidu to da postoje rukopisi T1 i T2 u kojima je navedena leksika T4 bila poznata, međutim, ne i dominantna u rukopisima predstavnicima T1 i T2, kao što je to slučaj s tipom T4. Drugim riječima, neke od navedenih leksema bile su poznate i u nekim od ranijih tradicija, a svoju su dominaciju našle u rukopisima četvrte redakcije. Tako se npr. leksema *ѡcтaвн* (Mk. 1:24) javlja u Šaf., Konst., Bd., Čajn., ali i u tri rukopisa iz 14. stoljeća koje Voskresenski navodi kao predstavnike T1 (Xlud 28, Xlud 16, Giljf. 5), dok drugi rukopisi iz T1 (Mar. Zogr. Nik. Div.) imaju *oстaвн*. Rukopisima T2 leksema *ѡcтaвн* nije poznata. Tako je i s leksemom *paзyмыcлaнтъ* koja je već prisutna u Galickom evanđelju (1144. god.), a kasnije je apsolutnu prevlast dobila u T4 pa se nalazi u Konst., Šaf., Čajn., Bd. i svim ostalim predstavnicima T4 koje navodi Voskresenski (u njih 12, uključujući tu i Konst. te Šaf.). U rukopisima druge redakcije ovu leksemu nismo zabilježili. S druge strane, leksema *cтвopн* (Mt. 25:16) poznata je rukopisima T2, npr. Dobril., ali je svoju prevlast dobila tek u rukopisima četvrte redakcije. U rukopisima T1 u tom stihu nismo zabilježili navedenu leksemu. Također, neke su poznate u sva tri redakcijska tipa. Tako npr. leksemu *сyдoлѡвaютъ* bilježe svi rukopisi (Čajn., Bd., Konst., Šaf. te svi predstavnici T4 koje navodi Voskresenski)¹⁰⁰ T4 u stihu Mk. 10:42, a od rukopisa T1 zabilježena je u Rum. 118 (1401. god.), a T2 u Sinod. 12 (14. st.). U rukopisima T4 samo je *нaслѡдcтвeнe*. U tipu T1 prisutna

¹⁰⁰ Воскресенский 1984: 289.

je u Xlud 16, kao i u četiri rukopisa T2: Xlud 30 (14. st.), Rum. 106 (13. st.), F. II. I N⁰ 66 (13. st.), Coф. N⁰ 1 (kraj 12. ili početak 13. st.).¹⁰¹

Dakle, u Tabeli br. 1 navedene su varijante po kojima se predstavnici T4 odvajaju od većine predstavnika T1 i T2. Čajn. se u svim navedenim primjerima slaže s tipom T4. U odnosu prema Šaf. i Bd. zabilježena su sljedeća odstupanja Čajn. i Bd. od Šaf.: Mk. 1:24 ѡставн Čajn. Bd. — ѡстанн Šaf.; Mk. 15:27 єдногo Čajn. Bd. Konst. — дроугагo Šaf.; Lk. 6:14 нарѹе Čajn. Bd. — нменова Šaf. Konst.; Lk. 3:5 крнѹаѹ Čajn. Bd. — стрѹпѹтънаѹ Mar. (Šaf.) Konst.;¹⁰² Osim toga, u sedam je primjera Mir. def. pa nam nije poznato stanje u Bd. (Mk.1:35, Mk. 12:7, Mk. 14:14, 34, 68, 41, Mk. 15:15), a na jednom mjestu Šaf. i Čajn., kao i Konst. bilježe različite oblike (usp. Mk. 15:15 доволноє Čajn. — хотѹеніє Šaf. — вѹгоднє Mst. — похотноє Konst. — похотъ Mar. Zogr. Nik. Div.).

Tabela 2: Varijante koje su zajedničke T1 i T4, a koje ih odvajaju od T2

Broj stiha	I redakcija Mar. Zogr. Nik. Div.	II redakcija Mst.	IV redakcija Konst. Šaf. Bd.
Mk. 1:22	днѹлѹахъ сѹ	оужасаахоу сѹ ^{54g}	днѹлѹахоу сѹ
Mk. 1:23	вѹзѹѹа	вѹзѹпн ^{54g, 55a}	вѹзѹѹа
Mk. 1:42	ѹнстѹ ѹѹстѹ	оѹнстн сѹ ^{125a}	ѹнстѹ ѹѹстѹ
Mk. 2:1	слохѹ ѹѹстѹ	слѹшашѹ ^{125b}	слохѹ ѹѹстѹ
Mk. 2:21	днра бѹдетѹ	оѹтълнзнѹ боудетѹ ^{55v}	днра боудетѹ
Mk. 5:38	млѹѹѹ	плнѹѹ ^{111a}	молѹоѹ
Mk. 14:2	млѹѹѹ		молѹѹѹ
Mk. 10:22	скрѹѹѹѹ	пекѹн сѹ ^{103g}	скорѹѹѹѹ
Mk. 10:27	нє вѹзѹѹѹѹѹнo	нє моѹѹѹнo ^{104a}	нє вѹзѹѹѹѹѹнo
Mk. 11:17	врѹтъѹѹѹ	пещероѹ ^{105v}	вертеѹѹѹ
Mk. 12:42	лѹптѹѹ	мѹѹдѹннѹн ^{108g}	лѹптѹѹѹ
Mk. 13:3	ѹркѹѹн	хрѹмоѹ ^{109a}	ѹркѹѹѹѹ
Mk. 13:3	єдногo	о соѹѹѹ ^{109b}	єдногo
Mk. 13:4	рѹѹн	повѹѹѹѹѹ ^{109b}	рѹѹн

¹⁰¹ Воскресенский 1984: 311–312.

¹⁰² Tako je i u nastavku stiha Lk. 3:5 стрѹпѹтънаѹ ѹѹ пѹтън Čajn. — острн ѹѹ поустн Prirk. острнн ѹѹ пѹтън Mar. Šaf. Ass. Mst. Hval. — острнѹѹ ѹѹ пѹтън Zogr. — острнѹѹ пѹтъ Vrui. острн пѹтъне Sav.

Mk. 13:7	БРАНН	ратн ^{109b}	БРАНН
Mk. 13:7	КОНУННА	КОНЬЦЪ КЕСТЬ ^{109b}	КОНУННА
Mk. 13:9	СЪНАТНЪ	СЪДАЛНЦА ^{110a}	СНАТЬА
Mk. 13:9	СЪВЪДЪТЕЛСТВО	ПОСЛОУШСТВО ^{110a}	СЪВЪДЪТЕЛСТВО
Mk. 14:15	ГОРЪННЦЪ	ВЪСХОДЪННЦЮ ^{113b}	ГОРННЦЮ
Mk. 14:35	ВЪЗМОЖНО ЕСТЬ	МОЩНО КЕСТЬ ^{114a}	ВЪЗМОЖНО ЕСТЬ
Mk. 15:17	ПРАПРЪДЪ	БАГЪРЪ ^{153g} БАГЪРАННЦЮ ^{158a}	ПРАПРОУДЪ
Mk. 15:22	КРАННЕВО МЪСТО	ЛЪБНОЕ МЪСТО ^{154a, 158a}	КРАННЕВО МЪСТО
Mk. 16:2	ВЪ ЕДНОУ	ВЪ ПЪРВОУЮ ^{207a} ВЪ КЕДННЪН ^{9v}	ВЪ ЕДНОУ
Mk. 15:11	ПОМАНЪША	ВЪСТАВНША ^{116a}	ПОМАНУША
Mk. 15:11	АРХИЕРЪН	СТАРЪНШННЪ ЖЕ ЖЪРЪУЪСКЫ ^{116a}	АРХИЕРЪН
Mk. 1:5	НЮДЕНСКА	ЖНДОВСКАА ^{184g}	НЮДЕНСКАА

Kako se iz Tabele br. 2 vidi, Čajn. je zajedno s Bd., Šaf. te Konst. naslijedilo značajan dio leksike tipa T1. Pešikan (1989: 205), koji je izolirao varijante karakteristične za tip T4 u Bd., Hil. 52, Vv. i Šč., uočio je da leksiku četvrte redakcije odlikuje iznenađujuća arhaičnost, odnosno izostavljanje znatnoga dijela inovacija T2, iako je očito da je tip T4 noviji od T2. Alekseev (2001: 37) i Jovanović (2011: 90) navode da je odlika ove liturgijske tetre to što je “из старих тетра позајмљена (је) структура и упућивање на Амонијеве поделе на главе, а из пуног апракоса дошла је лексика коју А. Алексејев дефинише као преславску (Алексејев, 37), другим речима – то је тзв. лексика која уводи у речнички састав Јеванђеља нека словенска преводачка решења ум. грцизама или стару, архаичну словенску лексикку замењује млађом” (Јовановић 2011: 90). Тако, другом предлошку Čajn. nisu strani grecizmi koji su zabilježeni i u rukopisima tipa T1. Kako svjedoči analiza koja je prethodila ovoj tabeli, u Čajn. se bilježe neki od grecizama koji su u njemu, ali i drugim predstavnicima četvrte redakcije, naslijeđeni iz T1 (usp. Mk. 15:11 архиерѣи umjesto старѣншннѣ жѣрѣуѣскы u Čajn. Šaf. Bd. Konst.; Mk. 12:33 олокамтоматъ umjesto всѣсѣжнгаемнѣхъ bilježe Čajn. i Bd. dok Šaf. i Konst. imaju slavenski ekvivalent). Kako se dosadašnja znanstvena istraživanja nisu

detaljno zaustavljala na leksici četvrte redakcije, kao i na detaljnom poređenju s leksikom tipa T1 i T2, tako je još uvijek teško donijeti konačan zaključak u kojem omjeru je ona naslijedila leksiku prve, a u kojem leksiku druge redakcije. U tu svrhu usporedili smo, na temelju liste preslavizama koju donosi T. Slavova, dijelove koji obuhvataju drugi predložak Čajn. i druge rukopise četvrte redakcije te došli do sljedećeg zaključka za pojedine lekseme koje se javljaju i u T4 i T2. Tako se kod upotrebe lekseme архерѣн i старѣншнны жрьььскы od ukupno 24 mjesta u Čajn. javlja svega tri puta preslavski oblik, jednako kao i u Bd. Kada je u pitanju grecizam амннь, od 18 primjera Čajn. bilježi četiri puta preslavski oblik право. Iz navedenog bi se dalo zaključiti da se grecizmi архерѣн i амннь češće javljaju i u rukopisima četvrte redakcije, a njihovi preslavski ekvivalenti u ovim se rukopisima javljaju sporadično. S druge strane, ovdje provedenom analizom pokazalo se, v. prethodne tabele, da se Čajn. i Bd. odvajaju u izborima preslavske leksike i arhaizama, nasuprot stanja u Šaf., pa je vjerovatnije da je drugi predložak Čajn. došao direktnim putem iz raške sredine. Tome u prilog, osim gore navedenih primjera gdje Čajn. ide samo s raškim evanđeljima tipa T4, govore i sljedeći primjeri u kojima ne učestvuje Šaf. Tako se Šaf. razlikuje od Čajn. i Bd. u upotrebi arhaične leksike i preslavizama. Naime, kod upotrebe leksema архерѣн, odnosno старѣншнны жрьььскы, pisar Šaf. često koristi leksemu прѣвосващєннчн за razliku od Čajn. i Bd. koji imaju ili grecizam ili preslavsku inačicu (usp. Mt. 26:3, Mt. 27:12 архерѣн Čajn. Bd. — прѣвосващєннчн Šaf.; Mt. 27:41, 62 старѣншнны жрьььскы Čajn. Bd. — прѣвосващєннчн Šaf.).¹⁰³ Tako je i s upotrebom grecizma амннь i preslavizma право gdje Čajn. i Bd. idu protiv Šaf., ali i Konst. u stihu Mk. 3:28 (usp. Mk. 3:28 амннь Šaf. Konst. — право Čajn. Bd.). Zabilježena su i druga odstupanja Čajn. i Bd. od Šaf. u pogledu izbora arhaične leksike i preslavizama (usp. Mk. 3:26 коньць Čajn. Bd. Konst. — коньунх Mar. Šaf.; Lk. 1:77 ѡпѣщенє Čajn. Bd. Konst. — ѡставленіє Šaf.; Mk. 13:35 заютра Čajn. Bd. — оутро Šaf. Konst.; Mt. 28:19 странн Čajn. Bd. — єзнкн Šaf.; Mt. 27:51 ѡпона Čajn. Bd. — завѣса Šaf.; Mk. 15:22 краннево мѣсто Čajn. Bd. Konst. — лѣбно мѣсто Šaf.).

¹⁰³ Slavova (1989: 57–58) na listu preslavizama stavlja i leksemu прѣвосващєннкъ. Međutim, ona nije uobičajena u Mst., Jur., Dobril., Vat. i Trn., što bi vodilo ka tome da spomenuta leksema ne bi trebala biti reprezentativni predstavnik leksike tipa T2.

Tabela 3: Varijante koje su zajedničke T4 i T2, a koje ih odvajaju od T1

Broj stiha	I redakcija Mar. Zogr. Nik. Div.	II redakcija Mst.	IV redakcija Čajn. Šaf. Bd. Konst.
Mk. 9:21	отроуѣны	дѣтъска ^{126g}	дѣтъска
Mk. 12:10	кѣнѣгъ	пѣсанѣа ^{106g, 203b}	пѣсанѣа
Mk. 12:33	нскрѣнаго	блѣжѣнаго ^{108v}	блѣжѣнаго
Mk. 16:4	вельн	велѣнкъ ^{207a, 9v}	велѣнкъ
Lk. 1:3	славѣны	дѣржавѣны ^{198g}	дѣржавѣнн
Lk. 3:22	зракѣмъ	ѣбразѣмъ ^{187b} зракѣмъ ^{70a}	ѣбразѣмъ

Tabela br. 3 prezenitra varijante koje su zajedničke rukopisima T2 i T4. Poredeći varijante koje se navode u Tabeli br. 3 s predstavnicima tipa T4, u dijelu teksta koji obuhvata drugi predložak Čajn., dalo se zaključiti da i u izboru ovih varijanti stanje nije dosljedno. Kada je u pitanju varijanta кѣнѣгъ, odnosno пѣсанѣа, Slavova (1989: 69) navodi pet mjesta, odnosno stihova koji su obuhvaćeni drugim predloškom Čajn. Od ukupno pet primjera (Mt. 26:54, 56, Mk. 12:10, 24, Mk. 14:49) Čajn. samo u stihu Mk. 12:10 ima preslavizam jednako kao Bd., Šaf., Konst., dok u ostalim primjerima čuva arhaičniju varijantu. U svih pet stihova jedino Šaf. ima preslavsku inačicu, dok u dva stiha (Mt. 12:24, Mt. 14:49) stanje u Bd. nije poznato. Jednako kao i navedeni primjeri u okviru komentara Tabele br. 2, Čajn. i Bd. odvajaju se od Šaf. upravo i u izboru arhaične leksike i preslavskih inovacija (usp. Mt. 26:54, 56 кнѣгѣ Čajn. Bd. — пѣсанѣа Šaf.). Čajn., Bd. i Konst. prave odstupanje od Šaf. i u izboru varijante зракѣмъ, odnosno ѣбразѣмъ (usp. Lk. 3:22 ѣбразѣмъ Čajn. Bd. Konst. — зракѣмъ Mar. Šaf.). S druge strane, u drugom se predlošku Čajn. dva puta bilježi inovacija блѣжѣнаго, gdje sva tri rukopisa imaju jednak oblik (usp. Mt. 12:31, 33 блѣжѣнаго Čajn. Bd. Šaf.). Arhaičnija varijanta u drugome predlošku nije zabilježena. Isti je slučaj s varijantama отроуѣны i дѣтъска gdje sva tri rukopisa imaju inovaciju (usp. Mk. 12:33 дѣства Čajn. — дѣтъска Šaf. Bd.) i славѣны, odnosno дѣржавѣнн (usp. Lk. 1:3).

Kada prestaje drugi predložak Čajn. (od Lk. 6:42), Bd. nastavlja predložak T4 do Lk. 9:58. S ciljem dubljeg uvida u dalji odnos Bd., Šaf. i Konst. usporedili

sмо ту дionicу текста (од Lk. 6:42 до Lk. 9:85) између наведена три рукописа представника T4. Резултати те успоређе представљени су у наставку текста:

Lk. 8:29 повељ оубо Konst. Šaf. Bd. — прѣцаше бо Їајн. Nik. Hval. Div. Vrut. Pripk. Mir. Vuk. Hil. Rh. прѣцаше бо Mar. Zogr. Ass. запрѣць оубо Crk. (usp. kompletнију listu на str. 157).

Lk. 8:45 оутншоуть Crk. Bd. Šaf. оутншоють Konst. — оутѣсынѣють Mir. оутѣшнѣають Hil. Rh. Mr. ѡмѣтающнмь Їајн. ѡмѣтающнмь Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. (usp. kompletнију listu успоређе на str. 41).

Lk. 8:56 ѡжасоста се Їајн. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. — днвнста са Šaf. Konst. Bd. (usp. kompletнију listu успоређе на str. 170).

Lk. 8:56 повељ Konst. Šaf. Bd. — запрѣтн Їајн. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. (usp. kompletнију listu успоређе на str. 157).

Lk. 8:51 не ѡстави нн єдногo вѣннтн тѣкмо петра Šaf. Konst. Bd. — не да вѣннтн сѣ собою ннкомоуже тѣкмо петроу Їајн. (д̄а) Nik. Hval. Div. (дасть) Vrut. Pripk. Кор. Mlet. не да ннкомоуже вѣннтн сѣ собоѡ тѣкмо петроу Ass.^{58a} (петровн) Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Mst.^{86g} не да ннкомоуже вѣннтн токмо петровн (ом. сѣ собоѡ) Mar.

Lk. 9:13 нѣст оу нас Šaf. Konst. Bd. — нѣ намь зѣѣ (сѣѣѣ) Їајн. Nik. Hval. Div. Vrut. Pripk. нѣсть намь зѣѣ Trn. — не нмамы сѣѣѣ Mar. Zogr. не нмаме зѣѣ Curz. (нмамы) Dobrš. Ban. Ass. def. Sav. def.

Iz представљених примјера види се да Konst., Šaf. i Bd. slijede tip T4 i на dionici текста од Lk. 6:42 до Lk. 9:58. Међутим, долје наведени примјери иду у прилог томе да су Konst. i Šaf. репрезентативнији представници типа T4 него је то случај с Bd. Односно, Bd. се чеѣше ослања на варијанте насљиједене из T1, док Konst. i Šaf. имају тип T4 (било да су то варијанте карактеристичне за T4 или су у питању варијанте насљиједене из T2 у рукописима T4).

Lk. 7:44 власы главы своѣа Konst. Dobrn. власы главы своѣѡ Šaf. власы главы своѣа Mst.^{168g} Vuk.^{85a} — власн своннн Їајн. Nik. Hval. Div. Кор. Mlet. Vrut. Pripk. власы своннн Mir.^{159b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{120a} Mst.^{77b} Ban. Curz. Dobrš. def.

Lk. 8:27 нѣкын Konst. Šaf. Trn. Dobrm. Rh. Mr. — етерь Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Ass.^{56b} Zogr. Ban. Bd. Mir.^{178b} Crk. едннь Vrut. Pripk. Mar. Vuk.^{83g} Hil.

Lk. 8:42 едннородна Šaf. Konst. — еднноруда Čajn. Nik. Ass.^{57b} Ostr. Vuk.^{96d} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — нноруда Pripk. Vrut. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrm. Dobrš. Curz. Ban. Mir.^{172a} Dobrm. Mst.^{86v}

Lk. 9:5 елнцн Šaf. Konst. — елнко Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Mir.^{178a} Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{57b} Dobrš. Ban. Curz. Vuk.^{96d} Dobrm. Mst.^{86b}

Nakon stiha Lk. 9:58 Bd. mijenja predložak i ima leksiku tipa T2. S druge strane, Šaf. i Konst. nastavljaju svoju pripadnost redakcijskom tipu T4, kako u izboru leksičkih oblika, tako i u izboru pojedinih morfoloških oblika.

Lk. 9:23 по мнѣ нтн Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dobrš. Ban. Curz. Mar. Zogr. Ass.^{120a} Mir. def. Mst. def. — послѣдоует мн Šaf. послѣдоует мнѣ Konst.

Lk. 9:38 едннорудь Čajn. Nik. (≅ Dan.) Zogr. Bd. Rh. Mr. Crk. Hil. едннорудь Curz. едннорудмн Ban. Dobrš. — ннорудь Pripk. Vrut. Hval. Kop. Mlet. Mar. Ass.^{58b} Mir. def. Div. def. Mst. def. — едннорудень Šaf. Konst.

Lk. 10:22 ѣвнтн Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Ass.^{129b} Trn. Mir.^{168a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Dobrš. Ban. — ѡкрытн Šaf. Konst. Mst.^{205a}

Lk. 11:6 положоу прѣд ннмь Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Mlet. положѣ прѣдъ ннмь Ass.^{69a} положнтн прѣдъ ннмь Mir.^{169a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Curz. Dobrš. Ban. Mar. (≅ Trn.) Zogr. положнтн прѣдъ ннмь Mst.^{82v, 177v} — прѣдъложнтн емѣ Šaf. Konst.

Lk. 11:21 въ мѣрн (мнрѣ) Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Mlet. Curz. Dobrš. Ban. Mir.^{170b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{83a} Trn. Mar. Zogr. — сьмнрени Šaf. Konst.

Lk. 12:25 тѣлесн своему (своемь) Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Mir.^{177a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{87b} тѣлѣ своему Mar. (≅ Trn.) (тѣлесе) Zogr. — възрастѣ своемѣ Šaf. (возрастѣ) Konst.

Na koncu, Voskresenski (1896: 300) predlaže tezu da je četvrta redakcija “jednovremeno iznikla” u bugarskoj trnovskoj i srpskoj resavskoj sredini, te da je zatim prenesena u Rusiju, gdje se rasprostranila tokom 15. i 16. stoljeća. Za prelazak teksta u rusku sredinu on pretpostavlja posredništvo mitropolita Kiprijana. Svjedočanstva raških rukopisa koja je iznio Pešikan (1989) pokazuju kako je redakcija starija nego što je Voskresenski mislio te da nije riječ o resavsko-trnovskom ishodištu teksta, nego o raškom. To odgovara i kasnije iznesenim stavovima A. A. Alekseeva (2001: 36) i G. Jovanović (2011). Naime, A. Alekseev smatra da su srpski manastir Hilandar i rad Svetoga Save zaslužni što je u liturgijsku praksu uvedeno četveroevanđelje, odnosno puni evanđeoski tekst.¹⁰⁴ Ovu liturgijsku reformu Svetoga Save prihvatili su svetogorski manastiri početkom 14. stoljeća, što je, opet, dovelo do nastanka tzv. “četvrte redakcije” (Јовановић 2011: 90). Međutim, odlika ovoga tipa teksta, kako se vidi na temelju iznesenih leksičkih varijacija u reprezentativnim predstavnicima prve, druge i četvrte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja u dijelu *Ev. po Marku*, dijelu *Ev. po Mateju* te *Ev. po Luki*, koji obuhvataju drugi predložak Čajn., da se zaključiti kako je četvrta redakcija i po svom leksičkom sastavu bliža prvoj nego drugoj redakciji. Naime, iako je naslijedila određeni stepen inovacija svojstvenih tipu T2, nju u najznačajnijoj mjeri odlikuje vraćanje konzervativnom tipu teksta. Prisutnost leksike četvrte redakcije, osim u rukopisima raške redakcije, u rukopisima bosanske i bugarske skupine srednjovjekovnih crkvenih tekstova zapravo potvrđuje da određeni tekstualni tipovi nisu živjeli odvojenim životima te da su na bosansko područje predložci mogli doći ne samo direktnim posredstvom raških nego i bugarskih predložaka. Prethodno provedena analiza varijanti zastupljenih u drugome predlošku Čajn. daje osnova za takav zaključak. Lista primjera u kojima se Čajn. slaže s raškim evanđeljima jedne tekstualne verzije tipa T4 pokazuje da se u tim varijantama gotovo redovito slaže i s bugarskim Šaf. Kada se uzmu u obzir primjeri koji su zajednički Čajn. i Šaf., a u kojima ne učestvuju predstavnici raških evanđelja četvrte redakcije, onda bi se moglo pretpostaviti da je put predložka Čajn. bio iz raške u bugarsku sredinu, a potom u bosansku. Međutim, razlika između

¹⁰⁴ “По всей вероятности именно с этим монастырем и с деятельностью св. Саввы Сербского связано введение в литургический обиход полных списков Четвероевангелия. Отказ от апракоса и возобновление старой практики чтения Евангелия по полным спискам был обусловлен требованиями Иерусалимского устава, который был дан Саввой Хиландарскому монастырю” (Алексеев 2001: 36).

Čajn. i Šaf. s jedne strane i Bd. s druge ograničena je na manji broj primjera. Naime, na listi primjera sa str., zabilježeno je 13 primjera u kojima se Šaf. i Čajn. udaljavaju od Bd., ali je od ukupno 13 primjera u 9 njih Mir. def. pa stanje u Bd. nije poznato. To su sljedeća četiri primjera udaljavanja Čajn. i Šaf. od Bd.: Lk. 2:1 повелѣнне Čajn. Šaf. — заповѣдь Mir. (\cong Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.); Mk. 10:6 зауела Čajn. Šaf. — науела Mir. (\cong Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.); Mk. 10:30 прнметъ Čajn. Šaf. — нматъ прнетн Mir. (\cong Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.); Mk. 8:2 мнлосръдѣю Čajn. Šaf. — мнлѣ мн естъ Mir. (\cong Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.).

S druge strane, ako se pogledaju primjeri proizašli iz analize prethodne tri tabele, vidi se da postoji više mjesta gdje se Šaf. udaljava od Čajn. i Bd., a što, u konačnici, ide u prilog tome da je drugi predložak Čajn. iz raške sredine, odnosno predložak poput onog u Bd. do stiha Lk. 9:58. Pored gore navedenih primjera tome svjedoče i sljedeći u kojima Čajn., Bd., a i Konst. biraju leksički arhaiizam, za razliku od Šaf. koje preferira preslavske varijante: Mt. 26:34 трн кратъ Čajn. Bd. — трнштн Šaf.; Mt. 26:7 альвастръ Čajn. Bd. — стѣклѣннцн Šaf.; Mk. 14:3 альвастръ Čajn. Bd. Konst. — стѣклѣннцн Šaf.; Mt. 26:42 вторцею Čajn. Bd. — второе Šaf.; Mt. 25:8 ола Čajn. Bd. — масла Šaf. Osim *Ev. po Mateju* i *Ev. po Marku*, zabilježeni su primjeri u *Ev. po Luki* (u dijelu teksta koji obuhvata drugi predložak Čajn.) koji, također, svjedoče da je predložak Čajn. poput onog u raškom Bd. te da su ova dva rukopisa međusobno bliža, dok to s druge strane ваџи за Šaf. i Konst. Sljedeće usporedbe upravo to pokazuju: Lk. 1:12 смете се Čajn. съмете са Bd. — смоутн са Konst. смѣтн са Šaf.; Lk. 1:38 марнѣ Čajn. Bd. — маріамъ Konst. Šaf.; Lk. 1:48 ѿ селе Čajn. ѿ сель Bd. — ѿт нѣнѣ Konst. Šaf.; Lk. 1:54 прнетъ Čajn. — въспрїнатъ Konst. въспрїать Šaf.;¹⁰⁵ Lk. 1:69 сп̄сеннѣ нашего Čajn. — спасенїе нам Konst., Šaf.;¹⁰⁶ Lk. 3:12 кр̄стн се Čajn. кр̄стнтъ се Bd. — кр̄стнтъ са add. ѿ него Konst. (кр̄стнтн) Šaf.; Lk. 4:19 пл̄ннкомъ Čajn. пл̄ннкомъ Bd. — пл̄неннымъ Konst. пл̄ннѣм Šaf.

¹⁰⁵ Stanje u Bd. nije poznato jer je Mir. def. u tom stihu. Primjer navodimo jer oslikava razliku Čajn. s jedne strane i Konst. i Šaf. s druge.

¹⁰⁶ Ibidem.

V.
LEKSIKA TREĆEGA PREDLOŠKA
ČAJNIČKOGA ČETVEROEVANĐELJA
(od Lk. 6:42 do kraja sačuvanoga teksta)

Čajn. u trećem predlošku pokazuje jednakost s bosanskom grupom u svim reprezentativnim primjerima koji se donose na listi I. Grickat, a koji bi trebali svjedočiti o jedinstvu bosanske skupine rukopisa. U svih 20 primjera, koliko ih obuhvata ovaj dio sačuvanoga teksta, Čajn. dosljedno slijedi stanje zabilježeno u Nik., Div., Hval. i većini drugih bosanskih rukopisa. Od navedenih 20 primjera ovoga dijela evanđeoskoga teksta, Dov. bilježi razliku u jednom primjeru, a Kop. u dva. Na isti način kao u okviru prvoga predloška, u trećem nisu zabilježene inovacije svojstvene tipu T2 i T4.

Ovdje je provedena analiza pokazala postojanje 107 leksičkih razlika, manje ili više bitnih za filijaciju rukopisa, prema Mar. Od ukupnoga broja razlika (107) Čajn. i Mar. bilježe razliku u 43 primjera u pogledu izbora varijante етеръ i едннъ. Grecizam етеръ se dosta dosljedno čuva u Čajn., ali i većini drugih bosanskih evanđelja, za razliku od Mar. u kojem je primjetno dosljednije čuvanje varijante едннъ. Grecizam етеръ ima prednost i u Ass. kao i u makedonskim četveroevanđeljima, nije rijedak ni u Zogr., dok varijanta едннъ ima apsolutnu prednost u Mar. (Десподова 1977: 35).

V. 1. Odnos trećega predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema evanđeljima staroslavenskoga kanona

U trećem su predlošku Čajn. također zabilježene leksičke varijante, potom izbor gramatički jednakih oblika kao i reda riječi koji se mogu pripisati prvobitnome zajedničkom ishodištu bosanske grupe tekstova u vidu teksta bliskom Ass.:

Lk. 15:26 отрокъ Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Dobrm. Ass. — рабъ Mar. Zogr. Dobrš. раба Sav. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 43)

Lk. 8:45 ѡтнскають Čajn. Pripk. Vrut. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Ass. — оутѣцають Mar. Zogr. — оурнвають Sav. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 41)

Lk. 10:39 парнцаема Čajn. Vrut. Div. Kop. парнцаемѣ Hval. парнцаемаѣ Nik. Ass. Sav. Pripk. def. — нменемъ Mar. Zogr. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 42)

Lk. 9:61 ѡвещати Čajn. ѡвещати Nik. Hval. Div. Vrut. Pripk. Mlet. Mir.^{189b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) ѡтвѣщати Dobrš. Ban. Curz. Karp.^{84v} Mst.^{92a} ѡвѣштати Ass.^{59d} ѡтвѣщати Sav.^{57a} Тп. отъвѣщѣти Dobrm. — отърешти Mar. отъврѣшти Zogr.

Lk. 14:6 емоу Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Mlet. Hval. Kop. Div. Ass.^{63d} — емоу к томоу Sav.^{63a} Hil. — емоу къ семоу Dan. Mir.^{203a} Rh. Mr. Bd. (снмь) Karp.⁹³ емоу къ семоу Mar. Zogr. Dobrš. Ban.

Jednako kao i u prvome predlošku, zabilježeni su i primjeri koji su zajednički Čajn. te većini drugih bosanskih evanđelja sa Ass. i Zogr., ili samo sa Zogr. kada je Ass. def., a protiv Mar. Navedeni primjeri, zajedno s primjerima navedenim u okviru analize prvoga predloška, svjedoče da su i prvi i treći predložak proizašli iz iste matice koja se kasnije divergirala na posebne podgrupe:

Lk. 7:24 ѡченнома Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Zogr. Dobrš. def. Ban. Curz. Vuk.^{83d} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst.^{75g, 191g} Ass. def. Sav. def. — вѣстѣнкома Mar. Karp.^{69v} Mir.^{157a}

Lk. 8:43 враемъ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Dov. Ban. Mir.^{172b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{86v} Ass.^{121b} Zogr. — балнѣмъ Mar.¹⁰⁷

Lk. 11:13 бл҃гн Čajn. Nik. Hval. Mlet. Kop. Vrut. Dov. бла҃гъ Div. Ass.^{69c} Zogr. Ban. Dobrš. Karp.⁷⁶ om. Pripk. — светѣ Dan. сѣъ Mar. Mir.^{170a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{82g, 177g}

Lk. 11:39 нсѣ Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Dov. Zogr. Dobrš. Ban. Karp.⁷⁸ Mir.^{175a} Pripk. def. Ass. def. Sav. def. — ѣъ Mar. Vuk.^{95a} Hil. Crk. Rh. Mr. Bd. Mst.^{84g}

¹⁰⁷ Usp. detaljnije usporedbe s drugim rukopisima u dijelu o moravizmima u Čajn.

Lk. 12:11 помыслыте Їайн. Div. Кор. Nik. Hval. Vrut. Mlet. помыслнте Ass.^{125a}
Zogr. Karp.⁷⁹ Mir.^{310b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr.) Vuk.^{96g} Mst.^{86a} Pripk. def. Dov.
def. — отъвѣштаате Mar. Dan. Dobrš. Ban. Bd. Mst.^{174a}

Lk. 14:15 хлѣбъ Їайн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Dov. Dobrš. Ban.
Curz. Karp.^{82v} Zogr. Mir.^{182b} Ass. def. — обѣдъ Dan. Mar. Zogr. Dobrm. Mak.
Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. Mst.^{90b}

Lk. 15:12 мьны Їайн. Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Pripk. Mlet. Dov. мннѣ Vrut.
мьннн Zogr. Mst.^{111g} мьнѣшн Ass.^{69d} Dobrš. Ban. Curz. мьнен Karp.¹⁰¹ Mir.^{211b}
(≅ Rh. Mr. Crk. Hil. Bd. Vuk.) — юнѣн Mar.

Lk. 17:1 съблазньн Їайн. Кор. Hval. Dan. Vrut. Pripk. Mlet. Dov. Zogr. Dobrš.
Ban. Curz. Mst.^{91g} Nik. def. Div. def. Ass. def. Sav. def. Mir. def. — сканѣдалн
Mar. Karp.⁸⁴

Lk. 19:43 кроуеть Їайн. Div. Кор. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Pripk. Mir.^{191b}
кроуеть Vrut. кроуатъ Zogr. ѡкроуатъ Karp.^{87v} Ass. def. — осадыть Mar.
ѡбѣстапать Curz. ѡбѣстѣпхтъ Dobrš. Ban. ѡбнмоутъ Vuk.^{108g} Crk. Bd. Crk.
Mr. Mst.^{95b}

Lk. 20:20 дѣлателе Їайн. Div. Кор. Nik. (≅ Dan.) Pripk. Vrut. Mir.^{193a} Crk. Rh.
Mr. Bd. дѣлателѣ Hval. дѣлателн Mlet. дѣлателѣ Zogr. Dobrš. Ban. латела (!)
Karp.⁸⁸ Ass. def. Sav. def. Dov. def. — засѣдѣннкы Mar. Hil. — прѣлогатан
Mst.^{96b}

Lk. 20:28 бесуедньн боудеть Їайн. Nik. Hval. безъуедъ боудеть Div. бесуедъ
боудеть Кор. Mlet. бесуеда боудеть Pripk. безъуедъ вѣде Vrut. Zogr. бесадень
бадетъ Dobrš. Ban. бюджетъ беуедъ Mir.^{195a} — безъуедъ оумреть Dan. Vuk.^{111a}
Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. бештадъ оумьреть Mar. Mst.^{97v} бесадень оумьреть
Karp.⁸⁹

Lk. 20:46 обѣдѣхъ Їайн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Zogr. Dobrš.
Ban. Karp.¹⁰¹ Mir.^{210b} — веверѣхъ Dan. Mar. Ass.^{67d} Vuk.^{127d} Crk. Hil. Mst.^{111v}
веверю Rh. Bd. вевере Mr.

Primjerima leksičkih i gramatičkih razlika mogu se dodati i primjeri omisija te dodavanja koji suprotstavljaju ovaj dio knjige Їайн., ali i gotovo kompletnu bosansku grupu, tekstu Mar. Jednako kao u prethodno navedenim primjerima bosanski tekstovi imaju potvrde u Ass. i(ili) Zogr.:

Lk. 19:45 продающее голоубн Čajn. Nik. Div. Kop. Vrut. Mlet. jednako kao Zogr., dok Hval. продающее голоубн н кѣпоующее (om. въ нен) Pripk. продающее н кѣпоующее въ нен као Mar. om. голоубн.

Lk. 19:22 н събѣраю юдѣже не растуохъ Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. Vrut. Pripk. н събѣраю юдѣже не раѣаѣхъ Mlet. н събѣрал ѡдоуже не раздаахъ Zogr., dok Mar. н Ass. немају ovaj dio stiha.

Lk. 7:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Dov. kao Ass. Zogr. Curz. Ban. ispuštaju završni dio stiha koji bilježi Mar. н дасть н матерн его.

Lk. 8:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. dodaju središnji dio stiha ѿ недоугъ н ранъ н као Zogr. отъ недѣгъ н ранъ, dodatak imaju н Ban. Curz., а izostavljen je u Mar. Ass. def. Sav. def.

Lk. 16:16 н всакы въ не поуант се Čajn. Nik. н вась ва не поуантъ Hval. н всн въ не нѣдетъ се Vrut. Kop. Mlet. н въсь въ не поуан се Pripk. н въсь въ не поуантъ се Dov. kao Zogr., dok Mar. ispušta ovaj dio stiha, Div. def.

Jedna skupina izdvojenih primjera svjedoči o davnom zajedničkom ishodištu Čajn. s drugim bosanskim rukopisima. Naime, navedeni primjeri leksičkih razilaženja s kanonskim tetrama, а најчешће и s evanđeljima drugih redakcija ukazuju на davno zajedničko ishodište predložaka s kojih je bosanska skupina rukopisa dalje prepisivana:

Lk. 11:21 домъ Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Pripk. def. Crk. Rh. Mp. Bd. — дворъ Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrš. Dobrm. Karp.^{76v} Trn. Šaf. Mir.^{170b} Vuk.^{92d} Hil. Mst.^{83a} Mak. Ass. def. Sav. def. (utjecaj paralelnih mjesta Mk. 3:25 и Mt. 12:25).

Lk. 16:2 прнставстава твоего Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. Nik. Vrut. Mir.^{186a} прнставленнѣ твоего Pripk. — о прнставленнн домовнѣемъ Mar. Zogr. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.^{103v} Dobrš. Ban. Curz. Trn. Mst.^{91b} Šaf. ѿ слоужбѣ домовнѣн Karp.^{83v} Ass. def. Sav. def. Div. def.

Lk. 16:17 пастн Čajn. Div. Kop. Hval. Dan. Pripk. Vrut. Karp.⁸⁴ — погыноутн Nik. погыбнхтн Mar. Zogr. Curz. Ban. Šaf. Trn. Mst.^{91g} Dobrm. def. Dobrš. def. Ass. def. Sav. def. Mir. def.

Zanimljivi su primjeri u kojima se u Čajn. kao i drugim bosanskim rukopisima pojavljuju iste pogreške pod utjecajem paralelnoga mjesta. Iako su se ovakve

pogreške mogle desiti neovisno od utjecaja nekoga zajedničkog predloška, njihovo pojavljivanje u svim bosanskim rukopisima u istom stihu, a bez potvrda u evanđeljima staroslavenskoga kanona i evanđeljima drugih redakcija, moglo bi svjedočiti o njihovom davnom zajedničkom predlošku u kojem je napravljena ista pogreška:

Lk. 8:6 ГЛЪБНИИ Čajn. Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Div. Kop. Mlet. ГЛЪБНИИ ЗЕМЛЪНИЕ Hval. Dov. def. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 13:5 i Mk. 4:5) – ova je greška mogla nastati još u nekom od prvih predložaka s kojih je dalje prepisivana bosanska skupina evanđelja — ВЛАГЪИ Mar. Zogr. Ass. Curz. Dobrm. Ban. Šaf. Trn. W 148 Mst. Sav. def. Dobrš. def. Mir. def.

Lk. 9:18 ГЛЮТЬ Čajn. Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 16:13, Mk. 8:27) Vuk. Hil. ГЛАГОЛАТЬ Šaf. — НЕПЪШТИЖЮТЬ Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. МНѢТЬ Curz. МНАТЬ Ban. МНЯТЬ Dobrš.

Osim toga, o jedinstvu Čajn. s drugim bosanskim rukopisima svjedoče i oni primjeri u kojima se ispuštaju ili dodaju određeni dijelovi teksta, a koji se javljaju ili koji su ispušteni u kanonskim evanđeljima te brojnim evanđeljima drugih redakcija. Ovdje treba naglasiti da je u tim primjerima uglavnom Ass. deficitan:

Lk. 7:20 om. къ немой Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. — къ немой Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrš. Mir.^{156b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Šaf. Trn. Ass. def. Sav. def. Karp. def.

Lk. 10:1 проповѣдати Čajn. Div. Kop. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. — om. Nik. Mar. Zogr. Ass. Šaf. Curz. Ban. Dobrš. Mir.^{164b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Vuk. Karp.

Lk. 11:28 БЛАЖЕННИ СОУТЬ Čajn. Div. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. (pod utjecajem stiha Lk. 8:21) — om. соуть Mar. Zogr. Ass. Sav. Mir.^{299b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Karp.

Lk. 11:37 om. završni dio stiha Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. — въшедь же възлеже Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrš. Karp. Mir.^{175a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Šaf. def.

Lk. 13:9 om. врѣма Čajn. Div. Kop. Nik. Mlet. Pripk. Vrut. Karp. Šaf. — врѣме Hval. врѣма Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrš. Mir.^{181b} Rh. Bd. — лѣто Crk. Hil.

Neznatan je broj leksičkih oblika u kojima Čajn. u trećem dijelu knjige odstupa od stanja zabilježenoga u drugim bosanskim evanđeljima. Zabilježena je svega jedna markantnija razlika u kojoj Čajn. nema potvrdu u nekom od drugih evanđeoskih bosanskih rukopisa:

Lk. 7:40 сеть Čajn. — ρευε Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Vrut. Pripk. Zogr. Mar. Ass. Mir. Ban. Šaf. Dobrš. def.

Kuna je (1982) skrenula pozornost na to da se leksema сеть javlja u Hval. 186^v (Djela apostolska 19:35). Cejtin – Večerka – Blagova (1994: 681) navode da se leksema сать javlja u *Kločevomu zborniku* u obliku aorista, kao i u *Kloc. 66 1, Kloc. 5a 17, Sinajskome psaltiru* (Ps 35:2).

Osim prethodno navedenih primjera, o jedinstvu Čajn. u trećem predlošku s drugim bosanskim rukopisima najbolje svjedoče i neprevedeni grecizmi koji nemaju potvrdu u kanonskim, a najčešće ni u rukopisima drugih slavenskih redakcija:

пакаторъ (πράκτωρ) — слоуга

Lk. 12:58 пакаторъ² Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Kop. Div. Nik. Nz (Novi zakon Sv. Aleksije, ruski rukopis 14. stoljeće, usp. Horálek) — слоуга Mir.^{180b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Curz. Karp.⁸¹ Šaf. Dobrm. Dobrš. Trn. Mar. Zogr. Ass. i Sav. def.

Lk. 12:58 прѣдасть пакатороу слоузѣ Čajn. Pripk. Hval. Mlet. Div. Nik. Kop. Vrut. om. слоузѣ — прѣдасть слоузѣ Mir.^{180b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Curz. Karp.⁸¹ Dobrm. Dobrš. Trn. Šaf. Mar. Zogr. Ass. i Sav. def.

нкономъ (οἰκονόμου) — прнставъннкъ — стронтеѣ

Lk. 16:1 ѣконома Čajn. Pripk. Hval. Div. def. Nik. нконома Kop. Mir.^{186a} нконоба Vrut. — прнставннка Crk. Hil. Karp.^{83v} прнставннкъ Rh. Mr. Bd. прнставъннкъ Mar. Zogr. — стронтеѣ Vuk.^{103v} Ass. i Sav. def.

камнлѣ (κάμηλος) — вельбѣдѣ

Lk. 18:25 камнлѣ Vrut. Čajn. Nik. Kop. камелю Div. камнлю Pripk. — вельбѣдоу Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Šaf. Curz. вельбоудоу W148 Dan.

вaть (βάτους), вaть олѣѣ (βάτους ἐλαίου) — мѣрѣ олѣа

Lk. 16:6 вaть (вѣть, вѣaть) олѣѣ (олѣѣ) Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Div. Nik. Kop. — мѣрѣ олѣа Mar. Zogr. — мѣромь масла Ban. мѣрѣ масла Šaf. dok Ass. i Sav. nemaju tog dijela teksta.

фopѣ (φόρον) — дань

Lk. 20:22 порѣ Čajn. Pripk. Kop. Mlet. фopѣ Div. Nik. Vrut. — дань Zogr. Mar. Trn. Mir.^{193b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Karp.⁸⁸ Dobrm. Dobrš. Ban. Curz. Šaf. Ril. (f.148a) W148 Dan. Mst.^{96v} — кнносѣ Hval. (iz paralelnoga mjesta Mt. 22:17); Ass. i Sav. def.

apa (ἄρα) — ѡбо

Lk. 18:8 apa Čajn. Vrut. Hval. Nik. (121a, ostrugano) Dan. Mlet. — ѡбо Kop. Mar. Zogr. — Pripk. om. Dobrš. om.

Prema tvrdnjama Horáleka, u navedenim se primjerima, zapravo, radi o tzv. sekundarnim grecizmima. Ipak, prema ovakvoj pretpostavci treba pristupiti s rezervom jer je općepoznato da su bosanski tekstovi ostajali izvan inovacionih zahvata. Na grecizme u bosanskim tekstovima treba gledati kao na odjek stari-
ne, unatoč tezama o mogućoj naknadnoj grecizaciji, naprosto zato što nije bilo tako jakog središta crkvene organizacije koja bi se mogla poduhvatiti reforme koja bi kao rezultat imala ovakav odjek, naime da svi sačuvani rukopisi imaju na isti način izmijenjeno čitanje. U većini navedenih primjera podaci za Ass. nisu dostupni, a kako je već ranije uočeno, bosanski se kodeksi, bolje od veći-
ne rukopisa drugih slavenskih redakcija, oslanjaju na arhaični Ass. Bosanski rukopisi bilježe neprevedene grecizme jednako kao Ass., dok su prijevodi za-
bilježeni već u Mar. i Zogr. Svakako treba imati na umu to da bosanski rukopisi imaju i druge leksičke arhaizme ali i druge neprevedene grecizme mimo onih navedenih u prethodnome tekstu. Upotreba ovih grecizama u bosanskoj grupi rukopisa, gdje rukopisi drugih redakcija imaju slavensku riječ, svjedoči o je-
dinstvenoj grupi tekstova.

Osim navedenih grecizama o arhaičnosti ovoga dijela teksta svjedoče i gre-
cizmi koji su ostali neprevedeni i u kanonskim staroslavenskim evanđeljima. Čajn. se ponaša kao i drugi bosanski rukopisi (usp. Lk. 16:9 мамонн Čajn.

Vrut. Pripk. Nik. Dan. мамоннны Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def.; Lk. 16:13 мамоны Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Nik. Dan. Karp. Dobrm. Dobrš. Krat. Mak. мамонѣ Mar. Ass. Zogr. мамонѣ Sav.; Lk. 12:56 ѡпокрѣти Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. — ѡпокрѣти лнѣмнри Mlet.).

Kako je u prethodnome tekstu istaknuto, i ovaj se dio teksta Čajn. može pridružiti prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Osim prethodno navedenih grecizama, usporedba ovoga predložka Čajn. s rukopisima za koje je već utvrđeno da imaju leksiku T2, poput ruskoga Mst., raškoga Mr. i Rh., pokazuje da do utjecaja T2 u ovome dijelu teksta nije došlo. Osim gore navedenih primjera u kojima Čajn. zajedno s većinom drugih bosanskih pokazuje sličnosti s Ass., u listi primjera koja slijedi navode se primjeri koji svjedoče odsustvu inoviranja kakvo je prisutno u spomenutim rukopisima. Čajn. u navedenim primjerima, jednako kao i u prvome predlošku, ide s većinom bosanskih te kanonskim, a protiv Mst., ali i protiv Rh., Mr., Trn.¹⁰⁸ Osim toga, u trećem predlošku nema utjecaja tipa T4, kakav je zasjeđen u drugome predlošku Čajn.

Leksičke razlike Čajn. prema tipu T2

ЗАКОНЪННЪ — КННГЪУН — КННЖЪННЪ

Lk. 11:45 законнковъ Čajn. законннкъ Nik. (≅ Dan.) Div. законъннкъ Vrut. Kor. Mlet. Mir. Mar. Zogr. Dobrš. Curz. Ban. Ass. def. Sav. def. — КННГЪУНІ Mst.^{85a, 178a} кннгоуни Rh. Mr. Bd. кннгоуне Buc. Šaf. def. — кннжъннкъ Crk. Hil. Trn.

ДОСАЖДАТИ — ОУКАРАТИ / КОРТИ — РОУГАТИ СѦ

Lk. 11:45 досаѣашн Čajn. Div. Kor. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Mir.^{175b} Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp.^{78v} Curz. Ass. def. Sav. def. — корншн Mst.^{85a} Rh. Mr. Bd. Trn. оукараѣшн Vuk.^{95v} Hil. оукарашн Crk. Šaf. def. — роугаѣшн са Mst.^{178a}

¹⁰⁸ Detaljna usporedba preslavizama koju donosi Slavova (1989) nalazi se u dijelu koji govori o preslavizmima u Čajn. evanđelju, kao i u prilogu koji donosimo na kraju knjige. Stoga se ovdje donose leksičke varijante koje odvajaju rukopise tipa T2, a koje se ne donose na listi Slavove.

ВРАНЪ — ПЪТНЦА

Lk. 12:24 вранъ Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Pripk. Mlet. Crk. Hil. Rh. вранн Vrut. Hval. Mir.^{177b} Šaf. вранъ Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp.⁸⁰ — птнць Mst.^{87b} Vuk.^{98g} Trn. Curz. Mr. def.

ЛАЮТН — БЛЖДНТН

Lk. 11:54 лающе Čajn. Div. Kop. Nik. Mlet. Pripk. Vrut. лаюцьтхъ Hval. лаџце Mar. Zogr. Trn. Rh. Mr. Bd. лаџце Curz. Šaf. Dobrš. Ban. Karp. def. ловеще Mir.^{176b} — блюдоуце Mst.^{85v} Vuk.^{95d} Crk. Hil. нџоуце Dan.

КОРНСТЬ — ПЛЪНЪ

Lk. 11:22 корвьсть Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Mir.^{171a} Dobrš. Curz. Ban. Karp.^{76v} Buc. Šaf. — плънъ Mst.^{83b} Vuk.^{93a} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Trn.

МАТА — ВОНАЛНЦА

Lk. 11:42 метвн Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. матн Mar. Zogr. Trn. Dobrš. Ban. Curz. Karp.⁷⁸ Mir.^{175a} Rh. Mr. Bd. Buc. Šaf. def. — воналнца Mst.^{85a} вонѣлнце Crk. Hil. вонѣлнць Vuk.^{95av}

ПОАСТН — ПОТРЪБНТН

Lk. 9:54 поѣсть Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mst.^{80b, 205a} Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Buc. Karp.^{74, 164} Mir.^{164a} Ass. def. Sav. def. — потрѣбнтъ Trn. Vuk.^{89v} Rh. Bd. Crk. Šaf.

Jerković (1975: 208) ističe da se utjecaj raške redakcije najviše očituje u drugom, trećem i petom rukopisu, a da na to upućuju slovni oblici, upotreba nadrednih znakova, akcenata te ortografija. Peti je rukopis od stiha Lk. 6:42 pa do kraja knjige, tj. od stiha Lk. 22:62 (Jerković 1975: 10). Analiza leksičkoga sloja ovoga dijela Čajn. pokazuje njegovo slaganje s drugim bosanskim evanđeljima na isti način kao i u prvom dijelu knjige. Osim toga, kako je već istaknuto, ortografski i grafijski ovaj (treći) dio rukopisa sličan je Nik. i Hval. Teza o postojanju trećega predloška (od stiha Lk. 6:42) koji je u užoj vezi s Rh., Mr.

i Crk. nego s bosanskim ne može se prihvatiti¹⁰⁹ jer detaljna analiza leksičkoga sloja ovoga dijela knjige Čajn. ne ukazuje na takvu mogućnost. Analiza je pokazala evidentno udaljavanje trećega predloška Čajn. od srpskih evanđelja tipa T4 (Bd., Hil. 52, Šč., Vv.). Osim udaljavanja od srpskoga tipa T4, kako je gore pokazano, evidentno je udaljavanje i od tipa T2, tj. od Mp. i Rh. koji u kompletnom tekstu *Ev. po Luki* imaju leksiku jurjevsko-mstislavljevoga tipa. Ono što je zanimljivo jeste to da Šaf. uglavnom nastavlja ići s navedenim srpskim (Bd., Hil. 52, Šč., Vv.) do kraja *Ev. po Luki*.¹¹⁰

Lista primjera koja slijedi pokazuje udaljavanje od srpskih evanđelja tipa T4 u trećem predlošku Čajn.:

ДОМЪ — ХРАМНА

Lk. 7:6 ДОМОУ / ДОМЮ Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Trn. Mar. Ass.^{54c} Zogr. Dobrš. def. Ban. Mst.^{81b} Mir.^{166a} Vuk.^{68v} Karp.^{74v} Crk. Rh. Mp. — храмны Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. (nema)

НЕ ДАТИ — НЕ ОСТАВНТИ

Lk. 8:51 НЕ ДА Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Crk. Rh. Mp. Dobrš. Ban. Trn. Mst.^{86g} Mar. Ass.^{58a} Zogr. НЕ ДАТЬ Vrut. Mlet. Mir.^{173b} Vuk.^{97d} Karp.^{79v} — НЕ ОСТАВН Hil. 52 Bd. Šč. Šaf.

РАЗОРНТИ СА — ПАСТН СА — РАЗНТИ СА

Lk. 6:49 разорн се Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. def. Ban. Curz. Karp.^{69v} Vuk.^{83v} Crk. Hil. Rh. Mst.^{75v} — паде се Dan. Šaf. Hil. 52 Bd. Šč. — разнде се Mir.^{156a} Trn. om.

ОБЛАСТЬ — СТРАНА

Lk. 8:37 ОБЛАСТН Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mir.^{179a} Vuk.^{94a} Crk. Rh. Mp. Dobrš. Ban. Curz. Trn. Mst.^{84b} Mar. Zogr. — страны Bd. Hil. 52 Šč. Vv. Šaf. Div.^b

¹⁰⁹ Nije baš sasvim jasan stav Pešikana (1989: 207) kada govori o trećem predlošku Čajn. Čini se da je on naklonjen ideji kako u trećem dijelu knjige, od stiha Lk. 6:42, postoji odraz starije raške (T2) varijante teksta.

¹¹⁰ O tome vidjeti više na str. 142-144 ove monografije.

прѣщати — повелѣти

Lk. 8:29 прѣщаше Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mir.^{178b} Vuk.^{93d} Hil. Rh. Mr. Trn. Mar. Ass.^{56c} Zogr. запрѣць Crk. — повелѣ Bd. Šč. Vv. Šaf.

къ себе — дрѣгъ къ дрѣгѣ

Lk. 8:25 къ себѣ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Trn. Mar. Zogr. Mir.^{161a} Crk. Rh. Mr. въ себѣ Vuk.^{85d} — дрѣгъ къ дрѣгѣ Šaf. Dan. Bd. Šč. Vv. дрѣгъ дрѣгѣ Hil. 52

свѣдѣнне — свѣдѣтельство

Lk. 9:5 свѣдѣнне Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. свѣдѣнне Mst.^{86b} Šaf. Ban. Dobrš. Trn. Mar. Zogr. Ass.^{57b} Mir.^{178a} Vuk.^{96d} Hil. Rh. Mr. Crk. Karp. om. — свѣдѣтельство Dan. Bd. Hil. 52 Šč. Vv. nema

възбоудити — въздвнхити

Lk. 8:24 възбоуднше Čajn. Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Kop. Pripk. Trn. Mar. Zogr. Šč. Mir.^{161a} Vuk.^{85d} Crk. Hil. Rh. Mr. Ban. Mst.^{77g} — въздвнхѣ Bd. Hil. 52 Vv. въздвнхшѣ Šaf.

запрѣтити — повелѣти

Lk. 8:56 запрѣти Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Vuk. Mir.^{173b} Vuk.^{98a} Crk. Rh. Mr. Hil. Dobrš. Trn. Mst.^{87a} Karp.⁸⁰ Mar. Ass.^{58b} Zogr. — повелѣ Hil. 52 Bd. Šč. Vv. nema Šaf.

Primjeri koji odvajaju treći predložak Čajn. od tipa T4 i T2, a samim tim i od raških Rh. i Mr. te Šaf.

досадеть — оукроеть

Lk. 18:32 досадеть Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. om. Mlet. Mir.^{189a} Trn. Mar. Zogr. — оукроеть Dan. Šaf. Bd. Vuk.^{106d} Crk. Hil. Rh. Mr.

СХМЪНЪНЫЕ — СЪБЛЮДЕНЬЕ

Lk. 17:20 соумненнемъ Čajn. Hval. Dan. Pripk. Vrut. Kop. Mlet. Dan. Nik. def. Div. def. Karp.^{84v} Mir.^{187b} Vuk.^{105v} Crk. Hil. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. — блюденнемъ Rh. Mr. Bd. Trn. съблюденіемъ Šaf. съблюденнемъ Mst.^{92v}

ЖОУПЕЛЬ — КАМЕННІЕ

Lk. 17:29 жоупель Čajn. Pripk. Vrut. Div. Kop. Nik. def. Dan. Mlet. Mir.^{188a} Trn. Mar. Zogr. Karp.⁸⁵ Curz. Dobrš. Ban. — каменнїе Vuk.^{105g} Crk. Hil. камы Bd. Rh. Mr. Šaf. Mst.^{92g}

ОКРОУНТИ — ОСАДХТЬ — ОБЪСТХПХТЬ — ОБНМАТИ

Lk. 19:43 окроуетъ Čajn. Pripk. кроуетъ Vrut. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Zogr. Karp.^{87v} Mir.^{192a} — осадхть Mar. — ѡбъстапать Curz. ѡбъстхпхть Dobrš. Ban. — ѡбнмоутъ Vuk.^{108g} Crk. Bd. ѡбѣмхт Šaf. ѡбѣмхть Trn. ѡбннмоутъ Mr. ѡбѣнмоутъ Crk. обндоутъ Mst.^{95b}

ВРЪТЪПЪ — ПЕЩЕРА

Lk. 19:46 врьтопъ Čajn. Pripk. врьтоф Vrut. Mlet. Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Karp.^{87v} Trn. Mir.^{192a} Vuk.^{108d} Mr. врьтъпъ Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Curz. — пещероу Crk. Rh. Bd. Šaf. Mst.^{95v}

СЪСТАТИ СѦ — СЪВЪЩАТИ СѦ

Lk. 20:1 състаше се Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Mlet. Mir.^{192b} Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Mst.^{95v} въ црѣквн (!) Karp.^{87v} Vuk.^{108d} om. — свещаше се Dan. Rh. свещаше же се Crk. Mr. Bd. свещаше Mr. съвѣщашъ сѦ Šaf.

ОБЛАСТЬ — ВЛАСТЬ

Lk. 20:2 областню Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Mir.^{192b} Crk. Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrš. — властню Dan. Karp.^{87v} Mst.^{95v} Trn. Vuk.^{109a} Rh. Mr. Bd. властїа Šaf.

СЪГЛАДАТИ — СЪБЛЮДАТИ

Lk. 20:20 съгледавше Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Dobrš. Ban. Curz. Karp.^{150v} Mir.^{193a} — съблюдыше Dan. Rh. Mr. Bd. Šaf. оублюдыше Vuk.^{109d} оублюдыше Mst.^{96b}

ПРНКЛЮААН — СЪЛОУААН

Lk. 10:31 по прнклюаен Čajn. Pripk. Dan. по прнклѹенню Vrut. по прнклѹенн Mlet. по прнклѹашл Kop. по прнклюаю Nik. Div. Mir.^{184b} Vuk.^{101g} Mar. Zogr. Ass.^{59a} Sav.^{36a} Curz. Ban. Mst.^{89v} по прнлюѹю Dobrš. по прнклюѹю Karp.^{82v} — посла Crk. по слѹаанню Hil. по сълоуенню Rh. по слоуаю Bd. Šaf. Trn.

ПѢАЪЗЪ — СРЕБРЪННЪ

Lk. 10:35 пѢеза Čajn. Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Div. Mlet. Kop. Karp.^{82v} Mir.^{185a} Mar. Zogr. Ass.^{59b} Sav.^{36b} — сребрѹннка Mst.^{89g} Vuk.^{101gd} Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Šaf. Trn. Dobrš. Ban. Curz.

НСКРЪНН — БЛЖЪНЪ

Lk. 10:36 нскрѹнн Čajn. Pripk. Vrut. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Div. Mir.^{185a} Mar. Zogr. Ass.^{59c} Sav.^{56b} Karp.^{82v} Ban. Curz. Dobrš. — блжѹнн Vuk.^{101d} Crk. Hil. Rh. Bd. Mst.^{89g} Šaf. Trn.

ХРАНИЛЦА — ЖИТЬНИЦА

Lk. 12:24 хранилца Čajn. Pripk. Vrut. хранилца Nik. (≅ Dan.) Div. Mlet. Kop. Mir.^{177b} Rh. Mar. Zogr. Curz. Dobrš. Ban. Karp.⁸⁰ — житѹнице Bd. Vuk.^{98g} Crk. Hil. Šaf. Trn. Mst.^{87b}

V. 2. Odnos trećega predloška Čajničkoga četveroevanđelja prema drugim bosanskim rukopisima

Iz prethodno je provedene analize vidljivo da se na tekstovno-leksičkome planu u okviru trećega predloška Čajn. najmanje razlikuje od reprezentativnih bosanskih rukopisa koji pripadaju prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. S obzirom na to, za njegovo bliže pozicioniranje među bosanskom skupinom rukopisa treba uzeti i druge kriterije. Naime, Čajn. (izuzevši drugi predložak) i druga bosanska evanđelja pokazuju velike sličnosti pa se za filijaciju njihovih posebnih podgrupa treba uzeti u obzir više različitih kriterija, jer su za bliže određivanje njihova zajedničkoga predloška bitna ne samo leksička slaganja nego i npr. slaganje u izboru morfoloških oblika, red riječi, zajedničke pogreške i sl.

Pisar ovoga predložka Čajn. po stilu ukrašavanja podsjeća na ukrase u Hval. koji se protežu dužinom lijevoga ruba stranice.¹¹¹ Osim sličnosti načina ukrašavanja, u ovome su dijelu teksta zabilježena zajednička leksička te druga jezička rješenja koja se mogu pripisati bliskosti predložka s kojeg su oba rukopisa prepisana. Posebno padaju u oči zajedničke omisije ili dodavanja kao i pogreške koja ova dva rukopisa čine izuzetnim u odnosu na druge bosanske, ali i kanonska evanđelja te rukopise drugih slavenskih redakcija. Takva su slaganja, kako je istaknuto u uvodnome dijelu studije, jedan od bitnijih indikatora za određivanje bliskosti zajedničkoga predložka koji su rukopisi dijelili u nekoj od faza prepisivanja.

Iz primjera koji su reprezentirani u okviru dijela koji govori o odnosu ovoga dijela rukopisa Čajn. prema kanonskim, a koji potvrđuju da je riječ o teksto-loškom tipu T1 Čajn., pored ostalih rukopisa, redovito prati i Hval. Osim velikoga broja tih podudarnosti koje su zajedničke većini bosanskih rukopisa lista primjera u nastavku pokazuje sljedeće – kada se Čajn. evanđelje razlikuje od većine drugih bosanskih, ide upravo s Hval.:

Lk. 7:38 ОБЛНВАТИ Čajn. Hval. — МОУНТИ Pripk. Vrut. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Dov. Mir.^{159a} (≅ Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.) Zogr. Mar. Karp.^{70v} ОМАКАТИ Ass.^{119b} Ban. Curz. Dobrš. def.

Lk. 9:31 КОНЬУАТИ Čajn. Hval. Karp.¹⁶³ — СКОНЬУАСТИ (!) Pripk. СКОНЬУАТИ се Vrut. СКОНУАТИ Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Curz. Ban. Dobrš. Div. def. Mir. def.

Lk. 13:15 НСЬ Čajn. Hval. Sav.^{58b} — ГЬ Pripk. Vrut. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Dov. Mir.^{194b} (≅ Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.) Mst.^{94v} Mar. Zogr. Ass.^{61b} Ban. Curz. Dobrš. Karp.⁸⁷

Lk. 15:28 ПРНТИ Čajn. Hval. — ВЪННТИ Pripk. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Hval. Mlet. Dov. Mir.^{212b} (≅ Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.) Mar. Zogr. Ass.^{70d} Curz. Ban. Dobrš. Karp.¹⁰² УННТИ Vrut.

Lk. 17:24 ОСВѢТНТ СЕ Čajn. ОСВѢТЫТЬ СЕ Hval. — СВНТНТЬ СЕ Pripk. Kop. Dan. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. Dobrš. Curz. Ban. Mst.^{92v} СВѢТАЕТЬ СЕ Vrut. Nik. om. Div. om.

¹¹¹ Usp. u Hval. na 34v, 35, 39v, 42v, 43, 133v, 134, 120v, 151v i dr., a u Čajn. na 161b, 156b, 154a, 144a, 134b.

Lk. 11:39 стакленнца мнѣн Čajn. стакленнца мнѣи Hval. — стьклѣннѣи н мнѣѣ Div. стьклѣннѣи н мнѣѣ Kop. стакленѣице н мнѣи Nik. стакленнѣи н мѣшнѣи Vrut. Mlet. Karp.⁷⁸ (стьклѣннѣи н мнѣѣ) — стакленѣице н блоуде Dan.

Lk. 22:18 пнѣн Čajn. Hval. Pripk. — пнѣн add. ѿ плода лознаго Vrut. Kop. Nik. Div. Mlet. Karp. Curz. Ban. Dobrš. Mar. Zogr. (za grč. *πίω ἀπὸ τοῦ νῦν ἂ πὸ τοῦ γενήματος*).

Lk. 22:29 завѣтъ Čajn. завѣтъ мон Hval. — om. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. Dov. def.

Lk. 8:12 слово снѣное Čajn. Hval. — слово (om. снѣное) Pripk. Vrut. Div. Kop. Nik. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav.

Lk. 7:31 ѡбо Čajn. Hval. Mar. — om. Pripk. Vrut. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Dobrš. Ban. Curz. Zogr. Ass. def. Sav. def.

Lk. 20:3 нѣъ Čajn. Hval. Curz. — om. Pripk. Vrut. Div. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ass. def. Sav. def.

Tako se u Čajn. i Hval. javljaju i zajedničke pogreške koje se ne javljaju u drugim rukopisima:

Lk. 8:14 слышавъшен слово Čajn. Hval. — om. слово Div. Kop. Nik. Mlet. Vrut. Pripk. (greška Čajn. i Hval. nastala uslijed prethodnoga konteksta; naime, u stihu Mt. 8:12 javlja se слышеѣе слово u Čajn. Hval. Ass. Zogr.).

Lk. 22:25 велнѣн Čajn. Hval. (vjероватно se radi o zajedničkoj pogrešci pod utjecajem paralelnoga mjesta Mk. 10:42) — om. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def.

Lk. 19:6 въ домъ свон Čajn. Hval. (greška nastala pod utjecajem stiha Lk. 5:29 u kojem Mar. Zogr. Ass. Sav. imaju въ домоу своемъ — om. Pripk. Vrut. Div. Nik. Kop. Mlet. Zogr. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Curz.

Lk. 22:13 ѡченка Čajn. Hval. (greška nastala pod utjecajem stiha Mt. 26:20 gdje dodatak imaju i bosanska i kanonska) — om. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Ass. def. Sav. def.

Isti je slučaj s izborom pojedinih gramatičkih oblika koji odvajaju ova dva rukopisa od ostalih bosanskih (usp. Lk. 7:24 нзндете Čajn. Hval. — нзндоѣте Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop.; Lk. 9:5 нз града Čajn. Hval. Dan. — ѿ града Pripk.

Vrut. Nik. Div. Nik. Mar. Zogr. Ass. Sav.; Lk. 9:16 н прнемъ Čajn. Hval. — прнемъ же Pripk. Vrut. Div. Nik. Mar. Zogr. н прнемъ же Kop. прнемъ нсоусь Dan.; Lk. 20:47 лнше осѣженне Čajn. лнше осоуевне Hval. лнше осѣжене Mlet. Šaf. — осѣженне боле Pripk. Nik. Div. Kop. осѣженне веѣ Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav.; Lk. 21:21 нсходеть Čajn. Hval. — всходеть Pripk. Vrut. Nik. Dan. Mlet. вѣходеть Div. Kop.; Lk. 22:37 пнсано естъ Čajn. Hval. — пнсаное се Pripk. Vrut. Kop. Div. Nik. Mar. пнсано се Zogr.).

Grickat je, ispitujući odnos bosanskih rukopisa prema Div., došla do zaključka da Hval. najčešće prati Nik., pošto s njim najduže održava jedinstvo (Грицкат 1961–62: 283). Detaljno čitanje i usporedba trećega predloška Čajn. s ova dva rukopisa pokazuje da se grani koju čine Nik. i Hval. može pridružiti i treći predložak Čajn. Naime, analizom su pronađena zajednička rješenja Čajn., Nik. i Hval.,¹¹² nasuprot Div. i Kop.

Lk. 10:21 нѣѣ Čajn. Nik. Hval. Sav. — нѣсн (нѣсе) Vrut. Div. Kop. Mlet. Pripk. def. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Mir.^{194a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.).

Lk. 10:25 сътворѣ Čajn. Nik. Hval. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. — створѣ Vrut. Pripk. def. Mlet. створю Div. Kop. Mir.^{184a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) створнѣ Trn. сътвори Ban. Curz.

Lk. 11:42 всего Čajn. Nik. Hval. Vuk.^{95v} Hil. Mst.^{85a} — всакого Div. Kop. Vrut. Mir.^{175a} Crk. Mr. Bd. всакого Dov. Mlet. всѣкого Mar. (≅ Trn.) Zogr. Curz. Dobrš. Ban. Karp.⁷⁸ всако Rh.

Lk. 11:40 безоумнне Čajn. Nik. Hval. Dan. Mir. — безѣмне Vrut. Pripk. def. безоумнѣ Kop. безоумнн Div. безоумнн Mar. (≅ Trn.) Zogr. Curz. Ban. Dobrš. Curz. Karp.⁷⁸ Mst.^{84g} Ass. def. Sav. def.

Lk. 12:22 дѣєю вашею Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mar. Mir.^{177a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — ом. вѣєю Div. Kop. Vrut. Mlet. Zogr. Curz. Dobrš. Ban.; своен Trn. i Mst.^{87b} Ass. def. Sav. def. Karp. def.

Lk. 18:13 хотѣаше Čajn. Nik. Hval. хотѣше Pripk. Dan. Mar. Zogr. Ass. Sav. — смѣше Vrut. Mlet. Div. Kop. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 169)

¹¹² Izvjesne je sličnosti između Nik. i Hval. uočio još Daničić koji je “u prvi mah mislio da ga je pisao isti pisar koji je pisao Hval., što se pri svestranoj analizi pokazalo netačnim” (Kuna 2008: 106–107).

Lk. 20:23 нмь Čajn. Nik. Hval. — к нмь Pripk. Vrut. Div. Dan. Mlet. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Curz. Dobrš. Ban. Mir.^{193b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst.^{96v}

Lk. 20:26 днвнше се Čajn. Nik. Hval. Vuk. днвеще се Mir. — днвльше се Div. Dan. Kop. Pripk. дѣвлаше се Vrut. дѣвлахъ се Mlet. днвльше са Zogr. Mar. Ban. Trn. Mst.^{96v} днвльшя Dobrš.

Lk. 20:28 бесуедьнь Čajn. Nik. Hval. — безуедъ Vrut. Div. Kop. Dan. беседа Pripk. бесуедъ Mlet. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 149).

Osim primjera koji su zajednički Čajn. i Hval. te Čajn., Nik. i Hval., usporedbom teksta Čajn. i Nik. zabilježeni su i njihovi zajednički izbori. Osim leksičkih, radi se zapravo i o nekim sistemskim sličnostima. Zabilježni su sljedeći primjeri: Lk. 8:14 жнтнскыє Čajn. Nik. — жнтнскнмн Pripk. Kop. жнтнскнмъ Vrut. жытѣнскы Hval.; Lk. 9:32 соуцаѣ Čajn. Nik. — сѣцн Pripk. Kop. — сѣца Vrut. Hval.; Lk. 8:14 плодетъ се Čajn. Nik. Vrut. — плода твореть Pripk. Div. Kop. плодыть Hval.; Lk. 7:39 его Čajn. Nik. Pripk. — н Vrut. Hval. om. Div. Kop.; Lk. 10:12 содомланомъ Čajn. Nik. Mlet. — содомомъ Pripk. Vrut. Kop. Div. Hval. kao Ass., dok Mar. i Zogr. содомлѣнемъ; Lk. 11:36 боуде Čajn. Nik. — будеть Vrut. Kop. Div. Hval. Pripk. def. Mar. Zogr.; Lk. 11:39 вънютрънаѣ Čajn. Nik. — вънѣтрна Vrut.; Lk. 11:42 створнтн Čajn. Nik. — творнтн Vrut. Div. Kop. Hval. Mlet.; Lk. 13:14 ѡвеща Čajn. Nik. — ѡвещавъ Pripk. Vrut. Hval. Div. Kop.; Lk. 15:21 твонхъ Čajn. Nik. Dan. Mar. Zogr. Ass. Sav. — свонхъ Pripk. Vrut. Hval. Div. Kop. Mlet.; Lk. 16:16 всакы Čajn. Nik. — всь Pripk. васъ Hval. всн Vrut. Kop.; Lk. 18:21 нзъ Čajn. Nik. Mar. — ѿ Vrut. Hval. Div. Kop. Ass. Zogr. Sav.; Lk. 18:34 съкрнвень Čajn. Nik. — съкръвень Pripk. Hval. Div. Kop. скровень Vrut.; Lk. 19:40 нѣь Čajn. Nik. — om. Pripk. Vrut. Hval. Div. Kop.; Lk. 17:37 снемлють се Čajn. Nik. Mar. — съберѣть се Vrut. Mlet. Div. Hval. Kop. Pripk. def.¹¹³

U izboru varijante едннѡуадъ i ннѡуадъ Čajn. i Nik. se redovito slažu, a idući protiv većine drugih bosanskih rukopisa:

Lk. 7:12 едннѡуедаго Čajn. едннѡуеда Nik. Dan. едннѡуедаѣ Div. Ass. — ннѡуедн Kop. ннѡуеда Pripk. Vrut. ннѡуедаго Hval. Mar. Zogr. Sav. def.

¹¹³ Peti pisar Čajn. nerijetko dodaje imenicu нѣь tamo gdje nije prisutna u drugim bosanskim rukopisima kao ni kanonskim (usp. Lk. 22:14, 15, 31).

Lk. 8:42 εΔΗΝΟΥΕΔΑ Čajn. Nik. Ass. — ΗΝΟΥΕΔΑ Pripk. Vrut. Hval. Div. Kop. Mar. Zogr.

Lk. 9:38 εΔΗΝΟΥΕΔΒ Čajn. Nik. Dan. Zogr. — ΗΝΟΥΕΔΒ Pripk. Vrut. Hval. Kop. Mar. Ass. Sav. Div. def.

Međutim, poređenjem Čajn., Nik. i Hval. zapaženo je da se Hval. u nekim leksičkim pojedinostima odvajaju od ova dva rukopisa, ali i drugih bosanskih rukopisa:

Lk. 7:32 плакахомъ се Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Zogr. Ban. Trn. Dobrš. def. Ass. def. Sav. def. Mir. def. — рыдахомъ Hval. Mar. Karp.

Lk. 8:18 како Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.^{93v} — еже Hval.

Lk. 8:27 етеръ Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Ass. Zogr. — нѣкто Hval. — εΔΗΝΒ Vrut. Mar. Sav. (usp. kompletiju listu usporedbi na str. 144).

Lk. 9:57 гредешн Čajn. Div. Nik. Kop. гредешъ Pripk. — ндешн Vrut. Hval. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Curz. Koh. Ostr. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. Mst.^{205a}

Lk. 9:62 бѣне Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Curz. Koh. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Ostr. Karp. Trn. Mst.^{92b} — нѣсноε Hval.¹¹⁴

Lk. 10:28, 11:7 рѣ Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Curz. Koh. Ostr. Trn. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — гла Hval.

Lk. 12:4 нмоуцнмъ Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Zogr. Trn. Karp. Vuk. Hil. Rh. — могоуцымъ Hval. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Curz. Mir. Crk. Mr. Bd. Sav. def.

Lk. 20:13 ѡсрамлают Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Koh. Trn. Karp. Mir. def. Ass. def. Sav. def. — оустыдѣтъ Hval.¹¹⁵

¹¹⁴ Kada je u pitanju varijanta бѣне i нѣсноε, Hval. često ima varijantu нѣсноε na mjestu gdje druga bosanska imaju oblik бѣне. Osim u gore navedenome stihu Lk. 9:62 zabilježeni su i drugi primjeri u dijelu *Ev. po Luki* (Lk. 6:20, Lk. 10:9, 11, Lk. 13:18). Osim u *Ev. po Luki* ovakav postupak u Hvalovu evanđelju zabilježen je i u *Ev. po Marku* (usp. Mk. 4:30) i *Ev. po Mateju* (Mt. 19:24).

¹¹⁵ U paralelnome mjestu Mt. 21:37 Sav. ima oblik постыдѣтъ сѧ.

Lk. 14:10 слава Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk. Trn. Ban. Dobrš. Curz. Koh. Karp. — радость Hval.

Navedena lista primjera pokazuje odstupanje Hval. od Čajn. i drugih bosanskih, ali nerijetko ima potvrde u kanonskim ili rukopisima drugih redakcija. S obzirom na to da Hval. u navedenim primjerima ide dalje od Čajn. i drugih bosanskih rukopisa, takva udaljavanja mogu značiti dalje udaljavanje grane Hval. Nik. Čajn. kao i to da se između ovih rukopisa nalazi manji broj predložaka koji ih dijeli od Hval. Od deset primjera koji se navode u nastavku teksta u kojima se Hval. odvaja od Čajn. i većine drugih bosanskih, u četiri ima potvrdu u nekom od kanonskih evanđelja. Navedena lista ide u prilog konstataciji Grickat (1961–62: 283) da se Hval., kada odstupa od stanja u Nik., ili se radi o njegovim vlastitim individualizacijama ili bilježi varijante poznate evanđeljima staroslavenskoga kanona koje je Nik. iz nekih razloga kasnije iznevjerilo.

Posebnu pažnju skreću primjeri individualizacije Hval. u odnosu na Čajn., Nik., ali i druge bosanske rukopise. Ovakva odstupanja Hvala od kompletne bosanske skupine rezultat su utjecaja paralelnoga mjesta u Hval.:

Lk. 7:9 уюди се Čajn. Nik. Div. Kop. Vrut. Pripk. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. — днвы се Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 8:10). Kao Hval. ima još Mst.^{81b}

Lk. 8:27 ѿ грѣа Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. — от гроба Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 8:28).

Lk. 8:7 възрасте Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. въздрасте Mar. Zogr. Ass. Sav. — възнде Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 13:7 i Mk. 4:7).

Lk. 12:42 прнставьникъ Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. kao Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. — рабъ Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 24:45).

Lk. 12:52 раздѣленьє Čajn. Nik. Div. Kop. раздѣлень Pripk. раздѣлетъ се Vrut. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. — разоууеньє Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 10:35).

Lk. 17:37 тѣло Čajn. Nik. def. Div. Kop. Pripk. Vrut. Zogr. Mar. def. Sav. def. Ass. def. — троупъ Hval. (utjecaj paralelnoga mjesta Mt. 24:28).

Lk. 18:4 не срамлаю се Čajn. Nik. def. Div. Kop. Pripk. Vrut. kao Mar. Zogr. Ass. Sav. — стбю Hval.

Lk. 21:34 езькы Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. — улвкы Hval.

Razlike Hval. prema Čajn., ali i drugim bosanskim rukopisima, koje se tiču pogrešaka nastalih uslijed djelovanja paralelnoga mjesta omogućavaju da se iznese pretpostavka da je obučeni pisar kakav je bio Hval. dobro poznao, možda čak znao i napamet tekst Evanđelja te se, pored predloška koji je imao pred sobom, ponekad služio i vlastitom memorijom. Ovakvo obrazloženje čini nam se prihvatljivije nego da su brojne greške bile u nekom od predložaka s kojeg je Hval prepisivao Evanđelje, posebno što one nisu zabilježene ni u jednom drugom evanđelju s kojim Hval. pokazuje broje leksičke i tekstualne podudarnosti. Pored toga, Hval. često izostavlja ili dodaje dijelove stiha koji su prisutni u kanonskim, bosanskim i evanđeljima drugih redakcija, što se također može objasniti odvajanjem pogleda od predloška, a to rezultira dodavanjem ili izostavljanjem dijela stiha tamo gdje to nije potrebno.¹¹⁶ Stoga, ako se uzme u obzir slobodniji odnos Hvala prema predlošku i služenje vlastitom memorijom, čini nam se opravdana konstatacija I. Grickat da Hval. najčešće prati Nik., pošto s njim najduže održava jedinstvo (Грицкат 1961–62: 283), a nakon detaljne usporedbe ovoga dijela teksta Čajn. s Nik. i Hval. ovoj se grani može pridružiti i treći dio knjige Čajn. S druge strane, primjeri koji se ne bi trebali smatrati pogreškama pisara Hvala mogu se objasniti samim tim da je predložak Nik. i Čajn. kasnije redigiran prema još nekom sporednom predlošku.

Razbijanje je grupe Čajn. i Nik. rjeđe u odnosu na njihov odnos prema Hval. U nastavku se navode primjeri u kojima Čajn. odstupa od Nik.:

Lk. 8:13 ѡпадають Čajn. Кор. Div. Hval. Mlet. Hil. — ѡстѣпають Pripk. Nik. Dan. Mar. Trn. Zogr. Ass. Sav. ѡстѣпаю Vrut. ѡстапаатъ Cuzr. ѡстапаєтъ Ban. Sof. def. Mir. def.

¹¹⁶ Navedeno mišljenje potvrđuju i ranija istraživanja *Psaltira iz Hvalova zbornika* koje je provela M. MacRobert. Naime, ta su istraživanja pokazala da Hval pravi brojne pogreške i kada prepisuje psaltir, a “jedan tip odstupanja u Hvalovu tekstu rezultat je uplitanja memorije u proces prepisivanja: pisar koji je tekst znao gotovo napamet povremeno bi se oslanjao na manje-više savršenu mentalnu reprodukciju, umjesto da savjesno prepisuje iz egzemplara koji je pred njim” (MacRobert 2012: 274). Na kraju, MacRobert zaključuje da u ovoj fazi istraživanja psaltira enigma postaje paradoks jer “mnoge greške u Hvalovom psaltiru podrazumijevaju nedovoljno poznavanje teksta, druge pretpostavljaju prepisivača koji je tekst barem djelomično znao napamet. Iz toga slijedi da se ne mogu sve greške pripisati samom Hvalu, te da moramo razdvojiti dvije faze procesa izmjene teksta, jednu raniju koju karakterizira prisjećanje i česte *lectiones faciliores*, te drugu kasniju u kojoj se, vjerovatno Hvalovom zaslugom, javljaju mehaničke greške i nepodudarnosti” (2012: 276).

Lk. 11:3 $\mu\alpha\sigma\upsilon\psi\eta\beta\eta\iota$ Div. Čajn. Kop. Mlet. Mar. Dobrš. Mst.^{177b} Mir. $\mu\alpha\sigma\upsilon\psi\eta\eta\eta$ Crk. Hil. Bd. — $\eta\eta\sigma\upsilon\psi\eta\beta\eta\eta$ Hval. Nik. Vrut. Pripk. def. Ass. def. $\sigma\alpha\psi\eta$ Curz. Ban. — $\mu\alpha\delta\eta\eta\epsilon\upsilon\beta\eta\eta\iota$ Zogr. Sav. Rh. — $\beta\eta\tau\eta\beta\eta\eta$ Vuk. Mst.^{82a}

Lk. 13:34 $\gamma\eta\beta\zeta\alpha\theta$ Čajn. Hval. Div. Kop. Vrut. Dan. Mar. Curz. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Mst. Ass. def. Zogr. def. Sav. def. — $\pi\tau\eta\eta\upsilon\zeta\epsilon$ Nik. Pripk. Mlet. Vuk. Hil. Vat.

Lk. 18:43 $\eta\delta\epsilon\upsilon\alpha\sigma\eta$ Čajn. Pripk. Hval. Ass. Dobrš. Vuk. Hil. $\eta\delta\epsilon$ Ban. — $\gamma\rho\epsilon\delta\epsilon\upsilon\alpha\sigma\eta$ Vrut. Mlet. Nik. Div. Kop. Mar. Zogr. Mir. Rh. Mr. Bd.

Lk. 14:31 $\gamma\rho\epsilon\tau\eta$ Čajn. — $\eta\delta\epsilon$ Pripk. Hval. Curz. $\eta\delta\eta$ Vrut. Mlet. Nik. Dan. Div. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.

Provedena analiza trećega predloška Čajn. omogućava da se ono smjesti u istu tekstualnu grupu s Nik., Hval., Div. i Kop.¹¹⁷ Iako je teško pretpostaviti koliko predložaka dijeli ovaj dio teksta Čajn., Nik., Hval., Div. i Kop., na osnovu provedene analize može se reći da se radi o tradiranome predlošku s izvjesnim odstupanjima u navedenoj grupi koja su nastala uslijed kasnijih divergencija. O nekada zajedničkome predlošku Div., Nik. i Kop. može govoriti i zajednička greška koja se u njima javlja, a koju ne bilježe drugi bosanski rukopisi (usp. Lk. 7:3 $\mu\omicron\lambda\epsilon$ Čajn. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. — $\gamma\lambda\epsilon$ Div. Nik. Kop., kao i zajednički izbor u stihu Lk. 7:8 $\beta\lambda\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\eta$ Čajn. Nik. Div. Kop. — $\beta\lambda\alpha\sigma\tau\eta\upsilon$ Vrut. — $\beta\lambda\alpha\delta\eta\kappa\omicron\upsilon$ Pripk. Hval. Mlet.).

Međutim, ovdje provedena analiza pokazala je to da je Čajn. u trećem predlošku bliže Nik., dok, s druge strane, pojedini izbori u Kop. i Div. ukazuju na bližu vezu njihovih predložaka. Stoga se čini opravdanim zaključak Jerković da je tekst Čajn. prepisan s tri predloška, s tim da su prvi i treći imali zajedničku maticu.

O bližoj vezi Kop. i Div. u odnosu na Nik. i Čajn. svjedoče osim pojedinih leksičkih izbora i izbori pojedinih gramatičkih oblika te red riječi. U tim se slučajevima Čajn. i Nik. gotovo redovito pridružuje Hval., dok se Div. i Kop. ili ponašaju samostalno ili im se pridružuje Vrut. S druge strane, zabilježeni su

¹¹⁷ Treba napomenuti da se navedena grupa odnosi na usporedbu dijela *Ev. po Luki* i kod navedenih rukopisa. Naime, provedena analiza prvoga dijela teksta Čajn. pokazala je da se Kop. udaljava od spomenute grupe izborom mlađih leksičkih varijanti koje nisu tradirane u prethodno navedenim bosanskim evanđeljima.

primjeri u kojima se Čajn. ponaša suprotno od Vrut., a na tim mjestima Vrut. najčešće ima podršku u Kop. i Div. Čajn. se u tim slučajevima ponaša kao Nik. i Hval., ali i druga bosanska, dok Div., Kop. i Vrut. stoje sami. To zapravo govori da se iz grane Div., Kop., dalje razvio ogranak Vrut., a samim tim i Sof. te Pripk. Naime, već je ranije rečeno da su dosadašnja istraživanja pokazala da Vrut. i Sof. čine grupu (Kardaš 2014, 2018a), a da im se pridružuje i Pripk. (Nakaš 2015, Ramić–Kunić 2017).

Iako se u nastavku teksta navode primjeri gramatičkih oblika, reda riječi i ista izostavljanja ili dodavanja dijelova teksta, to u ovim primjerima opravdano ima snagu potvrde o bliskosti rukopisa s obzirom na to da se više puta ponavljaju u Div. i Kop., a najčešće i u Vrut.¹¹⁸ Osim toga, primjeri koji slijede dalje svjedoče o bliskosti grane koju čine Čajn., Nik. i Hval.:

Lk. 7:42 *паве* Čajn. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{119b} Sav. Ban. Curz. Karp.^{70v} Mir.^{159b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dobrš. def. — om. Div. Kop.

Lk. 8:27 *храмъ* Čajn. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{56b} Dobrš. Ban. Curz. Karp.⁷⁰ Mir.^{178b} Rh. Mp. Bd. — *храмннѣ* Div. Kop. *храмъны* Vrut. Sav. Vuk.^{83g} Hil. Crk.

Lk. 10:19 *всаκѣ* Čajn. Nik. Hval. Mlet. Pripk. *всѣκѣ* Karp.¹⁴⁵ — *всѣ* Div. Kop. Vrut. *всѣх* Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass. Sav. *всѣ* Curz. Ban. Dobrš. Karp.^{161v} *всю* Mir.^{193b, 307b} Crk.² *вѣсоу* Crk.¹ Hil. Rh. Bd.

Lk. 10:27 *твоего*¹ Čajn. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Karp. Mar. Curz. Dobrš. Ban. Mir.^{184a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — *своего* Div. Kop. Dov. Zogr. Ass. Sav. Vuk.

Lk. 10:33 *мнлосръдова* Čajn. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Dov. *мнлосрдва* Mar. Mst.^{89v} *мнлосръдова* Trn. Zogr. Ass. Sav. Curz. Dobrš. Ban. Mir.^{185a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Karp.^{82v} — *мнлосръдовавъ* Div. Kop. Vrut. Vuk.^{101g}

Lk. 11:42 *всего* Čajn. Nik. Hval. Vuk. Hil. Mst.^{85a} — *всакого* Div. Kop. Vrut. Mir.^{175a} Crk. Mp. Bd. *всакого* Dov. Mlet. *всѣкого* Mar. (≅ Trn.) Zogr. Curz. Dobrš. Ban. Karp. *всако* Rh.

¹¹⁸ Osim jezičkih i leksičkih podudarnosti, Kop. i Vrut. pokazuju “izrazitu podudarnost u izvedbi krilatog orla, simbola evanđeliste Ivana” (Kardaš 2020: 80).

Lk. 11:48 нмь Čajn. Nik. Hval. Pripk. Mir.^{176a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) — нхъ Div. Kop. Vrut. Dov. Mlet. Karp. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Curz. (≅ Ban. Dobrš.) Mst.^{85b, 178b}

Lk. 12:23 больша Čajn. Nik. Pripk. бола Hval. — большн Vrut. Div. Kop. Mlet. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Ass. def. Sav. def. Mir. def.

Lk. 13:21 нже Čajn. Nik. Hval. Pripk. Karp. Mar. (≅ Trn.) Ass. Sav. Dobrš. Mir.^{201a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{99b} — еже Div. Kop. Vrut. Curz. (≅ Ban.) — егоже Zogr.

Lk. 13:31 ндн (нзндн) Čajn. Nik. Hval. Pripk. Mlet. Curz. Ban. Dobrš. Karp. Mar. (≅ Trn.) Mir.^{181b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — ом. Div. Kop. Vrut.

Lk. 14:12 глашан Čajn. Nik. Hval. Mir.^{182a} глашен Pripk. — зовн Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Karp. Mar. Zogr. Curz. (≅ Ban. Dobrš.) Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk. Trn. Ass. def. Sav. def.

Lk. 14:19 воловьнхъ Čajn. Nik. Hval. Vrut. Mlet. Karp. Mar. Zogr. Ass. Sav. Rh. Mr. Bd. — воловь Div. Kop. Pripk. Dov. Trn. Vuk. Mir.^{199a} Crk. Hil. волнн Curz.

Lk. 18:13 хотъше (хотъше) Čajn. Nik. Hval. Dov. Pripk. Karp. Ban. Dobrš. Curz. Mar. Zogr. Ass. Sav. Trn. Mir.^{207b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — смъше Div. Kop. Vrut. Mlet.

Lk. 18:29 ннктоже Čajn. Nik. Hval. Pripk. Karp. Ban. Dobrš. Curz. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Mir.^{188b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Ass. def. Sav. def. — ннкторнже Vrut. Div. Kop. Mlet.

Lk. 22:46 молнте се Čajn. Hval. Nik. Mlet. Karp. — помолнте се Pripk. Div. Kop. Dan. Ban. Dobrš. Curz. Mar. Zogr. полнте се (!) Vrut. Ass. def. Sav. def. Mir. def.

Kako je rečeno prilikom analize prvoga predloška Čajn., grupi Div., Nik. i Hval. može se pridružiti arhaični predložak Kop. (Kardaš 2020: 198) te Čajn. u prvom i trećem predlošku, s tim da smo ustanovili da, ipak, treći dio knjige bolje prati put Nik. i Hval., dok Kop. ostaje bliži Div. i Man. Dakle, na ovome stepenu istraživanja taj ogranak činili bi Div. (Man.), Nik., Dan., Hval., Kop. i Čajn. Međutim, teza I. Grickat da se Dan. pridružuje ovim rukopisma nije održiva za kompletan tekst, a takav je slučaj i s Čajn. Naime, dok se u okviru

trećega dijela knjige Čajn. najčešće vezuje za druga bosanska, Dan. slijedi individualni put. Naime, provjera iste liste primjera Pešikana (1989) sa stanjem zabilježenim u Dan. pokazuje da se u dijelu *Ev. po Mateju* ovaj rukopis ne podudara s tipom T4 ni u jednom od primjera (njih 36 obuhvata sačuvani tekst Dan.). U *Ev. po Marku* od ukupno 25 primjera s tipom T4 slaže se u njih 7 (28%), a odstupa u 18 (72%), dok je taj utjecaj najizraženiji u *Ev. po Luki*, gdje od 29 primjera Dan. ide s T4 u njih 12 (oko 41%), a odstupa u 17 (oko 59%).

Tako se u okviru trećega predloška Čajn., kako je to pokazala prethodna analiza provedena na ovome uzorku teksta, Čajn. pridružuje tipu T1, a Dan. u tom dijelu nastavlja ići s tipom T4.¹¹⁹ Stoga se u ovome dijelu Dan. treba izuzeti od grupe Div., Nik., Hval., Čajn. i Kop. Lista primjera koja slijedi ilustrira odvajanje Čajn. od Dan. u okviru trećega dijela knjige, ali i od grane Div., Nik. i Hval.:

Lk. 7:44 власн главн своє Dan. власн главы своєж Šaf. власн главы своєа Konst. Dobrm. — власн свонмн Čajn. Pripk. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Kop. Mir. Mar. (≅ Trn.) Ass. Zogr. Sav. Curz. Dobrš. Ban. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 143)

Lk. 8:17 не ѣвлено бодеть Dan. Šaf. Bd. Konst. Crk. не ѣвѣ бждеть Dobrm. не навѣ бждеть Karp. — не ѣвнт се Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Mar. Zogr. Ass.^{37a} Sav. Ban. Dobrš. def. Mir.^{171b} Vuk.^{93v} Hil. Rh. Mr. явнл сѧ Trn.

Lk. 8:25 глаголюште дроугъ къ дроугоу Dan. Šaf. Bd. Šč. Vv. Konst. дроугъ дроугоу Hil. 52 — глѹще къ себѣ Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. глѹште къ себѣ Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{121b} Ban. Mir.^{161a} Crk. Hil. Dobrš. def. Sav. def.

Lk. 8:29 повелѣ же оубо Dan. повелѣ оубо Šaf. Bd. Konst. — прѣцаше бо Čajn. Pripk. Vrut. Kop. Nik. Mir. Curz. Ban. Dobrš. def. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{38b} Sav. запрѣць оубо Crk. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 157)

Lk. 8:56 днвнста Dan. Šaf. Bd. Konst. — Ѹжасоста Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dobrš. Ban. Curz. Karp.⁸⁰ Trn. Mir.^{173b} Vuk.^{98a} Rh. Mr. Crk. Hil. Dobrm. Karp. оужасете Mar. оужаснѣста Zogr. Sav. оужасосте Ass. Mst.^{87a}

¹¹⁹ Usporedbu *Ev. po Luki* u Dan. vršili smo na osnovu teksta Šaf. od stiha Lk. 9:28 zato što Bd. od toga stiha ima drugi predložak tipa T2.

Lk. 9:5 свѣдѣтельство Dan. Bd. Hil. 52 Šč. — свѣдѣнне Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Div. Kop. Nik. Šaf. Ban. Dobrš. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass.^{39c} Mir.^{178a} Vuk.^{96d} Hil. Rh. Mp. Crk. Dobrm. Karp. om.

Lk. 18:32 оукроеть н Dan. (ero) Šaf. Konst. Vuk.^{106d} Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — досадеть емоу Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. om. Mlet. Mir.^{189a} (н) Karp.^{85v} Curz. Dobrš. Ban. Dobrm. досадать емоу Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass. def. Sav. def.

Lk. 22:47 целовати Dan. цѣловати Šaf. Konst. — лобѣза Čajn. лобѣзати Div. лобѣзати Nik. Pripk. Karp.¹⁰⁷ (лобзати) Vrut. Curz. Ban. лобѣзати Dobrš. Dobrm. Mir. def. лобѣза Vuk.^{136g} лобѣзати Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass. def. Sav. def.

Uvidom u dva lista (od ukupno 17 dostupnih za istraživanje)¹²⁰ *Ev. No 697* zamijećena su neka njegova zajednička rješenja s Dan., a protiv Čajn. i kompletne bosanske grupe. U tome slučaju slijedi redakcijski tip T2:

Lk. 11:50 ѿ сложеннѣ Čajn. Nik. Div. Vrut. Kop. Mlet. Hval. съложеніа Šaf. — ѿ наѣла Dan. N° 697 отъ наѣла Mst.^{85b, 178b}

Lk. 11:54 ѡловнѣ Чajн. Vrut. Pripk. Nik. Div. Kop. — нѡоуѣ Dan. N° 697¹²¹ нѡѡѣ Šaf. нѡюѣ Mst.^{85v}

Lk. 12:4 не нмоуѡнмѣ Čajн. Vrut. Pripk. Nik. Kop. нмоуѡемѣ Mst.^{85g, 173v} — могоуѡнмѣ Dan. N° 697.

Lk. 12:5 въ ѡеоню Čajн. Vrut. Pripk. Nik. — въ дѣбрь огньоую Dan. N° 697 въ дѣбрь ѡгньнѡю Mst.^{85g, 173g}

Ako je suditi na osnovu uvida u dva lista N° 697, čini se da se ono slaže s rukopisom Dan. onda kada se u Dan. pojavljuju varijante prodrle iz tipa T2 jer je očito snažnije inoviranje ovom leksikom u N° 697 nego u Dan. Te su se podudarnosti mogle desiti neovisno o njihovom bližem predlošku. Dakle, trenutni uvid u ova dva lista navodi na pretpostavku da se Dan. i N° 697 slažu

¹²⁰ Dostupna su samo dva lista *Ev. po Luki*, a ostalih 15 listova čini tekst *Ev. po Mateju* u kojem je Dan. T1.

¹²¹ U Evanđelju No 697 pisar bilježi obje lekseme нѡоуѣ нѡѡѣ ѡловнѣ, što se može povezati sa zagledanjem u dva predloška ili postojanjem glosara, što nije neuobičajena pojava u bosanskim rukopisima.

onda kada se slažu T4 i T2. To potvrđuju i sljedeći primjeri po kojima N° 679 na samo dva lista pokazuje odstupanja u odnosu na Dan., Čajn., ali i kompletnu bosansku skupinu:

Lk. 11:52 законникомъ Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. — кннгоунѣмъ N° 697 Mst.^{85v, 178b}

Lk. 12:1 сънамъшнмъ се Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Pripk. сънамъше се Vrut. сънемъшемъ Mar. — събравшнмъ се N° 697 събрьавъшемъ Mst.^{85v}

Lk. 12:3 въ танлцинхъ Čajn. Div. Kop. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mar. Mst.^{173v} — въ храмъхъ N° 697 Mst.^{85g}

Razliku između Čajn. i Dan. u trećem predlošku Čajn. čine i oni primjeri koji su poznati u evanđeljima stsl. kanona. U tom slučaju Čajn. ide s drugim bosanskim te s Ass., dok je Dan. bliže kanonskim tetrama:

Lk. 14:10 званѣмн Dan. званнѣмн Šaf. званѣмн Mir.^{203b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Zogr. Sav.^{61b} Dobrš. Ban. Curz. — сѣдѣщнмн Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. сѣдѣщнмн Mar. Ass.^{64b} Karp.

Lk. 11:13 светѣ Dan. Mar. — бл҃гн Čajn. Kop. Vrut. Nik. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Ass. Zogr. Sav. om. Pripk. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 148)

Lk. 14:6 емоу къ семоу Dan. Mir.^{203a} Rh. Mr. Bd. емоу къ семоу Mar. Zogr. — емоу Čajn. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Pripk. Vrut. Ass.^{63d} — емоу к томоу Sav.^{63a} Hil.

Lk. 16:1 прнставннка¹²² Dan. Crk. Hil. прнставннкъ Rh. Mr. Bd. прнставъннкъ Mar. Zogr. — ѡконома Čajn. Pripk. Hval. Nik. нконома Kop. Mlet. Mir.^{186a} нконова Vrut. Div. def. — стронтељ Vuk.^{103v}

¹²² I u dijelu *Ev. po Ivanu*, koji nije sačuvan u Čajn., a u Dan. do stiha Iv. 11:45, Dan. se najčešće razlikuje od drugih bosanskih. Usp. neke od zabilježenih primjera: Iv. 2:9 прнгласн Mlet. Hval. Vrut. Kop. Nik. Div. Šaf. Mir. Vuk. Mar. Zogr. Ass. — прнзвавъ Dan. Rh. Bd. прнзва Mr. Dobril. Frol. Ban.; Iv. 4:1 разоумъ Mlet. Hval. Vrut. Kop. Nik. Div. Trn. Šaf. — оувѣдѣ Dan. Mar. — оуслыша Ban. Zogr.; Iv. 5:4 мѣше се Mlet. Hval. Nik. Div. Vrut. Kop. Trn. Mir. Vuk. Ass. Zogr. — сѡждаше Dan. Rh. Mr. Bd. Mar. Šaf.; Iv. 7:1 н ѡждаше по снхъ съ нмъ нсоусъ Dan. н ѡждаше по снхъ нсоусъ Mar. — н сѡждаше съ нмъ нсоусъ Nik.

Provedena analiza trećega predložka daje osnova za sljedeći zaključak:

- 1) Čajničko evanđelje u trećem dijelu knjige najbliže je grani koju čine Nikoljsko i Hvalovo evanđelje.

Čajničko evanđelje zajedno sa *Nicoljskim*, *Hvalovim*, *Divoševim* i *Kopitarovim* čini jednu grupu koju je dijelio manji broj predložaka. Grickat smatra da posebnu grupu među bosanskim rukopisima čine Div., Nik., Hval. i Dan. te da su se iz te grupe, tj. iz njihova ogranka “можда са оног који се ускоро после тога инкарнисао у Хвал, развили су се други изданци (Врут, Срећ и др.) који су, с једне стране, понели оне индивидуализације које је понео и Хвал, а с друге стране, сачували понешто од старине, чак и оне коју су у извесним ступњевима развоја изгубили директни преци Див, Ник и Дан” (Грицкат 1961–62: 274). Ovdje provedena analiza pokazuje da se iz grupe Div., Nik., Hval. i Dan. treba odvojiti Dan. u *Ev. po Marku* i *Ev. po Luki*, gdje pokazuje brojne leksičke i tekstološke razlike prema Div., Nik. i Hval., a da se ovoj grupi u dijelu *Ev. po Luki* trebaju pridružiti Čajn. i Kop. Naime, u dijelu *Ev. po Luki* Kop. nije prožeto leksikom tipa T2, što govori o tome da se u tom dijelu teksta pisar Kop. pridržavao arhaičnoga, odnosno tradiranoga bosanskog predložka. Mlađe varijante u Kop. ušle su u dijelu *Ev. po Mateju*, *Marku* i *Ivanu*. Osim toga, čini se da je manji broj podloga dijelio Kop. i Div., dok s druge strane to važi za Nik., Čajn. i Hval. Brojne podudarnosti Div. i Kop. sa Vrut., potom Mlet. mogu govoriti da se iz te grane razvila grana Vrut., Pripk., Sof. i Mlet. Uvjetno rečeno, ovdje se može govoriti i o jednom predlošku prvoga i trećega dijela knjige jer su u ovome dijelu teksta, prvi i peti pisar ispisivali tekst prepisivan iz tradiranoga predložka. Na kraju, načelno se može reći, iako ne postoji idealno kompaktna grupa, da je prvi dio knjige po stepenu arhaičnosti bliži tekstualnoj liniji Div. (i Man.) evanđelja (T1a), dok je treći predložak bliži liniji Nik. i Hval. (T1b), što ih, ipak, odvaja na dva različita predložka proizišla iz iste grane. Analiza, dakle, pokazuje da su u ovome dijelu teksta Čajn., Hval. i Nik. po broju predložaka koji ih dijeli najbliži, dok različite leksičke varijante i druge jezičke osobine pokazuju da su Div. i Kop. u navedenoj skupini imali udaljeniji predložak. Na tragu iznesenih

Mlet.; Iv. 10:22 свештеннѣ Дан. Ass. свашиннѣ Zogr. Ван. TL — ннкентнѣ Nik. нннкентнѣ Kop. ннекенѣднѣ Mlet. енкеннѣ Mar. енѣженнѣ Vrut.

zapažanja u vezi s leksičkim osobnostima Čajn. u odnosu prema drugim rukopisima bosanske skupine, ali i rukopisa iz drugih tradicija, može se zaključiti da ono pruža dragocjene podatke koji govore o utjecaju različitih tradicija na bosanske rukopise.

VI. LEKSIČKI SLOJEVI U ČAJNIČKOME ČETVEROEVANĎELJU

Slojevitost staroslavenske leksike objašnjava se, s jedne strane, načinom formiranja prvoga slavenskog književnog jezika (“stilizacija”, pod utjecajem grčkoga jezika) a, s druge, činjenicom da je ovaj jezik funkcionirao na različitim slavenskim dijalekatskim područjima.¹²³ Tako se, općenito gledajući, u rukopisima staroslavenskoga kanona prepoznaje leksika neslavenskoga i slavenskoga porijekla. U grupe leksema neslavenskoga porijekla prvo mjesto pripada grecizmima – leksemama koje su preuzete iz grčkoga književnog jezika u procesu prevođenja biblijskih tekstova. Naime, poznato je da su prvi slavenski biblijski tekstovi nastali prevođenjem s grčkoga jezika. Osim grecizama, staroslavenski rječnički fond poznaje i druge lekseme neslavenskoga porijekla kao što su latinizmi, germanizmi, protobugarizmi. S druge strane, stsl. je funkcionirao na različitim slavenskim teritorijama, što se odrazilo i na formiranje ukupnoga leksičkog fonda. Zasnovan na makedonskom govoru solunskih Slovena, nastavio je život u Moravskoj, a zatim u istočnoj Bugarskoj (Preslav). Otuda L’vov (1966) analizom leksičkoga sastava staroslavenskoga jezika izdvaja tri leksička sloja: južnomakedonizmi, moravizmi i istočnobugarizmi. V. Despodova (1977: 28–86), na tragu te podjele, govori o sljedećim leksičkim slojevima u makedonskim tekstovima, s posebnim osvrtom na leksiku u Dobrm.: 1. prvobitni južnoslavenski sloj (leksički arhaizmi), 2. posuđenice i grecizmi, 3. moravizmi i 4. drugi južnoslavenski sloj (istočnobugarizmi i makedonizmi). Na tragu Despodove, Marinka Šimić (2010: 255), istražujući ohridski leksički sloj u hrvatskoglagoljskim tekstovima, zaključuje da se potvrđeni ohridizmi u hrvatskoglagoljskim tekstovima, tj. fragmentima iz 12. i 13. stoljeća, također mogu sagledati kroz dva sloja: 1. prvobitni južnoslavenski

¹²³ Грковић-Мејдор 2001: 24.

sloj, kojem pripadaju arhaizmi i moravizmi, 2. drugi južnoslavenski sloj, kojem pripadaju lekseme mlađega južnoslavenskog sloja.

U rukopisima bosanske tradicije identificirane su, jednako kao i u rukopisima drugih redakcija, lekseme koje pripadaju prvobitnome južnoslavenskom sloju (npr. Mk. 14:48 *дрькольми* Čajn.), ali i drugom, mlađem južnoslavenskom sloju (npr. Mt. 28:7 *скоро* Čajn. Sof. Hval. Mlet. Кор. — *єдро* Pripk. Nik. Dan. *оутро* Div.)

Također, u pojedinim su rukopisima bosanske skupine potvrđene lekseme karakteristične za predstavnike preslavskoga teksta (npr. Mk. 3:28 *амнь* Nik. Hval. Div. — *право* Čajn.; Mt. 27:41 *архнерен* Nik. Hval. Div. — *старѣшннн жарьуьскне* Čajn. *жнвоть* Nik. Hval. Div. — *жнзнь* Čajn. Mlet.) pa se i leksika bosanskih crkvenih rukopisa može sagledati kroz nekoliko slojeva.

1. leksika slavenskoga porijekla: a) lekseme prvobitnoga južnoslavenskog sloja (leksički arhaizmi svojstveni prvobitnome ćirilometodskome prijevodu i moravizmi), b) leksika drugoga, mlađega južnoslavenskog sloja, c) preslavizmi;

2. neslavenska leksika: a) grecizmi, b) latinizmi, c) protobugarizmi, d) germanizmi.

VI. 1. SLAVENSKA LEKSIKA

VI. 1. 1. Moravizmi

Moravizmi, odnosno zapadnoslavenski dijalektizmi, predstavljaju arhaični leksički sloj koji je ušao u crkvenoslavenski jezik za vrijeme misije u Moravskoj i Panoniji.¹²⁴ U Moravskoj je, naime, došlo do unošenja novih, zapadnoslavenskih leksičkih elemenata u staroslavenski rječnik. U dosadašnjim su se istraživanjima leksičkih slojeva slavenskoga prijevoda evanđelja javljala različita mišljenja o tome da li su pojedine lekseme moravskoga porijekla, posebno jer se neke od njih pojavljuju i kao moravizmi i kao ohridizmi. Naime, “iako je Jagićev autoritet do danas ostao nenadmašiv kad se radi o leksičkom sastavu najstarijih slavenskih tekstova, ipak je najnovijim paleoslavističkim istraživanjima znatno smanjen broj moravizama u odnosu na onaj iz njegovog

¹²⁴ V. ЛЬВОВ 1966: 308.

vremena” (Šimić 2004: 578). Tako, naprimjer, Jagić smatra da je leksema *нѣроуѣн* u crkvene knjige unesena u Moravskoj ili Panoniji, a u prvobitnome ćirilometodskome prijevodu bila je leksema *нѣрѣнѣн*. S druge stane, L’vov (1966: 189) smatra da “едва ли соответствует действительности мнение Ягича, что *нѣроуѣн* введено в памятники старославянской письменности в Моравии или Паннонии. Это слово в эпоху первых переводов могло быть общеславянским, употреблявшимся специально по отношению к людям”. Također, leksemu *ашють*, koja se smatrala moravizmom, Z. Ribarova pronašla je u bugarskome dijalektu (Šimić 2004: 578). U dosadašnjoj se literaturi (Мареш 1961, Львов 1966, Львов 1968, Десподова 1977) u moravizme najčešće ubrajaju sljedeće lekseme (prvo se navodi moravizam):

- балнн — врачь (grč. *ιατρός*),
- боукъвн — къннгы (grč. *γράμματα*),
- дрѣвле — прѣжде (grč. *πάλαι*),
- едннъ — етеръ (grč. *τῆς*),
- годнна — уасъ (grč. *ώρα*),
- ладнн (ладнца) — корабль (grč. *πλοῖον*),
- мнса — блюдо (grč. *πίνακι*),
- напастъ — нскоушеннѣ (grč. *πειρασμόν*),
- непрнѣзнъ — лжкавын (grč. *πονηροῦ*),
- знаменатн — запечатлѣн (grč. *σφραγίζω*),
- жаль — гробнште, гробъ (grč. *μνημεῖον*).

Osim navedenih leksičkih moravizama, većina je istraživača (Львов 1966, Nedeljković 1970) saglasna s tim da su se u Moravskoj desile i sljedeće promjene u afiksaciji: *мј. распатн* — *пропатн*, *мј. небесънъ* — *небесъскъ*, *мј. уловѣъ* — *уловѣъскъ*, *мј. царство* — *царствне*. U Moravskoj su unesene i riječi s prefiksom *въ* umjesto južnoslavenskoga *нз* (*въгоннѣн* — *нзгоннѣн*, *внрннѣн* — *нздрннѣн*).¹²⁵

Čajn. kao i drugi bosanski rukopisi bilježi određeni fond leksema naslijeđenih iz moravsko-panonske faze slavenskoga prijevoda evanđelja. U listi primjera koja slijedi predstavljen je fond leksike moravsko-panonskoga porijekla u Čajn.

¹²⁵ Usp. Львов 1966: 26.

БАЛНН — ВРАУЪ

Leksema БАЛНН smatra se moravizmom, a od kanonskih evanđelja pojavljuje se samo u Mar. (Львов 1966: 39–48). U rukopisima se bosanskoga porijekla ovaj oblik javlja samo u Čajn. i to u stihu Mt. 9:12, gdje je i u Mar. leksema врауъ.¹²⁶ U rukopisima makedonske redakcije leksemu БАЛНН roznaје Karp., kao i *Ohridski apostol*, *Sinajski trebnik* te *Pogodinov psaltir* (Макаријоска 1997: 121), dok je u Dobrm. redovito zamijenjena južnoslavenskim oblikom врауъ (Десподова 1977: 60).

Mt. 9:12 БАЛНН Čajn. — врауа Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst.^{38v} Ban. Curz. Mar. Zogr. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 92).

Na svim ostalim mjestima Čajn. ima južnoslavensku varijantu врауъ.

Mk. 2:17 врауа Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Konst. врауевъ Zogr. Vrut. def. — балнѣ Mar. Mir. def.

Mk. 5:26 врауевъ Čajn. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. врауевъ Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. врауен Ass. врауемъ Sof. Div. def. — балнн Mar.

Lk. 4:23 врауѧ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Mlet. Ass. Dobrš. Ban. Sav. def. Zogr. def. — балнн Mar. Karp.

Lk. 5:31 врауа Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. врауевъ Zogr. Sav. def.

Lk. 8:43 врауемъ Čajn. Kop. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Mlet. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Trn. врауевемъ Div.^b — балнѣмъ Mar. Karp.

ГОДННА — УАСЪ

Obje se lekseme ravnomjerno upotrebljavaju u evanđeljima staroslavenskoga kanona, s izuzetkom *Ev. po Ivanu* gdje se daje prednost varijanti годнна (usp. Львов 1966: 259, Десподова 1977: 30). U Čajn. se također gotovo ravnomjerno upotrebljavaju oba oblika (уасъ 23x, годнна 19x).

Mt. 26:45 годнна Čajn. Div. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Sof. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. — уасъ Kop. Frol. Čud. A B OB.

¹²⁶ Opširnije o navedenim izrazima v. na str. 92 i 93.

Mt. 24:50 γαση Čajn. Div. Hval. Dan. Pripk. Vrut. Sof. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Karp. — годннѣ Nik. Kop. Mlet.

ДРѢВЛЕ — ПРѢЖДЕ

Leksema дрѣвле, древле unesena je u rukopise staroslavenske pismenosti u Moravskoj. Ass. ne poznaje varijantu дрѣвле (Львов 1966: 134).

Mt. 11:21 дрѣвле (древле) Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Ass. def. Sav. def. — давьно Dobril. Frol. Jur. — прѣжде Vuk. A B OB

Lk. 10:13 дрѣвле (древле) Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. — прѣжде Dobrš. Ban. Curz.

Lk. 9:59 дрѣвле (древле) Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ostr. Koh. — прѣжде Ass. прѣжде Sav. Ban. Dobrš. Curz.

БОУКЪВН — КЪННГЫ

U moravizme se u literaturi (Львов 1966: 153–157, Десподова 1977: 60) ubraja i izraz боекъвн koji je u Moravskoj zamijenio staroslavenski izraz къннгы:

Lk. 16:7 боеквн Čajn. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Karp. Mar. Zogr. Ass. def. Sav. def. Div. def. — кнѣгн Ban. Dobrš. Curz.

НАПАСТЬ — НСКОУШЕННІЕ

Leksama je napastь, prema mišljenju L'vova (1966: 293), unesena u Moravskoj. Osim toga, leksema napastь češće se upotrebljava u tetrama, dok je leksema нскоушеннѣ karakterističnija za aprakosni tip teksta (usp. Львов 1966: 290). Prednost leksemi napastь u smislu pripadnosti prvobitnome ćirilometodskome prijevodu daju Jagić (1913) i Horálek (1954), dok je L'vov suprotnoga mišljenja. U izboru ove lekseme Čajn. i druga bosanska evanđelja prate kanonske tetre.

Lk. 11:4 нскоушеннѣ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Mlet. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Mst.^{82a, 177v} Pripk. def. — napastь Sav. Ass. def.

Lk. 4:13 нскоушеннѣ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. (≅ Trn.) Dobrš. Ban. Curz. Zogr. Karp. def. Ass. def. Sav. def.

Mt. 26:41 напастъ Čajn. Div. Кор. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Mar. (≅ Trn.) Zogr. Ass. Sav. Карр. — нскоушеннѣ Ban. нскоуць Čud. Pg. Th.

ладнн (ладнца) — корабль (кораблнца)

Leksema је ладнн (ладнца) u Moravskoj zamijenila arhaičniju leksemu корабль. U Čajn. moravizam ладнн nije zabilježen te se dosljedno upotrebljava leksema корабль (37x). Ova je leksema dominantna i u drugim bosanskim rukopisima Div. 28:7, Nik. 38:8, Кор. 43:1.

Mk. 1:19 кораблн Čajn. Кор. Mlet. Šaf. Mst. корабн Trn. Карр. — ладнн Nik. ладын Hval. ладн Div. Mar. Ban. Dobrš. ладѣ Pripk. Vrut. def. льдн Sof. Mir. def.

Mk. 3:9 корабль Čajn. Кор. Crk. Rh. Mr. Bd. корабльць Mlet. — ладнца Pripk. Vrut. def. Sof. Nik. Dan. Div. Mar. Zogr. альдннца Mir. Ass. i Sav. def.

Mk. 4:36 кораблн¹ Čajn. Кор. — ладѣн Pripk. ладн Vrut. ладне Sof. Hval. ладнн Nik. Dan. Div. Vuk. ладѣ Mlet. Mar. Zogr.

жаль — гробъ

Moravizam жаль čuvaju Čajn., Man., Pripk. te Hval. u Mt. 8:28, dok drugi bosanski rukopisi imaju leksemu гробъ.¹²⁷

мнса — блюдо

Moravizmom se smatra i leksema мнса. U Mar. preovladava мнса, a Zogr. ima samo oblik блюдо. Većina bosanskih rukopisa poznaje oba oblika, a neki od njih, poput Pripk. i Mlet., poznaju samo varijantu блюдо.

Mt. 14:8, 11 мѣсн Čajn. Div. Nik. Hval. Vrut. мнсѣ Mar. Карр.^{Mt. 14:18} — блоудѣ Pripk. Кор. Mlet. Dobrš. Curz. Карр.^{Mt. 14:11} Mir. Vuk. Crk. Hil. Mr. Bd. блюдѣ Zogr. Ass. def. Sav. def.

Mk. 6:28 блѣдѣ Čajn. Dan. блоудѣ Pripk. блоудн Sof. блоудѣ Hval. Div. Nik. блѣдн Mlet. блюдѣ Ass. i Zogr., a za razliku od Mar. koje ima мнсѣ Vrut. om. Sav. def.

¹²⁷ Usp. usporedbe s drugim rukopisima na str. 75.

Lk. 11:39 мнсн (мнсѣ) Čajn. Div. Kop. Hval. Nik. Mar. Karp. — Zogr. Dobrš. Van. imaju БЛЮДОМЪ; мѣшнѣ Vrut. мѣшьѣ Mlet. Pripk. def. Sof. def.

непрѣзнь — лжквѣн

U literaturi je još od vremena Šafárika (1858: 37–38) ukorijenjeno mišljenje da je leksema непрѣзнь moravizam. Šafárikovu su pretpostavku o moravskome porijeklu ove lekseme potvrdila i istraživanja V. Jagića (1913) i L'vova (1966). Horálek (1954: 84) prihvata Jagićevo mišljenje da je leksema непрѣзнь bila dijelom prvobitnoga ćirilometodskog prijevoda koja je kasnije zamijenjena leksemom лжквѣн, dok L'vov (1966: 200–201) iznosi suprotno mišljenje.¹²⁸

Mt. 13:19 непрѣзань (непрѣзнь) Čajn. Div. Kop. Hval. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Vrut. Pripk. непрѣзнь Mar. Zogr. — лжквѣн Čud. Pg. Th. A B OB Ass. def. Sav. def.

знаменати — запеуатлѣти

L'vov (1966: 149) navodi da je u Moravskoj, prilikom sastavljanja tetrateksta, leksema запеуатлѣти zamijenjana sa знаменати. Čajn. u drugome predlošku ima moravizam, jednako kao Sof. i Mlet., za razliku od drugih bosanskih koji biraju varijantu запеуатлѣти.

Mt. 27:66 знаменавъше Čajn. знаменаше Sof. Mlet. знаменавъше Mar. (≅ Trn.) Zogr. Dobrš. Mir. Vuk.² Jur. Dobril. Šaf. — запеуатлѣвше Nik. запеуатлѣвше

¹²⁸ Recentna istraživanja Rostislava Stankova (2006: 151–160) dovode u pitanje moravsko porijeklo lekseme непрѣзнь. Prema istraživanjima Stankova, leksema “непрѣзнь ‘недруг, враг’ → ‘дьявол’, несмотря на его отсутствие в современном болгарском языке, нельзя считать моравизмом или паннонизмом в древнеболгарских текстах; в этом плане существенно также отсутствие значений ‘недруг, враг’, ‘дьявол’ в современном чешском, словацком и словенском языках; производные от неприязнь документированы в текстах древнеболгарской книжности” (Станков 2006: 160). Osim Stankova, ranije je Iskra Hristova (2005: 168) dovela u pitanje moravsko porijeklo lekseme непрѣзнь, tvrdeći da se ta riječ dobro uklapa u krug imenica od glagola nastavcima *-znъ* i *-snъ* koje označavaju pojmove povezane s općenjem s višim silama i da nema ni značenjski ni tvorbeno osnova da se smatra kalkom bilo s njemačkoga bilo s latinskoga, a usto se i ona i njezine tvorenice koriste često i u prijevodima i u izvornim tekstovima nastalim ne samo u Moravskoj, već i u Bugarskoj i Rusiji (prema Mihaljević 2018: 114).

Hval. запечатлѣвъше Div. запечатлѣвъше Pripk. запечатлѣвъше Ass. Ostr. Ban. Karp. Vrut. def. Sav. def.

пропеть — распеть

Upotreba je ovoga leksičkog para zasnovana je na razlici *aparakos* : *tetra*. Naime, *расп-* karakteristično je za *aparakose*, a *проп-* za *tetre* (Львов 1966: 225). Međutim, to nije slučaj sa Zogr. Iz dolje navedenih primjera vidljivo je da Zogr. često zna i za varijantu s prefiksom *расп-* (od ukupno 13 primjera u 7 njih Zogr. ima varijantu s *расп-*). L'vov (1966: 225) to objašnjava na način da je *aparakosni* tip teksta arhaičniji u odnosu na *tetratekst* pa su varijante na *расп-* u Zogr. ušle iz *aparakosa*, a prilikom sastavljanja *tetre*. Horálek, protivno Jagiću, smatra da je leksema *пропатн* arhaičnija u odnosu na *распатн*.¹²⁹ Čajn. prednost daje varijanti *пропеть*, *пропетне*, a samo u stihu Mt. 27:38 bilježi varijantu *распеше*. S druge strane, Pripk. poznaje samo varijantu *распеть*, *распетне*, a ova je varijanta česta i u Kor. (od 13 primjera u 6 njih ima varijantu *расп-*). S druge strane, Nik. i Div. preferiraju varijantu na *проп-*, a jedini je izuzetak stih Mt. 26:2. Ovdje je bitno istaći da su primjeri orijentirani na dio teksta koji obuhvata drugi predložak Čajn. pa se samim tim mogu shvatiti razlike prema Nik. i Div. pri izboru spomenutih varijanti.

Mt. 27:22 *пропеть* Čajn. Div. Kor. Nik. Hval. Mlet. Sof. *пропатъ* Mar. Vrut. def. — *распеть* Pripk. *распатъ* Zogr. Ass. Sav. Karp. Jur. *распѣнн* Dobril. *распѣнн* *распѣнн* Mir.

Mt. 27:23 *пропеть* Čajn. Div. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Hval. Sof. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vrut. def. — *распеть* Pripk. *распнн* *распнн* Kor. Mir. *распатъ* Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobril. Jur.

Mt. 27:26 *пропнѣтъ* Čajn. Div. Nik. (≅ Dan.) Sof. Hval. Mlet. *пропѣнѣтъ* Mar. Vrut. def. — *разапноутъ* Pripk. Kor. *распѣнѣтъ* Ass. Zogr. Sav.

Mt. 27:38 *распеше* Čajn. Kor. Sof. Mlet. Pripk. *распаша* Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobril. — *пропеше* Nik. (≅ Dan.) Div. Hval. Vrut. def. *пропаша* Mar.

Mt. 28:5 *пропетаго* Čajn. Div. Nik. Hval. Mlet. *пропатааго* Mar. Zogr. Vrut. def. Sof. om. — *распетаго* Pripk. Kor. *распатааго* Ass. Sav. Arh.

¹²⁹ O tome vidjeti više kod Horáleka (1954: 94).

Mk. 15:24 пропъньше Čajn. Sof. пропанъше Hval. пропеше Nik. Div. Кор. пропеѣн Mlet. пропъньше Mar. Zogr. Vrut. def. — распанъше (!) Pripk. распъньше Ass. Sav.

Mk. 15:25 пропеше Čajn. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Sof. пропаса Mar. пропаша Zogr. Vrut. def. — распеше Pripk. распаса Ass. распаша Sav.

Mk. 15:27 пропеше Čajn. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Sof. пропаса Mar. Vrut. def. — распеше Pripk. распаса Ass. распаша Zogr. Sav.

Mk. 16:6 пропетаго Čajn. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Vrut. пропатааго Mar. пропатааго Zogr. — распетаго Pripk. распатааго Ass.

ПРОПЕТНЕ — РАСПЕТНЄ

Mt. 26:2 пропетне Čajn. Sof. Hval. Dan. пропатне Mar. — распетне Nik. Div. Vrut. Pripk. Mlet. распатне Zogr. Ass. Sav. Arh. Ban. Karp. Frol.

Mt. 27:31 пропетне Čajn. Div. Nik. (≅ Dan.) Hval. Mlet. Sof. пропатне Mar. Vrut. def. — распетне Pripk. Кор. распатне Zogr. Ass. Sav. Arh. Ban. Karp.

Mt. 27:44 пропетаа Čajn. пропетаѡ Nik. (≅ Dan.) Кор. Mlet. пропнена Div. пропета Sof. Hval. пропатаѡ Zogr. пропннаѡма Ban. Vrut. def. — распетаѡ Pripk. распатаа Mst.^{154v, 161g} распата Mar. Sav. Ass. def.

Mk. 15:32 пропетаѡ Čajn. Nik. Div. Кор. Mlet. Sof. пропатаѡ Mar. Zogr. Vrut. def. — распетаѡ Pripk., Ass. i Sav. nemaju tog dijela stiha.

ЗЕМЬСКЪ, НЕБЕСЬСКЪ — ЗЕМЬНЪ, НЕБЕСЬНЪ

Razlika je između ovih varijanti također zasnovana na razlici *aparakos* : *tetra*. Varijante земьнъ, небесьнъ karakteristične su za aprakos, a земьскъ, небесьскъ za tetre. Osim toga, varijante замьскъ i небесьскъ smatraju se moravizmima.¹³⁰

Mt. 8:20 неб̄снне Čajn. Div. Nik. Hval. неб̄сне Кор. Vrut. Pripk. нб̄сьнна Ass. Ban. Karp. Frol. нб̄сьны Sav. — нб̄скыѡ Mar. Zogr.;

Mk. 4:32 нб̄сннмь Čajn. Div. Nik. Hval. Vrut. Sof. Pripk. Ostr. Ass. def. Sav. def. — нб̄скынмь Mar. Zogr.

¹³⁰ V. Львов 1966: 119–125.

Mt. 17:25 зѣмльсцн Čajn. Mlet. зѣмльсцѣ Nik. Hval. Div. def. зѣмльссцн Kop. Vrut. зѣмлансцн Sof. зѣмьсцнн Mar. зѣмльстнн Ban. Karp. Zogr.^{corr} — зѣмлььнн Pripk. зѣмьннн Ass. Sav. Dobril. Jur. зѣмлььн Mir.

Mt. 24:30 зѣмльнаѣ Čajn. Nik. Hval. Kop. Grig.-Giljf. Vrut. Pripk. Vuk.^{150g} замьнаа Ass. Dobrš. Ban. Trn. Mst.^{52g, 133a} зѣмьныѣ Karp. — зѣмльска Sof. зѣмльскаѣ Div. замльскаѣ Mar. Sav. Zogr. om.

царьство, царьствне — безоумне, безоумьство — отьуьствне, отьуьство — невѣрствне — невѣрство

Zapadnoslavenskim se utjecajem smatra i tvorba imenica sufiksom *-ije* nasuprot imenica koje imaju sufiks *-stvo*.¹³¹ Naime, L'vov (1966: 122–123) i u ovim primjerima vidi razliku *aprakos* : *tetra*. Tako se, naprimjer, u Ass. 18 puta susreće oblik царьство, a četiri puta oblik царьствне, dok su lekseme na sufiks *-ije* češće u kanonskim tetrama. U prvom i trećem predlošku Čajn. češći je oblik na *-stvo*, dok je u drugom predlošku dominantan oblik sa sufiksom *-ije*. Tako se u prvom predlošku Čajn. pojavljuje samo oblik црьѣтво.

Mt. 10:7 цр̄сво (црьѣтво) Čajn. Div. Kop. Mlet. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Ass. Ban. Arh. Dobril. Frol. Mir. Vuk. Crk. Hil. Mr. Bd. — цр̄ствне Mar. цр̄ствне Sav. Karp. Rh. црсне Zogr.

Mt. 11:12 цр̄сво (црьѣтво) Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Ban. цр̄ство Ass. Sav. цр̄со Zogr. Mir. Vuk. Crk. Hil. Mr. Bd. Vv. — цр̄ствне Mar. Karp. Rh.

Mt. 13:24 црьѣтво Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Ass. Sav. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. — цр̄ствне Mar. Zogr. Karp. Rh. Mr.

Mt. 13:33 црьѣтво Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. цр̄со Zogr. Ass. def. Sav. def. — цр̄ствне Mar. Rh. Mr.

Mt. 19:24 црьѣтво Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Sof. Pripk. Mir. Vuk. Crk. Hil. Mr. — цр̄ствне Mar. црьствне Zogr. Ass. Sav. Rh. Bd.

Mt. 23:14 црьѣтво Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Sof. Crk. Hil.¹ Rh. Mr. Bd. Ass. def. Sav. def. — цр̄ствне Mar. црьствне Zogr. Mir. Vuk. Hil.²

¹³¹ Ibidem.

Za razliku od oblika цр̄ство, Čajn. poznaje oblike na sufiks *-ije* u primjerima u нев̄ерствне і оть̄увствне.

Mt. 17:20 нев̄ръствне Čajn. Nik. Kor. Vrut. нев̄ерьствне Sav. Arh. Karp. Vuk. Div. def. — нев̄ръство Sof. Pripk. Hval. Mlet. нев̄ръство Mar. Ass. Zogr. def. — нев̄рованнє Frol. Jur. нев̄рнє Ban. Dobril. Čud. Pg.

Mt. 13:54 оть̄увне Čajn. оть̄увствє Hval. оть̄увствне Mar. Zogr. оть̄увствне Ass. оувствне Sav. Karp. — оть̄уство Nik. Div. Kor. Pripk. Vrut. Ban. Mst.^{40g}

Primjeri iz trećega predloška Čajn.:

Lk. 9:60 цр̄ство Čajn. Nik. Hval. Vrut. Mst.^{92a} — цр̄ствне Kor. Div. Mlet. цр̄ствне Mar. црствне Sav. Ass. црсне Zogr.

Lk. 17:20 цр̄ство Čajn. Vrut. Pripk. Mst.^{92v} Nik. def. Div. def. Ass. def. Sav. def. — цр̄ствне Mar. црсне Zogr.

U drugom je predlošku dominantan oblik цр̄ствне i na tim se mjestima, izuzev Mt. 25:34, Čajn. razlikuje od drugih bosanskih rukopisa. Slaže se s Bd. kao i s većinom drugih raških evanđelja, najčešće i sa Šaf., Konst., ali i Mar.

Mt. 25:34 црствне Čajn. Div. Kor. Vrut. Pripk. црствне Mar. Šaf. Mir. Vuk.¹ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — цр̄ство Sof. Nik. Hval. Vuk.² Mst.^{117b, 134v}

Mk. 4:30 цр̄ствне Čajn. црствне Mar. Šaf. црсне Zogr. Mir. Rh. Mr. Crk. Hil. Bd. Konst. — цр̄ство Nik. Hval. Div. Kor. Pripk. Vrut. Sof. Vuk. Mst.

Mk. 9:47 црствне Čajn. црствне Mar. црсне Zogr. Rh. Mr. Bd. Konst. — цр̄ство Nik. Div. Kor. Pripk. Vrut. Sof. def. Mir. Vuk. Hil. Šaf. Mst.

Mk. 10:14 цр̄ствне Čajn. црствне Mar. Šaf. црствне Zogr. Crk. Rh. Mr. Bd. Konst. — цр̄ство Nik. Div. Kor. Pripk. Vrut. Sof. def. Mir. Vuk. Hil. Mst.

VI. 1. 2. Ohridizmi

Rukopise nastale u okvirima Ohridske književne škole karakterizira nadovezivanje na načela Moravske škole, slobodni prijevod kao i čuvanje grecizama (Конески 1986: 9–23; Рибарова 1986: 56–57). Ranije smo govorili o tome da su dosadašnja istraživanja pokazala da je jedna od najupadljivijih odlika rukopisa bosanske skupine njihova orijentiranost ka ohridskoj varijanti teksta.

Konzervativnost bosanskih tekstova, jednako kao i onih nastalih u okviru Ohridske književne škole, ogleda se u čuvanju brojnih leksičkih arhaizama, kao i značajan broj grecizama. S obzirom na to da ohridska varijanta teksta čuva arhaizme iz moravsko-panonske faze, neke od leksičkih varijanti pripadaju i moravizmima i ohridizmima poput дрьколь, стоуденьць, сьньмь, шоую (Šimić 2010: 255). Dosadašnja su istraživanja (Десподова 1977; Šimić 2010: 255) prepoznala dva temeljna sloja kroz koja se mogu sagledati ohridski leksički elementi: prvobitni južnoslavenski sloj, leksički arhaizmi i moravizmi, i drugi, mlađi južnoslavenski sloj. Prvobitni južnoslavenski sloj obuhvata one leksičke arhaizme za koje je u dosadašnjim istraživanjima utvrđeno da pripadaju prvobitnome ćirilometodskome prijevodu. Prvobitni južnoslavenski sloj obuhvata sljedeće lekseme: благодѣтъ, велнн, дресель, дрьколь, олѣн, радн, свѣдѣтельство, стоуденьць, сьньмь, тъкмо, храмнна. Navedeni leksički arhaizmi brojni su u Čajn., jednako kao i u drugima bosanskim rukopisima.

ВЕЛНН — ВЕЛНКЪ

Leksička varijanta велнн predstavlja arhaičniju varijantu od lekseme велнкъ. Obje se varijante susreću još u kanonskim evanđeljima, ali je u njima češći arhaičniji oblik (Десподова 1977: 29). U bosanskim se rukopisima javljaju oba oblika, jednako kao i u rukopisima makedonske redakcije (usp. Макаријоска 1997: 115), s tim da u bosanskim preovladava upotreba arhaičnije varijante велнн. U *Dobromirovu* i *Kratovskom evanđelju* preovladava велнн, dok u bugarskom *Trnovskom evanđelju* preovladava leksema велнкъ (Десподова 1977: 29).

Mt. 27:60 велн (велен) Čajn. Div. Nik. Hval. Vrut. Sof. Mlet. Dan. велнн Mar. Ass. — велнкъ Jur. Čud. Pg. — Kop. Pripk. Zogr. i Ban. om.

Mt. 28:2 велн Čajn. Div. Kop. (велен) Nik. Hval. Pripk Sof. Dan. Vrut. def. велен Mir. велнн Mar. Zogr. — велнкъ Dov. Mlet. Sav.

Mk. 4:37 велнка Čajn. Kop. Ass. def. Sav. def. — велнѣ Pripk. Vrut. Sof. Hval. Mlet. Div. Nik. Mar. Zogr.

Lk. 7:16 велѣн Čajn. Hval. Pripk. Dan. Ass. Ostr. велен Ban. Curz. — велнкъ Div. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Vrut. om. Sof. def.

дрьколь — послоухн — дресевы

U Čajn., ali i drugim bosanskim rukopisima zabilježen je samo leksički arhaizam дрѣколь, dok mlađi oblik nije zabilježen.

Mk. 14:48 дрѣкольмн Čajn. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Sof. Konst. Vrut. def. Div. def. — послоухы Mst. Dobrm. — дрѣвесы Gal.

Mt. 26:47 дрѣкольмн Čajn. Nik. Div. Kop. Mlet. Vrut. Sof. дрѣкомн Pripk. дрѣколнемъ Hval. дрѣколты Karp. жрѣдымн Sav. — послоухы Mst. — дрѣвы Th.

ОЛѢН — МАСЛО

U Čajn. je dosljedno upotrijebljena arhaična leksema олѣн, a tako je i u većini drugih bosanskih rukopisa. Jedini su izuzetak Nik., Hval., Sof., Mlet. i Dov. u stihu Mk. 6:13 u kojem navedeni rukopisi bilježe leksemu масло.

Mk. 6:13 ѿлѣмъ Čajn. Kop. Dan. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Karp. Mir. Bd. — масломъ Nik. Hval. Div. Sof. Mlet. Dov. Dobrm. Trn. Mst. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr.

РАДН — ДѢЛѢ, ДѢЛНА, ДѢЛМА

U Čajn. se dosljedno upotrebljava leksički arhaizam радн, kao i u većini bosanskih rukopisa. Tome je izuzetak Pripk. koje u stihovima Mt. 13:13 i Mt. 19:5 ima preslavski ekvivalent.

Mt. 13:13 радн Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) — дѣла Pripk. дѣлна Frol.

СЪНМНШТЕ, СЪНМЪ — СЪБОРНШТЕ, СЪБОРЪ

Mlađa se varijanta съборнште, съборъ u Čajn. javlja samo jedanput u drugome predlošku. U prvom i trećem nije zabilježena. Iako se javlja sporadično, ona je najčešća u Pripk. i Vrut. U Nik., Div., Kop. i Hval. mlađi oblik nije zasvjedočen.

Lk. 4:15 съборѣхъ Čajn. Dobrš. Ban. Trn. Crk. Hil. Rh. Mr. — сънмншѣ Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Mlet. Mar. Karp. Mir. Vuk. Bd.

СТОУДЕНЬЦЪ — КЛАДАЗЪ

Leksema *СТОУДЕНЬЦЪ* predstavlja arhaičniji oblik, dok je leksema *КЛАДАЗЪ* karakteristična za tekstove preslavске književne tradicije.¹³² U Čajn., kao i u drugim bosanskim rukopisima dosljedno se upotrebljava arhaični leksički oblik, dok je još u Zogr. zabilježen preslavski oblik.

Lk. 14:5 *СТОУДЕНАЦЪ* Čajn. Pripk. Vrut. *СТОУДЬНЬЦЪ* Div. *СТОУДЕНЬЦЪ* Nik. Mir. Dov. Rh. Mr. Bd. *СТОУДЕНЕЦЪ* Mar. Ass. Sav. Ostr. Gal. Dobrm. Van. Dobrš. — *КЛАДАЗЪ* Zogr. Mst. Bojan. Čud. Vuk. Hil.

СВЪДѢТЕЛЬСТВО, СВЪДѢННІЕ, СВЪДѢТЕЛЬ — ПОСЛОУШЬСТВО, ПОСЛЪХЪ

Arhaične su varijante i lekseme *СВЪДѢТЕЛЬСТВО*, *СВЪДѢННІЕ*, *СВЪДѢТЕЛЬ* u odnosu na varijantu *ПОСЛОУШЬСТВО*, *ПОСЛЪХЪ* koje se u literaturi ubrajaju među lekseme preslavskoga¹³³ leksičkog sloja. Većina bosanskih rukopisa bilježi leksički arhaizam, tome su izuzetak Čajn. (Mk. 13:9) i Dov. (Mt. 18:16).

Drugi bi južnoslavenski sloj predstavljao mlađi ohridski leksički sloj koji podrazumijeva prevođenje i adaptaciju nekih grecizama i moravizama. Prisustvo leksema mlađega ohridskog sloja u rukopisima bosanske srednjovjekovne pismenosti svjedoči o njihovim bliskim vezama s makedonskom književnom tradicijom. Despodova je (1977: 66) izdvojila jedan sloj leksema karakterističnih za drugi južnoslavenski sloj, tj. “ониe лексички особености што потекнуваат од последните преписивачи и според кои ги определуваме текстовите како македонски”: *багрѣннца*, *влѣстн*, *горннца*, *гробъ*, *гѣмно*, *ѣдноуѣдъ*, *масло*, *назнаменатн*, *кошѣла*, *пнсанне*, *пнтатн*, *пнца*, *скоро*, *спѣтъ*, *хѣла*.

ГОРЪНЦА — ВЪСХОДЪНЦА — НОГАТНЦА

Mk. 14:15 *горъннца* Čajn. Pripk. Sof. Mlet. Nik. Div. Kop. Hval. Dov. Vrut. def. Gal. Konst. *ногатнцѣ* Trn.¹³⁴ — Mst.

¹³² Usp. Славова 1989: 99.

¹³³ Ibidem, 100–102.

¹³⁴ Za jednak leksički oblik kao u Trn. Voskresenki navodi samo još rukopis pod oznakom A18 (Rum. 118). Oblik je karakterističan za prvu i četvrtu redakciju, dok druga i treća imaju preslavizam.

ГОУМЬНО — ТОКЪ

U Čajn. te svim drugim bosanskim upotrebljava se samo leksema гоумьно. Prema mišljenju L'vova (1966: 82), u prvobitnom je prijevodu bila leksema гоумьно, dok je leksema токъ “внесенное редакторамн нлн пнсцамн восточнои Болгаринн вместо первнуного гоумьно в Супр. рук. н другне позданне памятникн”.

Lk. 3:17 гѹмно Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Dan. Kop. Mlet. Hval. Div. Mar. Ass. Zogr. Sav. Trn. Mst.^{185g}

ЕДННОУАДЪ — ННОУАДЪ

Horálek (1954: 108) smatra da je varijanta нноуадъ, koja se javlja u kanonskim tetrama, nesumnjivi arhaizam. Prednost ovoj varijanti daju i Jagić (1913: 350) kao i Despodova (1977: 36), koja varijantu нноуадъ svrstava u prvobitni južnoslavenski sloj, a varijantu еднноуадъ u mlađi južnoslavenski sloj. S druge strane, Vrana (1970: 60) smatra da je varijanta еднноуадъ “sačuvana u makedonskim rukopisima, starija, a druga je inovacija bugarske redakcije”. U Čajn. se dosljedno upotrebljava varijanta еднноуедъ, u Nik. je jedini izuzetak stih Iv. 1:18 gdje ima oblik нноуедъ. S druge strane, Kop., Vrut. i Pripk. bilježe samo varijantu нноуедъ.

Lk. 7:12 еднноуедаго Čajn. еднноуеда Nik. Dan. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. еднноуедъ Div. еднноуедн Mlet. еднноуадъ Dobrm. Trn. еднноуада Ass. Curz. Ban. — нноуеда Pripk. Vrut. нноуедаго Hval. нноуедн Kop. нноуадъ Mar. Zogr. Karp. Sav. def.

Lk. 8:42 еднноуеда Čajn. Nik. Div. Ass. Karp. Trn. — нноуеда Pripk. Vrut. Hval. Kop. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Sav. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.

Lk. 9:38 еднноуедъ Čajn. Nik. Dan. еднноуадъ Zogr. Curz. Vuk. Hil. Crk. Rh. Mr. Bd. — нноуедъ Pripk. Vrut. Div. Hval. Mlet. Kop. нноуадъ Mar. Trn. Ass. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Mir.

ЕДРО — СКОРО — БРЪЗО

Jagić (1913: 419) smatra da je leksema едро jedan od markantnijih leksičkih arhaizama svojstvenih prvobitnome ćirilometodskome prijevodu. Horálek (1954: 111) prihvata prvenstvo lekseme едро, ali s izuzetkom stihova Lk. 14:21 i Lk. 15:22. U stihu Lk. 14:21 “v tomto případě není vyloučeno, že původní tekst

zachováva Z”, a s druge strane “nemusi být každé *jědro* původní, ukazuje jeho výskyt v N Hv Lk. 15:22 (proti Z G Dš T A S Vč P Mis *skoro*, M Š Ko Nz O om. s většinou řeckých rukopisů), kde je nebere za původní ani Vajs”. Iako Nik. i Hval. čuvaju konzervativnost leksičkoga nivoa, odsustvo lekseme εδρο u grčkim tekstovima ide u prilog mišljenju K. Horáleka. Obje se varijante, εδρο i σκορο, pojavljuju u bosanskim rukopisima, a tako je i u hrvatskologoljskim (Šimić 2010: 259). U nekim se rukopisima javljaju obje varijante, kao npr. u Kop. i Hval., dok se u Nik. isključivo upotrebljava starija varijanta. Čajn. poznaje obje varijante, s tim da se mlađa upotrebljava u drugome predlošku, dok je u trećem samo arhaizam. Leksema ⲃⲣⲫⲟ u Čajn., ali i drugim bosanskim rukopisima nije zabilježena.

Mt. 28:7 σκορο Čajn. Sof. Hval. Mlet. Kop. Ass. Zogr. Sav. — εδρο Pripk. Nik. Dan. ⲁδρο Mar. — ουτρο Div.

Mt. 28:8 σκορο Čajn. Sof. Hval. Mlet. Kop. Zogr. Sav. — εδρο Pripk. Div. Nik. Dan. ⲁδρο Mar. Ass.

Lk. 14:21 σκορο Dan. Dobrm. Dobrš. Ass. Sav. — εδρο Nik. Hval. Mlet. Div. Kop. Čajn. Pripk. Vrut. ⲁδρο Mar. Zogr. om.

Lk. 15:22 εδρο Čajn. Nik. Div. Vrut. — Mar. om. σκορο Zogr. Ass.¹³⁵

Iz predstavljenih potvrda ohridskih leksičkih elemenata u bosanskim srednjovjekovnim tekstovima jasno je da su oni mnogobrojni. To svakako ne treba čuditi jer su već istraživanja pokazala da je jedna od osnovnih odlika bosanskih tekstova njihova orijentiranost prema ohridskoj varijanti teksta.

VI. 1. 3. Preslavizmi

Nakon progona Metodovih učenika na južnoslavensko područje formirana je *Preslavska književna škola*. Prijevodi *Svetoga pisma* koji su nastali kao rezultat prevodilačkoga djelovanja Metodovih učenika unutar *Preslavskoga književnog centra* imaju svoje leksičke posebnosti koje ga odvajaju od prijevoda nastalih unutar *Ohridske književne škole*. To svakako ne znači da postojanje leksema karakterističnih za preslavsku varijantu teksta isključuje postojanje

¹³⁵ Navedeni se leksički par javlja i u dijelu *Ev. po Ivamu*, koji nije sačuvan u Čajn. evanđelju (usp. Iv. 11:29, 31 σκορο Hval. Dan. kao Zogr. Sav. — εδρο Nik. Mlet. Kop. kao ⲁδρο Mar. — Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Ass. om.).

leksičkih varijanti karakterističnih za ohridsku varijantu u jednom te istom rukopisu.¹³⁶ Osim toga, najveći stepen odstupanja od prvobitnoga ćirilometodskog prijevoda veže se za tekstove *Preslavske književne škole* a te se leksičke inovacije u slavističkoj literaturi najčešće imenuju kao preslavizmi, odnosno leksika jurjevsko-mstislavljevoga tipa, kao i leksika druge redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja (T2).¹³⁷ Zogr. je najstariji evanđeoski tekst u kojem se javljaju leksičke inovacije ovoga tipa. Takav je slučaj npr. старѣншна жръвѣскъ umjesto prvobitnoga архѣрен u stihu Mt. 21:15, 23 (usp. Славова 1989: 19). Primjeri preslavizama, njih 125, koje navodi T. Slavova nemaju podjednaku važnost pri određivanju preslavskoga utjecaja na neki od predložaka određenog rukopisa. Naime, neki od preslavizama predstavljaju tzv. opće sinonime, a neki od njih su prisutni već u kanonskim staroslavenskim rukopisima za koje je već općepoznato da dobro čuvaju najstarije stanje. Stoga ovakvi primjeri, kako je već navedeno, nisu relevantni za bliže određivanja porijekla predložka.

Istina, “до нас не е достигнал нито един евангелски ръкопис от X в., който изцяло да отразява резултатите от преславската лексикална редакция” (Славова 1989: 16), ali je preslavska redakcija slavenskoga prijevoda imala odjeka na brojne slavenske rukopise. U tom se pogledu posebno izdvajaju Dobrm. iz 12. stoljeća, Bojan. iz 13. stoljeća, Trn. iz 1273. godine, *Terterovo* iz 1322. godine (srednjobugarski rukopisi); *Arhandelsko evanđelje* iz 1092. godine (staroruski rukopis); Jur., Mst., Dobril. (staroruski puni aprakosi iz 12.

¹³⁶ О непостојанју јединства традиције видјети у Т. Славова (1989): “В никакъв случай не може да се говори за антитеза в езиковата практика на дейците от Преславското и Охридското средище, тъй като лексикалните норми на Преславската школа не изключват лексикалните норми на Охридската школа, а съществуват успоредно с тях. В едни случаи тези норми се характеризират с абсолютна последователност, например по отношение на старобългарските съответствия на непереведените гръцки думи в близкия до Кирило-Методиевия превод евангелски текст. В други случаи лексикалните норми са били по-свободни и отворени за речниковите особености на първоначалния евангелски превод. Тогава нормативността се е изразявала в предпочитането на един основен лексикален синоним, без това да означава пълно пренебрегване на останалите Кирило-Методиеви дублети”. Такођер, о tome говори и R. Marti (1994).

¹³⁷ Neki istraživači dovode u pitanje podjelu leksike na ohridske i preslavske elemente. Naime, “upitno je do koje je mjere takva podjela opravdana i sigurna i ne zahtjeva li temeljitu reviziju” (Mihaljević 2018: 114). О tom problemu видјети више у: Гълъбов, И. 1973. и 1978.

stoljeća); te srpska evanđelja iz 13. stoljeća: Mr. i Rh. (usp. Славова 1989: 16). Slavova (1989: 16) predstavnicima preslavskoga teksta pridružuje i Vuk., dok ga Alekseev (2005) stavlja u grupu rukopisa koji se nalaze na prijelazu između stare i nove redakcije, jednako kao bugarsko Ban. i Frol.¹³⁸ Leksički je sastav prvobitnoga ćirilometodskog prijevoda doživio značajne izmjene unutar Preslavskoga književnog centra. U dosadašnjim se istraživanjima (usp. Конески 1975; Славова 1989; Mihaljević 2013) najčešće navode sljedeće odlike prijevoda Svetoga pisma nastalog unutar Preslavskoga književnog centra:

1. doslovni prijevod,
2. izražena tendencija prevođenja grecizama,
3. upotreba nastavaka -шьдн (-шьды, -щн, -ждан) umjesto prvobitnoga nastavka -цѣж,
4. riječi na sufiks -унн poput крѣмьунн, кѣннгѣунн.

Bosanski su tekstualni svjedoci sporadično izloženi procesu inoviranja leksikom mstislavljevo-jurjevskoga tipa. Naime, tek su recentna istraživanja pokazala prisustvo T2 u pojedinim evanđeljima (Ramić-Kunić 2017, 2017a; Kardaš 2018, 2020). Leksika T2 najzastupljenija je u Dov., potom slijedi Čajn. u okviru drugoga predložka, a sporadično se javljaju i u Pripk., Vrut. i Mlet., a petnaestak je preslavizama zabilježeno i u Kop. (Kardaš 2020). Međutim, “prodor inovirane leksike rezultat (je) nesistemskog, odnosno sporadičnog ujednačavanja prema predlošcima kojim su raspolagali pisari. Dakle, ne može se govoriti o jedinstvu tradicije u smislu zajedničkog ishodišta novije leksike, ili, preciznije rečeno – bosanska evanđelja u cjelini nisu prošla recenziju s ciljem ujednačavanja prema mlađoj redakciji” (Kardaš 2020: 168).

U Čajn. je prisutan jedan sloj leksičkih inovacija svojstvenih drugoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Od 125 preslavizama koje navodi Slavova u Čajn. je zabilježeno njih 16, a oni su prisutni samo u okviru drugoga, mlađega predložka. U prvom i trećem predlošku preslavizmi nisu zabilježeni.

Lista primjera koja slijedi pokazuje prisustvo T2 u Čajn.

¹³⁸Периферийные представители Древнего и Преславского текстов, в которых отражены дальнейшие этапы текстового развития: Вп. — Баницкое ев., к. XIII-нач. XIVв., болг., тетр (София, НБКМ, 847); Fl — РНБ, Ф.п.1. 14, XIVв., вост.-слав., тетр; Vk. — Вуканово ев., XIII в., серб., полный апракос (РНБ, Ф.п.1.82).

αΜΗΝΉ — право¹³⁹

Hebraizam αΜΗΝΉ isključivo se upotrebljava u prvom i trećem predlošku Čajn. U drugom se predlošku javljaju obje varijante. Preslavizam право javlja se pet puta (Mk. 3:28, 13:30, 14:9, 14:18, Lk. 4:24). U tim se stihovima Čajn. ne pridružuju drugi bosanski rukopisi pa ni Dan. s kojim u drugom predlošku pokazuje najčvršće veze. U izboru se lekseme право Čajn. ne podudara s predstavnicima četvrte redakcije – Šaf. i Konst. S raškim Bd. slaže se u primjeru Mk. 3:28, ali i s ovim evanđeljem u stihovima Mk. 14:9 i Lk. 4:24 pokazuje razlike, dok za ostala mjesta stanje u Bd. nije poznato. Preslaviska je varijanta zabilježena još u Dov. i Pripk.

Mk. 3:28 право Čajn. Vuk.^{60v} Crk. Rh. Mp. Bd. Mst.^{57b} — αΜΗΝΉ Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Hil. Dobrm. Šaf. Konst.

Mk. 13:30 право Čajn. Mst.^{110g} Vuk.^{126d, 127a} Rh. Mp. — αΜΗΝΉ Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Dov. Vrut. def. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Šaf. Konst. Mir. def.

Mk. 14:9 право Čajn. Crk. Rh. Mp. Mst.^{111v} — αΜΗΝΉ Pripk. Šaf. Mir. Hil. Bd. Trn. Mar. Zogr. dok Vrut. Sof. Ass. i Sav. def.

Mk. 14:18 право Čajn. Ban. Dobrš. def. Mst.^{113v} Rh. Mp. — αΜΗΝΉ Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Dov. Pripk. om. Vrut. def. Mar. Zogr. Karp. Trn. Šaf. Konst. Mir. def.

Lk. 4:24 право Čajn. Vuk.^{78d} — αΜΗΝΉ (αΜΗΝΉ αΜΗΝΉ) Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Šaf. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst.^{71v}

αρχημεν — старѣншнна жьрььскъ

Dosljedno se upotrebljava grecizam u prvom i trećem predlošku. U drugom se predlošku dva puta javlja slavenski ekvivalent (Mt. 27:41, Mk. 14:63). Grecizam αρχημεν isključivo se upotrebljava u većini drugih bosanskih srednjovjekovnih rukopisa poput Nik., Div., Kop., Sof., Pripk., Vrut. te Hval. i Mlet. Preslavizam je zabilježen još u Dov. u stihu Mt. 20:18.

¹³⁹ Poznato je da među grecizmima ima i onih za koje je grčki bio samo posrednik, a zapravo su došli iz hebrejskoga jezika. Takav je slučaj s hebraizmom αΜΗΝΉ.

Mt. 27:41 архнерен Zogr. Mar. Ass. Sav. Trn. Dobrš. Div. Kop. Nik. Mlet. Hval. Sof. Pripk. Mst.^{154v, 161v} — старѣшннн жарьуьскне Čajn. Vojan. Hil. 52 Bd. Šč. Vv. Crk. Hil. Rh. Mr. TL — прѣвосващеници Šaf.

Mk. 14:63 архнерѣн Pripk. Vrut. Sof. Nik. (≅ Dan.) Mlet. Dov. Ban. Trn. Dobrm. Mar. Šaf. Konst. Zogr. Mir. def. — старѣшна же жрьуьскы Čajn. Mst.^{115a/b} Rh. Mr. Buc.

брань — рать

Mk. 13:7 бранн Pripk. Vrut. Nik. (≅ Dan.) Kop. Div. Hval. Mlet. Dov. Mir. Vuk.^{124d} Crk. Hil. Bd. Šaf. Konst. Ban. Mar. Zogr. — рати Čajn. Dobrm. Trn. Rh. Mr.

жнвоть — жнзнь

Preslavska varijanta javlja se već u Ass., kao i Mir. Od bosanskih rukopisa ona se javlja u Čajn., Mlet. te Pripk. U izboru je ove varijante Čajn. podudarno s Bd., dok Šaf. bira arhaičniju varijantu.

Mt. 25:46 жнвоть Vrut. Nik. (≅ Dan.) Hval. Kop. Dov. Sof. Rh. Mr. Mar. Šaf. Zogr. Sav. — жнзнь Čajn. Pripk. Mlet. Mir. Vuk.^{134v} Crk. Hil. Bd. Ass. Gal. Mst.^{117g, 138a} Trn. Ban. Vojan. Dobrš.

коньунна — коньць

Mk. 3:26 Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mar. Zogr. Dobrm. Dobrš. Ban. Karp. Šaf. — Čajn. Mlet. Mir. Vuk.^{60v} Bd. Rh. Mr. Crk. Hil. Mst.^{57a} Trn. Konst.

кьнгы — пнсанинн

Mk. 12:10 кнгь Pripk. Vrut. Nik. Hval. Div. Kop. Mar. Zogr. — пнсанин Čajn. Konst. Šaf. Bd. Vv. Šč. Mst.^{106g, 203b}

отъпоуштеннє, отъданнє — оставленнє

Varijante predstavljaju tzv. opće sinonime koji su poznati još u Ass.

Mt. 26:28 Nik. Hval. Div. Vrut. Mar. Zogr. Sav. Mir. Hil. — Čajn. Sof. Pripk. Kop. Mlet. Dov. Ass. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Crk. Mр. Bd. Mst.^{142g}

Lk. 3:3 Zogr. Mar. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Dobrm. Crk. — Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Vrut. Mlet. Pripk. Sof. def. Ass. Trn. Mir. Bd. Rh. Mр. Šaf. Mst.^{185a}

ПАРАСКЕВЪГНН — ПАТЬКЪ

Mt. 27:62 параскѣвгнн Nik. параспѣвгнн Mlet. параскѣвѣнн Hval. Kop. Div. Dov. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. — петѣѣ Čajn. Pripk. Sof. Šaf. Mir. Vuk.^{177d} Crk. Hil. Rh. Mр. Bd. Gal. Mst.^{156v, 162g} Trn. Bojan. Čud.

Mk. 15:42 параскѣвгы (по параскѣвѣнн) Čajn. Dan. Pripk. Konst. Gal. Trn. Rh. Mр. Bojan. — петкъ Vrut. Mlet. Hval. Div. Nik. Kop. Vat. Šaf. Mar. Zogr. Mir. def. Ass. def. Sav. def.

Preslavizme u Čajni, treba posmatrati kao one koji su iz T2 naslijeđeni u T4. S druge strane, preslavizmi u Dov. i Kop. odraz su utjecaja redakcijskoga tipa T2 jer u njima nije zabilježen utjecaj četvrte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja. Tome svjedoče i dolje navedeni primjeri preslavizama u Čajn.

ЕДННЪ, ЕТЕРЪ — НѢКЫН

T2–T4 Mt. 27:47 Nik. Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Dov. Pripk. Ban. Dobrš. def. Ass.^{109c} Karp.^{131v, 134v} Mir.^{276b} Vuk.^{177a} Hil.²³ Vrut. def. — Čajn. Bd. Rh. Mр. Crk. Hil.¹ Trn. Mst.^{154g, 161g}

T2–T4 Mt. 28:11 Hval. Div. Nik. Kop. Pripk. Dov. Sof. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk.^{178g} Hil. — Čajn. Mlet. Bd. Crk. ннн Rh. Mр. Mst.^{163b}

T2–T4 Mk. 2:6 Hval. Div. Nik. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. друузнн Karp. Trn. Mir. — ннцн Dov. Šaf. нѣкоторн Čajn. Crk. Hil. Vuk.^{142a} Bd. Konst. Sav. Mst.^{125b} Dobril. Čud.

T2–T4 Mk. 5:25 Hval. Div. def. Nik. (≅ Dan.) Kop. Vrut. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Trn. om. — Čajn. Rh. Mр. Bd. Crk. Hil. Mst.^{176v} Šaf. Konst.

T2–T4 Mk. 14:51 Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. def. Mir. def. — Čajn. Vuk.^{131v} Rh. Mr. Bd. Šaf. Konst. Dobrm. Mst.^{114g} Trn.

ЊЗЫКЪ — СТРАНА

Mt. 28:19 езнкн Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mst.^{163v} Mir. Hil. Vuk.^{178d} Šaf. — странн Čajn. Bd. Crk. Rh. Mr. Trn.

Međutim, ima i onih primjera preslavizama u Čajn. koji nisu zabilježeni u Bd., Šaf. te Konst.

Mk. 13:10 езнцихъ Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Ban. Vuk.^{126a} Crk. Hil. Bd. Šaf. Konst. Mar. Zogr. — странахъ Čajn. Mir. Rh. Mr. Mst.^{110a, 175a} om. Trn.

Mk. 13:9 свндательство Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Vuk.^{125d} Crk. Hil. Bd. Gal. Konst. Šaf. Mar. Zogr. — послашьство Čajn. Mir. Rh. Mr. Mst.^{175a}

Mk. 15:17 прапроудъ Pripk. Sof. Hval. Div. Nik. (≅ Dan.) Kop. Mlet. Mir. Crk. Bd. Konst. Šaf. Mar. Zogr. Ass. Sav.¹⁴⁰ — багрѡнцѣ Čajn. Vuk. Mst. багрѣ^{153g} багрѡннцю^{158a} Hil. Rh. Mr.

Zaključno se može reći da kontaminacija leksike T2 u bosanskim evanđeljima nije sistemska, već je proizvoljna, a što su pokazala i ranija istraživanja (Kardaš 2020). U Čajn. je potvrđen jedan sloj preslavizama i to uglavnom onih koje su rukopisi četvrte redakcije naslijedili iz druge redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja. Na osnovu novijih saznanja o prisustvu T2 u bosanskim rukopisima, još uvijek je teško odgovoriti na pitanje njihove provenijencije, odnosno odakle se leksika T2 kontaminirala u bosansku redakciju, ali je barem utvrđen vremenski okvir kada su spomenute inovacije prodrle u rukopise bosanske skupine. Tako se pojavljivanje karakteristične leksike druge redakcije ne zapaža prije Kop., odnosno treće četvrtine 14. stoljeća (Nakaš 2018: 80). U ovom bi slučaju izuzetak trebalo biti upravo Čajn. u kojem je provenijencija T2 iz predložka sličnog raškom Bd.¹⁴¹

¹⁴⁰ O izboru preslavizama u Čajn., Bd., Šaf. i Konst. vidjeti više u poglavlju Leksičke razlike između T1, T2 i T4.

¹⁴¹ Potpunu raspravu o tome vidjeti u okviru analize drugoga predložka Čajničkoga evanđelja.

VI. 2. NESLAVENSKA LEKSIKA U ČAJNIČKOME ČETVEROEVANĐELJU

VI. 2. 1. Grecizmi

U crkvenoslavenskim se rukopisima, pored leksike slavenskoga porijekla, susreće i značajan broj neslavenske leksike. U leksiku se neslavenskoga porijekla u slavističkoj literaturi ubrajaju grecizmi, latinizmi, protobugarizmi i germanizmi. Nezaobilazan izvor pri istraživanju slavenskoga prijevoda evanđelja jeste leksika grčkoga porijekla. Jer, poznato je da su prvi slavenski prijevodi nastali prevođenjem s grčkoga jezika. Dio leksema grčkoga porijekla zadržao se u slavenskim prijevodima biblijskih tekstova, ali je značaj broj tih leksema dobio svoj slavenski ekvivalent koji je postepeno zamjenjivao leksiku grčkoga porijekla pa se još u evanđeljima staroslavenskoga kanona javljaju i grecizmi i njihovi slavenski ekvivalenti. Horálek (1954: 65, 71) smatra da prisustvo grecizama u nekom rukopisu nije znak njegove arhaičnosti te da postoje i oni grecizmi koji su naknadno uneseni u tekst i koji nisu bili sastavni dio prvobitnoga ćirilometodskog prijevoda. Suprotno tome, neki od istraživača slavenskoga prijevoda evanđelja, poput Jagića, Speranskoga te Nedeljковиć, smatraju da su neprevedeni grecizmi tipični za prvobitni ćirilometodski prijevod, a da su njihove zamjene rezultat kasnijih redakcijskih ispravki. U skladu s tim, Nedeljковиć (1970: 270) smatra da je Ass. najbliži prvobitnome ćirilometodskome prijevodu upravo na osnovu brojnih grecizama, koji su u tetrama zamijenjeni slavenskim ekvivalentom (usp. *мамона* (A) — *жнтне* (MZ i S) u Lk. 16:11, *етеръ* (A) — *едннъ* (MS) *нѣкн* (Ostr.) u Mt. 9:18; Mk. 9:17, *мврѣнъ* (A i S) — *хрнзмѣнъ* (M i Z) u Iv. 12:3, *асъсарнн* (A i M) — *пѣназь* (Z) i slično).¹⁴² Stepem upotrebe grecizama i njihovih slavenskih ekvivalenata prema mišljenju L'vova (1966: 77) mogao je zavisi i od različite kulturne sredine u kojoj je sačinjen prijevod. Broj grecizama zavisio je i od predložaka s kojih su kodeksi prepisivani. Evidentno je bogatstvo leksema grčkoga porijekla u rukopisima bosanske skupine čak i na mjestima gdje dosta stariji rukopisi drugih slavenskih redakcija imaju slavenizam. Stoga, čini se da su neprevedeni grecizmi i hebraizmi jedna od odlika bosanske skupine rukopisa. Čajn. sadrži značajan udio leksema grčkoga porijekla, posebno u prvom i trećem predlošku, dok je u

¹⁴² Usp. Недељковић 1970: 270–271.

središnjem dijelu (tj. u drugom predlošku) rukopisa osjetnija težnja ka zamjeni grčkih leksema njihovim slavenskim ekvivalentima.

Prvu grupu primjera čine oni grecizmi čije slavenske ekvivalente ne poznaju kanonska evanđelja i za koje su dosadašnja istraživanja potvrdila da su nesumnjivo dio prvobitnoga ćirilometodskog prijevoda evanđelja. Čajn. u prvom i trećem predlošku čuva značajan udio leksema grčkoga porijekla koje su bile ugrađene u prvobitni prijevod slavenskoga teksta evanđelja.

алавастръ — стьклѣннца

U Čajn., drugim bosanskim te kanonskim evanđeljima nema potvrda za slavenski ekvivalent стьклѣннца. Prva dva primjera, na listi koja slijedi, Mt. 26:7 te Mk. 14:3, obuhvataju drugi predložak Čajn. Čajn. i Bd. čuvaju grecizam, dok je u Šaf. slavenski ekvivalent. U Mk. 14:3 i Konst. čuva grecizam, dok nam stanje za Mt. i Lk. nije poznato.

Mt. 26:7 алавастръ Čajn. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mir.^{250a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Dobrš. Ban. Curz. Karp.¹²¹ Zogr. Mar. Ass. Sav. Mst.^{141v} Div. def. — стьклѣннцѣ Trn. Gal. Šaf.

Mk. 14:3 аѡвастръ Čajn. алавастръ Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Zogr. Mar. Dobrš. Ban. Curz. Karp.^{100v} Crk. Hil. Bd. Vuk.^{127v} Konst. Vrut. def. — стьклѣннцю Mir.^{209b} Rh. Mr. Trn. Mst.^{111b} Gal. Dobrm. Šaf.

Lk. 7:37 альвьстаръ Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Mir.^{159a} Vuk.^{85a} Bd. Ban. Curz. Karp.^{70v} Zogr. Mar. Ass. Mst.^{77a} Dobrš. def. — стьклѣннцю Rh. Mr. Hil. Trn. Šaf.

аромать — воиѡ

U svim bosanskim rukopisima upotrebljava se grecizam, dok slavenski ekvivalent nije zabilježen.

Mk. 16:1 аломатѡ Čajn. ароматы Div. Kop. Nik. Hval. Mlet. Vrut. Pripk. Dov. Ban. Mir.^{17a, 351a} Crk. Bd. Vuk.^{183v} Dobrš. Ban. Mst.^{9v, 207a} Šaf. Konst. Mar. Ass. Zogr. — воиѡ Rh. Mr. Trn. Dobrm.

афѣдронъ — проходъ

U Čajn. se dosljedno upotrebljava grecizam, kao i u većini drugih bosanskih rukopisa. Izuzetak čini Kop. koje u stihu Mt. 15:17 ima slavenski ekvivalent. U

tom stihu bosanska evanđelja prate kanonske tetre Mar. i Zogr., dok već Mir., Crk., Rh., Mr., Bd., Trn. i Kor. imaju проходомь.

Mk. 7:19 афедромь Їајн. пенџромь Vrut. апендромь Sof. апенџрь Pripk. афедронь Div. апендронь Nik. апенџроть Hval. федронь Mir.^{126a} афедрономь Bd. Šaf. Konst. — проходь Vuk.^{69d} Crk. Hil. Rh. Mr. Trn. проходнтъ Mst.^{65v}

Mt. 15:17 анепедромь Їајн. апенџромь Vrut. Mlet. Pripk. пенџромь Hval. фендромь Nik. Div. def. афедрономь Mar. афредомь Zogr. атетрономь Ban. аферьномь Karp.^{40v} — проходомь Kor. Mir.^{87a} Crk. Rh. Mr. Bd. Trn. Gal. Frol.

архнсннагогъ — старѣншна съборскъ

Їајн., ali i druga bosanska ne poznaju slavenski ekvivalent. Tako je i s rukopisima četvrte redakcije Bd., Šaf. i Konst. Upotreba ove lekseme karakteristika je redakcijskog tipa T2, ali ne i T1 i T4.

Mk. 5:22 архнсѣнагога Їајн. Кор. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. Sof. Dov. архнсѣнагогъ Mir.^{118a} Bd. Dobrš. Ban. Karp.^{55v} Šaf. Konst. Mar. Zogr. Div. def. — старѣншна съборскы Vuk.^{64a} старѣншна съборща Crk. старѣншна съборскъ Hil. Trn. Mst.^{60b} — старѣншннь мытарскъ Mr. Rh.

Mk. 5:35, 36, 38 архнсѣнагога Їајн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Pripk. (соѣнагога) Vrut. Sof. Dov. Ban. Dobrš. Dobrm. Karp.^{55v, 56} Mir.^{119a} Bd. Šaf. Konst. Mar. Zogr. — старѣншннь събора Vuk.^{64v} Crk. Hil. Trn. старѣншнны събьмнцю Rh. Mr. Mst. def.

Lk. 8:49 арьхнсоѣнагога Їајн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. соѣнагога Dov. Ban. Dobrš. Dobrm. Karp.^{41v} Mar. Ass. Zogr. Sav. Mir.^{173a} Bd. Sof. def. — старѣншннь събора Vuk.^{97g} старѣншыны събороу Rh. старѣншннь събороу Mr. старѣншнны събора Crk. Hil. Mst.^{86g} Trn.

драгъмь — мѣдѣннць

Lk. 15:8 драгмоу Їајн. Div. Кор. Nik. Hval. Mlet. Pripk. Vrut. драгмъ Mar. Ban. Dobrš. драгмъ Zogr. драгма Curz. драгъмь Mir.^{186a} Crk. Rh. Mr. Bd. — мѣдѣннць Mst.^{91a} Vuk.^{103a} Hil.

ЛЕПТА — МЪДЪННЦА

Mk. 12:42 лепта (лепѣтъ) Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Nik. Vrut. Hval. Div. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Bd. Mir.^{143b} Crk. Hil. Konst. — мѣдъннцѣ Mst.^{108g} Dobril. Trn. Rh. Mr.

ХЛАМНА — ОДЕЖДА

Jedino se u Kopitarovu evanđelju grecizam zamjenjuje slavenskim ekvivalentom, dok Čajn. i druga bosanska čuvaju grecizam.

Mt. 27:28 хламнѣю Čajn. Div. Nik. Hval. хламнѣдѣ Mlet. хламнѣдоуо Pripk. Vrut. def. хламнѣоѣ Mar. Zogr. Ass. Sav. Mir.^{288a} Rh. Mr. Bd. Crk. Hil. — одѣждѣ Kop. одѣждѣ Trn. Frol.

Drugu grupu primjera čine oni u kojima već evanđelja staroslavenskoga kano- na poznaju i grecizam i slavenski ekvivalent.

ОУПОКРЪТЪ — ЛНЦЕМЪРЪ

Čajn. kao i druga bosanska evanđelja te kanonska evanđelja poznaje obje varijante – grecizam i slavenski ekvivalent. Najčešće je grecizam preveden u Kop. i taj je odnos 3:19 u korist slavenskoga ekvivalenta (Kardaš 2020: 173), potom slijede Pripk. i Čajn. U Mlet. se javljaju obje varijante jedna pored druge na mjestu gdje je u većini bosanskih upotrijebljen grecizam. Raspored upotrebe grecizma i slavenizma u Čajn. gotovo je jednak kao u evanđeljima stsl. kanona. Slavenski se ekvivalent javlja u Mt. 23:14, Mk. 7:6, Lk. 6:42, Lk. 11:44, Lk. 12:1, Lk. 13:15 i na tim mjestima i kanonska, kao i druga bosanska evanđelja imaju slavenizam.

Mt. 23:13 ѡпокрѣтѣ Čajn. Nik. Hval. Div. Mar. Zogr. Crk.² Hil.² Rh. Mr. Bd. нпокрѣтѣ Ban. Pg. — лнцѣмрѣ Pripk. Kop. ѡпокрѣтѣ лнцѣмрѣ Mlet. лнцѣмрѣ Trn. Mir. Vuk. Crk.¹ Hil.¹ Dobril. Jur. Th. TL лнцѣмрѣнн Karp.

Mt. 23:15 ѡпокрѣтѣ Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Curz. Crk.² Hil.² Rh. Mr. Bd. нпокрѣтѣ Ban. Pg. — лнцѣмрѣ Pripk. лнцѣмрѣ Trn. Mir. Vuk. Crk.¹ Hil.¹ Dobril. Jur. лнцѣмрѣнн Karp.

Mt. 24:51 ѡпокрѣтѣ Kop. Nik. Hval. Pripk. Zogr. Mar. Ass. Sav. Mir. Vuk.² Dobrš. Ban. вѡпокрѣтѣ Div. вѡпокрѣтѣ Sof. вѡпокрѣтѣ Vrut. — лнцѣмрѣ Čajn.

Mlet. Jur. Vuk.¹ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Šč. Vv. Hil. 52 Šaf. лнцемѣрн Ostr. TL Trn. Frol. Čud. Pg.

Lk. 12:56 ὕποκρῆτι Čajn. Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. нпокрѣти Mir. — ὕποкрѣти лнцемѣрн Mlet. лнцемѣрн Dobrš. Ban. Curz. Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Bd.

КАТАПЕТАЗМА — ЗАПОНА

U Čajn. nije potvrđen grecizam катапетазма, što se može objasniti pojavom ove lekseme u stihovima koji obuhvataju drugi predložak. Grecizam катапетазма obično se smatra sastavnim dijelom najstarijega leksičkog sloja stsl. jezika. Potvrđen je u najstarijim evanđeoskim tekstovima u kojima se upotrebljava paralelno sa slavenskim prijevodom ωпона (Jagić 1913: 310–311).

Mt. 27:51 ωпона Čajn. Mlet. Kop. Sav. Crk. Hil.¹ Bd. Frol. Karp. — катапезма Pripk. Sof. Mir. катапетазма Vrut. Mar. Dobrš. Ban. Curz. Zogr. Ass. Vuk. Hil.²³ — запона Rh. Mr. Dobril. Jur. завѣса Th. В ОВ понѣвнца Gal. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 131).

КРННЪ — ЦВѢТЬЦЬ, ЦВѢТЬ

U Čajn., ali i u drugim bosanskim rukopisima nije zabilježen prijevod lekseme крннъ. S tim da valja spomenuti i to da pisar Manojlo na jednome mjestu daje objašnjenje na margini, što znači da je poznao rukopise u kojima je grecizam preveden sa цвѣть (Nakaš 2018: 67).

Lk. 12:27 крннъ Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Nik. Mar. Dobrm. Dobrš. Ban. Curz. Dov. def. Mir. Rh. — цвѣть Zogr. Trn. цвѣтьць Vuk. Mst.^{87b} цвѣтце Crk. Hil. цвѣтца Bd.

ОЛОКАВЪТОМАТЬ — СЪЖНГАЕМНУХЪ (ВСЕСЪЖНГАЕМНУХЪ)

Mk. 12:33 ωλκαβτοματη Čajn. олокавътомать Dan. олокавтомать Ban. олокафтомать Dobrš. Zogr. Mar. олокавъѳомата Mir. Bd. Čud. — всесъжнгаемнухъ Pripk. Ass.^{116a} съжнгаемнухъ Kop. Nik. Mlet. Vrut. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 39 i 40).

МАМОНА — ЖНТН

Neki istraživači slavenskoga prijevoda evanđelja, poput Vondraka ili Vajsa, ne dovode u pitanje pripadnost prvobitnome prijevodu ovoga grecizma u stihu Lk. 16:11. S druge strane, Horálek (1954: 66) smatra da se u stihu Lk. 16:11 ne može tvrditi da je grecizam МАМОНА bio u prvobitnome prijevodu.

Lk. 16:9 МАМОНН Čajn. Nik. (≅ Dan.) Vrut. Pripk. МАМОНННЫ Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Mir.^{187a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mр. Bd.) — НЕПРАВЕДНАГО БОГАТЪСТВА Vuk.^{103d} Mst.^{91v}

Lk. 16:11 МАМОНѢ Čajn. Pripk. Vrut. Hval. Mlet. Nik. Kop. Div. Ass. Koh. — ЖНТЫН Dan. ЖНТН Mar. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Curz. Vuk.^{119g} Mir.^{204a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mр. Bd.) Mst.^{104v}

Lk. 16:13 МАМОНЫ Čajn. Nik. (≅ Dan.) Pripk. Vrut. Mlet. Karp. Dobrm. Dobrš. om. Ban. Curz. Koh. Mak. МАМОНѢ Mar. Ass. Zogr. Mir.^{204a} Rh. Mр. Bd. МАМОНЪЕ Sav. — НЕПРАВЕДНОУ БОГАТЪСТВОУ Vuk.^{119d} Hil. МАМОНѢ НЕПРАВЕДНОМОУ БОГАТЪСТВОУ Crk. Mst.^{104v}

РАВНН — ОУНТЕЛЪ

U Čajn. se javljaju obje varijante jednako kao i u drugim bosanskim te evanđeljima staroslavenskoga kanona. U Čajn. je češća upotreba slavenizma (40x slavenizam, 7x grecizam). Za Ass. karakterističan je slavenizam ОУНТЕЛЪ, jedini je izuzetak tome stih Mt. 26:49 gdje ima grecizam.¹⁴³

Mt. 23:7 РАВНН Čajn. РАВЪВН Pripk. РАВЪВЙ Vrut. РАВН Sof. Nik. Hval. Div. Grig.-Giljf. РАВЪВН Mar. Zogr. Ban. РАВВН РАВВН Čud. Pg. — ОУНТЕЛЕ Kop. Ass. Curz. ОУНТЕЛЪ Dobrš. ОУНТЕЛЮ Dobril. Frol. Jur.

Mt. 23:8 РАВНН Čajn. РАВВН Pripk. РАВВН Vrut. РАВН Sof. Nik. Hval. Div. Grig.-Giljf. РАВЪВН Mar. Zogr. Ban. — ОУНТЕЛЕ Kop. Ass. Dobrš. ОУНТЕЛН Dobril. Frol. Jur. om. Karp.

Mt. 26:49 РАВН Čajn. Pripk. РАВВН Vrut. Nik. Hval. Div. Grig.-Giljf. Kop. РАВН Sof. РАВЪВН Mar. Ass. Ban. Curz. Karp. Zogr. om. Dobrš. def. — ОУНТЕЛЮ Sav.

Mt. 26:25 РАВВН Čajn. Vrut. РАВН Pripk. Sof. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. РАВЪВН Mar. Zogr. — ОУНТЕЛЮ Ass. Sav. Dobril.

¹⁴³ Usp. Львов 1958: 229.

Mk. 9:5 равн Їајн. Pripk. раввн Vrut. Nik. Hval. Div. Kop. раввн Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Gal. Їud. Konst. — оуунтелю Mst.

Mk. 11:21 равн Їајн. Pripk. раввн Vrut. Nik. Hval. Div. Kop. Mar. Dobrš. Ban. Curz. Gal. Mst. — оуунтелю Dobril.

Mk. 14:45 равн Їајн. равн равн Nik. Pripk. Sof. Vrut. def. Div. def. раввн раввн Mar. Gal. Konst. Mst. om. раввн раввн Zogr. Dobrš. def.

КЕНТОУРНОЊ¹⁴⁴ — СЪТЪННЌЪ

Kanonska evanđelja poznaju obje varijante. U Їајн. nije zabilježen grecizam, samo slavenski ekvivalent.

Mk. 15:45 сътннка Їајн. сътннка Ass. Trn. Mir.^{16b} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk.^{10d} Mst.^{9b} сотннка Konst. — кентоурнона Pripk. кенѣтѣрнѣннна Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. кентоурнона Mar. Zogr. Mir.^{280a} Mst.^{156b} Gal.

Mk. 15:44 сътннка Їајн. Pripk. Vrut. Hval. Div. Nik. Kop. Mar. Zogr. Ass. Mst.^{9b} Mir.^{16b, 280a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk.^{10d} сотннка Konst. — кентоурнона Arh. Mst.^{156b} Їud. Rum. 113

Mk. 15:43 свѣтннкъ Їајн. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. свѣтннкъ Mar. Zogr. свѣтннк Ass. Gal. Mst.^{9b} Konst. Mir.^{16b, 280a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Vuk.^{10d}

СТРАТНГЪ — ВОЕВОДА

Mk. 13:9 воеводамн Їајн. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Mir.^{208a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Gal. Mst.^{175a} Konst.; Їud. i rukopisi treće redakcije нгемѡнъ¹⁴⁵

Lk. 22:52 стратнгомъ Їајн. Div. Kop. Nik. Hval. Vrut. Pripk. Mlet. Zogr. Mar. Dobrš. Dobrm. Mir. def. — воеводамъ Mst.^{119g}

ТРЪПЕЗА — ДЪСКА

Mk. 7:28 тръпезою Їајн. Pripk. Vrut. Nik. Hval. Div. Mar. Zogr. Gal. Mst.^{66a} Їud. Konst. Mir.^{128a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Ass. def. Sav. def.

¹⁴⁴ Navedena se riječ smatra latinizmom u грѣком тексту (usp. Дель Гаудио С. 2013: 85).

¹⁴⁵ V. Воскресенский 1894: 333.

Mk. 11:15 тръπεζн Čajn. Mst.^{105v} Čud. Konst. Crk.² Bd. — дьскн Pripk. Nik. Div. Mar. Zogr. Mir.^{139b} Vuk.^{72d} Rh. Mr. Hil. Crk.¹ дьскы Gal.

Lk. 22:21 тръпепезѣ Čajn. Nik. Div. Vrut. Pripk. Mir.^{248a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz.

тетрархъ — ѹТВРЪТОВАСТЪННКЪ — ѹТВОРОВАСТЪЦЪ

Čajn. poznaje obje varijante, kao i kanonska Mar. i Zogr.

Lk. 3:19 ѹТВРЪТОВАСТЪННКЪ Čajn. Div. Kop. Pripk. Hval. Nik. Dan. ѹТВРЪТОВАСТЪННКЪ Mar. Zogr. Mir.^{145b} Vuk.^{76g} Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — тетраxъ Vrut. (grecizam je u Vrut. mogao nastati ujednačavanjem prema stilu Mt. 14:1 gdje i Mar. ima grecizam, kao i Čajn. Nik. Div.)

Mt. 14:1 тетраxъ Čajn. Div. Nik. Hval. Vrut. Pripk. тетрарxъ Mar. Vuk. — ѹТВРЪТОВАСТЪННКЪ Kop. Mlet. ѹТВОРОВАСТЪННКЪ Dobrš. — ѹТВРТОВАСТЪЦЪ Bd. Rh. Crk. ѹТВОРОВАСТЪЦЪ Mir. Mr. Trn. (usp. kompletniju listu usporedbi na str. 25).

ДОГМА — ПОВЕЛѢННЕ — ЗАПОВѢДЪ

Lk. 2:1 догма Hval. Pripk. Vrut. — повелѢнне Čajn. Div. Kop. Nik. Dan. Mlet. Dobrš. Ban. Karp.^{148v} Trn. Rh. Mr. Bd. Mar. Zogr. Sav. Mst.^{180b} — заповѢдъ Mir.^{317a} Crk. kao заповѢ Ass.

СПЕКОУЛАТОРЪ¹⁴⁶ — ВОННЪ

Mk. 6:27 спекѸлатора Čajn. Div. Kop. Nik. Mlet. Sof. Pripk. Ass. — вонна Zogr. Mar. (usp. detaljniju listu usporedbi na str. 41).

Na koncu, tendencija je prevođenja grecizama osobito prisutna u drugome predlošku Čajn., dok se u prvom i trećem predlošku čuva znatan broj grecizama svojstvenih rukopisima prve redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja. Čajn. se u drugome predlošku udaljava od većine drugih bosanskih rukopisa i u pogledu prevođenja grecizama. Tako se u Čajn. prevode grecizmi i zamjenjuju preslavskim inačicama: usp. архнерен — старѣншина жьръуьскъ Mt.

¹⁴⁶ Navedena se riječ smatra latinizmom u grčkom tekstu (usp. Дель Гаудио С. 2013: 86).

27:41 i Mt. 27:62, параскевъѣнн — патъкъ Mt. 27:62 i Mk. 15:42, профнра — багрѣннца Mk. 15:17.¹⁴⁷

гнафен — бѣлнльннкъ

Mk. 9:3 бѣлнлннкъ чajn. Bd. Rh. бѣлнлннкъ Gal. бѣлнльннкъ Mst.^{204b} Konst. њaf. — г̄нафен Div. Nik. Pripk. Dobrř. Zogr. Mar. гнапен Vrut. Dan. гнатен Van. кнафен Карп.^{163v} кльфѣ Mir.^{345a} глафен Crk. Ass. i Sav. def.

газофнлакнн — скровнцьное храннлнце

Mk. 12:41 скровнцьное храннлнце чajn. скровнцьномуу храннлнцоу њaf. Bd. Crk. Nil. Konst. — газофнлакнн Pripk. газофнлакню Vrut. газофнлакн Pripk. газопнакы Nik. Dan. газофллакнн Div. газофюлакню Gal. газофнлакнн Vuk.^{124d} Dobrř. газофнлакун Карп.^{98v, 63v} газофнлакнѣ Van. газофулакню Mst.^{108g} чud. газофнлакеовн Mar. газофнлакновн Zogr. газофнлагнн Mir.^{143b} Ass. def. — скровнцью нмѣннн Rh. Mr. Dobrn. кровнцьоу нмѣннн Trn.

VI. 2. 2. Latinizmi

Za razliku od riječi grčkoga porijekla, udio latinizama u srednjovjekovnim crkvenim rukopisima znatno je manji. Latinizmi u bosanskim rukopisima su oni koji su ušli u evanđeoski tekst vrlo rano.¹⁴⁸ Neki od latinizama koji su zabilježeni u чajn., kao i u drugim bosanskim rukopisima su isti oni koji su naslijeđeni joř u evanđeljima stsl. kanona: лѣна, внно, оцьтъ, олтарь. U literaturi se obično gore navedene lekseme identificiraju kao latinizmi, ali valja naglasiti da nijedna od njih ne predstavlja nesumnjivi latinizam.¹⁴⁹ Usp. Mk. 13:24 лѣна чajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Mst. Gal. Konst.; Mk. 2:22 внно чajn. Nik. Hval. Div. Sof. внна Pripk. Vrut. def. Mlet. Mar. Zogr. Gal. Mst. чud. Konst.

Osim latinizama koji su jednaki u evanđeljima staroslavenskoga kanona, ali i u drugim redakcijama staroslavenskoga jezika, posebno je zanimljivo řto se i

¹⁴⁷ Usp. detaljne usporedbe u okviru analize drugoga predlořka чajn., kao i dio o preslavizmima u чajn.

¹⁴⁸ O latinskom utjecaju na staroslavenski jezik vidjeti viře u: Способы проникновения латинизмов в старославянский язык, Дель Гаудо: 2014.

¹⁴⁹ Usp. Skok 1972: 330–331, 540; 1973: 594–595.

u okviru drugoga predloška Čajn. javlja specifična podudarnost prema Hval. u stihu Mt. 27:52, gdje i Sof. i Hval. imaju *саньтъ* umjesto *светыхъ*.¹⁵⁰ Leksema *саньтъ* vodi porijeklo od latinskog *san(c)tus*, odnosno italijanskog *santo*, pa bi mogla svjedočiti o utjecaju na samom bosanskom području, gdje se bizantska tradicija doticala s latinskom. Dva primjera iz bosanskih povelja pokazuju da je latinska osnova bila produktivna,¹⁵¹ jer su pisari od pridjeva napravili oblik imenice i ugradili ga u formulu.¹⁵²

VI. 2. 3. Protobugarizmi

Jednu grupu leksema neslavenskoga porijekla čine protobugarizmi čije se prisustvo u staroslavenskom jeziku povezuje s djelovanjem “Аспаруховите Бугари” koji su živjeli u okolini Soluna (Црвенковска 2006: 65–66). U staroslavenski su jezik protobugarizmi ušli preko bugarskoga jezika kao posrednika. Protobugarizmima najčešće se smatraju lekseme poput *внсьрь*, *ковьуегъ*, *коумнрь*, *пеуать*, *санъ*, *урътогъ* kao i lekseme izvedene sufiksom *унн*:¹⁵³ *кръмьунн*, *къннгьунн*. Izbor protobugarizama u Čajn. kao i drugim bosanskim rukopisima jednak je kao u evanđeljima stsl. kanona.

КОВЬУЕГЪ — КОРАБЪ

Mt. 24:38 *ковьуегъ* Čajn. Nik. Hval. Div. Кор. Vrut. Pripk. Sof. Grig.-Giljf. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Mir. — *корабъ* Dobril. Jur.

КЪННГЪУНН — КЪННЖЪННЦН

Mt. 23:13 *кннгоуне* Čajn. Div. Nik. Hval. Vrut. Sof. *кннгоуе* Pripk. kao *къннгьуннѡ* Mar. Zogr. dok Ass. i Sav. def. — *кнѡжннцѡ* Hval. Кор. *къннжъннцн* Dobril. Jur. Vuk. Karp. Pg. Th. TL Čud.

¹⁵⁰ U Sav. javlja se oblik *саньтъ* dopisan iznad retka u tom stihu (Щепкин 1903: 114; digitalni snimak f. 122 na unikdoc.rusarchives.ru). O ovoj riječi u Hval. usp. Horálek 1954: 79.

¹⁵¹ 12. mart 1380. *ва наѡетакъ ѡтца въ нзъпльнѡенъе сѡа н саньтнѡ свѡаго дѡа амннъ* (анонимni pisar kralja Tvrtka); 17. juli 1392, *ва наѡетакъ ѡтца · ва нзъпльнѡенъе сѡа · н саньтнѡ свѡаго дѡа* (Tomaš Lužac, logotet u kancelariji kralja Dabiše).

¹⁵² Ramić-Kunić 2017: 45.

¹⁵³ O protobugariskome (turkijskom) porijeklu sufiksa –čii vidjeti više u: Jagić 1898: 522.

Mt. 23:14 кннгоуне Ѓajn. Div. Nik. Pripk. Vrut. кннгоунуне Sof. кннкьуннѡ
Mar. кннгьуннѡ Zogr. кннгоуннѡ Ban. Karp. Ass. i Sav. def. — кнбжннѡѢ
Hval. Kop. кннжьннѡнѢ Dobril. Pg. Th. TL

Mk. 23:15 кннгоуне Ѓajn. Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Sof. као кннгьуннѡ
Mar. Zogr. кннгоуннѡ Ban. Karp. Ass. i Sav. def. — кннжьннѡнѢ Dobril. Pg.
Th. TL

Mt. 23:23 кннгоуне Ѓajn. Nik. Vrut. Pripk. Sof. кннгьуннѡ Mar. Zogr. кннгоуннѡ
Ban. Karp. dok Ass. i Sav. def. — кннжннѡнѢ Kop. Mlet. Hval. кннжьннѡнѢ
Dobril. Frol. Jur. Pg.

Mt. 23:27 кннгоуне Ѓajn. Nik. Kop. Hval. Pripk. Sof. као кннгьуннѡ Zogr.
Div. def. кннгьуннѡ Dobril. Frol. Jur. кннгоуннѡ Ban. Karp. — кннжннѡнѢ Vrut.
кннжьннѡнѢ Mar.

Mt. 23:29 кннгоуне Ѓajn. Nik. Hval. Div. def. кннгьуннѡ Zogr. кннгоуннѡ Ban.
Karp. кннгьуннѡ Dobril. Frol. Jur. — кннжннѡнѢ Vrut. Sof. Mar.

Mt. 23:34 кннгоуне Ѓajn. Nik. Kop. Div. def. Pripk. Vrut. Kop. кннунне Sof.
кннгьуннѡ Ass. Frol. Jur. Ѓud. кннгьуннѡ Zogr. кннгоуннѡ Ban. Karp. —
кнбжннннѢ Hval. кннжьнннѢ Mar.

Ѓajn. dobro čuva oblik кннгьунн i prate ga Nik., Div. i Mlet. u dijelu teksta koji nije deficitan u Div., dok, s druge strane, Kop. i Hval. češće imaju oblik кннжннѡнѢ. Jagić (1913: 289) smatra da je u prvobitnome ćirilometodskome prijevodu bilo кннжьнннѡ koje se rano počelo zamjenjivati s кннгьунн. Protivno tome, L'vov (1966: 163–168) smatra da je u prvobitnome prijevodu aprakosnoga tipa teksta bilo кннгьунн, koje je bilo poznato u govoru solunskih Slavena, dok je u Moravskoj кннгьунн zamijenjeno s кннжьнннѡ.

Analiza leksičkih slojeva u tekstu Ѓajn. pokazala je da ovaj rukopis ima više-slojnu leksiku pa su tako u njemu zabilježeni moravizmi, ohridizmi, preslavizmi kao i grecizmi, protobugarizmi, latinizmi. Prvi i treći predložak dobro čuvaju grecizme svojstvene prvobitnome ćirilometodskome prijevodu, dok je u drugome predlošku izraženija tendencija prevođenja grecizama. U prvome i trećem predlošku nisu zabilježeni preslavizmi, dok se u okviru drugoga predloška javljaju inovacije svojstvene preslavskoj redakciji, uglavnom one koje su iz T2 naslijedili i rukopisi T4.

VII. ZAKLJUČAK

Čajničko bosansko četveroevanđelje jedino je srednjovjekovno evanđelje koje se čuva u Bosni i Hercegovini, u Muzeju Crkve Uspenja Bogorodice i Crkve Vaznesenja Hristovog u Čajniču. Rukopis je datiran na početak 15. stoljeća. S obzirom na to da je tekst *Čajničkoga evanđelja* bio predmetom detaljnoga filološkog ispitivanja u studiji V. Jerković *Paleografska i jezička ispitivanja o Čajničkom evanđelju* (1971) – u kojoj je kodeks analiziran na paleografskom te fonološkom, morfološkom i sintaksičkom nivou – u ovoj se monografiji pažnja usmjerila na tekstovno-leksičke odlike *Čajničkoga evanđelja*, a s ciljem određivanja njegova mjesta prema drugim evanđeljima iz bosanske skupine, ali i evanđeljima drugih slavenskih redakcija. Istraživanje tekstovno-leksičkih odlika *Čajničkoga evanđelja* potvrdilo je da je tekst prepisan s tri različita predloška.

Kada su u pitanju leksički izbori *Čajničkoga evanđelja* u dijelu *Ev. po Mateju* koji pripada prvome predlošku (od Mt. 7:12 do Mt. 24:27), a koji ujedno ispisuje i jedna ruka, *Čajničko evanđelje* nije obuhvaćeno leksičkim inovacijama svojstvenim drugoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Detaljna usporedba tekstovno-leksičkih varijanti u tom dijelu teksta *Čajničkoga evanđelja* omogućava zaključak da se ono pridruži rukopisima prve redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja (T1) te da se smjesti u istu tekstovnu grupu kojoj pripadaju reprezentativni predstavnici bosanske skupine rukopisa iz 14. i početka 15. stoljeća. Tome je potvrda odsustvo preslavizama te leksike koja u listi preslavizama T. Slavove (1989) nije identificirana kao preslavska, ali se njoj može pridružiti s obzirom na njenu dominaciju u rukopisima T2. Naime, gledajući u cjelini, *Čajničko evanđelje* u ovome dijelu teksta dobro čuva stanje zabilježeno u kanonskim evanđeljima, a posebno pokazuje sličnosti s *Asemanijevim evanđelistarom*. Na osnovu usporedbi s drugim bosanskim rukopisima u okviru prvoga predloška pokazalo se da je *Čajničko evanđelje* blisko *Divoševu* te da su ova dva rukopisa, u nizu predložaka, dijelila jedan, bliži ili dalji, zajednički.

Podudarnosti *Čajničkoga s Divoševim, Sofijskim i Kopitarovim* dovele su do zaključka da se iz nekada zajedničke matice bosanskih tekstova razvio ogranak Div., Man. te ogranak Nik., Hval., Dan. U ovome je dijelu teksta *Čajničko evanđelje* bliže liniji *Divševa i Kopitarova* nego liniji koju čine *Nikoljsko, Hvalovo i Daničićevo evanđelje*. Naime, sve navedeno upućuje na to da se iz arhaičnoga predložka sličnog Div. i Man. dalje razvio predložak Čajn. Razlike između Čajn. i Div. mogu se shvatiti i s obzirom na njihovu vremensku udaljenost jer se Div. veže za drugu četvrtinu 14, a Čajn. za sami početak 15. stoljeća.

Drugi se predložak (od Mt. 24:27 do Lk. 6:42) *Čajničkoga evanđelja* znatno razlikuje na planu leksike, ali i drugih jezičkih osobina od većine ostalih reprezentativnih bosanskih srednjovjekovnih crkvenih rukopisa, dok prvi i treći predložak pokazuju tekstovno-leksičke bliskosti s većim dijelom drugih rukopisa bosanske skupine. Naime, dok se u prvom i trećem predlošku ne javljaju inovacije tipa T2 i T4, u drugom se predlošku radi o izrazito inoviranom predlošku pod utjecajem tipa T4. Pri usporedbi teksta Čajn. s većim brojem rukopisa ne samo raške nego i bugarske i makedonske redakcije staroslavenskoga jezika, zabilježene su brojne sličnosti ne samo sa srpskom pisarskom tradicijom već i s drugim rukopisima. Posebno je zanimljiva tekstovno-lexička bliskost Čajn. s bugarskim Šaf. iz 14. stoljeća. Naime, usporedba kompletnoga teksta drugoga predložka Čajn. s raškim Bd. i s bugarskim Šaf. pokazuje da se radi o istoj tekstnoj verziji te da je to onaj tip teksta koji Voskresenski (1894) imenuje kao četvrta redakcija slavenskoga prijevoda evanđelja. Usporedbe leksičkih varijanti Čajn. u okviru drugoga predložka provedene su na osnovu sljedećih rukopisa predstavnika četvrte redakcije: raških – Bd., Hil. 52, Šč., Vv., bugarskoga Šaf. te ruskoga Konst. i drugih ruskih rukopisa četvrte redakcije predstavljenih u izdanju Voskresenskoga. Primjeri proizašli iz analize leksike T4 u navedenim rukopisima, predstavnicima tipa T4, pokazuju da postoje mjesta gdje se Šaf. udaljava od Čajn. i Bd., a što, ipak, ide u prilog tome da je drugi predložak Čajn. iz raške sredine.

U drugome predlošku Čajn. posebno padaju u oči njegove podudarnosti s Dan. Provedena tekstovno-lexička analiza rukopisa Dan. od *Ev. po Marku* (tačnije od Mk. 2:25) pokazuje njegove podudarnosti s tekstem drugoga predložka Čajn., odnosno s rukopisima četvrte redakcije slavenskoga prijevoda evanđelja. Kada se uzmu u obzir odstupanja Čajn. i od Dan., kao i druga odstupanja u kojima se pisar Dan. po izboru pojedinih varijanti približava bosanskim, stječe

se utisak kako je, zapravo, pisar Dan. tekst prepisivao s dva predložka. Glavni je predložak, sudeći prema brojnim podudaranjima s Čajn., bio upravo onaj kakav je u drugome dijelu knjige Čajn., a kontrolni predložak poput onoga u Nik. Da je pisar Dan. posjedovao više predložaka, govori i podatak da je sačuvani dio *Ev. po Mateju* poput onoga u Nik. Stoga, nije isključeno da je korigirao tekst glavnoga predložka i birao lekseme koje su mu poznatije. Ipak, kada se uzmu u obzir brojne podudarnosti, kako u izboru leksičkih varijanti, tako i u izboru drugih jezičkih kategorija, kao i omisija te dodavanje dijelova stiha da se zaključiti kako su ova dva bosanska četveroevanđelja imala zajednički (bliži) predložak u ovome dijelu rukopisa Čajn. U izboru leksike svojstvene tipu T4, Čajn. i Dan. povremeno se pridružuje i Mlet. Naime, na osnovu analize izvršene u dijelu *Ev. po Marku* taj je utjecaj daleko veći u Čajn. i Dan. nego u Mlet. Tako se, na temelju iznesenih zapažanja, može se zaključiti da je Mlet. u dijelu *Ev. po Marku* manje zahvaćeno utjecajem četvrte redakcije nego je to slučaj s Čajn. S druge strane, bliskost Čajn. i Dan. je daleko izraženija nego je to slučaj s Čajn. i Mlet. Dakle, Čajn. gotovo redovito u okviru drugoga predložka ide s rukopisima četvrte redakcije za razliku od Mlet. u kojem su zabilježeni primjeri odstupanja, što je najvjerojatnije posljedica čuvanja stanja iz neke od ranijih verzija slavenskoga prijevoda evanđelja. Osim toga, Mlet. pokazuje znatno veću bliskost s drugim rukopisima bosanske provenijencije nego je to slučaj s drugim predložkom Čajn. Osim s Dan. i Mlet., Čajn. bilježi i sličnosti s Kop. Međutim, iz analize tipa T4 u Čajn. evidentno je da se Kop. s Čajn. podudara onda kada se u izboru leksičkih varijanti te drugih jezičkih oblika podudaraju rukopisi tipa T4 i T2. To se vidi i iz liste primjera gdje Čajn. i Kop. prave otklon od drugih rukopisa bosanske crkvenoslavenske pismenosti. To bi, zapravo, značilo da navedene varijante u ova dva bosanska rukopisa nisu ušle posredstvom nekoga zajedničkog predložka. Naime, kada se Čajn. slaže samo sa tipom T4, tada mu Kop. ne pravi društvo. Osim toga, zabilježeni su oblici koji su zajednički u ova dva rukopisa i onda kada su zajednički i evanđeljima staroslavenskoga kanona (usp. Mk. 2:12 тако Čajn. Kop. Mar. Zogr. Sav. — снѣ Pripk. Ass. снѣ Sof. сѣѣ Hval. снко Nik.; Mk. 2:13 ндѣше Čajn. Kop. Mar. Zogr. Šaf. — гредѣше Pripk. Sof. Hval. Div. Nik.), što opet ne znači da su ova dva rukopisa nekada dijelila zajednički predložak jer u Kop. nema tragova utjecaja tipa T4. Iako u svome drugom predložku Čajn. pokazuje navedene bliskosti s grupom koju čine Sof., Vrut. i Pripk., značajniji je broj razlika pa u

ovome dijelu teksta ovi rukopisi ne čine istu tekstološku verziju, a samim tim i jednu posebnu grupu unutar bosanske skupine tekstova. To je opravdano samim tim što ovi rukopisi nisu prošli utjecaje T4. S obzirom na to da Čajn., Dan. kao ni Mlet., rukopisi u kojima su u manjoj ili većoj mjeri zasvjedočeni utjecaji tipa T4, nisu nastali prije kraja 14. stoljeća, što potvrđuju zabilježeni primjeri zamjene *l* u *o*, najranije svjedoke tipa T4 u Bosni treba tražiti na samome kraju 14. stoljeća.

Jednako kao u okviru prvoga dijela knjige, u trećem dijelu (od Lk. 6:42 do kraja sačuvanoga teksta), također, nisu zabilježene inovacije svojstvene tipu T2 i T4 te se i ovaj dio teksta Čajn. pridružuje prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja. Kada je u pitanju odnos Čajn. prema drugim bosanskim u trećem predlošku, analiza je pokazala kada se Čajn. razlikuje od većine drugih bosanskih, ide s Hval. Njima se nerijetko pridružuje i Nik. Razlike Hval. prema Čajn., ali i drugim bosanskim rukopisima omogućavaju da se iznese pretpostavka da je obučeni pisar kakav je bio Hval dobro poznao, možda čak znao i napamet tekst *Evanđelja* te se pored predloška koji je imao pred sobom, ponekad služio i vlastitom memorijom. Na kraju, načelno se može reći, iako ne postoji idealno kompaktna grupa, da je prvi dio knjige po stepenu arhaičnosti bliži tekstološkoj liniji Div. i Man. (T1a), dok je treći predložak bliži liniji Nik. i Hval. (T1b), što ih, ipak, odvaja na dva različita predloška proizišla iz iste grane. Analiza, dakle, pokazuje da su u ovome dijelu teksta Čajn., Hval. i Nik. po broju predložaka koji ih dijeli najbliži, dok različite leksičke varijante i druge jezičke osobine pokazuju da su Div. i Kop. u navedenoj skupini imali udaljeniji predložak.

Analiza leksičkih slojeva u Čajn. pokazala je da se radi o rukopisu koji ima višeslojnu leksiku. Naime, u njemu zabilježeni moravizmi, ohridizmi, preslavizmi kao i neslavenska leksika – grecizmi, protobugarizmi, latinizmi. Prvi i treći predložak dobro čuvaju grecizme svojstvene prvobitnome ćirilometodskome prijevodu, dok je u drugome predlošku izraženija tendencija prevođenja grecizama. U prvome i trećem predlošku nisu zabilježeni preslavizmi, dok se u okviru drugoga predloška javljaju inovacije svojstvene preslavskoj redakciji, uglavnom one koje su iz T2 naslijedili i rukopisi T4.

Na koncu ovdje provedenoga istraživanja, jasno je da se u bosanskim evanđeoskim tekstovima pojavljuju tri redakcijska tipa teksta: T1, T2, T4. U ovoj fazi

istraživanja moguće je donijeti zaključke predstavljene u nastavku teksta. Prvo se navode rukopisi za koje je moguće, na određenoj dionici teksta, odrediti jasnu pripadnost nekom od redakcijskih tipova, a rukopisi koji ne predstavljaju decidan redakcijski tip navode se pod **:

- T1: konzervativni tip teksta, najzastupljeniji je u korpusu sačuvanih bosanskih rukopisa. Skupinu tekstova pripadnika T1 čine sljedeći rukopisi: *Manojlovo*, *Divoševo*, *Nikoljsko*, *Daničićevo* (od Mt. 15:11 do Mk. 2:25), *Hvalovo*, *Kopitarovo* (Ev. po Luki), *Mletačko evanđelje* (Ev. po Luki), *Sofijsko*, *Vrutočko* i *Pripkovićevo evanđelje* i pored sporadičnih leksičkih inovacija (uglavnom su to inovacije prisutne već u Zogr. ili Sav.), također, treba pridružiti prvoj redakciji slavenskoga prijevoda evanđelja *Dovoljsko evanđelje* (Ev. po Marku);
 ** Najveći je dio *Kopitarova evanđelja* u *Ev. po Mateju*, *Marku* i *Ivanu* prožet T1, a isto je i s *Mletačkim evanđeljem*.
- T2: mstislavljevo-jurjevski tip, u potpunosti obuhvata *Ev. po Mateju Dovoljskog evanđelja*. Ovaj predložak *Dovoljskog evanđelja* (od početka sačuvanoga teksta, tj. Mt. 14:11 do kraja *Ev. po Mateju*) jedini je trenutno poznati bosanski rukopis koji je u potpunosti obuhvaćen leksikom mstislavljevo-jurjevskoga tipa.
 ** Prisutan je, u manjoj mjeri, u *Kopitarovu*, *Mletačkom*, *Čajničkom* te sasvim izuzetno u *Vrutočkom*, *Pripkovićevo*, *Sofijskom* kao i u dijelu *Ev. po Luki Dovoljskog evanđelja*.
- T4: Čajničko evanđelje od Mt. 24:27 do Lk. 6:42, *Daničićevo* od Mk. 2:25 do kraja *Ev. po Luki*.
 ** Prisutan je i u *Evanđelju iz Mletačkoga zbornika* – najviše je zahvaćeno *Ev. po Mateju*, a manje *Ev. po Marku*.

Za pojedine rukopise bosanske skupine u određenim dijelovima teksta nije moguće govoriti o strogoj pripadnosti T1, T2 ili T4. Odnosno, postoje rukopisi u kojima se miješaju (u manjoj ili većoj mjeri) dva tipa teksta pa u tekstološkome smislu ne predstavljaju jasno definiranu grupu (ti su rukopisi označeni **). Tako se npr. za Mlet. ne može reći za dio *Ev. po Mateju* i *Marku* da su samo T1 ili samo T4. Isto je s Kop. u *Ev. po Mateju*, *Marku* i *Ivanu*. Naime, u ovim dijelovima teksta Kop. zabilježene su inovacije svojstvene tipu T2 (usp. Mt. 16:2 на онѣ странѣ Кор. на онѣ поль Nik.; Mk. 3:27 разграбѣть Кор.,

расхитить Nik. Div.; Iv. 16:23 право Кор. амнь прг. u Vrut.), ali ne u mjeri da bi se ti dijelovi proglasili tipom T2. Dakle, po svemu sudeći, pisar koristi dva predloška: T1 i T2. Ipak, u konkretnom slučaju, može se konstatirati da i u Kop. i u Mlet. kao glavni predložak pisari koriste T1, a povremeno i dva sporredna. Uvidom u prvih 14. glava *Ev. po Ivanu* u Mlet. da se zaključiti da čuva starinu svojstvenu T1. Tome svjedoči i *Prilog* ovoj monografiji gdje u *Ev. po Ivanu* Mlet. ne bilježi inovacije T2. Ipak, buduća istraživanja trebaju pokazati stvarnu sliku leksičkih izbora u *Ev. po Ivanu* u Mlet. Naime, s obzirom na to da u Čajn. nije sačuvano *Ev. po Ivanu* te dionice teksta nismo uspoređivali pa se za buduća istraživanja nameće zadatak određivanja redakcijskih tipova u rukopisima za koje to još uvijek nije poznato, poput Dan. i Mlet.

VIII. SUMMARY

LEXICAL FEATURES OF THE ČAJNIČE GOSPEL FROM THE BEGINNING OF THE 15TH CENTURY IN THE CONTEXT OF BOSNIAN RECENSION LITERACY

The Čajniče Gospel is the only medieval gospel preserved in Bosnia and Herzegovina, in the Museum of the Church of the Assumption of the Virgin Mary and the Church of the Assumption of Christ in Čajniče. The manuscript was dated to the beginning of the 15th century. Lexic analysis of the text of the Čajniče Gospel confirmed the earlier assumptions of Vera Jerkovic about the existence of three templates from which the manuscript is transcribed. The first template (from Mt. 7:12 to Mt. 24:27) of the Čajniče Gospel is joined with the manuscripts of the first slavic translation of the gospels (T1). The similarities with the Gospel of Divoš indicate that these two templates shared one common, nearer or further, template. The second template (from Matthew 24:27 to Luke 6:42) belongs to the fourth slavic translation of the gospels (T4). The lexical and textual analysis of the second template showed that it comes from a template similar to the Gospel of Bogdan, although it shows many similarities with the Bulgarian Gospel of Šafarik and the Russian Constantinople. By the choice of lexical variants characteristic for the T4 type, the Čajniče Gospel is usually connected with the Daničić Gospel, and, occasionally, with the Venetian. Since Čajniče Gospel, Daničić Gospel, as well as the Venetian Gospel, manuscripts in which T4 influences were more or less exposed, did not arise before the end of the 14th century, as confirmed by the examples of the replacement of *l* with *o*, the earliest witnesses of type T4 in Bosnia should be asked at the very end

of the 14th century. Based on the similarities between the Čajniče Gospel and Daničić Gospel, it is to conclude that these two Bosnian manuscripts in this part of the text of the Čajniče Gospel shared a common template. The third template (from Lk 6:42 to the end of the saved text), as well as the first one, belongs to the first slavic translation of the gospels. The analysis showed that in this part of the text the Čajniče Gospel, Gospel of Hval and Nikolje Gospel are, according to the number of templates they share, the closest, while the different lexical variants and other linguistic traits show that Gospel of Divoš and the Gospel of Kopitar had a more distant template in that group.

An analysis of the lexical layers in the text of the Čajniče Gospel has shown that this manuscript has a multilayer lexic, so it has recorded moravisms, ohridisms, preslavisms, and grecisms, protobugarisms, latinisms. The first and third template have preserved grecisms inherent in the original Cyrillic translation, while in the second template the tendency of translating grecisms is more pronounced. In the first and third template, no preslavisms have been recorded, while in the second template there are innovations inherent to the Preslav's editing of gospels, mainly those inherited from T2 into T4 manuscripts. In the light of the observations made in connection with the lexical characteristics of the Čajniče Gospel in relation to other manuscripts of the Bosnian group, as well as manuscripts from other traditions, it can be concluded that it provides precious data that speak of the possible influence of different traditions on Bosnian manuscripts.

IX. BIBLIOGRAFIJA

Izvori

- A* Atonski tekst, redakcija *A*, tetra, srpski crkvenoslavenski, 14. stoljeće. Leksičke varijante prema Marijanskome evanđelju u: Алексеев 2005.
- Arh. Arhangelско evanđelje, kratki aprakos, ruski crkvenoslavenski, 1092. god., RGB, f. 178, 1666, Izd. Миронова, Т. Л. – Жуковская, Л. П. (1997) Архангельское Евангелие 1092 года. Исследования, древнерусский текст, словоуказатель, Москва.
- Ass. Codex Assemanius, aprakos, Vatikanska apostolska biblioteka. Асеманиево евангелие: Факсимилно издание, “Наука и изкуство”, София 1981; izd. u ćirilćnom prijerpisu: Kurz, J. (ed.) (1955): *Evangelićr Assemaniuv*. Kodex Vatikćnský 3. slovanský, dil II, Nakladatelství Āeskoslovenské akademie věd, Praha.
- B* Atonski tekst, redakcija *B*, tetra, bugarski crkvenoslavenski, 15. stoljeće. Leksičke varijante prema Marijanskome evanđelju u: Алексеев 2005.
- Ban. Banićko evanđelje, tetra, bugarski crkvenoslavenski, kraj 13. stoljeća, Nacionalna biblioteka “Sv. Kiril i Metodij”, Sofija, НБКМ 847. Izd.: Дограмаджиева, Е., Райков, Б. (подг.) (1981): Банишко евангелие: Среднобългарски паметник от XIII век, БАН, София 1981. Digitalni snimci dostupni na: <http://europeana.eu>. [Банишко евангелие].
- Bd. Bogdanovo evanđelje, tetra, srpski crkvenoslavenski, 13–14. stoljeće, Zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Leksičke varijante prema Mirosavljevu evanđelju u: Родич, Јовановић 1986.
- Bojan. Bojansko evanđelje, kratki aprakos, bugarski crkvenoslavenski, rana polovina 13. stoljeća. Leksičke varijante u: Vakareliyska,

- C. M. (2008): *The Curzon Gospel. Vol. I: An Annotated Edition*, Oxford University Press, Oxford; potvrde preslavizama u: СЛАВОВА 1989.
- Buc. Evangelium Bucovinense, tetra, bugarski crkvenoslavenski, druga četvrtina 14. stoljeća. Varijante prema Marijanskome evanđelju: Jagić, V. (1916) Ein Beitrag zur Erforschung der altkirchenslavischen Evangelientexte (Evangelium Bucovinense), Sbb. d. Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, Phil.-hist. Kl., 180.1.
- Chest. (W148) Srpsko tetraevanđelje iz 13. stoljeća, iz kolekcije Chester Beatty, Dublin. Digitalne kopije.
- Crk. Crkolez br. 1, puni aprakos, srpski crkvenoslavenski, sredina 13. stoljeća. Najveći dio rukopisa nalazi se u zbirci manastira Dečani, u zbirci Crkoleza, a manji dio, početak rukopisa, nalazi se u Grujićevoj zbirci Muzeja Srpske pravoslavne crkve u Beogradu. Leksičke varijante prema Mirosavljevu evanđelju u: Родић, Јовановић 1986.
- Curz. Curzon gospel, tetra, bugarski crkvenoslavenski, 1354. god. Izd.: Vakareliyska, C. M. (2008): *The Curzon Gospel. Vol. I: An Annotated Edition*, Oxford University Press, Oxford.
- Čajn. Čajničko evanđelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, početak 15. stoljeća, Muzej Crkve Uspenja Bogorodice i Crkve Vaznesenja Hristovog, Čajniče. Izd.: Ramić-Kunić, E. (2017): Čajničko četveroevanđelje: bosanski rukopis s početka 15. stoljeća, Institut za jezik, Posebna izdanja, knjiga 26, Sarajevo.
- Čud. Čudovski Novi zavjet, ruski crkvenoslavenski, 1354/5. god. Leksičke varijante iz Ev. po Marku u: Воскресенский 1894. Izd.: митрополит Питирим (Нечаев) (2001): Чудовская рукопись Нового Завета 1354 года. Труд свт. Алексия митрополита Киевского, Московского и всея Руси чудотворца, Северный паломник, Москва 2001.
- Gal. Galicko evanđelje, tetra, ruski crkvenoslavenski, 1144. god. Leksičke varijante Ev. po Marku u: Воскресенский 1894. Izd.: архим. Амфилохий (Сергиевский-Казанцев) (1882–1883): Четроевангелие Галичское 1144 года..., I–III, Москва.
- Gf. Giljferding 1, kratki aprakos, srpski crkvenoslavenski, 1284. god., Ruska nacionalna biblioteka, varijante prema Алексеев (1998) i (2005). Digitalni snimci dostupni na: <http://nlr.ru/manuscripts/>

- fondy/elektronnyj-katalog#94?ab=3263B9E0-A834-4A66-A406-24F4F4253219.
- Giljf. 5 Giljferding 5, tetra, srpski crkvenoslavenski, 14. stoljeće, Ruska nacionalna biblioteka, varijante za Evanđelje po Marku prema Воскресенский (1894).
- Grig.-Giljf. Grigorovič-Giljferdingovi fragmenti evanđelja: dva lista u Histo-rijskom Muzeju u Moskvi sign. Grig. fond 87, Izd. Kardaš, Ra-mić-Kunić (2022). Digitalni snimci dostupni na: <http://old.stsl.ru/manuscripts/fond-87-sobranie-v-i-grigorovicha/11-1>, šest listova u Ruskoj nacionalnoj biblioteci u Sankt Peterburgu, sign. Giljf. 61, digitalni snimci dostupni na: <http://www.nlr.ru/manuscripts/fondy/elektronnyj-katalog#192?ab=FA68A4E7-5E48-47E6-9D8A-CD55D3B2A79B>.
- Dan. (Nik.b) Daničićevo (Nikoljsko^b) evanđelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, 14–15. stoljeće. Leksičke varijante prema Nikoljskome evanđelju u: Даничић, Ђ. (1864): Никољско јеванђеље, Државна штампарија, Биоград.
- Div. Divoševo evanđelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, prva četvrtina 14. stoljeća, Manastir Cetinje, br. 323. Leksičke varijante prema Hval. u: Kuna et al. 1986., izd. Nakaš (2018): *Divoševo evanđelje: studija i kritičko izdanje teksta*, Institut za jezik, Posebna izdanja, knjiga 31, Sarajevo.
- Dov. Evanđelje iz Dovolje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, početak 15. stoljeća, Ruska nacionalna biblioteka u Sankt Peterburgu, sign. Giljf. 7. Digitalni snimci dostupni na: <http://nlr.ru/manuscripts/RA1527/elektronnyiy-katalog?&ab=0ED04922-7704-4321-89A8-02ED1CDFB6B9>.
- Dobril. Dobrilovo evanđelje, puni aprakos, ruski crkvenoslavenski, 1164. god. Varijante prema Алексеев (1998) i (2005); Воскресенский (1894). Digitalni snimci dostupni na: <http://old.stsl.ru/manuscripts/fond-256-sobranie-rukopisnykh-knig-n-p-rumyantseva/103>.
- Dobrm. Dobromirovo evanđelje, tetra, makedonski crkvenoslavenski, 12. stoljeće. Izd.: Алтбауер, М. (1973): Добромирово евангелие. Кирилски споменик од XII в., том 1, Скопје. Велчева, Б. (1975): Добромирово евангелие. Български паметник от началото на XII век, Българска Академия на науките, Софија. Угринова-Скаловска Р., Десподова В. (1992): Добромирово евангелие: кирилски споменик од XII век., Скопје – Прилеп.

- Dobrš. Dobrejšovo evanđelje, tetra, makedonski crkvenoslavenski, prva polovina 13. stoljeća, Sofijska narodna biblioteka br. 307, dio čuvan u Beogradskoj narodnoj biblioteci (br. 214) uništen je 1941. Izd.: Цонев, Б. (1906): Добрѣйшово четвороевангеле: Срѣднобългарски паметникъ отъ XIII вѣкъ, Български старини, кн. I, Софиа.
- Frol. Frolovo evanđelje, tetra, RNB F.п.I.14, ruski crkvenoslavenski, 14. stoljeće. Leksičke varijante prema Marijanskom evanđelju u kritičkom aparatu: Алексеев 2005.
- Hil. Hilendarsko evanđelje, puni aprakos, srpski crkvenoslavenski, treća četvrtina 13. stoljeća, manastir Hilandar (rukopis br. 8), Sveta Gora. Leksičke varijante prema Miroslavljevu evanđelju u: Родић, Јовановић 1986.
- Hil. 52. Hilendarsko evanđelje №52, srpski crkvenoslavenski, posljednja četvrtina 13. vijeka. Navedeni su primjeri dostupni na popisu leksičkih razlika u: Пешикан 1989.
- Hrv. Hrvojev misal, hrvatski crkvenoslavenski, oko 1404; Topkapı saray, Istanbul. Izd. Grabar, B. / Nazor, A. / Pantelić, M. (1973) Missale Hervoiæ ducis Spalatensis croatico-glagoliticum, I: Facsimile; II: Transcriptio et commentarium, Graz.
- Hval. Četvoroevanđelje iz Zbornika Hvala krstjanina, bosanski crkvenoslavenski, 1404. godine, Biblioteca dell'Universita, Bologna, Cod. 3575b. Izd.: Kuna, H., Gošić, N., Grabar, B., Jerković, V., Nazor, A. (1986): *Hvalov zbornik (faksimil, transkript i komentar)*, Svjetlost – Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Jur. Jurjevsko evanđelje, puni aprakos, ruski crkvenoslavenski, 1119–1128. god., GIM, Sin. 1003. Leksičke varijante u: Алексеев 2005 (Evanđelje po Mateju), Воскресенский 1894 (Evanđelje po Marku).
- Karp. Karpinsko evanđelje, puni aprakos, 13–14. stoljeće, makedonski crkvenoslavenski, Государственный исторический музей, Москва, колекција Нлудов. br. 28. Varijante iz Evanđelja po Mateju u: Алексеев 2005; varijante iz Evanđelja po Marku u: Воскресенский (A9). Izd.: Десподова, В., Бицевска, К., Пандев, Д., Митревски, Љ. (ред.) (1995): Карпинско евангелие, Македонски средновековни ракописи, 4, Прилеп–Скопје.

- Koh. Evanđelje Kohno, kratki aprakos, bugarski crkvenoslavenski, druga polovina 13. stoljeća, Univerzitetska biblioteka u Odesi. Izd.: Косек, Н. В. (1986) Евангелие Кохно. Болгарский памятник XIII в., Sofija; Vakareliyska, С. М. (2008) *The Curzon Gospel, Vol. I: An Annotated Edition*, Oxford University Press.
- Konst. Konstantinopoljsko evanđelje, tetra, ruski crkvenoslavenski, 1383. godina. Leksičke varijante za Evanđelje po Marku u: Воскресенский (Г) 1894.
- Kop. Kopitarovo evanđelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, 14. stoljeće, Narodna i univerzitetska knjižnica, Ljubljana, br. 24. Leksičke varijante prema: Kardaš, M. (2018); kao i prema Hval. u: kritički aparat *Hvalova zbornika*.
- Mak. Makedonsko evanđelje, tetra, makedonski crkvenoslavenski, kraj 14. stoljeća. Izd.: Костовска, В. (2003): Македонско четроевангелие, Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”, Скопје.
- Mar. Codex Marianus. Izd.: Jagić V. (ed.) (1883): *Quattuor evangeliorum, Versionis palaeoslovenicae, Codex Marianus glagoliticus, Characteribus cyrillicis transcriptum*, Apud Weidmannos, Berolini.
- Mir. Miroslavljevo evanđelje, puni aprakos, humska redakcija, 1161–1170, Narodna biblioteka Srbije, Beograd, br. 1536. Izd.: Родић, Н., Јовановић, Г. (1986): Мирослављево јеванђеље – критичко издање, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа САНУ, I одељење, књ. XXXIII, Институт за српскохрватски језик САНУ, Београд.
- Mlet. Četveroevanđelje iz Mletačkoga zbornika, bosanski crkvenoslavenski, 14–15. stoljeće, Biblioteca Nazionale Marciana, Venezia. Faksimilno izd.: Pelusi, S. (1991): *Novum Testamentum Bosniacum Marcianum*, Studio Editoriale Programma, Padova.
- Mp. Mokropoljsko evanđelje, tetra, srpski crkvenoslavenski, sredina 13. stoljeća. Leksičke varijante prema Miroslavljevu evanđelju u: Родић, Јовановић 1986.
- Mst. Mstislavovo evanđelje, puni aprakos, ruski crkvenoslavenski, 1117. godina (12. stoljeće). Leksičke varijante za Evanđelje po Marku prema: Воскресенский (Б) 1894. Izd.: Жуковская, Л. П., Владимирова, Л. А., Панкратова, Н. П. (1983): Апракос

- Nik. Мстислава Великог, Институт русског језика им. В. В. Виноградова, Государственный исторический музей, Москва. Nikoljsko evanđelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, 14–15. stoljeće, Biblioteka Sir Chester Beatty, Dublin, W147. Izd.: Даничић, Ђ. (1864): Николско јеванђеље, Државна штампарија, Биоград.
- N° 697 Evanđelje N° 697, tetra, bosanski crkvenoslavenski, druga polovina 14. stoljeća?, Arhiv Filijale Instituta za historiju Ruske akademije nauka (Zapadnoevropska sekcija) u Sankt-Peterburgu, Digitalne kopije 17 dostupnih listova iz kolekcije Međunarodnog foruma Bosna.
- Ostr. Ostromirovo evanđelje, kratki aprakos, ruski crkvenoslavenski, 1056/57. god. Izd.: Востоков, А. Х. (1843): Остромирово евангелие 1056–1057 года, Санктпетербургъ. Faksimilno izdanje u formatu originala: Л.: Аврора, 1988. Digitalni snimci dostupni su na: <http://nlr.ru/manuscripts/fondy/elektronnyj-katalog#1?ab=B42EB88E-8BD8-44A1-9754-EF88B39E7CAC>.
- Pg. Četveroevanđelje iz Kolekcije M. P. Pogodina 21, druga polovina 14. stoljeća, Ruska nacionalna biblioteka. Leksičke varijante prema Marijanskome evanđelju za Evanđelje po Mateju u: Алексеев 2005.
- Pripk. Pripkovićevo evanđelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, 14–15. stoljeće. Izd.: Ramić-Kunić (2017). Digitalni snimci dostupni na: <http://www.nlr.ru/manuscripts/fondy/elektronnyj-katalog#160?ab=77478FC9-0DD7-4F5A-BAA4-57A5331CE2A8>.
- Rad. Radomirov psaltir, psaltir, makedonski crkvenoslavenski. Izd.: Макаријоска, Лј. (1997): Радомиров псалтир, Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”, Скопје.
- Ril. Rilsko evanđelje, tetra, bugarski crkvenoslavenski s utjecajem srpskoga, 1361. god. Digitalni snimci dostupni na: europeana.eu, NBKM Ms 31.
- Rh. Raškohilandarsko evanđelje, tetra, srpski crkvenoslavenski, kraj druge četvrtine 13. stoljeća, manastir Hilandar, Hil. br. 22. Leksičke varijante prema Mirosavljevu evanđelju u: Родић, Јовановић 1986.

- Rum. 106 Evandjelje iz zbirke Rumjanceva, aprakos, ruski crkvenoslavenski, 13. stoljeće, Рум. Фонд 256, br. 106. Leksičke varijante za Evandjelje po Marku u: Воскресенский (Б12) 1894.
- Rum. 113 Evandjelje iz zbirke Rumjanceva, aprakos, ruski crkvenoslavenski, 14. stoljeće, sign. Рум. Фонд 256, br. 113. Leksičke varijante za Evandjelje po Marku u: Воскресенский (Б17) 1894. Digitalni snimci dostupni na: <http://old.stsl.ru/manuscripts/fond-256-sobranie-rukopisnykh-knig-n-p-rumyantseva/113>.
- Rum. 118 Evandjelje iz zbirke Rumjanceva, tetra, ruski crkvenoslavenski, 1401. god., sig. Рум. Фонд 256, br. 118. Leksičke varijante za Evandjelje po Marku u: Воскресенский (А18) 1894. Digitalni snimci dostupni na: <http://old.stsl.ru/manuscripts/fond-256-sobranie-rukopisnykh-knig-n-p-rumyantseva/118?fnum=70>.
- Sav. Savina knjiga. Izd.: Щепкин, В. Н. (1903): Саввина книга, у: *Памятники старославянского языка*, Том I, вып. 2, Отдѣленія русскаго языка в словесности Императорской Академіи наукъ, Санктпетербургъ; Князевская, О. А., Коробенко, Л. А., Дограмадиева, Е. П. (подг.) (1999): *Саввина книга: древнеславянская рукопись XI, XI–XII и конца XIII века*, ч. 1, Индрик, Москва.
- Sof. Sofijsko evandjelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, 14–15. stoljeće, Nacionalna biblioteka “Sv. Kiril i Metodij”, Sofija, br. 23 i br. 468. Izd.: Kardaš, M. (2018): *Bosansko četveroevandjelje. Sofijski odlomci*, Међународни форум Bosnae, Sarajevo. Digitalni snimci dostupni na: <http://europeana.eu>.
- Šaf. Šafarikovo evandjelje, tetra, bugarski crkvenoslavenski, 14. stoljeće. Izd. varijanata prema Mar.: Polívka, Gj. (1887): Bugarsko četverojevangelje u biblioteci českog muzeja u Pragu, *Starine*, knj. 19–20, JAZU, Zagreb, 193–250.
- Šč. Šišatovačko evandjelje, tetra, srpski crkvenoslavenski, kraj 13. stoljeća, Kopitareva zbirka br. 12. Navedeni su primjeri dostupni na popisu leksičkih razlika u: Пешикан, 1989.
- Th. Толковое евангелие Феофилакта Болгарского, ruski crkvenoslavenski, 16. stoljeće. Leksičke varijante za Evandjelje po Mateju u: Алексеев 2005.
- TL Nova liturgijska tetra, tetra, srpski crkvenoslavenski, 14. stoljeće. Leksičke varijante za Evandjelje po Mateju u: Алексеев 2005.

- Troick.3 Evandjelje-aparakos Trojičko-Sergejeve lavre br. 3, 14. stoljeće. Leksičke varijante za Evandjelje po Marku u: Воскресенский (Б8) 1894.
- Trn. Trnovsko evandjelje, tetra, bugarski crkvenoslavenski, 13. stoljeće. Leksičke varijante prema Marijanskome evandelju u: Valjavec, M. K. (1889) Trnovsko tetrajevandelije, *Starine*, 21, Zagreb, 1–68.
- Uspen. Evandjelje-aprakos Kievsko-pečerske Uspenske lavre, 14. stoljeće. Leksičke varijante za Evandjelje po Marku u: Воскресенский (Б53) 1894.
- Vat. Vatikansko evandjelje, aprakos, srpski crkvenoslavenski, sredina 13. stoljeća. Digitalni snimci dostupni na: http://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.slav.4. Izd.: Nakaš, L. (2018).
- Vrač. Vračansko evandjelje, aprakos, bugarski crkvenoslavenski, 13. stoljeće, Nacionalna biblioteka Sv. Kiril i Metodij, Sofija, sign. НБКМ 19; Цонев, Б. (1914) Врачанско евангелие, Български старини IV, Sofija. Digitalni snimci dostupni na: <http://europa-na.eu> [Евангелие изборно].
- Vrut. Vrutočko evandjelje, tetra, bosanski crkvenoslavenski, kraj 14. stoljeća, Univerzitetska biblioteka “Kliment Ohridski”, Skoplje. Izd.: Nakaš, L. (2015): *Vrutočko bosansko četveroevandjelje*, Forum Bosnae, Sarajevo.
- Vuk. Vukanovo evandjelje, puni aprakos, zet., kraj 12. stoljeća. Faksimilno izd.: Врана, Ј. (1967): Вуканово еванђеље, Српска академија наука, Београд. Digitalni snimci dostupni na: <http://nlr.ru/manuscripts/fondy/elektronnyj-katalog#110?ab=B6787682-05A5-4EFE-A251-2FBBFF954930>.
- Vv. Vojvodičko evandjelje, tetra, srpski crkvenoslavenski, treća četvrtina 13. stoljeća, Grujićeva zbirka. Navedeni su primjeri dostupni na popisu leksičkih razlika u: Пешикан, 1989.
- Zogr. Codex Zographensis. Izd.: Jagić, V. (1879): *Quattuor evangeliorum codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus; characteribus cyrillicis transcriptum, notis criticis prolegomenis appendicibus auctum*, Berolini. Digitalni snimci dostupni na: <http://nlr.ru/manuscripts/fondy/elektronnyj-katalog#1?ab=D2D92E28-51F6-4085-B3D7-B2AAB8DA9BDD>.
- Xlud 16 Četveroevandjelje Kolekcije Hludova br. 16, bugarski crkvenoslavenski, 14. stoljeće. Leksičke varijante za Evandjelje po Marku u: Воскресенский (А39) 1894.

- Xlud 28 Četveroevanđelje Kolekcije Hludova br. 28, 14. stoljeće. Leksičke varijante za Evanđelje po Marku u: Воскресенский (A9) 1894.
- Xlud 30 Četveroevanđelje Kolekcije Hludova br. 30, ruski crkvenoslavenski, 14. stoljeće. Leksičke varijante za Evanđelje po Marku u: Воскресенский (B11) 1894.

Internetske stranice

Старобългарски речник: http://histdict.uni-sofia.bg/oldbgdict/oldbg_search/
 Kata Biblon: Wiki Lexicon of the Greek New Testament: <http://lexicon.katabiblon.com/>
 Bible Hub: Greek Text Analysis: <http://biblehub.com/text/mark/1-1.htm>

Literatura

- Alberti, A. (2013): Il lessico dei vangeli slavi e il ‘testo di Preslav’. Alcune considerazioni sulla classificazione dei codici, *Contributi italiani al XV congresso internazionale degli Slavisti*, Minsk, 23–49.
- Алексеев, А. А. (1985): Проект текстологического исследования кирилло-мефодиевского перевода Евангелия, *Советское славяноведение* №1, 82–94, dostupno na: <https://ksana-k.ru/?p=456>.
- Алексеев, А. А. (1998): *Евангелие от Иоанна в славянской традиции*, Российское библейское общество, Санкт-Петербург, dostupno na: <https://ksana-k.ru/?p=1836>.
- Алексеев, А. А. (1999): *Текстология славянской Библии*, Издательство “Дмитрий Буланин”, Издательство Böhlau, С.-Петербург, dostupno na: <http://ksana-k.narod.ru/Book/alekseev/02/index.html>.
- Алексеев, А. А. (2001): Сербская традиция славянского евангелия, *Словенско средњовековно наслеђе: Зборник посвећен професору Ђорђу Трифуновићу*, Чигоја штампа, Београд, 35–43.
- Алексеев, А. А. et al. (2005): *Евангелие от Матфея в славянской традиции*, Российское библейское общество, Санкт-Петербург, dostupno na: <https://ksana-k.ru/?p=2050>.
- Богдановић, Д. (1977): Српски апракоси у Хиландару, у: *Зборник Владимира Мошина*, Београд, 153–169.
- Цейтлин, Р. М. (1977): *Лексика старославянского языка: Опыт анализа мотивированных слов по данным древнеболгарских рукописей X–XI вв.*, Академия наук СССР, Институт славяноведения и балканистики, Москва,

dostupno na: <https://inslav.ru/publication/ceytlin-r-m-leksika-staroslavjansko-go-yazyka-opyt-analiza-motivirovannyh-slov-po-dannym>.

Цейтлин, Р. М., Вечерки, Р., Благова, Э. (пр.) (1994): *Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков)*, Русский язык, Славянский институт Академии наук Чешской Республики, Институт славяноведения и балканистики Российской Академии наук, Москва, dostupno na: <https://ksana-k.ru/?p=803>.

Црвенковска, Е. (2006): Јазнокот н стлот на тродот, Скопје.

Црвенковска, Е. (2014): Предзнакот охридски / македонски во кирилometодиевските проучувања, *Кирилometодиевската традиција и македонско-руските духовни и културни врски (по повод 1150 години од Моравската мисија и од словенската писменост)*, Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Скопје, 109–119.

Crvenkovska, E. (2016): Klimentova Ohridska škola i crkvenoslavenski jezik makedonske redakcije, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, sv. 66, Zagreb, 109–137.

Daničić, Gj. (1871): Hvalov rukopis, *Starine*, knj. 3, JAZU, Zagreb, 1–146.

Damjanović, S. (1995): *Staroslavenski glasovi i oblici*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Damjanović, S. (2012): *Slovo iskona, Staroslavenska / Starohrvatska čitanka*, Matica hrvatska, 3. izdanje, Zagreb.

Дель Гаудо, С. (2013): Некоторые аспекты влияния латинского языка на старославянский перевод Евангелия от Марка, *Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко*, Киев, 78–94.

Дель Гаудо, С. (2014): Способы проникновения латинизмов в старославянский язык, *Palaeobulgarica / Старобългаристика XXXVIII*, 62–76.

Десподова, В. – Бицевска, К. – Пандев, Д. – Митревски, Љ. (1995) *Карпинско евангелие*, Македонски средновековни ракописи, 4, Прилеп–Скопје.

Десподова, В. (1986): О Карпинското евангелие и неговото место меѓу словенските полни апракоси, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, sv. 36, Zagreb, 171–184.

Десподова, В. (1988): Архаизмите и неологизмите во лексиката на Карпинското евангелие, *Кирилometодиевскиот (старословенскиот) период и кирилometодиевската традиција во Македонија*, МАНУ, Скопје.

Добрев, И. (1983): Кои старобългарски текстове са нај-близо до Кирило-Методиевия евангелски превод, *Старобългарска литература*, кн. 14. София, 3–9.

Ђорђић, П. (1975): *Старословенски језик*, Матица Српска.

- Гълъбов, И. (1973): Лексикални проблеми на стария български книжовен език, *Български език XXIII*, 45–59.
- Gäläbov, I. (1978): Probleme der altbulgarischen lexikologischen Forschung, *Wiener slavistisches Jahrbuch* 24, 29–38.
- Грицкат, И. (1961–62): Дивошево јеванђеље. Филолошка анализа, *Јужнословенски филолог*, књ. XXV, САНУ, Београд, 227–295.
- Grivec, F. (1955): Na semľ Petrĕ, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, № 4–5, 24–46.
- Грковић-Мејдор, Ј. (2001): *Путања из старословенске синтаксе и лексике*, Лингвистичке свеске 1, Филозофски факултет, Нови Сад.
- Hamm, J. (1960): Apokalipsa bosanskih krstjana, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, 9–10, Zagreb, 43–104.
- Horálek, K. (1954): *Evangeliiäre a Čtveroevangelia. Příspěvky k textové kritice a k dějinám staroslověnského překladu evangelia*, SPN, Praha.
- Jagić V. (ed.) (1883): *Quattuor evangeliorum, Versionis palaeoslovenicae, Codex Marianus glagoliticus, Characteribus cyrillicis transcriptum*, Apud Weidmannos, Berolini, dostupno na: <https://ksana-k.ru/?p=1131>.
- Jagić (1898): Die slavischen Composita in ihrem sprachgeschichtlichen Auftreten, *Archiv für slavische Philologie* 20, 519–556.
- Jagić, V. (1913): *Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*, Berlin 19132 (Wien 19001), dostupno na: <https://archive.org/details/entstehungsgesch00jagiuoft/page/n6>.
- Јерковић, В. (1967): Лексичке разлике између Чајничког и Манојловог јеванђеља, *Прилози проучавању језика*, књ. 3, Нови Сад, 23–27.
- Јерковић, В. (1975): *Палеографска и језичка испитивања о Чајничком еванђељу*, Матица српска, Београд.
- Јовановић, Г. (1980): Најстарија српска јеванђеља у светлу неких лексичких особености, *Јужнословенски филолог*, бр. XXXIV, САНУ, Институт за српски језик, Београд, 89–100.
- Јовановић, Г. (1980а): Неколико речи о проучавању лексике старосрпских јеванђеља, *Археографски прилози*, бр. 2, 183–188.
- Јовановић, Г. (1982): О накнадној грецизацији у јеванђељима, у: Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 315–323.
- Јовановић, Г. (1987): Јеванђељска лексика у јужнословенској ћирилској традицији, *Јужнословенски филолог*, бр. XXXIV, САНУ, Институт за српски језик, Београд, 65–83.
- Јовановић, Г. (2011): Од ћирилометодијевског до вуковског превода Новог завета, 79–101.

- Jurić-Kappel (2002): Bosanske apokalipse u svome (južno)slavenskom kontekstu, *Wiener Slavistisches Jahrbuch Vol. 48*, 75–94.
- Jurić-Kappel, J. (2005): Kopitarovo četveroevanđelje, S. Damjanović (ur.), u: *Drugi Hercigonjin zbornik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 169–180.
- Jurić-Kappel, J. (2005b): Književni jezik u srednjovjekovnoj Bosni, u: *Jezik u Bosni i Hercegovini*, Institut za jezik u Sarajevu i Institut za istočnoevropske i orijentalne studije, Oslo, 81–105.
- Jurić-Kappel, J. (2013): *Bosna u ogledalu starije pismenosti, Filološko-lingvističke studije*, Liaunigg.
- Kardaš, M. (2014): O jezičkim i grafijskim odlikama Sofijskog bosanskog evanđelja, *Forum Bosnae*, 66, Međunarodni forum Bosna, Sarajevo, 138–149.
- Kardaš, M. (2016): Paleografske i jezičke odlike novog petrogradskog bosanskog evanđelja u odnosu na Giljferdingov apostol No 14, u: *Drugi simpozij o bosanskom jeziku, zbornik radova*, Institut za jezik, Sarajevo, 51–62.
- Kardaš, M. (2018a): *Bosansko četveroevanđelje. Sofijski odlomci*, Međunarodni forum Bosna, Sarajevo.
- Kardaš, M. (2018b): Novi listovi Vrutočkog bosanskog četveroevanđelja, *Godišnjak ANUBiH*, Sarajevo, 139–143.
- Kardaš, M. (2020): *Kopitarovo četveroevanđelje – monografija*, Slavistički komitet, Sarajevo.
- Kardaš, M. Ramić-Kunić, E. (2022): Grigorovič-Giljferdingovi odlomci evanđelja – grafijsko-jezička i tekstološka analiza, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, № 72, Zagreb.
- Koch, Chr. (1999): Tetra oder Aprakos? Zur Textgattung der ältesten slavischen Evangelien-übersetzung, *Die Welt der Slaven*, 44, 27–62.
- Koneski, B. (1957): Ohridska književna škola, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu* 6–7–8, 177–194.
- Конески, Б. (1975): *Од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија*, Скопје.
- Конески, Б. (1986): Охридската книжевна школа, Климент Охридски, Студии, Скопје.
- Коссек, Н. В. (1984): О лексике среднеболгарских евангелии, *Palaeobulgarica / Старобългаристика*, сп. 8, т. 3, Кирило-Методиевският научен център към БАН, София, 57–69.
- Костовска, В. (2003): *Македонско четроевангелие*, Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”, Скопје.
- Куљбакин, Ст. М. (1935): *Старословенска граматика*, Државна штампарија Краљевине Југославије, Београд.

- Kuna, H. (1965): Redakcije staroslavenskog kao literarni jezik Srba i Hrvata, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, № 15–16, Zagreb, 183–199.
- Куна, Х. (1978): Босанска средњовјековна књижевност и њен језик према српскославенској и хрватској глагољској књижевности, У: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, бр. 8, Међународни славистички центар, Београд – Приштина – Тршић, 73–82.
- Kuna, H., Gošić, N., Grabar, B., Jerković, V., Nazor, A. (1986): *Hvalov zbornik (faksimil, transkript i komentar)*, Svjetlost – Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Kuna, H. (1986): О језику и писму Hvalovog zbornika, u: *Zbornik Hvala krstjanina*, Svjetlost, Sarajevo.
- Kuna, H. (1988): Мјесто и значај Пантелејмоновог апостола међу рукописима средњовјековне босанске књижевности, *Годишњак*, књ. XVII, Институт за књижевност, Сарајево, 9–19.
- Kuna, H. (2008): *Srednjovjekovna bosanska književnost*, Forum Bosnae, Sarajevo.
- Лавров, П. А. (1914): *Палеографическое обозрение кирилловского письма*, Энциклопедия славянской филологии, Под ред. И. В. Ягича. ИОРЯС, Вып. 4.1, Петроград.
- Лъвов, А. С. (1958): Особености в лексиката на Остромировото Евангелие, *Български език*. Кн. 3.
- Лъвов, А. С. (1966): *Очерки по лексике памятников старославянской письменности*, Наука, Москва, dostuno na: <https://ksana-k.ru/?p=165>.
- Maas, P. (1927) *Textkritik*, Teubner, Leipzig – Berlin [1982: *Critica del testo*. Firenze, Le Monnier].
- MacRobert, C. M., Nakaš, L. (2012): *Bosanski psaltir iz Zbornika Hvala Krstjanina*, Међународни форум Босна, Сарајево.
- Макаријоска, Лј. (1997): *Радомиров псалтир*, Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”, Скопје.
- Макаријоска, Л. (2004): Лексиката на Кратовското евангелие, *НК XXXI*, 141–153.
- Marti, R. (1994): Проблеми на значението на славянската лексика от кирило-методијево време, *Palaeobulgarica / Старобългаристика* 4: 23–39.
- Mihaljević, M., Šimić, M. (2013): Preslavizmi u hrvatskoglagoljskim tekstovima, u: Turk, M. (ur.) *A tko to ide?, Hrvatski prilozi XV. međunarodnom slavističkom kongresu*, Hrvatska sveučilišna naklada – Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 11–23.
- Mihaljević, M. (2018): *Jezik najstarijih hrvatskoglagoljskih rukopisa*, Hrvatska sveučilišna naklada, Staroslavenski institut, Zagreb.

- Милтенов, Я. (2020): Преславските лексикални маркери. 1. Опит за въведение, *Paleobulgarica / Старобългаристика* XLIV, 54–80.
- Момировић, Р. (1956): Stari rukopisi i štampane knjige u Čajničju, *Naše starine*, III, Zemaljski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti, Sarajevo, 173–177.
- Nakaš, L. (2011) *Konkordancijski rječnik ćirilskih povelja srednjovjekovne Bosne*, Posebna izdanja, knjiga X, Rječnici, svezak 1, Društvo za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije, Sarajevo.
- Nakaš, L. (prir.) (2014): *Vrutočko bosansko četveroevanđelje*, transliteracija Mehmed Kardaš, prijevod pogovora Desmond Maurer, Međunarodni forum Bosnae, Sarajevo.
- Nakaš, L. (2017): Glagoljični zapisi u Radosavljevom zborniku, u: Kušćović, T., Žagar, M. (ur.) *Meandrima hrvatskoga glagoljaštva: Zbornik u čast profesoru Stjepanu Damjanoviću o 70. rođendanu*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 383–395.
- Nakaš, L. (2018): *Divoševo evanđelje: studija i kritičko izdanje teksta*, Institut za jezik, Sarajevo.
- Nazor, A. (2005): *Rukopisi Crkve bosanske*, u: Fenomen “krstjani” u srednjovjekovnoj Bosni i Humu, Sarajevo–Zagreb, 539–562.
- Nedeljković, O. (1969): Vukanovo evanđelje i problem punog aprakosa, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, № 18–19, Zagreb, 41–90.
- Недельковић, О. (1970): Редакције старославенског јеванђеља и старославенска синонимика, *Симпозиум 1100-годишнина од смртта на К. Солунски*, кн. 2, Скопје–Штип, 269–279.
- Pelusi, S. (1991): *Novum Testamentum Bosniacum Marcianum*, Studio Editoriale Programma, Padova.
- Пешикан, М., Јовановић, Г. (1974–75): Текстолошки састав и основне одлике текста најстаријих српских четворојеванђеља, *Јужнословенски филолог*, бр. 31, САНУ, Институт за српски језик, Београд, 23–53.
- Пешикан, А. (1989): Још један (четврти) препис друге верзије старосрпских тетра и однос ове верзије према Чајничком јеванђељу, *Јужнословенски филолог*, бр. 45, САНУ, Институт за српски језик, Београд, 199–208.
- Пичхадзе, А. А. (2016): К текстологии Преславского полного апракоса, *Studi Slavistici* XIII, 299–306, доступно на: <http://www.fupress.net/index.php/ss/article/view/20436/18943>.
- Polívka, G. (1887): Bugarsko četverojevangelje u biblioteci českog muzeja u Pragu, *Starine*, knj. 19–20, JAZU, Zagreb, 193–250.

- Поломац, В. (2015): Употреба двоструке варије (кендеме) у српским повељама и писмима од краја XIV и током XV века, у: Грковић-Мејџор, Ј., Ружић, В. (ур.) *Српски језик и његове нормe (дијахроно-синхрони аспекти)*, Лингвистичке свеске 10, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, 27–50.
- Ramić-Kunić, E. (2016): Lexsičke razlike između Čajničkog i Vrutočkog evanđelja u Evanđelju po Mateju, *Književni jezik*, br. 27, Institut za jezik, Sarajevo, 7–31.
- Ramić-Kunić, E. (2017): *Čajničko četveroevanđelje: bosanski rukopis s početka 15. stoljeća*, Institut za jezik, Sarajevo.
- Ramić-Kunić, E. (2017a): Lexsičke osobine Evanđelja iz Dovolje, *Književni jezik*, br. 28, Institut za jezik, Sarajevo, 29–59.
- Ramić-Kunić, E. (2018): Mjesto Mletačkog evanđelja među drugim rukopisima bosanske srednjovjekovne pismenosti, u: *Zbornik radova sa Međunarodnog naučno-stručnog skupa “Образованје, језик, култура: тенденције и изазови”*, Filozofski fakultet, Zenica, 356–368.
- Рибарова, З. (1986): Охридските традиции и јазикот на македонската средновековна писменост, *Климент Охридски: студии*, Скопје, 56–77.
- Рибарова, З. (2005): *Јазикот на македонските црковнословенски текстови*, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје.
- Родић, Н., Јовановић, Г. (1986): *Мирослављево јеванђеље – критичко издање*, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа САНУ, I одељење, књ. XXXIII, Институт за српскохрватски језик САНУ, Београд.
- Савић, В. (2006): Надредни знаци као средство за разликовање писара у српскословенским споменицима (на примеру Ковинскога типика), *Зборник Матице српске за славистику*, 70, Матица Српска, Нови Сад, 157–182.
- Савић, В. (2014): Западносербский вставной лист в Мокропольском тетраевангелии, *Славянскии Альманах*, Институт славяноведения РАН, Москва, 439–453.
- Skok, P. (1972): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. II, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Skok, P. (1973): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. III, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Славова, Т. (1989): Преславска редакција на Кирило-Методијевија старобългарски евангелски превод, *Кирило-Методијевијски студии*, кн. VI, Кирило-Методијевијски научен център към БАН, София, 15–129.
- Славова, Т. (2013): Остромировото евангелие и Кирило-Методијевијски превод на Евангелието, *Език и литература* 1–2, 128–136.

- Сперанский, М. Н. (1899): Рецензия на труды Г.А. Воскресенского, *Отчет о тридцать девятом присуждении наград графа Уварова*, Зап. Императорской Академии наук. Сер. VIII. Т. III. N5. СПб.
- Сперанский, М. Н. (1900): К истории славянского перевода Евангелия, Варшава.
- Сперанский, М. Н. (1906): *Мостарское (Манойлово) боснийское евангелие*, Типография Варшавского учебного Округа, Varšava.
- Станков, Р. (2016): *Древнеболгарские переводные тексты и проблема лексических моравизмов*, Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, София.
- Стасов, В. (1887): *Славянский и восточный орнамент по рукописям древнего и Нового времени, собрал и исследовал*, Картографическое заведение А. Ильина, Санкт-Петербург.
- Щепкин, В. Н. (1903): Саввина книга, у: *Памятники старославянского языка*, Том I, вып. 2, Отдѣленія русскаго языка в словесности Императорской Академіи наукъ, Санктпетербургъ.
- Šimić, M. (2000): Jezik Muke po Mateju u hrvatskoglagoljskim misalima, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu* 50, 5–117.
- Šimić, M. (2003): O prijevodu psaltira iz Pariškog zbornika Slave 73, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu* 29, 275–292.
- Šimić, M. (2004): Moravizmi u hrvatskoglagoljskim tekstovima, u: *Glagoljica i hrvatski glagolizam*, Staroslavenski institut i Krčka biskupija, Zagreb – Krk, 577–586.
- Šimić, M. (2010): Ohridizmi u hrvatskoglagoljskim tekstovima, u: Velev, I., Girevski, A., Makarijoska, L., Piterkoski, I., Mokrova, K. (ur.), *Zbornik Svetite Naum Ohridski i slovenskata duhovna kulturna i pismena tradicija*, Universitet Sv. Kiril i Metodij, Ohrid, Skopje, 251–274.
- Štefanić, V. (1959): Glagoljski zapis u Čajničkom evanđelju i u Radosavljevu rukopisu, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 2, 5–15.
- Темчин, С. Ю. (1997): Текстологическая история Баницкого евангелия по данным внутренней реконструкции, *Palaeobulgarica* 21, София, 48–62.
- Темчин, С. Ю. (1998): Текстологическая семья Мстиславова евангелия: новые данные о группировке древнерусских списков полного апракоса, *Slavistica Vilnensis*, 133–232.
- Турилов, А., А. (2002): *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в России, странах СНГ и Балтии. XIV век*, Институт славяноведения (Российская академия наук), Российская академия наук. Археографическая комиссия, Издательство “Индрик”.
- Vajs, J. (1933–34): K charakteristice nejstarších evangelijních rukopisů staroslověnských, *Byzantinoslavica V*, Praha, 113–119.

- Vajs, J. (1936): *Evangelium sv. Lukáše. Text rekonstruovaný*, Praha.
- Vakareliyska, C. M. (2008): *The Curzon Gospel, Vol. I: An Annotated Edition; Vol. II: Linguistic and Textual Introduction*, Oxford University Press.
- Vakareliyska, C. (2016): Dots and Acute Accent Shapes in the Dobrejšo Gospel, *Studia Ceranea*, 6, Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im. prof. Waldemara Cerana, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 209–228.
- Верещагин, Е. М. (1972): *Из истории возникновения первого литературного языка славян. Переводческая техника Кирилла и Мефодия*, Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, Научно методический центр русского языка, Издательство Московского университета, Москва.
- Верещагин Е. М. (2012): *Остромирово Евангелие. Межъязыковые, межкультурные, межвременные и междисциплинарные разыскания*, Москва.
- Vondrák, V. (1925): O ksl. překlada evangelia v jeho dvou různých částech a jak se nám zachoval v hlavnějších rukopisech, u: *Daničićev zbornik*, Beograd – Ljubljana, Srpska Kraljevska Akademija, 9–27.
- Vrana, J. (1960): O tipovima, redakcijama i međusobnom odnosu staroslavjenskih evanđelja, *Četveroevanđelja, Slavia* 29/4, Praha, 552–571.
- Vrana, J. (1960b): Über das vergleichende Sprach- und Textstudium altkirichenslavischer Evangelien, *Die Welt der Slaven* 3–4, Wiesbaden, 418–428.
- Vrana, J. (1970): Makedonska redakcija staroslavenskih evanđelja, *Симпозиум 1100-годишнина од смртта на К. Солунски*, кн. 2, Скопје–Штип, 51–66.
- Vrana, J. (1993): Evolucija leksičkih varijanata u staroslavenskom prijevodu evanđelja od kraja 10. stoljeća do početka 14. stoljeća, *Slovo: časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu*, sv. 41–43, Zagreb, 5–48.
- Воскресенский, Г. А. (1894): *Евангелие от Марка по основным спискам четырех редакций рукописного славянского евангельского текста с разночтениями из 108 рукописей Евангелия XI–XVI вв.*, Москва.
- Воскресенский, Г. А. (1896): *Характеристические черты четырех редакций славянского перевода Евангелия от Марка. По сто двенадцати рукописям Евангелия XI–XVI вв.*, Книга по требованию, Москва.
- Востоков, А. (1843): *Остромирово евангелие 1056–1057 года. С приложением греческого текста евангелий и с грамматическими объяснениями*, Изданное А. Востоковым, Санкт-Петербург.
- Žagar, M. (2007): *Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova*, Biblioteka Theoria, Matica Hrvatska, Zagreb.
- Жуковская, Л. П. (1976): *Текстология и язык древнейших славянских памятников*, М.: Наука.

X. PRILOG:
Lista leksičkih arhaizama i preslavizama

LISTA LEKSIČKIH ARHAIZAMA I PRESLAVIZAMA U BOSANSKIM SREDNJOVJEKOVNIM EVANĐELJIMA¹⁵⁴

1. Preslavizmi koji su zabilježeni u korpusu rukopisa bosanske srednjovjekovne pismenosti

AMHNŦ — ПРАВО

Mt. 8:10 Čajn. Nik. Kop. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Div. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Karp. Mir. Vuk. Rh. Mp. Hil. Bd. Vv. Dobrš. def. Trn. def. — Crk. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 10:23 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. def. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Mir. def. — Jur. Mst. Dobril.

Mt. 10:42 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Rh. Mp. Hil. Bd. Vv. — Vrut. Crk. Jur. Mst. Dobril. — въ истинѣ Karp.

Mt. 11:11 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Vv. — Vuk. Crk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 13:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Rh. Mp. Bd. Vv. — Mir. Vuk. Crk. Hil. Mst. Dobril.

Mt. 16:28 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. — Crk. Mst. Dobril.

Mt. 18:3 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. om. — Vuk. Mst. Dobril.

¹⁵⁴ Lista preslavizama u bosanskim rukopisima napravljena je prema listi preslavizama koju donosi T. Slavova (1989). Rukopisi koji su predstavljeni u prilogu poredani su u sljedeće klase: a) bosanski rukopisi, b) evanđelja stsl. kanona, c) Dobrš., Ban., Karp., d) Trn., Vuk., Mir. i e) raška evanđelja.

Mt. 18:18¹⁵⁵ Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil.² Bd.— Hil.¹ Dobril. Frol. — въ истинѣ Karp.

Mt. 18:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. — Dov. Vuk. Crk. Hil. Mst. — въ истинѣ Karp.

Mt. 19:28 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. def. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Dov. Dobril.

Mt. 21:21 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. om. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk.² Hil.¹ — Crk.¹ Hil.² Mst.

Mt. 23:36 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. def. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Dobrš. def. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mst.— Dov. Vuk.

Mt. 24:34¹⁵⁶ Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mst.^{133b} Mir. def. — Frol. Gf. Hil. Vuk.¹⁵⁷

Mt. 25:12¹⁵⁸ Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Hil. Crk.²— Pripk. Crk.¹ Frol. Dobril.

Mt. 26:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst. — Frol.

Mt. 26:21 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Crk. Bd. Mst. — Hil. Frol.

Mt. 26:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Mst. — Pripk. Vuk. Frol.

Mk. 3:28 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Hil. Dobrm. Šaf. Konst. — Čajn. Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd. Mst.^{57b}

Mk. 6:11 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Šaf. Konst. Mir. Hil. Bd. — Vuk. Crk. Rh. Mp. Mst. Jur.

¹⁵⁵ Stih se ne navodi u izdanju T. Slavove.

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Podaci za Hil. prema C. Vakarelijska 2008.

¹⁵⁸ Stih ne navodi T. Slavova.

Mk. 8:12 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Bd. Šaf. Konst. — Vrut. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Mst.

Mk. 9:1 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Bd. Dobrm. Šaf. Konst. — Vuk. Rh. Mp. Hil.

Mk. 9:41 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Trn. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Bd. Hil. Šaf. Konst. — Rh. Mp. Mst.

Mk. 10:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Karp. Mir. Bd. Šaf. Konst. Trn. om. Dobrš def. — Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Mst.

Mk. 11:23 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. def. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk.²³ Crk.² Bd. Šaf. Konst. — Vuk.¹ Hil. Rh. Mp. Crk.¹ Mst.

Mk. 12:43 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Mir. Bd. Trn. Šaf. Konst. — Pripk. Karp. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Mst.

Mk. 13:30 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Dov. Vrut. def. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Šaf. Konst. Mir. def. — Čajn. Mst.^{110g} Vuk. Rh. Mp.

Mk. 14:18 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Dov. Pripk. om. Vrut. def. Mar. Zogr. Karp. Trn. Šaf. Konst. Mir. def. — Čajn. Ban. Dobrš. def. Mst.^{113v} Rh. Mp.

Mk. 14:25 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Dov. Vrut. def. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Šaf. Konst. Mir. def. — Pripk. Mst. Rh. Mp.

Mk. 14:30 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. def. — Pripk. Mst. Vuk. Rh. Mp.

Lk. 4:24 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Šaf. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst.^{71v} — Čajn. Mst. Vuk.

Lk. 7:9 Čajn. Nik. Div. Kop. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Vuk. Trn. — Crk. Hil. Mst.^{81b}

Lk. 12:37 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Mst. — Vuk. Rh. Bd. Crk. Hil.

Lk. 18:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. def. — Mst. Vuk. Rh. Mp.

Lk. 18:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Mir. Trn. Karp. — Vuk. Hil. Crk. Rh. Mp. Bd. Mst.

Lk. 21:32 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. def. Karp. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. Trn. — Mst. Vuk. Crk.

Lk. 23:43 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Vuk.³ Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Vuk¹². Hil. Rh. Mp. Bd.

Iv. 1:52 Nik. Hval. Kop. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Karp. def. Vuk.¹ Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.² Crk.

Iv. 3:3 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Rh. Mp. Bd.

Iv. 3:11 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Karp. Mir. Vuk. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Dobrš. def. — Crk. Rh. Mp. Bd. Hil.

Iv. 5:19¹⁵⁹ Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. Vuk. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Rh. Mp. Bd.

Iv. 6:26 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. Vuk. Mst. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Rh. Mp. Bd.

Iv. 6:47 53 Nik. Kop. Vrut. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Rh. Mp. Bd.

Iv. 8:34 51 Nik. Kop. Vrut. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Iv. 8:58 Nik. Kop. Vrut. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Trn. Karp. Mst. Mir. Vuk. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Ban. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Iv. 12:24 Nik. Kop. Vrut. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Div. def. Čajn. def. Dan. def. Dov. def. Sof. def. — Mp. Crk. Bd. Hil.

Iv. 13:16 20 Nik. Kop. Vrut. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. Hil. Rh. Div. def. Čajn. def. Dan. def. Dov. def. Sof. def. Mir. def. — Mp. Vuk. Crk. Bd.

Iv. 13:38 Nik. Vrut. Kop. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Div. def. Čajn. def. Dan. def. Dov. def. Sof. def. — Mp. Vuk. Hil. Bd.

¹⁵⁹ Ovaj je stih greška u izdanju T. Slavove. Umjesto Iv. 5:19 stoji Iv. 5:9.

Iv. 14:12¹⁶⁰ Kop. Nik. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. Vuk.¹ Hil. Rh. Div. def. Čajn. def. Dan. def. Dov. def. Sof. def. — Mp. Vuk.² Bd.

Iv. 16:20 23 Vrut. Kop. (16:20) Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Trn. Karp. Mir. Vuk.¹ Hil. Rh. Nik. def. Div. def. Čajn. def. Dan. def. Dov. def. Sof. def. (нъ се Ban. 16:20) — (16:23 право право Kop. Ban.) Mp. Vuk.² Bd.

архнерен — старѣншна жръвѣскъ

Mt. 8:4 Čajn. Nik. Hval. Kop. Pripk. Vrut. Div. def. Dov. def. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Trn. def. Karp. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Vv. — Hil. Jur. Mst. Hil.

Mt. 20:18 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. — Dov. Mir. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 21:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Jur. Mst. Dobril.

Mt. 26:3 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Frol. — прѣвосвѣщенници Šaf.

Mt. 26:14 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Šaf. — Frol.

Mt. 26:47 59 62 63 65 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Ban. Mst. Šaf. — Frol.

Mt. 27:1 Čajn. Pripk. Vrut. Sof. def. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Šaf. — Mst.

Mt. 27:12 20 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. 27:12 def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mst. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Bojan.; Mt. 27:12 прѣвосвѣщенници Šaf.

Mt. 27:41 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Hil.¹² Mst.^{154v} — Čajn. Bojan. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.¹ прѣвосвѣщенници Šaf.;

Mt. 27:62 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. — Čajn. Bd. Crk. Rh. Mp. Bojan. — прѣвосвѣщенници Šaf.

¹⁶⁰ Ibidem. Umjesto Iv. 14:12 stoji Iv. 14:2.

Mk. 2:26 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Šaf. Mir. def. — Jur. Mst. Dobril. Rh. Mp.

Mk. 14:10¹⁶¹ Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Konst. Vrut. def. Mir. def. — Gal. Mst. Jur. Čud. Ass. def. Sav. def.

Mk. 14:43 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Sof. Dov. Vrut. def. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Trn. Karp. Dobrm. Mir. def. — Mst. Rh. Mp.

Mk. 14:47 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Vrut. def. Mar. Zogr. Ban. Trn. Karp. Dobrm. Mir. def. — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 14:53 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrm. Trn. Vuk. Buc. Šaf. Mir. def. — Mst. Rh. Mp.

Mk. 14:54 60 61 66 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. def. Pripk. Vrut. Mk. 14:66 def. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Trn. Karp. Vuk. Dobrm. Buc. Šaf. Mir. def. — Mst. Rh. Mp.

Mk. 14:63 Nik. Dan. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Sof. Pripk. Mlet. Dov. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Dobrm. Vuk. Mar. Šaf. Zogr. Mir. def. — Čajn. Mst.^{115a/b} Rh. Mp. Buc.

Mk. 15:10 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. def. Ban. Karp. Trn. Vuk. Dobrm. Šaf. Mir. def. — Mst. Buc.

Lk. 3:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Bd. Crk. — жръцю Rh. жръцюу Mr. жръцн Trn.

Lk. 19:47 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Bd. Hil. Rh. Mp. — Vuk. Crk. Hil. Mst.^{95v}

Lk. 20:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Sof. def. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. — Vuk. Crk. Hil. Mst. — фарнсен Dobrš. Ban. Curz.

Lk. 22:2 4 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. def. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. — Vuk. Crk.¹ Hil.

Lk. 22:50 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Dobrm. Mir. def. — Mst. Vuk.

Lk. 22:54 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Kop. Mlet. Dov. def. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. def. — Mst. Rh. Mp.

¹⁶¹ Stih ne bilježi T. Slavova.

Lk. 23:4 10 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Mst. Vuk.

Lk. 23:13 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Mst. Vuk.

Lk. 23:23 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Hil. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Vuk. Rh. Mp. Crk. Bd. Mst.

Iv. 7:32 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Mir. def. Karp. def. — Rh. Mp. Trn. Frol.

Iv. 7:45 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Mst. Dobrm. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. сѢЕНЫМЪ Sav. — Rh. Mp. Hil. Bd. Buc.

Iv. 11:47 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. def. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Bd. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Hil. Jur. Trn.

Iv. 11:49 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. def. Karp. Mir. Vuk. Rh. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Hil. Mp. Bd. старѣншна архнеренска Trn. Jur.

Iv. 11:51 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. def. Karp. Mir. Vuk. Rh. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Crk. Hil. Mp. Bd. старѣншна архнеренска Trn. Jur.

Iv. 11:57 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Karp. def. Mir. def. — Dobrš. Curz. Ban. def. Mp.

Iv. 12:10 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Hil. Rh. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mp. Crk. Bd. Mst.

Iv. 18:3 10 Nik. Hval. Kop. Vrut. (Iv. 18:10 def.) Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. (Iv. 18:10) Mir. Hil. Rh. Mst. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — старѣншнѣ архнеренскѣ Trn. (Iv. 18:3) Dobrš. Ban. Vuk. Mp. Bd.

Iv. 18:13 15 16 19 22 24 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Trn. Karp. Mir. Hil. Rh. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Mp. Crk. Bd.

Iv. 18:26 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Mp. Bd. Crk.

Iv. 18:35 19:6 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Rh. Hil. Dobrm. Mst. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Mp. Bd. Crk.

Iv. 19:15 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Hil. Rh. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. def. Vuk. Mp. Bd. Crk.

Iv. 19:21 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Vuk. Mir. def. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. def. Mp.

брань — рать

Mt. 24:6 Nik. Div. Hval. Grig.-Giljf. Vrut. Pripk. Mlet. Dov. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čajn. def. Dobrš. def. Ban. def. — ратьемь Kop. Trn. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 13:7 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. Šaf. Konst. — Čajn. Rh. Mp. Trn. Dobrm. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 21:9 Čajn. Nik. Kop. Div. Hval. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Sof. def. Dobrš. Ban. def. Karp. Trn. Mir. Vuk.² Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Dobrm.— Vuk.¹ Jur. Mst. Dobril. Čud.

варь — знон

Mt. 20:12 Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Vuk. — Dov. Mst. Dobril.

Lk. 12:55 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Sof. def. Dov. def. — Jur. Mst. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dobril. Trn. Vuk.

възможно есть — моштьно есть

Mt. 19:26 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Trn. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 24:24 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir.¹ Crk.¹ Hil.² Rh. Mp. Crk.² Bd.— Dov. Vuk. Mir.¹ Hil.¹ Gal. Jur. Mst. Dobril. Trn.

Mt. 26:39 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mst. — Vuk. Trn.

Mk. 10:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. Šaf. Konst. Dobrm. — Mp. Rh. Jur. Mst. Dobril. Trn.

Mk. 13:22 Čajn. (възмогѹтъ) Pripk. Vrut. def. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Dov. Mar. Ban. Dobrš. def. Karp. Šaf. Konst. Dobrm. възмогхтъ Zogr. Trn. Mir. def. — Jur. Mst.

Mk. 14:35 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Konst. Šaf. Mir. def. — Trn. Vuk. Jur. Mst. Dobrm. Dobril.

ВЪСКРНЛІЕ КРАН — ПОДОЛЪКЪ

Mt. 9:20 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. def. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Dov. def. Sof. def. — Trn. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 14:36 Čajn. Nik. Div. Hval. Vrut. def. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk. Pripk. om. Kop. om. — Dov.¹⁶² Mst. Dobril. подрѣзѹ Mir.

Mt. 23:5 Čajn. Nik. Div. Kop. Hval. om. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Jur. Mst. Dobril. Trn.

Mk. 6:56 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Šaf. Konst. Dobrm. — Jur. Mst. Dobril.

Lk. 8:44 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Crk. Hil. кран Bd. Gal. Dobrm. Sof. def. — Trn. Rh. Mp.

ВЪТОРНЦЕЖ — ВЪТОРОЕ

Mt. 26:42 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. om. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Trn. Šaf. Bojan. Vuk.

Mk. 14:72 Čajn. Nik. Hval. Kop. Pripk. Div. def. Vrut. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. — Sof. Ban. Trn. Mst. Šaf. Vuk. Dobrm. Dobrš. def. Mir. def.

¹⁶² подооноици Dov.

Iv. 3:4 Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Mir. Vuk. Crk. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Ban. Rh. Mp. Bd. Dobrm. Jur. Dobrš. def.

Iv. 9:24 Mlet. Vrut. Kop. Hval. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Ban. Dobrš. Vuk. Hil. Mst.

Iv. 21:16 Mlet. Hval. Kop. Mar. Zogr. Ass. Dobrm. Dobrš. Ban. третницеж Karp. Vuk. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. Vuk. Div. def. Čajn. def. Vrut. def. Sof. def. Dov. def. — Hil. Mst. Trn.

ЕДННЪ, ЕТЕРЪ — НЪКЪИН

Mt. 16:28 Čajn. Hval. Nik. Div. def. Kop. Vrut. Dov. Sof. Mlet. Zogr. Mar. Ban. Dobrš. Trn. Rh. Mp. Bd. δρουζη Crk. — Pripk. Karp. Mir. Vuk. Čud.

Mt. 18:12 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. δρουγαго Vuk. — Pripk. нъкоемоу Dov. Gal. Trn. Šaf.

Mt. 19:16 Čajn. Nik. Hval. Vrut. Kop. Sof. def. Div. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. — Pripk. Crk. Hil. Vuk.

Mt. 21:33 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Vrut. Sof. Pripk. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mlet. om. Mar. om. Mir. Dov. def. — Dobrš.¹⁶³ Vuk. Crk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 27:47 Nik. Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Dov. Pripk. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Vuk. Hil.²³ Vrut. def. — Čajn. Rh. Mp. Crk. Hil.¹ Bd. Trn.

Mt. 28:11 Hval. Div. Nik. Kop. Pripk. Dov. Sof. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Hil. — Čajn. Mlet. Bd. Crk. ннн Rh. Mp. Mst.^{163b}

Mk. 2:6 Hval. Div. Nik. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. δρουзин Karp. i Trn. Mir. — ннцн Dov. Šaf. нъкотои Čajn. Crk. Hil. Vuk. Bd. Sav. Jur. Mst. Dobril. Čud.

Mk. 5:25 Hval. Div. def. Nik. Dan. Kop. Vrut. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Trn. om. — Čajn. Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Mst. Šaf.

Mk. 7:1 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Mlet. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Mir. Crk. Hil. Bd. δρουзин Rh. Mp. δρουзин Trn. Karp. — Vuk. Mst.

¹⁶³ U kritičkom aparatu *Miroslavljeva jevandelja* nisu navedene varijante za Rh. i Mp.

Mk. 7:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Pripk. Vrut. Mlet. Zogr. Mar. дрoугнѣ Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Bd. Rh. Mp. — Vuk. Mst.

Mk. 9:1 Čajn. Pripk. Mlet. Hval. Div. Nik. Kop. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Mir. Hil. Bd. Dov. def. дрѡзѣнн Rh. Mp. дрoузѣнн Trn. Karp. — Vuk. Crk. Mst.

Mk. 9:17 Čajn. Div. Nik. Hval. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Vuk. Crk. — Hil.

Mk. 9:38 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Mir. Vuk. Hil. Bd. Mp. Rh. нного Trn. дрoугааго Karp. — Mst. нѣкого ѣтера Crk.

Mk. 10:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Vuk. Crk. Hil. нѣкто ѣдннѣ Trn.

Mk. 11:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. def. Mir. def. дрѡзѣнн Trn. — Vuk.

Mk. 12:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Vrut. Sof. def. Mlet. Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Bd. дрoугвѣ Rh. Mp. Trn. — Vuk.

Mk. 14:4 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Crk. Hil. Bd. дрюзн Mir. Rh. Mp. дрoузѣнн Trn. — Ostr.

Mk. 14:51 Nik. Dan. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. def. Mir. def. — Čajn. Vuk. Rh. Mp. Bd. Šaf. Dobrm. Mst. Trn.

Mk. 14:57 Nik. Hval. Div. def. Kop. Čajn. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Pripk. Mar. Zogr. Ban. Karp. ннн Trn. Dobrš. def. Mir. def. — Dobrm.

Mk. 14:65 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. def. Sof. Mlet. Pripk. Mar. Zogr. Ban. Karp. дрoузѣнн Trn. Dobrš. def. Mir. def. — Vuk.

Mk. 15:21 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Vrut. def. Sof. Dov. Pripk. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Karp. Dobrš. def. Mir. Vuk. Crk. Bd. дрѡгомoу Rh. Mp. дрoугoмoу Trn. — Dobrm. нѣкомѡ ѣтероу Hil.¹ нѣкѣмоу Hil.²

Mk. 15:35 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Dov. Mlet. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. Mir. def. дрoузѣнн Trn. — Dobrm. Vuk.

Lk. 1:5 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. def. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (\triangle Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Trn. Sof. def. — Dobrm.

Lk. 6:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. def. Ban. Karp. Vuk. ΔΡΟΥΖΗΗ Trn. Dov. def. Sof. def. Mir. def. — Dobrm.

Lk. 7:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Bd. Sof. def. — Mst.^{81a} Trn. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Dobrm.

Lk. 7:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Pripk. Dov. om. Mar. Zogr. Dobrš. def. Karp. Mir. Crk. Hil. Sof. def. — Vuk. Rh. Mp. Bd. Dobrm. Trn.

Lk. 7:36 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Pripk. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Bd. Sof. def. — Trn. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Dobrm.

Lk. 7:41 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. def. Karp. Mir. Bd. Sof. def. — Trn. Vuk. Crk. Hil. Dobrm.

Lk. 8:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Bd. Dov. def. — Trn. Rh. Mp. Crk. Hil. Dobrm. нны Vuk.

Lk. 8:27 Čajn. Pripk. Mlet. Div. Nik. Kop. Dov. Vrut. Sof. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Crk. Bd. Vuk. Hil. — Hval. Rh. Mp. Trn.

Lk. 8:49 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. Mlet. Vrut. Sof. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Bd. — Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Dobrm. Trn.

Lk. 9:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Bd.; ΔΡΟΥΓΥΧЬ Rh. Mp. Trn. — Vuk. Crk. Hil.

Lk. 9:19 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Bd. Vuk. Crk. Hil. Dov. def. ть Trn. — Rh. Mp.

Lk. 9:27 Čajn. Hval. Nik. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. def. — Dov. Trn. Vuk. Rh. Mp.

Lk. 9:49 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Bd. Sof. def. — Dov. Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 9:57 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Sof. def. — Dov. Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.

Lk. 10:25 33 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. — Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.

Lk. 11:1 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. def. Ban. Karp. Mir. — Trn. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Vuk.

Lk. 11:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. — Rh. Mp. Bd. — ΔΡΟΥΖΗ Vuk. Crk. Hil.

Lk. 11:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Hil. — Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk.

Lk. 11:37 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. om. Trn. Mir. — Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Lk. 11:45 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (pisar Mir. ispisuje obje varijante jednu pored druge) — Mst.^{85a, 178a} Trn. Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Lk. 12:16 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Dov. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. — Mst.^{92b} Trn. Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Lk. 13:6 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Mir. (pisar Mir. ispisuje obje varijante jednu pored druge) — Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Lk. 13:23 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 13:31 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 14:16 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 15:11 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 16:1 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Dov. Vrut. om. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 16:19 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. def. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 16:20 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. def. Ban. def. Karp. Mir. — Trn. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.

Lk. 17:12 Čajn. Hval. Nik. def. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Sav. Dobrš. Karp. Mir. Rh. Bd. — Ban. Trn. Vuk. Hil.

Lk. 18:2 Čajn. Nik. def. Hval. Div. Kop. Vrut. Sof. def. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. def. Karp. Trn. Mir. — Pripk. Crk. Vuk. Rh. Mp.

Lk. 18:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Dov. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Trn. Mir. def. — Pripk.

Lk. 18:35 Čajn. Pripk. Vrut. Sof. def. Dov. Hval. Div. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. — Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.

Lk. 19:12 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. — Pripk. Trn. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.

Lk. 19:39 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. def. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. — Rh. Mp. Bd. — ΔΡΟΥΖΗ Vuk. Crk. Hil. Trn.

Lk. 20:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. def. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. def. Karp. Trn. Mir. — Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.

Lk. 20:39 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. def. Sof. def. Mir. — Trn. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.

Lk. 21:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. def. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. — Rh. Mp. Bd. — ΗΝΟΥ Vuk.

Lk. 22:56 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Sof. def. Čajn. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. def. Trn. Mir. def. — Vuk. Rh. Mp.

Lk. 22:59 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Sof. def. Čajn. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. def. Trn. Mir. def. — Vuk. Rh. Mp.

Lk. 23:8 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. — Mir. Crk. Hil. Vuk. Rh. Mp. Bd.

Lk. 23:19 Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. — Mir. Crk. Hil. Vuk. Rh. Mp. Bd.

Iv. 5:5 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. — Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Iv. 6:64 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def.— Rh. Mp. Bd. Trn.

Iv. 7:25 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. — Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Iv. 7:44 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. — Hil.

Iv. 9:16 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Vuk. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. — Crk. Hil.

Iv. 11:37 Nik. Dan. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Rh. Vuk. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. — Dobrš. Ban. Crk. Mp. Bd. Hil. Bd.

Iv. 11:46 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. Mir. def. Karp. def. — Dobrš. Ban. друзнь Trn.

Iv. 12:20 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir.¹ Vuk. Crk.² Rh. Mp. Bd. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. — Trn. Mir.¹ Crk.² Hil. друзнь Dobrš. друзы Ban. Curz.

Iv. 13:29 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Div. def. Sof. def. Čajn. def. Dov. def. Mir. def. Karp. def. — Gal. друзнь Dobrš. друзы Ban. Curz.

ЖНВОТЬ — ЖНЗНЬ

Mt. 18:8 9 Čajn.¹⁶⁴ Nik. Dan. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Dobrš. Karp. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Dobrš. Trn. Mir. Mst. Dobril. Jur.

Mt. 19:16 17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Sav. Trn. Mst. Jur. Dobril. Frol.

Mt. 25:46 Vrut. Nik. Dan. Hval. Kop. Div. def. Dov. Sof. Rh. Mp. Mar. Zogr. Sav. — Čajn. Pripk. Mlet. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. Ass. Mst.^{117g, 138a}

Mk. 10:17 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Bd. — Jur. Mst. Gal. Rh. жннѣ Mp.

Lk. 18:18 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Sof. def. Dov. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Karp. def. Mir. def. — Vuk.

Iv. 12:25 Vrut. Nik. Dan. Mlet. Hval. Kop. Div. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Ban. Dobrš. Trn.

¹⁶⁴ Pisar Čajn. ispušta stih Mt. 18:8.

Iv. 12:50 Vrut. Nik. Dan. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Mir. def.— Ban. Dobrš. Trn.

Iv. 17:2 Vrut. Nik. Dan. Hval. Mlet. Kop. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Div. def. — Sav. Dobrš. Ban. def.

ИШТАДНІЕ — ОТЬРОДНІЕ

Mt. 12:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. ЦХДНѢ (!) Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst. — Trn. ПЛЕМЕНА Dobril. Jur.

Mt. 23:33 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. ЦХДННІА Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. — Dov. Mir. Mst. Jur. Dobril.

Lk. 3:7 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Bd. Sof. def. Dov. def. Mst. — Trn. — ПОРОЖДЕНАѢ Čajn. Rh. Mp.

ΚΟΝΒΥΗΝΑ — ΚΟΝΒΥΨ

Mt. 26:58 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. om. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Jur. Mst. — Trn. Čud. Pg.

Mk. 3:26 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mar. Zogr. Dobrm. Dobrš. Ban. Karp. Šaf. — Čajn. Mlet. Mir. Vuk. Bd. Rh. Mp. Crk. Hil. Mst. Trn. Čud. Konst.

Mk. 13:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Rh. Mp. Jur. Mst. Dobrm. Šaf.

Mk. 14:41 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Jur. Mir. def. — Čajn. Trn. Vuk. Dobrm.

Lk. 21:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. def. Dobrm. Karp. Trn. Dov. def. — Tert.

Lk. 22:37 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Dobrm. Trn. Dov. def. — Mst.

СКННННД — КХШТД

Mk. 9:5 Nik. Div. Kop. Pripk. Mlet. Vrut. Mir. Mar. Dobrš. Ban. Dov. def. — Rh. Mst. Trn. — кровн Čajn. Hval. Karp. Bd. Crk.

Lk. 9:33 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Mir. def. — κλυε τρηн Dov. Trn. Rh. Mp. — кровы Karp.

КЪННГЫ — ПНСДННД

Mt. 21:42 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk. Šaf. — Jur. Mst. Dobril. Trn.

Mt. 22:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk. — Šaf. Čud. Pg. A B OB

Mt. 26:54 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Jur. Mst. Dobril. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk. — Šaf. Frol. Čud. Pg. A B OB

Mt. 26:56 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. om. Pripk. Vrut. Sof. Dov. om. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk. — Šaf. Trn. Frol. Čud. Pg. A B OB

Mk. 12:10 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Trn. Mir. def. — Čajn. Bd. Vv. Šč. Šaf. Konst. Jur. Mst. Dobril. Čud.

Mk. 12:24 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. def. — Mst. Šaf. Čud. Konst.

Mk. 14:49 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. def. Pripk. Vrut. def. Sof. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. def. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. def. — Jur. Mst. Dobril. Konst. Šaf.

Lk. 24:27 Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. Crk. Hil. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. Mst. — Rh. Mp. Bd. Šaf.

Lk. 24:32 Nik. Hval. Kop. Mlet. Div. def. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Vuk. Dobrš. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. — Rh. Mp. Bd. Šaf. Mst.

Lk. 24:45 Nik. Hval. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≠ Crk. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. — Hil. Mst. Šaf.

Iv. 2:22 Nik. Hval. Div. Vrut. om. Kop. def. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. — Šaf. Čud.

Iv. 7:38 Nik. Hval. Kop. Mlet. Vrut. Div. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. Mst. — Čud. Šaf.

Iv. 7:42 Nik. Hval. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. Mst. Šaf. — Jur. Čud.

Iv. 10:35 Nik. Hval. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. Bojan. Šaf. — Čud.

Iv. 13:18 Nik. Hval. Kop. Mlet. Karp. def. Div. def. Mir. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Mar. Zogr. Šaf. — Dobrš. Ban. Trn. Dobrm.

Iv. 17:12 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Ass. Sav. Karp. Mir. Vuk.¹² Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Ban. def. Vuk.³ Dobrm. Jur. Mst. Dobril. Trn. Čud. Šaf. def.

Iv. 19:24 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Karp. Div. def. Vrut. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Ban. def. Gal. Dobrm. — Mst. Čud. Šaf. def. Mir. def.

Iv. 19:28 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Div. def. Vrut. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Dobrm. — Dobrš. Ban. Jur. Mst. Trn. Vuk. Čud. Šaf. def.

Iv. 19:36 37 Nik. Hval. Kop. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čaj. def. Sof. def. Dov. def. Gal. Dobrm. — Dobrš. Ban. Vuk. Mst. Trn. Šaf. def.

Iv. 20:9 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Ass. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dobrm. Trn. Div. def. Vrut. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Ban. Dobrš. Šaf. def.

ЛЮБОДЪННЦА — БЛЪДЪННЦА

Mt. 21:32 Čaj. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Karp. Vuk. Mir. def. — Mst. Trn.

Lk. 15:30 Div. Kop. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dobrš. Ban. Karp. Mst. — Hval. Nik. Čaj. Pripk. Vrut. Dov. Vuk. Trn.

МНМО НТН — МННХТН ПРѢМННХТН

Mt. 26:39 Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Mst. прѣндеть Mir. — Trn. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 26:42 Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Hil. Rh. Bd. — Kop. Mir. Vuk. Crk. Mr. Jur. Mst. Dobril.

МЪНОГЫ КРАТЫ — МЪНОГАЖДН

Mk. 5:4 Nik. (≅ Dan.) Hval. Div. Kop. Vrut. Sof. Pripk. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mir. Rh. Mr. Mst.^{59g} — многоанше Čajn. многощн Šaf. Karp. Crk. Hil. Bd. многожды Gal. многощдн Konst.

МЪНОЖНЦЕЖ — МЪНОГАШЪДЫ МЪНОГАЖДН МЪНОГАШТН

Mt. 17:15 Čajn. Vrut. Sof. Mlet. Nik. Pripk. Mar. Sav. Dobrš. Ban. Rh. Mr. Bd. Crk.² Hil.² — Kop. Karp. Trn. Mir. Vuk. Crk.¹ Hil.¹ Čud.

Mk. 9:22 Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. — многошъдн Dov. многощн Nik. Div. Hval. Pripk. Vrut. многоше Čajn. Mlet. Sav. Dobrm. Jur. Mst. Dobril. Trn. Vuk.

Iv. 18:2 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Sav. Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Dobrm.

НАСЛѢДНТН — ПРНУАСТНТН СА

Mt. 19:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Vrut. Sof. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) — Dov. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 10:25 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Vrut. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Dobrm. — Mst. Vuk. — прннмоу Rh. Bd.

НЕВѢРСТВО, НЕВѢРСТВНІЕ — НЕВѢРОВАНИЕ

Mt. 13:58 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Pripk. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Trn. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — невѣрне Ban. невѣрна Karp. — Jur. Mst. Dobril.

Mt. 17:20 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. Sof. Mar. Ass. Sav. Dobrš. Karp. Trn. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. — Dan. Frol. Jur. — невѣрне Ban.

Mk. 6:6 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Vrut. Sof. Dov. def. Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Bd. Dobrm. — невѣрне Div. — Mst. Vuk. Mp. Rh. Crk. Hil.

Mk. 16:14 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Mir. Vuk. Crk. Hil. Dobrm. Mst. Vuk. Vrut. i Sof. def. — Jur. — невѣрню Karp. Hil.

ОЛѢН — МАСЛО

Mt. 25:3 4 Čajn. Nik. Hval. Div. Vrut. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk.² Rh. Mp. Bd. — Vuk. Crk.¹ Hil. Mst. Jur. Dobril.

Mt. 25:8 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk.² Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Mst. Vuk.¹ Hil. Šaf.

Mk. 6:13 Čajn. Kop. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Bd. — Nik. Hval. Div. Mlet. Dov. Dobrm. Jur. Mst. Dobril. Trn. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil.

Lk. 7:46 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Sav. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Bd. Dov. def. Sof. def. — Zogr. Dobrm. Mst. Trn. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Šaf.

Lk. 10:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Dov. om. Vrut. Mar. Ass. Karp. Mir. Dobrm. — Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Vuk.^{101g} Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Mst.^{89v}

Lk. 16:6 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Dobrm. — Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Mst.

ОТЪПОУШТЕННІЕ, ОТЪДАННІЕ — ОСТАВЛЕННІЕ

Mt. 26:28 Nik. Hval. Div. Vrut. Mar. Zogr. Sav. Mir. Vuk. Hil. — Čajn. Sof. Pripk. Kop. Mlet. Dov. Ass. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Crk. Mp. Bd.

Mk. 1:4 Čajn. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. Trn. Šaf. Crk. Rh. Mp. — Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. def. Dov. Sof. Ass. Karp. Mir. Mst. Dobril.

Mk. 3:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Sof. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Šaf. — Mst.

Lk. 1:77 Čajn. Mar. Dobrš. Ban. Bd. — Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Zogr. Šaf. Mir. Vuk. Karp. om. Rh. Mp. Dobrm.

Lk. 3:3 Zogr. Mar. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Dobrm. Crk. — Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Vrut. Mlet. Pripk. Sof. def. Ass. Trn. Mir. Bd. Rh. Mp. Šaf.

ПАРАСКЕВЪЛНН — ПАТЬКЪ

Mt. 27:62 Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. Vrut. def. — Čaj. Pripk. Sof. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Gal. Mst.^{156v, 162g} Trn. Karp.

Mk. 15:42 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Mir. def. Karp. def. — Čaj. Dan. Dobrš. Ban. Trn. Dobrm. Rh. Mp. Bd. Vv. Šč.¹⁶⁵

Iv. 19:14 Nik. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Mir. Hil.³ Div. def. Čaj. def. Sof. def. Vrut. def. Dov. def. Dan. def. — Kop. Sav. Dobrš. Ban. def. Vuk. Crk. Hil.¹² Rh. Mp. Bd.

Iv. 19:31 Nik. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Trn. Mir. Hil.³ Div. def. Čaj. def. Sof. def. Vrut. def. Dov. def. Dan. def. — Kop. Karp. Dobrš. def. Ban. def. Vuk. Crk. Hil.¹² Rh. Mp. Bd.

НА ОНЪ ПОЛЪ — НА ОНХ СТРАНХ

Mt. 8:18 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. def. Trn. def. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Vv. — Vuk. Crk. Hil. Jur. Mst.

Mt. 14:22 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. — Dov. Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 16:5 Čaj. Nik. Hval. Div. def. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. def. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — Pripk. Kop. Trn. Vuk. Crk. Hil. Mst.

Mt. 19:1 Čaj. Vrut. Nik. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. — Pripk. Kop. Jur. Mst. Dobril. Trn. Mir. def.

Mk. 3:8 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Mlet. Vrut. Sof. Pripk. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Bd. Rh. Mp. Dobrm. Jur. Mst. Dobril. — Vuk.

Mk. 8:13 Čaj. Dov. om. Pripk. om. Nik. om. Hval. om. Div. om. Kop. om. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Vrut. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 10:1 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Dobrm. — Vrut. Vuk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 8:22 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. om. Vrut. Sof. def. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Trn. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Dobrm. — Vuk. Crk. Hil. Jur.

¹⁶⁵ Podaci za Bd., Vv., Šč. prema A. Pešikan (1989).

профна — багрѣнца

Lk. 16:19 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Vuk. Šaf. — Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dobrm. Jur. Mst.

прапрѣдъ, прапрѣдѣнь — багрѣнца багрѣнь

Mk. 15:17 Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Crk. Bd. Šaf. — Čajn. Trn. Vuk. Rh. Mp. Dobrm. Jur. Mst.

Mk. 15:20 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. def. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Bd. Šaf. — Trn. Rh. Mp. Hil. Dobrm. Jur. Mst.

Iv. 19:2 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Hil.¹ Rh. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Dan. def. — Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Crk. Hil.² Mp. Bd.

Iv. 19:5 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Hil.¹ Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Dan. def. — Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Crk. Hil.² Mp. Rh. Bd.

прѣставѣнѣнь — стронѣль

Mt. 20:8 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Dov. Mst. Jur. Dobril.

Lk. 12:42 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Dov. def. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. def. — Mst. Jur. Šaf.

Lk. 16:1 Dan. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dov. def. Sof. def. — Trn. Vuk. Mst. — ѡконома Nik. Div. def. Čajn. Hval. нконома Vrut. нконома Kop. Mlet. Mir.

Lk. 16:3 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dov. def. Sof. def. — Trn. Vuk. Mst.

СКЛАЗЪ — ЗЛАТЦА

Mt. 22:19 Čajn. Hval. Nik. Dan. Div. Dov. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. def. Mir. — Mlet. Kop. Vuk.¹ Crk. Hil.¹ Mp. Rh. Trn. Šaf. Dobril. Frol. Jur. — образъ Ass. Karp.

СВѢДѢТЕЛЬ — ПОСЛОУХЪ

Mt. 18:16 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Dov. Sav. Trn. Frol. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 18:20 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Karp. def. Mir. def. — Vuk.

Lk. 24:48 Nik. Hval. Div. def. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Gal.

СВѢДѢТЕЛЬСТВО, СВѢДѢННІЕ — ПОСЛОУШЬСТВО

Mt. 15:19 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 1:44 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Trn. Rh. Mp. Mst.

Mk. 6:11 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Bd. — Trn. Vuk. Rh. Mp. Hil. Mst.

Mk. 13:9 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. — Čajn. Trn. Rh. Mp. Mir. def. Jur. Mst.

Mk. 14:55 56 59 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Mir. def. — Trn. Rh. Mp. Mst.

Lk. 9:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir.^{178a} Vuk.^{96d} Crk. Bd. Hil. Rh. Mp. — Čud.

Lk. 21:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. def. Karp. Mir. Trn. — Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 1:78 Nik. Hval. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. def. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Jur.

Iv. 5:3132 Hval. Nik. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Vuk. Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Jur.

Iv. 8:17 Nik. Hval. Kop. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Vuk. Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Crk.

СЕДМНЦЕЖ, СЕДМОРНЦЕЖ — СЕДМНШТН

Mt. 18:22 Čaj. Nik. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. def. — Slavova bilježi samo Tert.; kritički aparat Alekseev (2005) također ne bilježi rukopis koji ima preslavizam.

Lk. 17:4 Čaj. Nik. def. Div. def. Pripk. Dov. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Sav. Ass. Dobrš. Ban. Karp. — Hval. Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst.

СЪНЪМНШТЕ, СЪНЪМЪ — СЪБОРНШТЕ, СЪБОРЪ

Mt. 9:35 Čaj. Nik. Hval. Div. def. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Vuk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vv. — Vrut. Pripk. Trn. Vuk. Crk. Mst. Jur. Dobril.

Mt. 10:17 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Vuk.^{34v} Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vv. — Pripk. Vrut. Trn. Hil. Mst. Jur. Dobril.

Mt. 12:9 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Crk.² Hil.² Rh. Mp. Bd. Vv.— Vrut. Pripk. Trn. Mir. Vuk. Crk.¹ Hil.¹ Mst. Jur. Dobril.

Mt. 13:54 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Karp. Mir.² Vuk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Pripk. Dobrš. Trn. Mir.¹ Crk. Jur. Mst.^{40g}

Mt. 23:6 Čaj. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Hval. Div. Nik. Kop. Mir. Crk.² Hil.² Rh. Mp. Bd. — Vuk. Crk.¹ Hil.¹

Mt. 23:34 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Crk. Rh. Mp. Bd. — Trn. Mir. Vuk. Crk.¹ Hil. Mst. Jur.

Mk. 1:21 Čaj. Pripk. Nik. Hval. Div. Kop. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Vrut. def. Mir. def. Karp. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Mst. Jur.

Mk. 1:23 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Vrut. def. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Hil. Jur. Mst.

Mk. 1:39 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Vrut. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. — Dobrš. Ban. Jur. Mst.

Mk. 3:1 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Trn. Karp. Vrut. def. Mir. def. — Dobrš. Ban. Jur. Mst.

Mk. 6:2 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Hil. Bd. — Crk. Dobrš. Ban. Mst. Jur.

Mk. 13:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. — Dobrš. def. Ban. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 4:15 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Mlet. Mar. Karp. Mir. Vuk. Bd. — Čajn. Dobrš. Ban. Trn. Crk. Hil. Rh. Mp.

Lk. 4:20 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Mlet. Mar. Ass. Sav. Karp. Mir. Vuk. Hil. Bd. — Dobrš. Ban. Trn. Crk. Rh. Mp. Mst.

Lk. 4:44 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Mir. Bd. — Ban. Dobrš. def. Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Mst.

Lk. 6:6 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Rh. Mp. Mir. def. — Ban. Dobrš. def. Trn. Mst.

Lk. 7:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. — Mst.^{81b} Dobrš. Ban. Trn. Rh. Mp.

Lk. 8:41 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. Vuk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Dobrš. Ban. Trn. Crk.

Lk. 11:43 Nik. Hval. Div. Kop. Čajn. Mlet. Pripk. i Vrut. om. Mar. Zogr. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. — Dobrš. Ban. Trn. Crk. Hil. Mst.^{85a, 178a}

Lk. 12:11 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 13:10 Nik. Hval. Div. Kop. Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. — Trn. Crk. Hil.

Lk. 20:46 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. om. Ass. Trn. Mir. Vuk. Bd. def. — Dobrš. Ban. def. Vuk. Crk. Hil.

Lk. 21:12 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Vuk. — Dobrš. Ban. def. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil.

Iv. 9:22 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Ban. Trn. Crk. Hil.

Iv.. 16:2 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk.² Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Ban. Crk.¹

Iv. 18:20 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Ban. Vuk.

ТАН — ОТАН

Mt. 1:19 Kop. Mlet. Mar. Ass. Sav. Ban. Karp. Mir. Crk. Bd. Dobrš. def. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Nik. Hval. Dobril. Jur. Rh. Mp.

Mt. 2:7 Nik. Kop. тѢН Mlet. Mar. Ass. Sav. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Hval. Ban. Dobril. Jur.

Iv. 11:28 Nik. Kop. тѢН Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Trn. Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Iv. 18:20 Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Ban. Mst.

ТЕКТОЊ — ДРѢВОДѢЛЦА

Mt. 13:55 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Dov. def. Rh. Mp. Bd. — Vuk. Mir. Crk. Hil. Mst. Dobril.

Mk. 6:3 Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Bd. — Kop. Trn. Vuk. Hil. Crk. Rh. Mp. Jur. Mst. Dobril.

ТРН КРАТЫ — ТРНЖДН ТРНШТН

Mt. 26:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. om. краты Pripk. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Dobrš. Trn. Vuk. Jur. Mst. Dobril. Šaf.

Mt. 26:75 Čajn. Sof. Mlet. om. краты Pripk. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dobrš. Ban. Karp. Mst.^{151b} — Kop. Trn. Vuk.^{170a} Jur. Mst.^{144v} Dobril.

Mk. 14:30 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Sof. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. def. — Vuk. Mst. Dobril.

Mk. 14:72 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. def. Vrut. def. Sof. Mlet. om. краты Pripk. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. def. — Vuk. Jur. Mst. Dobrm.

Lk. 22:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dobrm. Mst. — Vuk.

Lk. 22:61 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mst. Dobrm. Mir. def. — Vuk.

ТЪКЪМО — ТЪУНІЖ

Mt. 12:4 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Mst.

Mt. 14:36 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Čud. — Dov. Mir.

Mk. 2:26 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. def. — Jur. Mst.

Mk. 5:36 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 6:8 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 11:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Mst.

Lk. 4:26 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Crk² Hil. Bd. — Rh. Mp.

Lk. 5:21 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Bd. — Rh. Mp.

Lk. 6:4 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Vuk. — Bojan. Mir. def.

Iv. 3:13 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Trn. Mir. Vuk. Hil.² Crk.¹ Rh. Mp. Bd. Karp. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Hil.¹ Crk.² Jur.

Iv. 6:22 Nik. Hval. Kop. Vrut. om. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. def. Trn. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Jur.

Iv. 12:9 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Vuk.

Iv. 13:910 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def.

Iv. 14:6 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.¹) Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Vuk.²

Iv. 17:12 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. def. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Sav.

Iv. 17:20 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil.¹ Rh. Mp. Bd. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Sav. Vuk.² Hil.²

ουτρο — ζαουτρα

Mt. 16:3 Čaj. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir.^{89a} Mp. Bd. — Crk. Hil. Rh. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 20:1 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Dov. Vrut. def. Mar. Ass. Zogr. Ban. Karp. — ζαουτρα Mlet. Sav. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Trn.

Mk. 1:35 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Vrut. def. Dov. def. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Trn. Karp. Mir. def. — Jur. Mst. Vuk.^{58v}

Mk. 11:20 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. om. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Bd. — Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp.

Mk. 13:35 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Karp. — Čaj. Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mir. Mst.

Iv. 8:2 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. def. Div. def. Čaj. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Mir. def.

шоун — лѣвъ

Mt. 20:21 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. def. Ban. Karp. Vuk. Mir. Rh. Mp. Bd. — Crk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 20:23 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. om. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Dov. Trn. Vuk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 25:33 Čaj. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst.^{137v} — Zogr. Trn. Vuk. Mst.^{117b}

Mt. 25:41 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 27:38 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Bd. — Trn. Vuk. Rh. Mp.

Mk. 10:37 40 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Ban. Karp. def. Trn. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Zogr. Sav. Vuk. Mst.

Mk. 15:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Sav. Vuk.

Lk. 23:33 Nik. Hval. Div. Vrut. Kop. Pripk. Mlet. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Zogr. Sav. Dobrm.

ЯЗЫКЪ — СТРАНА

Mt. 10:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. Vuk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vv. — Crk. Trn. Mst. Dobril.

Mt. 10:18 Čajn. Nik. Hval. Vrut. Kop. Mlet. Div. def. Sof. def. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk.^{34v} Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Pripk. Trn. Mst. Dobril. Jur.

Mt. 12:18 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Sof. def. Dov. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Mir. def. — Pripk. Trn. Mst.

Mt. 12:21 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mir. def. — Trn. Dobril. Frol. Jur.

Mt. 20:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Dov. Trn. Mir. Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 20:25 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Trn. Mir. Frol. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 21:43 Čajn. Nik. Hval. Kop. Div. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Trn. Mir. Jur. Dobril.

Mt. 25:32 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst.^{137v} — Dov. Trn. Mst.^{117b}

Mt. 28:19 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mst.^{163v} Mir. Hil. Vuk. — Čajn. Bd. Crk. Rh. Mp. Trn.

Mk. 10:33 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dobrm. — Jur. Mst.

Mk. 11:17 Čajn. Nik. Hval. om. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 13:8 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Gal. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dobrm. — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 13:10 Pripk. Vrut. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Gal. Dobrm. Ban. Vuk. Karp. Bd. Crk. Hil. — Čajn. Trn. Mir. Rh. Mp. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 7:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. def. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mst.^{81b} — Bojan.

Lk. 12:30 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Rh. Mp. Crk. Hil. — Trn. Bd. Mst.^{87v}

Lk. 18:32 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. — Vuk. Rh. Mp. Bd. Mst.

Lk. 21:10 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. def. Karp. Trn. Rh. Mp. Mir. def. — Mst. Vuk.

Lk. 21:24 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Karp. Trn. Mir.¹ — Vuk. Mir.² Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Mst.

Lk. 21:25 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. $\nu\lambda\bar{\nu}\kappa\omicron\mu\bar{\nu}$ Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Karp. Mir. Hil. Trn. — Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd.

Lk. 22:25 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk.² Mir. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. — Vuk.¹ Mst.

Lk. 23:2 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Hil. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Vuk. Rh. Mp. Crk. Bd.

геена — езеро огъноѹе, езеро гораште

Mt. 18:9 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd. Mir. (umjesto огнѣ вѣуны) — Dov. Mst. Jur.

Mk. 9:43 Čajn. Vrut. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd.; въ родъ огнь Div. Nik. Hval. Kop. Pripk. — Trn. Rh. Mp. Jur. Mst. — въ дѣбрь ѡгнь Mlet.

Mk. 9:47 Čajn. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd.; въ рождѣство огньное Div. Kop. Nik. Hval. Pripk. — Jur. Mst. Dobril. Trn. Rh. Mp.

ГЕЕНА — ДѢБРЬ ДѢБРЬ ОГНЯНА

Mt. 10:28 въ геонѣ (ѡеонѣ) Kop. Nik. Čajn. въ ѡеонѣ огньни Hval. Div. Mlet. def. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Karp. Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd. Vv. — Vrut. Pripk. Trn. Mir. Jur. Mst. Dobril. — въ ѡзерѣ ѡгньниѣмь (!) Hil.

Mt. 18:9 usp. za druge bos. u prethodno navedenim usporedbama — дѣбрь огненоу Pripk дѣбрь огньни Kop. Trn. Hil.

Mt. 23:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Sof. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Trn. Mir. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 12:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Sof. def. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. Rh. — Crk. Hil. Mp. Bd. Jur. Mst.

РАСХЪИТНТН — РАЗГРАБИТН

Mt. 12:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Mir. Crk. Trn. Frol. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 3:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Dobrm. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Kop. Trn. Rh. Mp. Mst.

Iv. 10:12 Hval. Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Jur. Mst. Dobril.

Iv. 10:28 29 Nik. Hval. Kop. Grig.-Giljf. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Hil. (Iv. 28:29 възетн) Jur. Mst. Dobril.

РАДН — ДѢЛѢ, ДѢЛНА, ДѢЛМА

Mt. 10:22 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. — Hil. Dobril. Jur. Mst.

Mt. 10:39 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd. Vv. — Trn. Hil.

Mt. 12:27 Čajn. (ρσ) Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Trn. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 12:31 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Šaf. Mar. Ass. Zogr. Ban. Trn. Karp. Vuk. Mir. def. — Jur. Mst. Dobril.

Mt. 13:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Pripk. Frol.

Mt. 13:21 Čajn. Nik. Hval. Div. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. def. Karp. Mir. Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd. Vv. — Trn. Hil.

Mt. 13:52 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. (ρσρσ) Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst.^{40g} Dobril.

Mt. 16:25 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril.

Mt. 19:5 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Pripk. Gf.

Mt. 23:34 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Vuk.¹ Crk. Rh. Mp. Bd. — Vuk.² Gf.

Mt. 27:19 Čajn. Hval. Nik. Div. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk.¹ Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Vuk.²

Mk. 2:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Dobrm. Mst. — Sav. Vuk. Mir. def.

Mk. 3:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 4:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Trn. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. — Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 6:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≙ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dobrm. — Mst.

Mk. 10:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Mir. Rh. Mp. Bd. Dobrm. Mst. — Vuk. Crk. Hil.

Mk. 11:24 Čajn. Hval. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. om. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mst. — Vuk.

Mk. 13:20 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. def. Trn. Vuk. — Jur. Mst. Dobril. Mir. def.

Lk. 12:22 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. om. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Crk. Hil. Rh. Dobrm. — Trn. Bd. Mst.^{87a}

Lk. 14:20 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. — Trn. Hil.

Lk. 18:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Crk. Mp. — Hil. Rh. Bd.

Iv. 5:18 Hval. Mlet. Nik. Kop. Mar. Zogr. Ass. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Čud.

Iv. 6:57 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Jur.

Iv. 10:17 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Crk. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Hil. Frol. Jur. Čud.

Iv. 12:5 Nik. Hval. Mlet. Kop. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Dobrš. Ban. def. Frol.

Iv. 12:9 18 Hval. Mlet. Nik. Kop. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Ban. def. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Sav. Trn.

Iv. 12:27 30 39 Nik. Hval. Kop. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. Hil.² Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Hil.¹

Iv. 13:11 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Dobrm. Karp. Trn. Vuk.² Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Vuk.¹

Iv. 15:19 Hval. Nik. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn.

Iv. 16:15 Hval. Kop. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Nik. def. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn.

Iv. 19:11 Hval. Mlet. Nik. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Trn. Karp. Mir. Ban. def. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Bojan.

ИЗЪИУЪННКЪ — СТРАНЪННКЪ

Mt. 18:17 Čajn. Vrut. Sof. Nik. Hval. Kop. Div. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. — погани Pripk. Sav. — Dov. Trn. Jur. Dobril. Trn. Frol.

НЕ РАДНТИ, НЕ БРЪШТИ — ПРЪОВНДЪТИ

Mt. 18:10 Čajn. Nik. Hval. Div. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir.¹ Vuk.¹ Rh. Mp. — Kop. Trn. Mir.² Vuk.² — прѣзрнте Crk. Hil. Bd. Mlet.

Lk. 16:13 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk. Hil.

ВЪСКРЪСНАТИ, ВЪСКРЪСНТИ, ВЪСКРЪШАТИ — ВЪСТАТИ

Mt. 17:9 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. def. Kop. Hval. Mlet. Dov. Mar. Ass. Ban. Dobrš. Trn. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Vuk. — Čud.

Mt. 17:23 Dov. Mlet. Ass. Jur. Mst. Dobril. Ban. Karp. Vuk. — вѣстати (вѣстанеть) Pripk. Hval. Kop. Div. def. Nik. Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Mar. Sav. Trn. Dobrš. Rh. Mp. Bd. Vv. Šč.

Mk. 9:9 16:9 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Šaf. Konst. Mar. Zogr. Gal. Dobrm. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Karp. Sof. def. Dov. def. Mir. def. —

Mk. 16:14 — вѣставша Čajn. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Dov. Pripk. Šaf. Konst. Mar. Ass. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Mst. Dobrš. Vuk. Karp. Sof. def.

Iv. 12:17 Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Gal. Trn. Vuk. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Ban. Dobrš.

ИСКРЪНЬ — БЛНЖЪНЬ

Mt. 5:43 Div. Hval. Kop. Mlet. Mar. Ass. Ban. Mir. Rh. Bd. Trn. def. Dobrš. def. Nik. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Sav. Ostr. Karp. Vuk. Hil. Čud.

Mt. 19:19 Čajn. Nik. Div. Kop. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Ban. Dobrš. def. Pripk. om. Karp. Mir. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Mar. Zogr. Ass. Gal. Trn. — Sav. Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 12:33 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Karp. Mir. Sav. def. — Čajn. Šaf. Bd. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Mst. Konst.

Lk. 10:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Karp. Mir. Trn. — Ban. Dobrš. Vuk. Rh. Crk. Hil. Bd.

Lk. 10:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. — Vuk. Rh. Crk. Hil. Bd.

Lk. 10:36 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. — Trn. Vuk. Rh. Crk. Hil. Bd. Mst.^{89g}

2. Preslavizmi koji nisu zabilježeni u korpusu sačuvanih rukopisa bosanske srednjovjekovne pismenosti

алавастръ — стьклѣнница

Mt. 26:7 Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Div. Nik. Kop. Hval. Mlet. Dov. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Dobrš. Ban. Curz. Karp. Zogr. Mar. Ass. Sav. — Trn. Mst.

Mk. 14:3 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Zogr. Mar. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Crk. Hil. Bd. Vuk. Vrut. def. — Mir. Rh. Mp. Trn. Mst. Dobrm.

Lk. 7:37 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mir. Vuk. Bd. Ban. Curz. Karp. Zogr. Mar. Ass. Dobrš. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Trn.

аромать — воню

Mk. 16:1 Čajn. (аломатн) Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Bd. Vuk. Mst. — Trn. Rh. Mp.

Lk. 23:56 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Mir. def. — Vuk. Mst.

Iv. 19:40 Nik. Hval. Kop. Mlet. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. Div. def. Vrut. def. Dan. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Vuk.

архнснагогъ — старѣншна съборьскъ

Mk. 5:22 Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Nik. Kop. Div. def. Hval. Mlet. Dov. Mir. Bd. Dobrš. Ban. Karp. Šaf. Konst. Mar. Zogr. — Jur. Mst. Dobril. Trn. Vuk. Crk. Hil. — ωт старѣншннь мытарьскъ Mp. Rh.

Mk. 5:35 36 38 Čajn. Pripk. (соунагога) Vrut. Sof. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. Dov. Ban. Dobrš. Dobrm. Karp. Mir. Bd. Mar. Zogr. — Jur. Mst. Dobril. Trn. Vuk. Crk. Hil. старѣншныи сънмншю Rh. Mp.

Lk. 8:49 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. соунагога Dov. Sof. def. Ban. Dobrš. Dobrm. Karp. Mar. Ass. Zogr. Sav. Mir. Bd. — Mst. Trn. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil.

Lk. 13:14 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Kop. Div. Hval. Mlet. Dov. Ban. Dobrš. Karp. Dobrm. Mir. Vuk. Mar. Ass. Zogr. Sav. — Mst. Trn. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. Šaf.

БѢН — ХРОДЪ, ХРОДНВЪ

Mt. 7:26 Čajn. Nik. Kop. Pripk. Vrut. Div. def. Mlet. λουδοу Hval. Sof. def. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. def. Ban. Karp. Trn. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Mst. Jur. Dobril. Frol.

Mt. 23:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Trn. Jur. Dobril.

Mt. 23:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Rh. Mp. Bd. Crk.² Vuk.² — Trn. Mir Crk.¹ Hil. Vuk.¹ Jur. Dobril.

Mt. 25:2 3 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Jur. Mst. — Trn.

Mt. 25:8 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst. — Trn.

ДВЪРЪННКЪ, ДВЪРЪННЦА — ВРАТАРЬ, ВРАТАРЬЦЪ, ВРАТАРЪННЦА

Iv. 10:3 Nik. Hval. Kop. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. Rh. Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Iv. 18:17 Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Sav. Mst. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Dobrš. Ban.

ВРЪТЬ, ВРЪТЬ, ВРЪТЬПЪ — ГРАДЪ, ОГРАДЪ

Iv. 18:26 Nik. Hval. Kop. врьтоградн Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Rh. Dobrm. Vrut. def. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Sav. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Vuk.

Iv. 19:41 Hval. Nik. Kop. Mlet. Ass. Karp. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dobrm. Div. def. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mst.

врътоградъ — градъ, оградъ

Lk. 13:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Hil. Mst.

Iv. 18:1 Nik. Hval. Kop. Vrut. врътъ Mlet. Karp. Ban. Mar. Zogr. Ass. Mir. Vuk. Mp. Crk. Hil. Bd. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Sav. Mst. Trn. Ban. Dobrš.

Iv. 18:26 Nik. Hval. Kop. Karp. Mir. Crk. Hil. Mp. Bd. Vrut. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Mst. Trn. Ban. Dobrš. Vuk.

врътъпъ — пештера

Mt. 21:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Mir. Vuk. Trn. Mst.

Mk. 11:17 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. om. Sof. def. Dov. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk.¹ Mar. Zogr. Dobrm. Trn. Karp. Ban. Dobrš. — Mst. Vuk.²

Lk. 19:46 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Dov. def. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Vuk. Mp. Ban. Dobrš. — Crk. Rh. Bd. Mst.^{95v}

врѣтнште — власѣннца

Mt. 11:21 Čajn. Nik. Hval. Pripk. Vrut. Div. Kop. Mlet. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vv. — Vuk. Mst. Jur. Dobril.

Lk. 10:13 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Bd. — Mst. Vuk.

врѣтнште — юрнѣ

Mt. 11:21 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Dov. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vv. — Gal. Bojan.

Lk. 10:13 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrm. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vv. — Trn.

ВЪЗДАТИ — ОТЪДАТИ

Mt. 16:27 Čajn. Nik. Pripk. Vrut. Sof. Div. def. Kop. Hval. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mst. Crk. Rh. Mp. Bd. — Trn. Mir.

Mt. 21:41 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Trn. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 22:21 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. def. Ban. Karp. Vuk.¹ Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur. Mst. Dobril. Trn. Vuk.²

ВЪЗЪВАТИ, ВЪЗЪПНТИ — ВЪСКРЪНАТИ

Mt. 14:26 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Mst. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Trn.

Mk. 5:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Vuk. Trn. Mst. — Čud.

ВЪСКРЪШЕННІЕ, ВЪСКРЪСЕННІЕ, ВЪСКРЪСНОВЕННІЕ — ВЪСТАННІЕ

Mt. 22:31 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. — Trn. Mir. Mst.

Mt. 26:32 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Jur. Mst. Dobril. — Th.

ВЪТОРНЦЕЖ — ДЪВАЖДН, ДЪВАШТИ

Mk. 14:30 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Dobrš. def. Ban. Trn. второе Mir. def. — Čud. Mst. om.

ДЪВА КРАТЫ — ДЪВАШЬДЫ, ДЪВАШТИ

Mk. 14:72 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Sof. кратн om. Pripk. Vrut. def. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Karp. Ban. Dobrš. def. Mir. def. — Mst. Vuk.

Lk. 18:12 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. Mst. — Vuk. Hil.

ВЪИЮ — ШИЮ

Mt. 18:6 Čajn. Hval. Nik. Div. def. Kop. Pripk. Mlet. Vrut. Sof. Dov. Mar. Zogr. Mst. Ban. Dobrš. Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Čud.

Mk. 9:42 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Dov. Mar. Zogr. Mst. Trn. Karp. Ban. Dobrš. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Vuk. Čud.

ГОРЪИИЦА — ВЪСХОДЪИИЦА

Mk. 14:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Vrut. def. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. def. Mir. def. — Mst.

Lk. 22:12 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. def. Dov. def. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Vuk. Mst.

ДОСТОИИИИЕ — ПРИИИИИИЕ

Mt. 21:38 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Vuk. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Mst. Trn.

Mk. 12:7 Pripk. Vrut. Mlet. Dan. Kop. Nik. Hval. Div. Curz. Ban. Dobrš. Karp. Vuk. Mar. Zogr. — Mst. Dobrm. Jur. Mst. Dobril. Trn. Rh. Mp. Mir. def. — ИАСЛЪДЪИИИЕ
Čajn. Šaf. ИАСЛЪДЪИИИЕ Konst. ИАСЛЪДЪИИИИЕ Xlud 16

Lk. 12:13 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Sof. def. Dov. def. Mir. def. — Curz. Ban. Dobrš. ИИИИИИЕ — Mst.^{87a} Vuk. Vat.

ДРАГЪИИ — ИЪДЪИИИЦА

Lk. 15:8 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ban. Dobrš. Zogr. Curz. Karp. Trn. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Mst. Vuk. Hil.

ЛЕПТА — ИЪДЪИИИЦА

Mk. 12:42 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Vrut. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Bd. Mir. Crk. Hil. Vuk. — Mst. Trn. Rh. Mp.

ТРЪХЪТЪ — МЪДЪННЦА

Lk. 12:59 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. кодръньтъ Mlet. — Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mst. — цхтх Karp.

ДРЕВЪНЪ — ПРЪВЪ

Mt. 5:21 Nik. def. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Karp. Vuk. Mir. Rh. Mp. Bd. Dobrš. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Vrut. def. Trn. def. — Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 5:27 Nik. def. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Karp. Mir. Rh. Bd. Dobrš. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Vrut. def. Trn. def. — Vuk. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mt. 5:33 Nik. def. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Karp. Mir. Rh. Bd. Dobrš. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Vrut. def. Trn. def. — Vuk. Hil. Jur. Mst.

ДРЪВО — ДЪБЪ

Mt. 13:32 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Dov. def. — Trn. Vuk. Mir. Mst. Dobril.

Mk. 8:24 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Dobrš. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. Dov. def. — Mst. Trn. Rh. Mp.

Lk. 3:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. — Tr.

Lk. 6:43 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Ban. Mst.^{75b} Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Sof. def. Dov. def. — Tr.

ЕДННЪ, ЕТЕРЪ — ННЪ

Mk. 11:5 Čajn. Nik. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Trn. Mir. def. Dobrš. def. — Mst.

Mk. 14:57 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Pripk. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Mir. def. Dobrš. def. — Trn.

Lk. 8:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Mir. Bd. Dov. def. — Mst. Vuk.

Iv. 7:44 Nik. Hval. Div. def. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Sav.

Iv. 11:37 Nik. Hval. Div. def. Karp. Mir. Rh. Vuk. Mar. Zogr. Ass. — Sav.

ЖИВОТЬ — ЖИТИЕ

Mk. 9:45 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Trn. Rh. Mp. Jur. Mst. Dobril. Frol.

Mk. 10:30 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. Vrut. om. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Trn. Ban. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Jur. Mst. Dobril. Frol. Rh. Mp.

Iv. 17:2 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn.

ЖРЪТВА — ТРЪБА

Lk. 2:24 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrm. Mst. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Mir. def. — Vrač.

Lk. 13:1 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Dobrm. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Crk. Hil. — Mst. Trn. Vuk. Rh. Bd.

НЕРЪН — ЖЪРЬЦЪ

Mt. 12:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Ban. Dobrš. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Dov. def. — Jur. Mst. Dobril. Frol.

Mk. 2:26 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Vuk. Mir. def. — Mst. Trn.

Lk. 1:5 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. def. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk) — Mst. Trn.

Lk. 1:9 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. def. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk) — Trn.

НЕРЪН — СВАШТЕНЪННЪ, ПРЪВОСВАШТЕНЪННЪ

Mt. 12:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Ban. Dobrš. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Dov. def. — A B OB.

Lk. 1:5 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Vrut. def. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk) — Tr.

НЮДѢН, НЮДѢН-СКЪ — ЖНДЪ, ЖНДОВННЪ, ЖНДОВЬСКЪ

Mt. 3:1 Mlet. Nik. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Ass. Karp. Ban. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Mst. Dobril.

Mt. 27:11 29 37 Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Sof. Dov.¹⁶⁶ Nik. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. — Bojan.

Mk. 1:5 Čajn. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Nik. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Vrut. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Ban. Dobrš. — Mst. Dobril.

Mk. 7:3 Čajn. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Nik. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr. Karp. Ban. — Jur. Mst. Dobril. Trn.

Mk. 15:2 9 12 Čajn. Pripk. Sof. Mlet. Vrut. def. Dov. Karp. — Mst. Trn. Bojan. Rh. Mp. Mir. def.

Mk. 15:18 26 Čajn. Pripk. Sof. Mlet. Nik. Dov. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. Vrut. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mst. — Rh. Mp. Trn.

Lk. 1:5 Čajn. Pripk. Dov. Nik. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk. Mlet. Vrut. def. Sof. def. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Ban. Dobrš. — Gal. Dobrm.

Lk. 23:3 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mar. Zogr. Dobrm. Karp. Trn. Dobrš. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Vuk. Mst.

Lk. 23:37 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Crk. Hil. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrm. Trn. Ban. Dobrš. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Vuk. Rh. Mp. Bd.

Iv. 1:19 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. Div. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 2:13 18 Nik. Hval. Div. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Mir. Vuk. Čajn. def. — Trn. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 3:1 Nik. Div. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 4:9 Nik. Div. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

¹⁶⁶ Mt. 27:11 Dov. def.

Iv. 4:22 Nik. Div. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 5:10 Nik. Hval. Div. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 6:4 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Čajn. def. Div. def. Mir. def. — Rh. Mp.

Iv. 7:2 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Čajn. def. Div. def. — Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

Iv. 7:35 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Čajn. def. Div. def. Mir. def. — Rh. Mp.

Iv. 8:22 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Vuk. Čajn. def. Div. def. — Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.

Iv. 11:31 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Mir. Hil. Rh. Vuk. Čajn. def. Div. def. — Crk. Mp. Bd.

Iv. 11:45 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vuk. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Crk. Mp. Bd.

Iv. 12:9 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Vuk. Crk. Mp. Bd.

Iv. 12:11 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Mp. Bd.

Iv. 13:33 Nik. Hval. Vrut. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Mp. Bd.

Iv. 18:12 14 Nik. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. (18:14 Crk. ima arhaičniju varijantu) Mp. Bd.

Iv. 18:20 Nik. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Mp. Bd.

Iv. 18:31 Nik. Mlet. Kop. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Mp. Bd.

Iv. 18:35 нюдѣнъ Кор. Dobrm. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — жндовннь Nik. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mst.

Iv. 18:36 Nik. Кор. Mlet. архьервомь Hval. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Vuk. Mp. Crk. Bd.

Iv. 18:38 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Vuk. Rh. Hil. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Crk. Mp. Bd. Ban. Dobrš.

Iv. 18:39 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Vuk. Crk. Mp. Bd. Ban.

Iv. 19:3 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Mp. Vuk. Bd. Crk. Ban. Dobrš.

Iv. 19:7 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Mp. Crk. Bd. Ban. Dobrš.

Iv. 19:12 Nik. Hval. Кор. Mar. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Mp. Crk. Bd. Dobrš. Mst. Zogr.

Iv. 19:14 19 20 21 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Hil. Rh. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Mp. Vuk. Crk. Bd. Dobrš.

Iv. 19:31 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Hil. Vuk.² Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Rh. Mp. Vuk.¹³ Crk. Bd. Ban. Dobrš.

Iv. 19:38 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Vuk. Hil. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Rh. Mp. Crk. Bd. Ban. Dobrš.

Iv. 19:40 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Hil. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Vuk. Rh. Mp. Bd. Crk. Ban. Dobrš.

Iv. 19:42 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mir. Hil. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Rh. Mp. Vuk. Crk. Bd. Ban. Dobrš.

Iv. 20:19 Nik. Hval. Кор. Mlet. Mar. Trn. Mir. Vuk. Karp. Vrut. def. Čajn. def. Div. def. — Rh. Mp. Crk. Bd. Ban. Dobrš.

КОЛЬ КРАТЫ — КОЛНШЪДЫ, КОЛНЖДАН

Mt. 18:21 Čajn. Nik. Hval. Кор. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Pripk. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. — Trn. Vuk. Mir. def.

Mt. 23:37 Čajn. Nik. Hval. Kop. Vrut. Sof. Mlet. Pripk. Dov. Mar. Zogr. Ass. Ban. Karp. Vuk.¹ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Mir. Vuk.² Trn. Mst. Jur.

Lk. 13:34 Čajn. Nik. Hval. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Karp. Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mir. Crk. Rh. Mp. Bd. Dobrm. — Hil. Mst.

КОЛЪНО — ПЛЕМА

Mt. 19:28 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. Karp. Mst. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Jur.

Mt. 24:30 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Grig.-Giljf. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Vuk.^{150g} Mir.^{235a} (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Trn. Mir.^{102b} Jur. Mst.^{52g, 133a} Dobril.

Lk. 2:36 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Dobrm. — Rh. Mp. Mir. def.

Lk. 22:30 Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Nik. Dov. def. Sof. def. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Mst. Dobrm. Trn. Vuk.¹ Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Vuk.²

КРАННІЕВО МЪСТО — ГЛАВНОЕ МЪСТО

Mt. 27:33 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vrut. def. — Trn. Jur.

Mk. 15:22 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Ban. Vuk. Vrut. def. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd.

КРАННІЕВО МЪСТО — ЛЪБНОЕ МЪСТО

Mt. 27:33 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vrut. def. — Mir. Mst.

Mk. 15:22 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Ban. Bojan. Vuk. Vrut. def. Rh. Mp. Crk. Hil. Bd. — Jur. Mst. Dobril. Šaf. Mir.

Iv. 19:17 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Dobrš. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Mst. Vuk. Mir.

ΚΡΗΝΉ — ЦВѢТЬЦЬ, ЦВѢТЬ

Mt. 6:28 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Karp. Ban. Mir. Rh. Mp. Bd. Dobrš. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Zogr. Sav. Crk. Hil. Vuk. Jur. Mst. Dobril.

Lk. 12:27 Čajn. Pripk. Vrut. Mlet. Nik. Mar. Dobrm. Dobrš. Ban. Curz. Karp. Dov. def. Mir. Rh. — цвѣтъ Zogr. Jur. Mst.^{87b} Trn. цвѣтьцъ Vuk. цвѣтце Crk. Hil. цвѣтца Bd.

καταπετασμα — завѣса

Mt. 27:51 Nik. Hval. Div. Pripk. Sof. Vrut. Mar. Dobrš. Ban. Curz. Zogr. Ass. Mir. Vuk. Hil.²³ — Th. B OB Mst.

Lk. 23:45 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Mst. Jur. Dobril.

οπονα — завѣса

Mt. 27:51 Čajn. Mlet. Kop. Karp. Sav. Crk. Hil.¹ Bd. Frol. Trn. — Mst. Šaf.

Mk. 15:38 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. def. — Mst.

καταπετσμα — запона

Mt. 27:51 Nik. Hval. Div. Pripk. Sof. Vrut. Mar. Dobrš. Ban. Curz. Zogr. Ass. Mir. Vuk. Hil.²³ — Jur. Rh. Mp. Dobril.

Lk. 23:45 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Dobrm. Trn. Ban. Dobrš. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Mst. Vuk. Crk.

κλυουνη σα — лѣунтн са

Mt. 26:35 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. сьκλυουνη Ban. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. — Trn. Vuk.

Mk. 14:31 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. Mir. def. Mar. Karp. Dobrš. def. слоунтн Ban. — Zogr. Mst. Trn. Vuk.

Lk. 1:9 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Pripk. Dov. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Vuk. Karp. Mst. Vrut. def. Sof. def. — Trn. Dobrš. Curz. сκυουη Ban.

КОДРАТЬ — ЦАТА

Mt. 5:26 Nik. def. Div. Kop. Hval. Mlet. Mar. Zogr. Karp. Mir. Rh. Bd. Ban. Dobrš. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Trn. def. — Mst. Vuk. Crk.

ЛЖКАВЪ — ПРОНЫРНВЪ

Mt. 7:11 Nik. Hval. Kop. Vrut. злы Mlet. Div. def. Čajn. def. Dov. def. Sof. def. Mar. Zogr. Karp. Ban. Vuk. Rh. Мр. Bd. Dobrš. def. Trn. def. — Mst. Frol. Mir.

Mt. 18:32 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Мр. Bd.) Mst.^{54b} Ban. Dobrš. Vuk. — Trn. Frol.

Mt. 20:15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mst. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Мр. Bd.) — Trn.

ЛЖКАВЪСТВО — ПРОНЫРЬСТВО

Mt. 22:18 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Мр. Bd.) Dobrš. def. — Mst. Trn. Frol.

МАТНЗМЪ — КОТЫГА

Iv. 19:24 Nik. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Trn. Karp. Mir. def. — Mst. Dobrš.

РНЗА — КОТЫГА

Mt. 23:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Ban. Dobrš. Vuk. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Мр. Bd.) — Trn.

ХНТОНЪ — КОТЫГА

Iv. 19:23 Nik. Hval. Kop. Mlet. Karp. Mar. Zogr. Mir. def. — Mst. Trn. Dobrš. Rh. Мр.

МЛЪВА — ПЛНШТЬ

Mt. 26:5 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. Vuk. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Мр. Bd.) — Trn.

Mt. 27:24 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Vrut. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Trn.

Mk. 5:38 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Mst. Trn. Rh. Mp.

Mk. 14:2 Čajn. Nik. Pripk. Dov. Mlet. Vrut. def. Sof. def. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Mst. Trn. Rh. Mp.

МЛЪВНТН — ПЛНШТЕВАТН

Mt. 9:23 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Mlet. κληύψιν η πλαύψιν σε Vrut. Dov. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Dobrš. def. Ban. Vuk. Mir. Rh. Mp. Bd. — Mst. Trn. Hil.

Mk. 5:39 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Dobrš. Ban. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. — Mst. Trn. Rh. Mp.

НАРЕШТН — ПРОЗЪВАТН

Mt. 10:3 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Karp. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Dov. def. Sof. def. Dobrš. def. — Mst. — прннареченьн Trn.

Mt. 10:25 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Mlet. Vrut. Pripk. Dov. def. Mar. Zogr. Ass. Ban. Karp. Dobrš. def. Vuk. Mir. def. — Mst.

Lk. 1:13 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Dov. Mlet. Vrut. def. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Gal. Dobrm.

Lk. 1:62 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Mir. Crk. Bd. — Rh. Mp. Dobrm.

НАРНЦАТН СА — ЗЪВАТН СА

Mt. 23:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. Crk.¹ Hil. — Mst. Trn. Rh. Mp. Crk.² Bd.

Mt. 23:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. Crk.¹ Hil. — Mst. Trn. Rh. Mp. Bd. Vv. Crk.²

НАСЛѢДЪНИКЪ — ПРИУАСТЪНИКЪ

Mt. 21:38 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) — Mst. Trn.

Mk. 12:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Mlet. Sof. def. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. def. — Mst. Trn. Rh. Mp.

Lk. 20:14 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Vuk. Karp. Mir. def. Sof. def. Dov. def. — Mst. Trn.

ОЛЪТАРЬ — ЖРЪТВЪНИКЪ

Mt. 23:18 19 Čajn. Nik. Hval. Div. (28:19 def.) Kop. Vrut. Sof. Mlet. Pripk. Dov. Mar. Zogr. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst. — Čud. — трѣбъникъ Mir.

Mt. 23:20 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Sof. Mlet. Pripk. Dov. Mar. Zogr. Trn. Ban. Karp. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Mir. Jur. Mst.

Mt. 23:35 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Sof. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Ban. Trn. Karp. Vuk. Mst. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Čud. — трѣбъникомъ Mir.

Lk. 1:11 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. def. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst. Sof. def. — Čud.

ОЛЪТАРЬ — ТРѢБЪНИКЪ

Mt. 5:23 24 Nik. def. Hval. Div. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Karp. Dobrš. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Čajn. def. Dov. def. Sof. def. — Jur. Mst. Dobril.

Lk. 1:11 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. def. Pripk. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst. Sof. def. — Dobrm.

Lk. 11:51 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Mst.^{85v, 178b} Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Jur.

ПАРАКАНТЬ — ОУТѢШТЕЛЬ

Iv. 14:16 Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Mlet. Čajn. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mst. Trn. Mir. Rh. Vuk.¹ Hil.² — Dobrš. Ban. Vuk.². Mp. Hil.¹ Bd.

Iv. 14:26 Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Mlet. Čajn. def. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. — Dobrš. Ban. Mp. Vuk. Mst. Mir. def.

Iv. 15:26 Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Mlet. Čajn. def. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Vuk. Mir. — Dobrš. Ban. Mp. Mst.

Iv. 16:7 Nik. def. Hval. Kop. Div. def. Čajn. def. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Trn. Mir. Vuk. Hil.² Rh. — Dobrš. Ban. Mp. Crk. Hil.¹ Bd. Mst.

пастырь — пастоухъ

Mt. 9:36 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Dov. def. Ban. Dobrš. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Karp. Trn. Mar. — Zogr. Mst.

Mt. 25:32 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Ban. Dobrš. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Karp. Trn. — Sav. Mst.^{117b, 137v}

Mt. 26:31 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Ban. Mst. Dobrš. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Karp. Trn. — Sav.

Mk. 6:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mir. Vuk. Crk. Hil. Mp. Bd. Mar. Karp. Trn. Dobrš. — Zogr. Mst. Rh.

Mk. 14:27 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. def. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Ban. Trn. Karp. Mst. Mar. Zogr. Mir. def. — Jur. Dobril.

Lk. 2:8 15 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Dov. Pripk. Mlet. Mir. Crk. (Lk. 2:8) Mp. (Lk. 2:8) Hil. Mar. Ass. Zogr. Karp. Trn. Dobrš. — Sav. Mst. Rh. (Lk. 2:8) Mp. (Lk. 2:25) Crk. (Lk. 2:15)

Lk. 2:18 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Mir. Crk. Mp. Mar. Ass. Zogr. — Sav. Mst. Rh.

сълѡтн, посълѡтн — поуштнтн

Mt. 11:2 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Pripk. Vrut. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Ass. Zogr. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. —

Mt. 21:34 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mir. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. — Mst. Dobril.

Mk. 4:29 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Dov. Mlet. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Čud. — Jur. Mst.

Mk. 5:10 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr. Gal. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Karp. — Jur. Mst. Dobril.

Mk. 6:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Sof. Dov. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr. Karp. Trn. Ban. Dobrš. — Mst. Vuk.¹

Lk. 20:20 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mir. Rh. Mp. Bd. Šaf. Mar. Zogr. Trn. Ban. Dobrš. Karp. — Vuk. Crk. Hil. Mst.^{96b}

СЪТЪЗЪТН СЪ — ПЪТЪТН СЪ

Mk. 9:10 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Šaf. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Mir. Crk. Hil. Bd. Karp. — Trn. Rh. Mp.

Iv. 16:19 Mlet. Nik. Vrut. Kop. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Karp. Mir. Vuk.² Crk. Hil. Bd. Mp. — въпрашаѣте Rh. г̄лѣте Vuk.¹ Jur.

СЪУЕТАТН — СЪВЪЕОУПНТН

Mt. 19:6 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Pripk. Dov. Mlet. Rh. Mp. Bd. Mar. Ass. Zogr. Karp. Trn. Ban. — Vuk. Crk. Hil. Mst.

Mk. 10:9 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Vuk. Crk. Hil. Bd. Mir. Karp. Trn. Ban. Dobrš. — Rh. Mp.

СЪМА — ПЛЕМА

Mk. 12:22 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Karp. — Rh. Mp. Mst. Trn. Mir. def.

Iv. 8:33 37 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Vuk. Crk. Hil. Dobrš. Ban. Mar. Zogr. Karp. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Bd. Rh. Mp. Trn.

СОУКАМННА — ЯГОДНУНА

Lk. 17:6 Čajn. Pripk. Hval. Kop. Vrut. Dov. Mlet. Karp. Mir. съмоковъннцн Vuk. Mar. Zogr. Nik. def. Div. def. — Mst. Trn. Rh. Mp. Crk. Bd. — горѣ Curz. Dobrš. Ban.

СОУКОМОРННА — ЯГОДНУНА

Lk. 19:4 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. на سموковъннцоу Mlet. Mir. Vuk. Mar. Ass. Zogr. Trn. Karp. — Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Mst. Ban. Dobrš.

ΟΥΣΤΟΙΥΤΗ — СЪВЛАСТΗ

Mt. 20:25 Čajñ. Nik. Hval. Div. Kop. Mlet. Dov. Pripk. Vrut. def. Sof. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Rh. Mp. — Trn. Mst. Mir. госп̄дствоуюють Crk. Hil. Bd.

Mk. 10:42 Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Mlet. Dov. Vrut. Mar. Ass. Zogr. Sav. Dobrš. def. Ban. Karp. def. Mir. Vuk. — Crk. Rh. Mp. Gal. Mst.¹⁶⁷

Lk. 22:25 Čajñ. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Vuk.² Crk. Rh. Mp. — Vuk.¹ Mir.

ПЛАШТАННЦА — ПОНКВНЦА

Mt. 27:59 Čajñ. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mst. — Zogr. Trn.

Mk. 14:51 Čajñ. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Dobrš. def. Ban. Karp. Trn. Mir. def. — Zogr. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 15:46 Čajñ. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Dov. Mlet. Mar. Ass. Dobrš. Ban. Karp. Mir. Vuk. Crk. Hil. Bd. Dobrm. Mst. — Zogr. Trn. Rh. Mp.

ПОСТНТН СΑ — ΔΥΚΑΤΗ

Mt. 6:16 17 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. def. Trn. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Dobril.

Mt. 6:18 Nik. Hval. Div. Vrut. Kop. Mlet. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. def. Trn. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) — Dobril.

Mt. 9:14 15 Čajñ. Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Dov. def. Mir. (≅ Crk. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Karp. Mar. Ban. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. def. — Trn. Hil. Jur. Mst. Dobril.

Mk. 2:18 20 Čajñ. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Mir. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. — Jur. Mst. Dobril. Mk. 2:18 Vuk.

Lk. 5:33 35 Čajñ. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mar. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Zogr. Karp. Vuk. — Rh. Mp. Mst. Trn.

¹⁶⁷ съдолъвають Čajñ., Šaf., Bd., Trn.

ПОСТЪ — ДЛЪКАНИИЕ, ДЛЪУБѢ

Mt. 17:21 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Mlet. Dov. Mar. Sav. Dobrš. Ban. Vuk. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) — Trn. Jur. Mst.

Lk. 2:37 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Ass. Zogr. Sav. Karp. Dobrš. Ban. Dobrm. Mir. def. — Trn. Rh. Mr.

РЕМЫ — ВЪЗВХЪЗЪ

Mk. 1:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Dov. Mir. Crk. Nik. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. — Rh. Mr. Jur. Mst. вѣстѣгы Trn.

Lk. 3:16 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Ban. Mir. Crk. Bd. — Mst. Rh. Mr. вхъзы Trn.

САПОГЪ — ОБОУТЪЛЬ, ОБОУВЪ

Mt. 10:10 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Dov. def. Mir. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Trn. Vuk. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd.) — Frol.

Mk. 1:7 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Sof. Vrut. def. Mlet. Dov. Zogr. Ass. Sav. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mst. ѱрѣвнемъ Mar. — Ban.

СКРЪБѢТН — ПЕШТН СѦ

Mt. 26:22 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Sof. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mr. Bd. Vuk.) Mar. Ass. Zogr. Karp. Trn. Ban. Dobrš. — Sav.

Mk. 14:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. def. Sof. Mlet. Dov. Mir. def. Mar. Zogr. Karp. Trn. Ban. Vuk. Mir. def. — Mst.

СКРЪБѢТН — ОПЕУАЛНТН СѦ

Mt. 17:23 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Karp. Mar. Dobrš. Mir. def. — Trn. Frol.

СКХДѢЛЬ — СТРОПЪ

Lk. 5:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. def. Mir. Bd. Mar. Ass. Zogr. Sav. Karp. — Mst. Vuk. Rh. Mr. Vuk. Crk.

ПОКРОВЪ — СТРОПЪ

Mk. 2:4 Čajn. Pripk. Sof. Mlet. Nik. Dov. def. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Vuk.^{142v}
Karp. Mar. Zogr. Ass. Sav. Ban. Dobrš. — Jur. Mst.

СТАДНИ — ПОПЪРНИШТЕ

Lk. 24:13 Nik. Hval. Div. Vrut. Mlet. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Mar. Zogr.
Ass. Karp. Trn. Dobrš. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Mst.

Iv. 6:19 Nik. Hval. Div. def. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Vuk. Rh. Mp. Bd. Mar. Zogr. Ass.
Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Jur. Mst. Trn.

Iv. 11:18 Nik. Hval. Div. def. Kop. Mlet. Mir. Vuk. Hil. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp.
Dobrš. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Mp. Crk. Bd. Jur. Mst. Trn. Rh.

СТОУДЕНЬЦЪ — КЛАДАЗЪ

Lk. 14:5 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Dov. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Mar.
Ass. Sav. Ban. Dobrš. — Zogr. Mst. Bojan. Čud. Vuk. Hil.

Iv. 4:6 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Karp. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Mir.
Vuk. Crk. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Zogr. Hil. Rh. Mp. Bd. Jur.

Iv. 4:11 Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Karp. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Mir.
Vuk. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Zogr. Hil. Rh. Mp. Bd.

СЪБЪРАТИ — СЪВКОУПИТИ

Mt. 18:20 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Dov. Mir. Crk. Hil.² Rh.
Mp. Bd. Mar. Ass. Sav. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. — Mst. Trn. Hil.¹

Iv. 11:52 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Zogr. Mar. Ass. Karp. Trn. Dobrš. Vuk. Mir. Rh.
Mp. Bd. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Hil. Jur.

СЪВѢДѢТЕЛЬСТВОВАТИ — ПОСЛОУШЬСТВОВАТИ

Mk. 10:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Karp. Ban. Dobrš. def. Mir. Crk.
Hil. Bd. Mar. Zogr. Vuk. — Rh. Mp. Trn. Mst.

Mk. 15:4 Čajn. Nik. Div. Kop. Hval. Pripk. Sof. Mlet. Zogr. Mar. Karp. Ban. Dobrš.
def. Mir. def. — Mst. Trn. Vuk.

Lk. 4:22 Čajn. Nik. Hval. Dan. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mir. Crk. Hil. Bd. Mar. Ass. Karp. Ban. Dobrš. — Sav. Trn. Rh. Mp.

Lk. 11:48 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Crk. Hil. Mar. Zogr. Karp. Ban. — Mst.^{85b, 178b} Trn. Vuk. Rh. Mp Bd.

Lk. 18:20 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Mar. Ass. Zogr. Sav. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Mir. def. — Vuk. Rh. Mp.

Iv. 2:25 Mlet. Nik. Dan. Div. Kop. Hval. Mar. Zogr. Karp. def. Trn. Ban. Dobrš. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Mir. def. — Rh. Mp.¹⁶⁸

Iv. 3:26 32 Mlet. Nik. Div. Kop. Hval. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk. Mar. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Čud. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Ass. Crk.¹⁶⁹

Iv. 3:28 Mlet. Nik. Hval. Mir. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk. Mar. Ass. Karp. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk.

Iv. 5:31 Mlet. Nik. Hval. Kop. Vrut. Mir. Rh. Mp. Hil. Bd. Mar. Zogr. Ass. Karp. Mst. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk.

Iv. 5:37 Mlet. Nik. Hval. Kop. Vrut. Mir. Rh. Mp. Hil. Bd. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Ban. Dobrš. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk.

Iv. 7:7 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Rh. Mp. Bd. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Trn. Crk. Hil.

Iv. 8:17 Nik. Hval. Kop. Vrut. Mlet. Mir. Rh. Mp. Bd. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Hil. Trn.

Iv. 10:25 Nik. Hval. Kop. Vrut. Pripk. Mlet. Mir. Rh. Mp. Bd. Mar. Zogr. Ass. Karp. Ban. Dobrš. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Crk. Hil. Trn.

Iv. 12:17 Mlet. Nik. Vrut. Hval. Kop. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Mar. Zogr. Ass. Sav. Karp. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Mst. Trn. Ban. Dobrš. Vuk.

¹⁶⁸ Podaci za Rh. i Mp. prema Slavova (1989).

¹⁶⁹ T. Slavova (1989) za stihove Iv. 3:26, 32, 28, Iv. 5:31, 37, Iv. 7:7, Iv. 8:17 navodi da Rh. i Mp. imaju preslavski oblik. Međutim, u izdanju *Miroslavljeva jevanđelja* (1986) u navedenim stihovima preslavski oblik zabilježen je u Crk., dok Rh. i Mp. kao i Mir. imaju arhaičniju varijantu.

Iv. 13:21 Nik. Hval. Kop. Mar. Zogr. Mp. Karp. def. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Mir. def. — Trn. Vuk.

Iv. 15:26 27 Nik. Hval. Kop. Mir. Rh. Mp. Bd. Hil. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Vuk. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Mst. Ban. Dobrš. Vuk.² Crk.¹

Iv. 18:23 Nik. Hval. Kop. Mlet. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Mar. Zogr. Ass. Karp. Trn. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. — Jur. Mst. Ban. Dobrš. Vuk.

Iv. 18:37 Nik. Hval. Kop. Pripk. Mlet. Karp. Mir. Rh. Mp. Bd. Crk. Hil. Mar. Zogr. Ass. Karp. Div. def. Čajn. def. Sof. def. Dov. def. Vrut. def. — Dobrš. Ban. Trn. Vuk. Mst.

ΧΒΑΛΧ ΔΑΤΗ — ΠΟΧΒΑΛΗΤΗ

Mt. 15:36 Čajn. Nik. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Ban. Dobrš. Karp. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Trn. Mar. Zogr. Ass. Mst.^{48b} Vuk. — Sav.

Lk. 22:19 Čajn. Nik. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dobrš. Ban. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd.) Mar. Zogr. Trn. Vuk. — Dobrm.

Iv. 11:41 Nik. Dan. Hval. Div. def. Kop. Pripk. Mlet. Mir. (≅ Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Vuk.) Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mar. Zogr. Ass. Sav. — Čud.

ΧΒΑΛΧ ΒΥΖΔΑΤΗ — ΒΛΑΓΟΧΒΑΛΗΤΗ

Mk. 8:6 Čajn. Pripk. Vrut. Nik. Div. Kop. Hval. Mlet. Mir. Rh. Mp. Bd. Ban. Dobrš. Karp. Trn. Mar. Zogr. — Vuk.^{71a} Crk. Hil. Jur. Mst.

ΧΥΨΤΕΝΝΙΕ — ΓΡΑΒΛΕΝΝΙΕ

Mt. 23:25 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Sof. Mlet. Mar. Zogr. Ban. Dobrš. def. Karp. Vuk. Rh. Mp. Bd. Hil. Crk. — Trn. Mir. Mst.

Lk. 11:39 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Vrut. Mlet. Dov. Mir. Ban. Dobrš. Karp. Mar. Zogr. — Trn. Vuk. Crk. Hil. Rh. Mp. Bd. Jur. Mst.

ΧΥΨΤΥΝΝΙΚΨ — ΓΡΑΒΝΤΕΛΨ

Lk. 18:11 Čajn. Nik. Dan. Hval. Div. Kop. Pripk. Dov. Mlet. Vrut. om. Dobrš. Ban. Karp. Trn. Mar. Ass. Zogr. Sav. Vuk. Mir. Crk. — Mp. Rh. Bd. Hil. Ostr. Mst.

XI. INDEKS IMENA

A

Alberti, A. 12, 16, 18, 225
Alekseev, A. A. 11–13, 16, 21, 35, 72, 78,
83, 85, 93, 140, 145, 192, 217–220,
222, 223, 225

B

Bogdanović, D. 225

C

Cejtlin, R. M 152, 225, 226
Colwell 35
Crvenkovska, E. 23, 206, 226

Ć

Ćirilo 18

D

Dabiša, kralj 206
Damjanović, S. 24, 71, 226, 228, 230
Daničić, Đ. 75, 76, 77, 78, 81, 112, 187,
161, 219, 222, 226
Дель Гаудио С. 203, 204, 226
Despodova, V. 23, 147, 175, 177–179,
186, 188, 189, 219, 220, 226
Dobrev, I. 12, 226
Dobrovsky, J. 21
Dušan (car) 101

Đ

Đorđić, P. 226

G

Gäläbov, I. / ГЪЛЪБОВ, И. 227
Grković-Mejdžor, M. 176, 227, 230
Grickat, I. 13–15, 22, 38, 46, 53, 55–57,
60, 63, 68, 69, 74, 75, 77, 78, 80–82,
90, 118, 147, 162, 165, 166, 169, 173,
227
Grivec, F. 40, 227

H

Hamm, J. 15, 28, 227
Horálek, K. 11, 12, 16, 18, 20, 22, 37,
38, 40, 42–44, 46, 48, 62, 67, 74, 77,
78, 117, 152, 153, 179, 181, 182, 189,
190, 197, 202, 206, 227
Hristova, I. 181, 227
Hval (dijak) 166

J

Jagić, V. 11, 16, 18, 21–23, 40, 52, 57,
117, 176, 177, 179, 181, 182, 189,
197, 201, 206, 207, 218, 221, 224,
227
Jerković, V. 28, 29, 31–34, 59, 70, 71,
75, 99, 100, 103, 132, 155, 167, 209,
215, 220, 227

Jovanović, G. 23, 140, 145, 227
Jurić-Kappel, J. 15, 22, 117, 132, 228

K

Kardaš, M. 26, 27, 31, 35, 57, 64, 69, 70,
72, 81–84, 132, 134, 168, 169, 192,
196, 200, 219, 221, 223, 228, 230

Kiprijan, mitropolit 145

Kliment Ohridski 12

Koch, C. 12, 27, 228

Koneski, B. 22, 91, 185, 192, 228

Konstantin Preslavski 12

Konstantin Prezviter 19

Kossek, N. V. 221, 228

Kostovska, V. 221, 228

Kuljbakin, St. M. 228

Kuna, H. 21, 23, 24, 27, 75, 101, 152,
162, 219, 220, 229

L

Lavrov, P. A. 133, 229

L'vov, A. S. 12, 16, 18, 48, 60, 74,
175–179, 181–183, 189, 197, 202,
207, 229

Lužac, T. (logotet) 207

M

Maas, P. 47, 229

MacRobert, M. 166, 229

Makarijoska, L. 178, 186, 222, 229, 232

Manojlo, pisar 201

Marti, R. 14, 91, 191, 229

Matej Ninoslav, ban 24

Mihaljević, M. 181, 191, 192, 229

Militenov, J. 22, 230

Momirović, M. 28, 230

Moszyński, L. 12

N

Nakaš, L. 16, 20, 29, 35, 53, 56, 57, 61,
62, 68, 69, 72, 76, 81, 82, 96, 97, 100,
133, 134, 168, 198, 201, 219, 224,
229, 230

Nazor, A. 27, 220, 229, 230

Nedeljković, O. 12, 20, 177, 197, 230

P

Pelusi, S. 126, 221, 230

Pešikan, A. 20, 28, 29, 33, 34, 78,
99–102, 105, 126, 140, 145, 156, 170,
220, 223, 224, 230, 257

Pešikan, M. 17, 99, 230

Pičhazde, A. A. 19, 230

Polivka, G. 223, 231

Polomac, V. 230

R

Radosav, pisar 15

Ramić-Kunić, E. 18, 20, 24, 26, 29, 30,
32, 35, 49, 57, 68, 118, 119, 123, 133,
134, 168, 192, 206, 218, 219, 222,
228, 231

Ribarova, Z. 21, 177, 185, 231

Rodić, N. 217, 218, 220–222, 231

S

Savić, V. 24, 31, 101, 231

Skok, P. 205, 231

Slavova, T. 12, 19, 26, 74, 75, 119, 140,
141, 154, 188, 191, 192, 218, 231,
237, 238, 242, 260, 291

Speranski, M. N. 11, 19, 20, 22, 26, 72,
232

Stasov, V. 76, 232

Stankov, R. 181, 232

Sveti Sava 145

- Š
- Šafárik, P. J. 18, 181, 215
- Šepkin, V. N. 206, 223, 232
- Šimić, M. 14, 72, 174, 177, 186, 190, 229, 232
- Štefanić, V. 232
- T
- Temčin, S. 11, 20, 21, 32, 136, 232
- Turilov, A. 27, 232
- V
- Vakarelijska, C. M. 35, 111, 217, 218, 221, 233
- Vajs, J. 11, 12, 38, 43, 46, 190, 202, 233
- Valjavec, M. K. 40, 224
- Verštagin, E. M. 18, 233
- Vrana, J. 12, 38, 42, 43, 77, 189, 233
- Vondrák, V. 11, 12, 18, 202, 233
- Voskresenski, G. A. 11, 19–21, 24, 100, 119, 138, 145, 203, 210, 218–221, 223–225, 233
- Vostokov, A. 12, 222, 233
- Vukičević, M. M. 28, 234
- Ž
- Žagar, M. 230, 234
- Žukovskaja, L. L. 74, 93, 217, 221, 234

XII. INDEKS POJMOVA

A

aorist 15, 64, 70–73, 152
apokalipsa 15, 227, 228
aprakos 11, 12, 18, 37, 38, 48, 60, 62,
110, 119, 178, 182, 184, 207, 217,
223, 224, 228
puni aprakos 12, 18–20, 191, 218–221,
224, 230
kratki aprakos 12, 18, 20, 217, 218, 221,
222
arhaizam 140, 189, 190
leksički arhaizam 16, 92, 146, 186–
189, 235, 237
tekstualni arhaizam 37

B

bosanska redakcija 22, 23, 196
bosanski krstjani 21, 227
bugarska redakcija 34, 100, 189, 210

C

Crkva bosanska 21, 23, 32, 230

Č

četveroevandelje 11–13, 18, 19, 28, 29,
37, 38, 48, 57, 59, 60, 68, 81, 90, 94,
99, 101, 105, 112, 117, 119, 127, 132,
133, 145, 147, 159, 175, 197, 209,
211, 218, 220–225, 228, 230, 231,
233

četvrta redakcija prijevoda v. redakcije
prijevoda

Ć

ćirilometodski prijevod 12, 17, 37, 40,
46, 62, 176, 179, 181, 186, 189, 191,
192, 197, 198, 207
ćirilometodska djelatnost 12
ćirilometodski prevodilački postupak 11
ćirilometodsko razdoblje 12
ćirilometodski tekstovi 12, 14
ćirilometodska tradicija 12, 14, 21, 22

D

drevni tekst 11, 21, 93
druga redakcija prijevoda v. redakcije
prijevoda

E

evanđelistar 12, 24, 37, 48, 101, 209

F

filijacija 15, 16, 17, 33, 57, 60, 111, 147,
159

G

germanizam 22, 175, 176, 197
glosar 171
grecizam 21, 22, 65, 66, 112, 140, 141,
152, 153, 154, 175, 176, 185, 186,

188, 192, 193, 197, 198, 200–204,
207, 212, 216
grecizacija 153

H

hapax 92
hapax legomenon 91
hrvatska redakcija 21

I

iluminacija 30, 69, 76
iluminator 76
inicijal 30, 69

J

jurjevsko-mstislavljev tip 25, 94, 102,
156, 191

K

kontrolni predložak v. predložak
Katolička crkva 21

L

latinizam 175, 176, 197, 203–205, 207,
212, 216
leksičke varijante 16, 18, 26, 35, 37, 55,
69, 70, 82, 90, 101, 102, 105, 107,
117, 118, 119, 124, 128, 132, 133,
135, 136, 145, 147, 154, 167, 173,
186, 191, 211, 212, 217–225
liturgijska tetra 140

M

makedonizam 175
makedonska redakcija 22, 23, 34, 100,
178, 186, 210, 233
moravizam 21, 22, 148, 175–178, 179–
181, 183, 186, 188, 207, 212, 216, 232

N

Nova liturgijska tetra 20, 223

O

ohridizam 22, 175, 176, 185, 186, 207,
216, 232
ohridska varijanta teksta 22, 185, 186,
190, 191
Ohridska književna škola 21, 22, 23,
185, 186, 190, 226, 228

P

preslavizam 22, 24, 26, 64, 94, 97,
101, 119, 141, 142, 154, 176, 188,
190–193, 195, 196, 205, 207, 209,
212, 218, 229, 235, 237, 260, 271
protobugarizam 175, 176, 197, 206, 207,
212, 216
Preslavska književna škola 190, 191
Preslavska književni centar 119, 192,
192
preslavska redakcija 19, 191, 207, 212
prvobitni prijevod v. redakcije prijevoda
predložak 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22,
24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33,
34, 37, 38, 42, 44, 47, 48, 49, 52, 53,
56, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 68,
69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79,
80, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 92, 93,
94, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105,
112, 116, 117, 118, 119, 123, 126,
127, 128, 132, 133, 135, 137, 141,
142, 145, 146, 147, 148, 150, 151,
152, 154, 155, 156, 157, 159, 160,
162, 165, 166, 167, 169, 170, 171,
172, 173, 181, 182, 184, 185, 187,
190–193, 196–198, 201, 204–207,
209–214

- glavni predložak 64, 117, 211, 214
 kontrolni / sporedni predložak 14, 52, 64, 70, 93, 117, 118, 211, 214
 protograf 12, 34
 Pravoslavna crkva 21, 218
- R
- raška redakcija 22, 23, 27, 34, 35, 100, 102, 145, 155, 210
 srpska redakcija 21, 34
 redakcije prijevoda
 prva redakcija prijevoda (T1) 18, 21, 36, 64, 68, 94, 97, 108, 126, 136, 139, 141, 154, 159, 188, 204, 209, 212, 213
 druga redakcija prijevoda (T2) 19, 20, 24, 26, 27, 36, 64, 88, 94, 108, 119, 132, 133, 136, 138, 139, 140, 141, 145, 183, 191, 192, 195, 196, 209
 treća redakcija prijevoda (T3) 20, 24, 26, 136, 188, 203
 četvrta redakcija prijevoda (T4) 16, 19, 20, 26, 28, 34, 36, 88, 94, 99, 100, 101, 112, 115, 118, 119, 120, 122, 123, 125, 126, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 144, 145, 188, 193, 195, 196, 199, 210, 211
 ruska redakcija
 staroruska 19
- S
- srpska redakcija v. raška redakcija
 stara liturgijska tetra 20, 68, 92, 98
 Sveto pismo 11, 190, 192
 Sveti tekst 18
- T
- tekstologija 16
 tekstološki tip 20, 99, 101, 103, 105, 145, 160
 tekstološka verzija 145, 212
 tekstovno-leksička analiza 37, 59, 99, 112, 210
 tekstovno-leksička izučavanja / istraživanja / ispitivanja 11, 31, 59, 112
 tekstovno-leksičke osobine / odlike 33, 34, 37, 57, 59, 209
 tekstovno-leksički aspekt / nivo / razina 12, 13, 28, 31
 tekstovno-leksičke varijante 64, 209
 treća redakcija prijevoda v. redakcije prijevoda
 trnovsko-resavska sredina 20, 144
 trnovsko-resavsko ishodište teksta 20, 145